

Urednik
IVAN ŠKUNCA
Likovna oprema
IVAN BALAŽEVIĆ
JOHN JAKES
SJEVER I JUG
Treći svezak
S engleskoga preveo VELIMIR DURETIĆ
»OTOKAR KERŠOVANI« OPATIJA
Naslov izvornika
John Jakes NORTH AND SOUTH
Published by Dell Publishing Co., Inc and Harcourt Brace Jovanovich, Inc.
Copyright © 1982 by John Jakes
TREĆI DIO
»SPONE KOJE NAS VEZUJU LOME SE JEDNA ZA DRUGOM«

- Kako je ime tom tajnovitom čovjeku koji će preteći Bessemera? - upitao je Stanley Hazard.
Pitanje ne samo da je zvučalo sumnjičavo već i podsmešljivo. Cooper je prezirao Stanleyjevu uskogrudnost gotovo jednako kao i njegovo umišljeno lice koje je svakog dana sve više ličilo na veliku zdjelu,

Sjetivši se zbog čega je zapravo došao, Cooper potisnu bijes.

- Ne znam, Stanley. Željezara mu je u Walesu, ali osim toga, nitko ne zna ništa detaljnije. - Gurnuo je preko stola debeli snop spisa. - Sve što sam uspio saznati nalazi se ovdje.

Naglo je zakašijao. Uzbuđen zbog Cooperovih vijesti, George je pušio više nego inače. Kako Cooper nije prestajao kašljucati, George zamahnu rukom i rastjera oblake dima od cigare koju je neprestano držao među zubima.

- Oprosti, Coopei. - Odšetao je do prozora i otvorio ga. U hotelsku ^obu ušao je hladan, noćni zrak. Stigavši u New Yoirk, Cooper je smjestio Judith i djecu na parobrod i poslao ih u Charleston, a zatim se uputio ravno u Lehigh Station. Stigao je oko ponoći i odsjeo u Station Houseu, hotelu smještenom nedaleko od željezničke stanice. Izgrađen je nedugo po otvaranju nove pruge, i doimao se suvremenim u svakom pogledu.

U svakoj se sobi nalazila odijeljena kupaonica s kadom, a hotel je bio obasjan plinskom rasvjetom.

Nakon obilnog doručka, Cooper je poslao poruku Georgeu, javivši mu da je stigao i pozivajući ga da zajedno s bratom dođe u hotel na večeru. Cooper nije želio pokazivati nacрте broda i Stanleyju, no, činilo mu se da ga mora pozvati. George je odgovarao za sve troškove Hazardovih željezara, ali gradnja broda bila je prilično golema investicija, pa je Cooper pretpostavljao da se George mora dogovoriti o tome sa Staniejem. Bolje je da Stanleyja pokušaju pridobiti na svoju stranu nego da radi protiv njih.

George je prelistavao spise i Cooperove bilješke.

- Da znaš, ovo sve podsjeća na Kellyjev postupak. Cooper je nataknuo na viljušku zadnji komadić zečetine.

- Tko je Kelly?

George mu ispriča o željezaru iz Kentuckyja.

- No, ako je Bessemer već podnio zahtjev za američkim patentom, onda...

- Zar ti nisam rekao? — upao je Cooper. - Dobio ga je prije nego što sam krenuo iz Londona.

- Ako je tako, onda Kelly nema sreće. U svakom slučaju - Georgeova se cigara ugasila i ponovo je kresnuo šibicu da je upali - odmah ću rezervirati kartu za put. Neka Constance skokne do Francuske i razgleda katedrale dok se ja budem bavio ovim.

Stanley je izustio:

- Mislim da si lud što riskiraš...

- Riskiram... što? Moje vrijeme? Novac za put? Zaboga, Stanley, zar ne možeš shvatiti? Ako želiš napredovati u poslu, rizik je neizbježan. Zamisli da Hazardovi dobiju američku licencu za Bessemerov postupak? Pomisli što bismo sve postigli našim prvenstvom na tržištu.

~ Postigli... ili... izgubili - promrmljao je Stanley. -Zar nije jasna činjenica da se tim novim postupkom dobij a čelik loše kvalitete?

Neočekivano razbješnjen, George tresnu šakom o stol.

- A što se ti zbog toga uzbuđuješ, dovraga?! Put ću platiti svojim novcem.

Stanley se naslonio na stolac i nasmiješio.

- Da, bit ću mnogo sretniji ako tako učiniš. George stisnu usnice, duboko uzdahnu i obrati se

Cooperu.

- Želio bih osobno upoznati Bessemera. Možda će biti manje sumnjičav prema nekom tko se bavi željezarstvom.

Cooper se blijedo osmjehnu.

- Ne vjerujem. Njemu se, praktički, smije cjelokupna britanska željezarska industrija.

- Oni su izgleda pametniji od nas - rekao je Stanley uz uzdah, ustajući od stola.

George je izvadio cigaru iz usta i, kroz oblak dima, zagledao se u brata.

- Stanley, znam da su prošle godine od kad si se zadnji put pristojno ponašao, no pokušaj se sjetiti kako je to izgledalo prije nego što si se počeo družiti s političarima. Cooper nam je učinio veliku uslugu, i pristojnost, ako ništa drugo, nalaže ti da ga saslušаш do kraja. Htio si da razgovaramo još o nečemu, zar ne, Cooper ?

- Da - reče Cooper. Obeshrabren, posegnu za kovčežićem. U ovakvoj atmosferi nepovjerenja i neprijateljstva nije želio razgovarati o Zvijezdi Karoline.

Pomaknuo je sa stola posuđe i srebrninu i odmotao nacrt broda, papir već prilično zgužvan i svinut na uglovima. Polako i iscrpno stao je objašnjavati osobitosti projekta. Govorio je o velikoj nosivosti broda i mogućnosti da prevozi razne vrste tereta. Konačno, iznio je i zamisao o gradnji tog broda u Charles tonu. Završio je izlaganje riječima:

- Naša obitelj želi uložiti kapital u taj projekt, ali nemamo dovoljno za tako obiman pothvat. Kad bi se Hazardovi s nama uortačili, imali bismo dovoljno da ga dovedemo do kraja, i uvjeren sam da bi obje obitelji mogle izvući iz toga korist. Vrlo vjerojatno... veliku korist.

Stanleyjeve ispitivačke oči preletješe preko nacrtu.

- Što o ovome kažu bankari?

- Nisam još išao bankarima. Najprije sam želio razgovarati s vama. - Okrenuo se k Georgeu. - »Naravno, podosta je rizika,..

Stanley se namrštio i nešto progundao. George je čuo riječ - blago rečeno i mrko ga pogledao. Stanley je sjeo, prekrižio ruke i napola sklopio oči.

George je rekao:

- Rizike si već objasnio. Sasvim precizno. No, zaista se slabo razumijem u brodarstvo da bih mogao donijeti odluku naprečac.

- Sve što znam, naučio sam sam - odgovorio je Cooper. - Namjeravam u Charleston dovesti najbolje brodograditelje iz Nove Engleske.

Objašnjavao je i govorio još desetak minuta, no, činilo se uzalud. Prekriženih ruku, Stanley je izjavio:

- Ja sam protiv. U cijeli projekt ne bih uložio ni novčića.

Cooperovo raspoloženje splasnu. George je gledao u nacrt i prstom lupao po uglu papira. Zatim je sjeo, ispravio ramena i rekao Cooperu:

- Koliko vam treba ?

- Za početak? Otprilike dva milijuna.

Stanley prezirno otpuhnu i ustade. George ga pogleda.

- Za ime svijeta, zaveži. Žao mi je što sam te uopće pozvao. Uložiti ću moj novac. Staviti ću imovinu, moju imovinu pod hipoteku. Nitko neće dirati tvoj dragocjeni novac.

Stanley se zaprepastio.

- Odakle ti imetak vrijedan dva milijuna dolara?

- Nisam siguran da vrijedi baš toliko. Moram pitati bankare. No, imam mnogo novaca za koji ne znaš. Zaradio sam ga dok si ti zarađivao povjerenje Gazde Camerona. Svaki svome. - Ponovo je sjeo slegnuvši ramenima. Stanley, ponižen, zašuti. George pruži ruku Cooperu.

- Onda, da se rukujem s ortakom, Ako ništa drugo, ispitat ćemo je li udruživanje moguće. Za tjedan dana ustanovit ću mogu li uopće skupiti toliko novaca.

- Ti si lakouman - prasnuo je Stanley. - Oduvijek si bio takav - nagnuo se prema Cooperu. - Koliko će vam samo godina biti potrebno da sagradite i porinete tako veliki brod? Pet? Deset?

- Tri. Godine 1860. mogao bi zaploviti.

- Krasno - otpuhnuo je Stanley. - Tada će moći zaploviti pod zastavom vaše nove južnjačke države. Države za kojom sve one izdajice s Juga toliko vape.

Posegnuo je za šešišom, kaputom i štapom. George je rekao:

- Njegov prijatelj Cameron očijuka s republikancima. Stanley iskušava stranačko govorništvo.

Stanley ih osinu pogledom punim mržnje. Štapom je upro u nacrt.

- To je obična glupost. Sve će vas upropastiti. Zapamtite što sam rekao.

Gnjevno je izašao iz sobe. George uzdahnu.

- Nije ti ni zahvalio na večeri. Da mi nije brat, zavrnuo bi mu šijom.

Cooper se nasmiješio.

- Nije važno. Porinut ćemo brod i bez njega.

U toku naredna dva tjedna, George je uložio milijun devetsto tisuća dolara u gradnju Zvijezde Karoline, Mainovi su uspjeli skupiti otprilike isto toliko, i odmah je izdvojeno pedeset tisuća dolara za početak radova. To je značilo uposliti mjernike na zemljištu James Islanda, platiti ljude koji će iskrčiti i očistiti otok, i osigurati trogodišnju plaću za čovjeka kojeg je Cooper preoteo tvrtki Black Diamond. Ime mu je bilo Levitt Van Roon; bio je jedan od najboljih brodograditelja u Americi, i uskoro se, na Cooperov nagovor, preselio s obitelji u Charleston. Cooper ga je zatim poslao u Englesku ne bi li posjetio brodogradilište Millwall i dogovorio se o pojedinostima s Bruneiom.

Trebalo je pripremiti i dokumente o osnutku Carolina Marine Company a uz njih i ugovor o dioničarstvu između Mainovih i Georgea Hazarda. Taj je posao obavio James Huntoon, koji je bio skup, ali i stručnjak u svom poslu. Uskoro, Cooper je predao Orryju ugovor sastavljen na dvadeset sedam stranica i zamolio brata da ga pošalje Georgeu.

Nakon nekoliko tjedana Orry je rekao Cooperu:

- George je poderao ugovor.

- Oh, bože, zar je odustao od svega?

- Ne, nije. Ali misli da je ugovor nepotreban. Veli da ste se vas dvojica rukovali.

- I to mu je dovoljno da mi povjeri dva milijuna dolara ?

Orry kimnu glavom. Cooperu je postalo sasvim jasno zbog čega Orry toliko poštuje i voli niskog, čvrstog momka iz Pennsylvanije.

U proljeće 1857. godine Billy je okončao kratki boravak u Fort Hamiltonu. Pomagao je starijim oficirima pri gradnji postolja za dvadeset tri topa, a usto je i sam nešto obavio.

Ništa osobito. Obnovio je dva poda i strop skladišta u Battery Mortonu, tvrđavi čiji su topovi čuvali Tjesnac. No, sve je proračune radio sam, projekte također, a sam je unajmio i nadzirao šesticu radnika od kojih je svaki bio barem deset godina stariji od njega, i isto toliko svadljiviji. Njegova inženjerska diploma nije im značila baš ništa i poštovanje je morao steći na nimalo akademski način. Posvadiвши se s predvodnikom buntovnih radnika, prihvatio je njegov izazov na šakanje i izmlatio ga za manje od dvije minute.

Billy je volio New York. Bio je Jenki i u tom se gradu osjećao kao kod kuće. No, srce mu je bilo na Jugu. Nadao se da će ga poslati negdje bliže Brett; recimo u Cockspur Island na rijeci Savannah ili, još bolje, na gradnju utvrda u čarlstonskoj luci. Nažalost, vojni činovnici poslaše ga na pola puta, stopama velikog učitelja.

Naime, prije nepunih dvadeset godina, čovjeka kojeg su mnogi smatrali najboljim oficirom američke vojske i budućim Scottovim nasljednikom, poslali su u St. Louis, samo s jednim pomoćnikom, ne bi li riješio problem plovnosti Mississippi a. Rijeka je nanosila mulj na zapadnu obalu i lagano ugrožavala plovnost kod St. Louisa.

Robert Lee, inženjerac, pronašao je rješenje, Uzvodno i nizvodno od Bloody Islanda, dugačkog spruda pokrivenog topolama, podigao je velike nasipe. Tom poslu posvetio je dvije i pol godine života. Kad je - završio s gradnjom nasipa. riječna se struja pojačala, odnijela nataloženi mulj i produbila riječno korito Mississippija, pa su parobrodi ponovno mogli ploviti i pristajati u St. Louisu.

Leejev rad donio mu je brojne pohvale i zahvalnost poslovnih ljudi St. Louisa, a junaštvo u meksičkom ratu gotovo ga pretvorilo u legendu. A sada, titularni poručnik Hazard, također samo s jednim pomoćnikom, određen je za vojnu službu u St. Louisu sa zadatkom da popravi nasipe - zadatkom mnogo lakšim od onog Leejevog.

Billy je pisao Brettu kako mu se čini da su ga prognali na pustu i daleku granicu. No, imalo je to i jednu dobru stranu: svakoga mjeseca mogao je stavljati na stranu dio svoje plaće - zalihu za vjenčanje - kako su taj novac nazivali u brojnim pismima koja su slali jedno drugom. Brett je obećala da će ga posjetiti u St. Louisu, naravno, ako uspije nagovoriti Orryja da je povede.

Usprkos proširenju s četiri nova puka, američka je vojska 1855. godine još uvijek bila malobrojna. Tako i mladi oficiri nisu mogli birati gdje će početi vojnu karijeru, a očiti je primjer bio Charles.

Diplomirao je u klasi 1857 godine, kao jedan od najlošijih kadeta. Obukao je uniformu sa žutim privjescima, okačenim uz znak konjičkih jedinica i otišao kući na odsustvo. Odredili su ga na dužnost u Drugi konjički, smješten u Teksasu. Drugi konjički bio je jedan od novih pukova. lužnjaci iz West Pointa u toj su jedinici bili tako brojni da je puk prozvan Jeff Davisov osobni puk. Naziv i nije bio baš laskav.

Kad je Ashton čula kamo je Charles određen, rekla je nešto slično Billyjevoj opasci.

- Bože, pa to je na kraju svijeta. Tamo nema ničeg osim prašine, crnčuga i crvenih divljaka.

- Glupost. AsKon. Tamo su i Teksašani, Španjolci i najbolji konjički puk američke vojske. Zapovjednik mu je Bob Lee, budući da je Albert Johnston raspoređen na novu dužnost. Lee je pisao prijateljima u Akademiji da je Teksa& prelijep. Obrađuje mali vrt a mezimac mu je kućna zvečarka. Mislim da ću i ja imati nešto slično.

- Oduvijek sam tvrdila da si lud - rekla je Ashton zgrozivši se.

Charles je parobrodom stigao iz New Orleansa u Indianolu na obali Teksaškog zaljeva. Zatim je putovao kočijom do San Antonia gdje je bilo sjedište puka i tekšaškog ministarstva, kojim je rukovodio Lee.

Teksas je bio nešto sasvim novo za Charlesa. Neuobičajen krajolik bez visova i planina nalik onima u Hudsonu, i sasvim različit od šumovitog i vlažnog pejzaža njegova rodnog kraja. Teksas je bio ravan ili blago valovit, sav izložen žarkom suncu i jakim vjetrovima, vrućim ljetima i hladnim zimama. Nešto ga je neobično privuklo tom prostranstvu i slobodi. Osjetio je da čovjek može živjeti ovdje sasvim drugačije, punije, nesputan beznačajnim pravilima i normama koje su vladale u drugim, gušće naseljenim dijelovima zemlje.

Charles je bio sretan što je otišao s Istoka i ostavio za sobom sve ono sektaško neprijateljstvo. U ožujku je vrhovni sud odbacio tužbu Dreda Scotta, roba koji je sudski tražio slobodu, tvrdeći kako je dolaskom u slobodno područje automatski postao slobodan čovjek. Charles nije baš sasvim shvatio cijeli slučaj, nć presuda suca Taneyja glasila je ovako: Scott nema pravo na tužbu, budući da je rob, a robovi nisu građani; po Ustavu nisu pravne osobe, Prema tome, ne mogu tražiti pravdu putem američkih sudova. Presuda je izazvala buru na obje strane, a u West Pointu je zbog toga izbio nekoliko žestokih okršaja.

Charles nije bio siguran da se dolaskom u Teksas sasvim riješio sličnih sukoba, no nadao se da će ih biti mnogo manje nego u Akademiji. Bez obzira bio Teksas granica ili ne, još je uvijek pripadao robovlasničkom Jugu.

San Antonio je ležao na obali istoimene rijeke. Grad je bio neobična ali lijepa mješavina triju kultura, što je Charles, po arhitekturi, uočio već na dolasku. Dok je kočija tandrkaia kroz predgrađe vidio je čiste i lijepe kućice od bijelog vapnenca i na svakoj bojom ispisano prezime vlasnika. Imena su većinom bila njemačka. Provozaš se uskom Pqslovnom ulicom spazio je mnogobrojne prodavaonice s natpisima na njemačkom i engleskom jeziku. Američki naseljenici živjeli su u susjedstvu, u kućama na nekoliko katova sagrađenim od opeke, ograđenim drvenim plotovima.

Naravno, vidio je i četvrtaste kuće ravna krova, građene od nepečene opeke. Sve u svemu, gradić mu se svidio, baš kao i cijeli Teksas. Ljudi su izgledali druželjubivo i ponašali su se kao da ih život tetoši, kao da imaju mnogo razloga za vjeru u bolju budućnost. Vidio je mnogo dobro naoružanih ljudi, a posebno su ga se dojmile tamnolute Španjolke.

Prije nego što se prijavio Lee ju, potrudio se da očetka svijetloplave hlače i tamnoplavi uski sako. Ulaštio je mjedeni znak orla i popravio dva perca crnog noja na svom hardee šeširu - konjičkoj verziji sivog pustenog šešira široka oboda uvedenog u vojsku-1855. godine. Lijevi obod šešira bio je svinut prema gore i pričvršćen pandžama mjedenog orla.

Nakon što je uručio dokumente Leejevom ađutantu, veselom Poljaku - poručniku Radziminskom, primio ga je zapovjednik. Lee mu je naredio »voljno« i ponudio ga da sjedne. Rujansko sunce obasjavalo je bijelo oličenu sobu a kroz otvorene prozore ulazio je suh, svjež zrak.

Lee je bio služben aii i srdačan.

- Drago mi je da vas ponovno vidim, poručnice. Izgledate dobro. Akademija je uspjela izaći nakraj s vama, vidim.

- Da, gospodine. Nije bilo loše, iako, moram priznati, nisam bio naročit kadet u učionici.

- Ovdje su druge osobine isto tako važne kao i školsko znanje. Recimo, sposobnost da se dobro jaše i izdrži težak život. Sposobnost da vodite ljude različitog porijekla i naravi. - Okrenuo se prema velikoj zemljopisnoj karti Teksasa koja je visjela iza njega. Sve vojne postaje bile su obilježene pribadacama s malim zastavicama. - Tamo kamo vas šalju jedinice su sastavljene uglavnom od ljudi iz Alabame i Ohia. Naravno, u cijelom je puku podosta useljenika koji su stigli tek nedavno. Kad već govorimo o tome... - Lee se okrenuo prema Charlesu ne rekavši mu u koju je postaju određen - moj je nećak također u Drugom konjičkom.

- Da gospodine, znam.

- Vi i Fitz bili ste prijatelji...

- Dobri prijatelji. Veselim se što ću ga ponovno vidjeti.

Lee kimnu glavom i zamisli se na tren.

- Možda je dobro da znate, general Twiggs će uskoro doći ovamo i preuzeti zapovjedništvo nad Ministarstvom. Major George Thomas će preuzeti puk i preseliti njegovo zapovjedništvo nazad u Fort Mason. Ja se vraćam u Virginiju.

Charles je pokušao sakriti razočaranje.

- Preuzimate novu dužnost, gospodine? Lee zatrese glavom.

- Umro je otac moje žene. Uzimam dopust zbog obiteljskih problema.

- Moje saučešće, gospodine. Žao mi je što odlazite.
- Hvala, poručnice. Mislim se vratiti čim to bude moguće. U međuvremenu, vidjet ćete, major Thomas je vrlo sposoban zapovjednik. Diplomirao je u klasi iz 1840 godine.

Rekao je to kako bi naglasi povjerenje u Thomasa. Charles je bivao sve svjesniji laznice između oficira koji su završili Akademiju i onih koji to nisu, Lee se opustio i postao razgovorljiviji.

- Naše se dužnosti ovdje sastoje od samo nekoliko zadataka, no svaki je vrlo važan. Pratimo poštanske kočije i karavane doseljenika, izviđamo i, naravno, smirujemo pobunjena indijanska plemena. Ne tako često kako to zamišljaju pisci s Istoka, ali i to se događa. Mislim da će vam služba ovdje biti zanimljiva.

- Uvjeren sam da će biti tako, pukovniče. Teksas mi se već svidio. Ispunjava me osjećajem slobode.

- Vidjet ćemo hoće li vam se svidjeti i poslije života na sjeveru - odgovorio je Lee uz osmijeh. - No, potpuno vas shvaćam. Prošle sam godine pročitao knjigu koju je napisao izvjesni Thoreau. Zapamtio sam jednu rečenicu. ^>Na svijetu su stvarno sretna samo ona bića koja uživaju u beskrajnom obzoru.« To se sigurno odnosi i na život na granici. A ujedno i objašnjava zašto je toliko svađe i razdora u našoj zemlji. Ah, nisam vam rekao u koju ste postaju određeni, zar ne?

Ponovno se okrenuo karti na zidu i pokazao jednu zastavicu zabodenu sasvim sjeverno od San Antonia, gotovo četiri stotine kilometara daleko.

- Postaja Cooper kod Clear Forka, rukavca rijeke Brazos, tri kilometra uzvodno od rezervata Penateka Komanča. Zapovjednik vaše jedinice također je oficir iz West Pointa, nedavno premješten tamo iz Washingto-na. Ime mu je kapetan Bent.

Charles je zadužio opremu i dobrog konja, šarca, za put do postaje Cooper. Rekoše mu da će jahati na sjever s blagajnikom koji je nosio vojničke plaće i njegovom pratnjom. Noć prije puta prošetao je San Antonijem tražeći mjesto gdje bi mogao večerati i naišao na pukovnika Leeja i majora Georgea Thomasa. Lee ga je pitao kamo se uputio, i kad mu je odgovorio, pukovnik mu predloži da krene s njima jer su i oni pošli na večeru u hotel Plažu. Charles im je zahvalio na pozivu i krenuo zajedno s njima.

Zbog toplog i vlažnog vremena, navečer su se pojavili rojevi muha i komaraca, U hotelskoj blagovaonici uz svaki stol stajahu crnčici s velikim lepezama. Kao kod kuće, pomisli Charles, ne bez grižnje savjesti. Iako se osjećao pravim južnjakom, četiri godine provedene u West Pointu uzdrmale su mnoge njegove stavove. Počeo je shvaćati da je južnjačko gospodarstvo, izgrađeno na trulim temeljima, osuđeno na lagano odumiranje; naravno, ako prije toga ne bude silom srušeno.

Lee i Thomas čavrljali su o mnogim temama: o indijanskom problemu, o novoj pješadijskoj taktici majora Biila Hardeea koja je potiskivala taktiku generala Scotta, o konjičkoj trci u kojoj je pobijedio još jedan Južnokarolinjanin u puku, kapetan Nathan Evans iz Mariona. On je bio zapovjednik čete H i još uvijek se služio svojim vestpointskim nadimkom - Krakati.

Razgovarali su i o vremenu.

- Teksaško je vrijeme prava Sodoma i Gomora za vojsku - rekao je Lee. - Pričekajte, poručnice, dok ne krenete u patrolu po ovakvoj vrućini, na dvadeset ili trideset dana jahanja po preriji.

- Pokušavajući da na prostom od nekoliko tisuća četvornih kilometara pronađete desetak Komanča krad-ljivaca - dodao je Thomas. Službeniji i šutljiviji od Leeja, star otprilike četrdeset godina, major se doimao čovjekom čvrste volje. Poput Leeja i major je bio iz Virginije.

- Ako se o Komančima brinu u rezervatu, zašto onda krađu? - upitao je Charles.

Lee zaobilazno odgovori.

- Pokušali smo južne Komanče privoljeti zemljoradnji, no čini mi se da je to nemoguće. Osim toga, ni vrijeme nam nije bilo naklonjeno. Stalno vlada suša. Tako su im usjevi propali i ništa nisu zaradili. A kao i svi ljudi, i oni žele mnoge stvari... duhan, noževе, sitnice. Baš to im nude neki bezobzirni trgovci: Choc-tawi iz indijanskog područja i komančerosi iz Novog Meksika

Zbunjen, Charles upita:

- Ali, ako Komanči nemaju usjeva ni novca, čime onda truguju?

- Konjima.

- Ukradenim konjima - dopuni Thomas. - Prethodnik pukovnika Leeja provodio je, po njegovim riječima, oštro neprijateljstvo prema Indijancima. Kreni u patrolu, pronađi i kazni, to je bila njegova strategija. U zadnje vrijeme Washington pokušava voditi miroljubiviju politiku. Naređeno nam je da mirujemo dok se ne dogodi veći ispad, dok Komanči ne napadnu nekog bijelog doseljenika koji drži u koralu vrše konja. Tada mi stupamo u akciju, moleći boga da stignemo na vrijeme i spriječimo ubojstvo doseljenika.

Lee se zamišljeno zagledao u tanjur.

- Nisu za sve krivi isključivo Komanči. Oteli smo im zemlju i dali je doseljenicima. Nakon toga istrijebili

smo im divljač o kojoj su ovisili. I sad, kad nemaju ništa i zbog toga krađu, jasno je da smo i mi odgovorni.

- Nemoj to reći pred guvernerom Houstonom -rekao je Thomas ozbiljno.

No, Charlesa su zanimala samo uzbuđenja. Potjera na konjima, juriš sa isukanom sabljom. Kreni u patrolu, pronadi, kazni. Bilo mu je drago što je u Drugom konjičkom a ne u nekom dosadnom puku smještenom u sigurni kraj Amerike.

Tripot godišnje vojni je blagajnik kretao iz New Orleansa, a šest puta godišnje obilazio je tekasaške vojne postaje raznoseći plaće u okovanom kovčegu. Putovao je kolima koja su vukle mazge u pratnji šestorice konjanika koje je predvodio narednik.

Konjanici su bih draguni u narančastim uniformama.

Jašući s njima, Charles je osjetio prešutan prezir veterana prema žutokljuncu. Odjeća i oprema draguna bile su iznošene i prašnjave, a njegova sasvim nova.

Draguni su bili najstariji rod američke konjice. Sve ih je više zamjenjivala nova, laka konjica poput Drugog puka, u kojoj nije bilo teškog naoružanja kao na primjer u evropskoj konjici. Osim toga, vojnici Drugog puka obučeni su za borbu na konjima, dok bi draguni dojahali na bojište a zatim sjahali i borili se kao pješadija. Draguni su osjećali da ih nova konjica potiskuje, stoga su i pokazivali nezadovoljstvo. Za sve vrijeme puta ponašali su se kao da Charles ne postoji.

U Fort Masonu Charles je sreo Fitz Lee ja i taj su susret srdačno zalili golemim količinama alkohola. Fitz se nimalo nije promijenio. Još je uvijek bio bezbrižni veseljak koji nije previše držao do vojne discipline. Razgovarali su o brojnim vestpointskim oficirima koji su služili u Drugom konjičkom: Krakatom Evansu iz Južne Karoline, Earlu van Dornu iz Mississippija, Kir-byju Smithu iz Floride, Johnu Hoodu iz Kentuckyja, Billyju Hardeeu iz Alabame po kojem je, dok je služio u Drugom dragunskom puku, i nazvan novi šešir. Nimalo ih nije čudilo što su svi kritizirali ministra Davisa zbog toga što je ustanovio novi, elitni puk sastavljen gotovo isključivo od Južnjaka.

Prije nego što je krenuo dalje s blagajničkom karavanom, Fitz je upozorio Chalesa:

- Budi oprezan sa četnim zapovjednikom. Nije ovdje dugo, no. već je stekao loš glas.

- Zbog nesposobnosti?

- Ne baš. Govore da je čudan. Neiskren. Pripazi na sebe.

Charles je razmišljao o upozorenju jašući iza blagajnikove zaprege, povremeno tapšući šarca kojeg je prozvaao Palma. Vruć jugozapadnjak zasipao mu je vrat sitnim zrnima pijeska. Nakon samo desetak minuta, vjetar je potpuno promijenio smjer a na nebu su se nagomilali crni oblaci. Temperatura je naglo pala a jak sjeverac donio je pravi prolom kiše i tuče. Zrnca leda bila su tako velika da mu je jedan grumen raskrvario obraz.

Za sat vremena sunce je ponovno granulo. Pred njim, preko blagih brežuljaka, krivudao je blatnjav put prema sve vedrijem obzoru. Kolona je projahala mimo orahova šumarka i krenula ka dolini s visokim hrastovima. Preko puta pretrčao je preplašeni zec. Iz hrastovih krošnji Chales je čuo pjev ševe.

Na lice mu se vratio osmijeh. Uniforma mu je bila sasvim promočena, ali nije mario. Nepredvidivo, surovo vrijeme odgovaralo je njegovoj predodžbi avanturističkog života. Svakog trenutka Teksas mu se sviđao sve više.

Sa strme obale Clear Forka, kolona je jahala prema prostranoj, zelenoj dolini što se pružala sve do obzora. Charles nije u životu vidio ljepšeg krajolika. Divlju prirodu resila su stabla niske, bodljikave kruške i meskita. Uz vijugavu rijeku, na blagom povjetarcu treperilo je lišće visokih brijestova. Projahali su mimo suhих polja dinja i graška. Na prašnjavim oranicama spazio je nekoliko mdijanaca kako tužnog ili smrknutog pogleda zure u vojnike.

Iza sušnih polja, Charles je prvi put vidio indijansko naselje - dvjestotinjak šiljatih šatora ukrašenih žutim i crvenim šarama i crtežima. Selo je pružalo sliku zapre-paščujućeg siromaštva. Na nekoliko vatri žene su kuhale ručak i do Charlesa je dopro miris kuhanog mesa i vonj otpadaka i ljudskog izmeta. Djeca su se smijala i igrala, mršavi su psi lajali i trčali selom, a nekolicina je mladića jahala neosedlane konje dižući prašinu među šatorima. Charles primijeti da se namjerno drže podalje od vojničke kolone u kojoj je i on jahao.

Još malo više od tri kilometra i moći će sjahati. Sav je bio oznojen, i usprkos kožnatog pojačanja na unutrašnjoj strani jahaćih hlača, prepone su ga žuljale. Kad je konačno ugledao postaju Cooper učinilo mu se da gleda raj iako se cijeli logor sastojao od četnaest kućeraka sagrađenih od kamena, oblica ili dasaka.

Kuće su bile poredane u obliku slova L. Ispred stijega, na prostoru za postrojavanje, vod vojnika bezvoljno je vježbao rukovanje oružjem. Charles se sjetio da su dvije čete Prvog pješadijskog pridodane konjičkom eskadronu Drugog puka.

Blagajnik je s pratnjom projahao mimo male pekare. U sjeni kućerka stajala su dva oznojena, razdrljena pekara i samo su lagano podigli svoje lule na pozdrav. Kad je miris pečenog kruha izvjetrio i

zamijenio ga miris stajskog gnoja, dragunski narednik dojahao je do Charlesa i rekao mu:

- Staje su tamo, gospodine. One dvije brvnare.

Charles otpozdravi naredniku i podbode konja. Ujahao je u prvu brvnaru, otvorenih vrata s oba kraja, u kojoj nije bilo nikog osim konja. Nakon nekoliko trenutaka na drugom kraju staje pojavio se dugonogi, mršavi muškarac.

Čovjek je bio odjeven u izbljedjele hlače od rebraste tkanine i flanelsku košulju sa sitnim uzorkom. O lijevom boku visio mu je nož u koricama, a o desnom holster, konjički naziv za vojnički revolver - colt iz 1848. godine. I Charles je nosio sličan revolver; šesto-metni colt 44 s lijepo izrezbarenim drškom od orahova drveta i mjedenim štitnikom na obaraču. Platilo je i nabavio još neke dodatke. Redenik koji je nosio preko ramena i futrolu s ugraviranim dragunima koji se bore protiv Indijanaca. Konjički revolver bio je cijenjeno osobno naoružanje.

Čovjek je odmjerio Charlesa od glave do pete. Imao je otprilike četrdeset godina i dobroćudno lice djelomice skriveno gustom, riđom bradom koja je zbog sunca poprimila bakrenu boju. U usnim resicama visjela su mu dva mjedena koluta, kao u gusara. Vjerojatno neki civil zaposlen u Indijanskoj agenciji, pomislio je Charles. A možda je i vojni kantmer. Charles je sjahao i oštro mu se obratio.

- Uputite me do adutantove sobe, molim vas. Čovjek neodređeno pokaže lukom, a u očima mu neobjašnjivo zasja gnjev.

- Gdje mogu naći kapetana Benta?

- U njegovoj sobi kako pokušava izliječiti dizenteriju. Umoran i razdražen, Charles osmu uzdama konja.

- Pa, tko onda zapovijeda četom K?

- Ja, gospodine - ledeno ga je pogledao riđobradi. - Stariji poručnik Lafayette O'Dell.

- Stariji...?

- Stanite mirno, gospodine!

Četverogodišnji dril u West Pointu natjera ga da na ^auranu zapovijed istoga trena zauzme odgovarajući stav. Ukočio se i salutirao, crvena lica.

O'Dell mu sporo i nemarno otpozdravi. Neprijateljski ga je gledao.

- Ispričavam se, poručnice - počeo je Charles. - Ja sam...

- Novi mlađi poručnik - prekine ga bradonja. -Očekivali smo vas. Akademac?

-Da, gospodine. Diplomirao sam u lipnju.

- Pa, i kapetan je akademik. Možete otvoriti jebem klub akademaca u ovom puku. Nažalost, ja nisam član. Ja sam obični farmer iz Ohia koji je uspio diplomirati na teglećim konjima i vojnoj kljusadi Kapetan nije oduševljen takvim vojničovanjem, pogotovo ovdje, na granici. No, meni se baš sviđa. Ako želite da vas vojnici poštuju, bilo bi dobro da se i vama sviđa.

- Trudit ću se, gospodine ~ procijedi Charles pokušavajući suspregnuti neugodu i bijes.

- Htio bih vam reći još nešto o vojničovanju u Teksasu. Bilo bi dobro da naučite kako se treba ovdje odijevati. Taj kicoški sako nije praktičan za dugotrajne patrole, baš kao i taj mač koji teglite sa sobom. Neprijatelj ne sjedi i ne čeka da jurišate na njega sa isukanom sabljom. Dok stignete izvući to nabadalo za svinje, Indijanci će vas srušiti s konja i već će im vaš skalp visjeti o pasu. Kapetanu se ne sviđaju ni te strane vojničovanja, ali se morao pomiriti s njima.

Charles se više nije mogao savladavati. Oči mu zasjaše od bijesa dok je oštro prošaptao.

~ Hvala na savjetu, gospodine.

Odjednom, O'Dellov neprijateljski pogled nestade. Zacerekao se i pristupio Charlesu.

- E, to je već bolje. Na trenutak sam se uplašio da su nam poslali mlađeg poručnika koji nema muda. Dopustite da vam pomognem rasedlati konja. Tada se možete javiti kapetanu Bentu, naravno, ako opet ne sjedi na noćnoj posudi. Nemojte se smijati. Zbog vode svaki žutokljunac ovdje oboli od dizenterije.

Smijuljeći se, poručnik O'Dell ispruži žuljevitu ruku.

- Dobro došli u sjeverni dio Teksasa, ili južni dio pakla, ni sam nisam siguran kamo.

Charles s olakšanjem stisnu ruku starijem poručniku. Bilo bi grozno da je goropadan kao što mu se na početku susreta učinilo. Popui ostalih jedinica, i četa K imala je samo tri oficira pa je Charles mogao zamisliti kakav bi nepodnošljiv život bio da se međusobno mrze i ne poštuju. Već mu je bilo jasno da zapovjednika svi preziru.

Smjestivši šarca u staju, istimarivši ga i nahranivši, Charles je saznao mnogo toga o O'Dellu. Bio je rođen i odrastao kod Daytona u Ohiju, a s četrnaest godina, slagavši koliko je star, upisao se u vojsku. S četrdeset godina, oficir koji nije završio vojnu školu, mogao je biti sretan da je dogurao do starijeg poručnika. Dalje vjerojatno ni je, ni mogao.

O'Dell je otrpao Charlesa do zgrade u kojoj se nalazio štab čete. Pokazao mu je rukom vrata kapetanova ureda, baš u trenu kad je u postaju ujahala vojna patrola s crveno-bijelim barjakom nalik na lastin rep. Samo trojica konjanika bila su odjevena u uniforme; ostali su nalikovali O'Dellu. Charles

mu reče da ga nitko nije upozorio na slobodno odijevanje u postaji Cooper.

- Pokušajte nabaviti - odgovorio je O'Dell - bilo što. Jedino je važno da odgovara vremenskim prilikama i da se u toj odjeći možete kretati lako i brzo. Pronađite nešto, ukradite, nabavite,.., i ne dopustite da - vas kapetan odgovori od toga.

- Hvala, gospodine. Poslušat ću vaš savjet. - Bio je siguran da će prihvatiti i mnoge druge, kojih će, nesumnjivo, biti cijela gomila. Nije se prevario.

- Da sam na vašem mjestu, pošao bih do kapetana bez odlaganja. Ja to uspoređujem s hranjenjem svinja. Što im prije date napoj, to ćete se prije moći vratiti ugodnijim dužnostima.

Nakon sat vremena, uručivši adut an tu dokumente i smjestivši se u sobičak njemu dodijeljen, Charles je zakucao na vrata koja mu je bio pokazao O'Dell. Hrapav glas pozva ga da uđe.

Sjedište četnog zapovjednika sastojalo se od jedne velike prostorije. Gotovo polovica suprotnog zida bio je otvoren prozor s podigunutom i zavijenom platnenom zavjesom,

Poručnik O'Dell nije baš ostavljao dojam tipičnog vojnika, a kapetan Bent još manje. Bio je debeo, mek i nalikovao je golemom kitu. Mogao je biti Oriyjev vršnjak Male su mu oči nemirno zvjerale, a koža mu je, usprkos teksaškom suncu, ostala ružičasta i sjajna. Charles je istoga trenp. osjetio odbojnost prema kapetanu.

Umjesto uniform[^]. Bent je preko potkošulje nosio kućni ogrtač kroz koji su probijale velike mrlje znoja ispod pazuha i na leđima.

- Ovdje sam već mjesecima - progundao je Bent nakon što mu se Charles predstavio - a nikako da se oporavim od ove grozne bolesti. - Pokazao je rukom prema vojničkom sandučiću zatrpanom knjigama.

- Možete sjesti ako želite.

- Hvala, gospodine, ali radije bih ostao stajati. Cijeli sam dan proveo u sedlu.

- Kako hoćete.

Pogled na mnogobrojne knjige uznemirio je Charlesa, baš kao i čudan izraz Bentovih očiju. Kapetan je sjeo u jedini stolac i duboko uzdahnuo.

- Žao mi je što ste me zatekli u takvom stanju.

- Upozorio me stariji poručnik, gospodine. Žao mi je što ste...

- Ah, upoznali ste O'Della - upao mu je u riječ Bent. ~ Obojica smo iz Ohia, ali nam ništa drugo nije zajedničko. Baš je vojnik za ugled, zar ne? Najneured-niji oficir kojeg sam ikad sreo. A najgore je to što ga svi vojnici oponašaju. Major Thomas me upozorio da mogu očekivati pobunu ako budem previše nastojao na propisanom odijevanju. Kapetan Van Dom je podržao taj stav. Praktično su ini naredili da odobrim nevojnički izgled u jedinici. Zamislite! - Žaleći se na postupak, gotovo je zarežao. Oko očiju je imao ljubičaste kolo-bare koji su se isticali nad ružičastim obrazima. Charles pročisti grlo.

- U svakom slučaju, žao mi je što ste bolesni.

- U ovoj rupi, bogu iza leđa, čak je i bolest rasonoda.

Charles pokuša razbiti zategnuti razgovor šalom.

- Ako je dizenterija rasonoda, rekoše mi da ću se i l a, vjerojatno, rasonoditi.

Ne nasmiješivši se, Bent odgovori.

- Molite se bogu da ne navuče te i nešto groznije. Bilo je momaka koji su ovdje zaradili i čir na želucu. Neki se nikad nisu oporavili, - Odšetao je do velikog prozora i zagledao se van, maramicom brišući oznojeni vrat. - Da, u postaji Cooper nebrojeno je mnogo ljupkih rasonoda, pogotovo za čovjeka koji je, prije nego ga nesretnim slučajem poslase ovamo, surađivao s generalovim ađutantom. - Okrenuo se prema Charlesu. - Što vi mislite o Teksasu ?

- Zasad mi se sviđa.

- Onda ste sigurno ludi. Ah, da, vi ste lužnjak, zar ne? Navikli ste na ovakvu divljinu. - Bent žmirnu. - No, no, nemojte se odmah vrijeđati. Samo sam se malo našalio.

- Da, gospodine - odgovorio je Charles usiljeno. Bent se ponovno uvalio u stolac još jednom uzdahnuvši od iscrpljenosti.

- Vjerojatno ste već zaključili da nisam tražio da me ovamo pošalju. Mrzim ovakav vojnički život. Ne oduševljava me vojrovanjem na terenu. Moja je specijalnost vojna teorija. - Pokazao je na knjige. - Zanima vas tako nešto ?

- U Akademiji mi taj prbrdnet nije išao baš najbolje, gospodine.

- Možda bismo mogli zajedno malo proučavati knjige?

Bentove oči ponovno preletješe Charlesovim licem i uznemiriše ga. Zbog učtivosti morao je odgovoriti, ali je rekao samo:

- Da, gospodine. Možda.

- U ovoj postaji nitko ne mari za intelektualno uzdizanje. Život se ovdje sastoji od jednakih dijelova loše hrane, groznog vremena, povremenih potjera za neposlušnim Indijancima i lova na dezertere. Bježe

zbog osamijenosti ili zlatne groznice. A izbor zabave još je jasniji. Uglavnom se svodi na pijančevanje i borbe pijetlova. Ako naginjete draže nj u sa ženama, možete se zabavljati i sa sifilisom. Kapetan obliznu usne Charlesu se učini da ga Bent okolišno želi upitati voli li žene. Pažljivo mu je odgovorio.

- Mislim da neću imati vremena za tako nešto, gospodine.

- Drago mi je. - Bentov pogled kliznu Charlesovim licem. Ovo ispitivačke gledanje učini mu se krajnje neukusnim. - Muškarci uvijek mogu naći načina da razbiju dosadu - dodao je Bent i opet uzdahnio. - Pretpostavljam da moramo izdržati dosadu i težak život bez negodovanja. Mi smo oficiri koji grade karijeru, a granica mora biti branjena. Prihvatio sam ovu dužnost samo zbog toga što bi moje odbijanje netko mogao poslije iskoristiti protiv mene. Vjerojatno je poput mene mislio i pukovnik Lee kad je prihvaćao slične dužnosti.

Kakav li je to umišljeni klipan, pomislio je Charles. Ali, nije mu bilo smiješno. Pomisao da se Bent uspoređuje s najboljim i najčuvenijim oficijom američke vojske, bila je zastrašujuća. Kapetan pročisti grlo.

- Hvala vam što ste me posjetili, poručnice. A sad bih se rado odmorio. A, da, još nešto. Vjerojatno ste primijetili da je većina ljudi u četi K iz okolice Cincinna-tija. Gotovo svi su iz Ohia. Potrudit ćemo se da se to ne osjeti, budući da nam vi stižete iz manje prosvjeće-nog dijela zemlje.

Charles se jedva uspio savladati da ne odgovori nešto nepromišljeno. Bent ga je namjerno uvrijedio, ne bi li otkrio može li se ili ne može savladavati. Što je ono Fitz Lee bio rekao za kapetana? Čudan i neiskren? Da, taj je opis sasvim odgovarao.

- Još nešto, poručnice Main. Jedna šala. Ustanovit ćete da se volim šaliti. U ovoj četi postoje dvije strane. Obično je tako i u cijeloj vojsci. Možete stati na stranu svojih ljudi ili na stranu zapovjednika. Ne moram vam reći koja je strana važnija za vašu karijeru i budućnost, zar ne. Voljno!

Charles salutira, okrenu se i iziđe. Istog trena kad se našao na suncu, usprkos vrućini, stresao se. Bentovo upozorenje bilo je nedvosmisleno. Ako se bude ulizivao kapetanu, bit će mu lako. Ako bude dizao stranu vojnicima, posredno i O'Dellu, ispaštat će.

Sjetio se kakav je povoljan dojam na njega ostavio CTDell i zapitao se je li upozorenje izraz kapetanove snage ili slabosti. Vjerojatno ovog drugog, pomislio je Charles. Kapetan se, izgledalo je tako, pribijavao starijeg poručnika.

No3 bilo mu je svejedno. Charles je već bio odlučio i na čiju će stranu stati. Sigurno ne na stranu debelog izroda koji se skrivao iza zatvorenih vrata.

Zgodan mladić, taj bratić Orrya Maina, pomislio je Elkanah Bent kad je Charles zatvorio vrata. Gotovo pretjerano zgodan. No, ljepota tog momka ne smije ga zavesti. Mora se držati svog nauma. Doduše, mogao bi spojiti ugodu i osvetu. Tko zna?

Zastenjajući, pojurio je iza priprostog papirnatoz zaslona u uglu sobe i vratio se nakon desetak minuta mrzeći Teksas iz dna duše. Otkad je stigao u postaju Cooper smršavio je više od deset kilograma. Iako je izgubio na težini i sve bolje jahao, od prokletih konjskih leda neprestano ga je boljela kralješnica. Prepone, također. Uza sve muke, ponovno ga je grčilo u crijevima.

Pa ipak, današnji je dan bio uspješan. Njegova se zamisao polako ostvarivala.

Kad su ga rasporedili na dužnost u Teksas bio je užasnut. Mogao je povuci svoje veze i izmijeniti naredbu, no nije to učinio. Znao je da, ako bez opiranja prihvati novo odredište, može ostaviti povoljan dojam na pretpostavljene. A to mu je u ovom trenu, kad se tako sporo uspinjao ljestvicom uspjeha, moglo samo koristiti.

No, naredba ga je toliko potresla da je poslije napuštanja ureda u Ministarstvu rata tri dana proveo u pijančevanju. Dvapat se probudio i otkrio u krevetu kurve; jedna je bila čak obojena. Treće je jutro otkrio pored sebe mornara - dječaka kojeg je te večeri bio sreo i platio za noć. Već odavna, Bent je otkrio čudne porive u sebi. Gotovo su bili jednako jaki kao i želja za uspješnom karijerom. Obično je lijegao sa ženama, no jednako je uživao i u bilo kojem drugom tijelu koje bi mu se ponudilo.

Kad se konačno bio pomirio s mišlju da mora poći u Teksas, upro je sve svoje snage da mu se taj put isplati. Otkrio je da su mlađeg poručnika Maina odredili u konjičke jedinice. Budući da je ured generalovog ađutanta raspoređivao ljude po jedinicama, nije mu bilo teško srediti da Charlesa Maina rasporede u Drugi konjički.

Bentova mržnja prema Orrju Mainu i Georgeu Hazardu nikad nije ugasla. Ako nije mogao nauditi toj dvojici koji su mu ugrozili karijeru, zadovoljit će se osvetom njihovim najbližima. Počet će s mladim oficijom koji se našao pod njegovim zapovjedništvom.

Pričekat će samo pravi trenutak.

Bent je bio u pravu. Tri četvrtine ljudstva u četi K potjecalo je iz Ohia. Preostala četvrtina sastojala se od nedavno prispjelih useljenika, uglavnom Nijemaca, Mađara, Iraca Sastav je bio tipičan za gotovo svaku jedinicu američke vojske.

Vojnici sa se odnosili prema O'Dellu drugačije nego prema kapetanu i Charlesu. Naravno, izvršavali su naredbe sve trojice oficira, no CT Della su poštovali i čak voljeli. Charles je bio čvrsto odlučio da stekne slično poštovanje.

Nakon četiri tjedna provedena u postaji, jednog je jutro otkrio da u stroju nedostaje vojnik Projiašao je momka u staji, useljenika po imenu Halloran, pijanog poput letve. Naredio mu je da se pokupi u baraku i odspava nekoliko sati ne bi li se otrijeznio. Halloran je opsovao i potegao nož, Charles je lako izbjegao napad, razoružao Hailorana i bacio ga u pojilo pred stajom. Halloran se iskobeljao iz vode i ponovno jurnuo na Charlesa, koji ga je s četiri udarca - dva su vjerojatno bila suvišna - oborio u prašinu. Zatim je sam odvuкао poluonesviještenog vojnika do zatvora.

Sat kasnije spazio je starijeg naiednika Zachariaha Breedlova, veterana konjičkih jedinica koji je u raznim četama proveo punih osamnaest godina.

- Kako je Halloran? - pitao je Charles.

- Doktor Gaenslen kaže da mu je slomljeno rebro... gospodine. - Primjetna stanka ispred zadnje riječi bila je tipična za Breedlova. Na taj je način svima stavljao do znanja da je stariji i iskusniji od većine oficira.

Charles protrlja bradu.

- Čini mi se da ga nisam morao toliko puta udariti iako je izgledao kao razjareni bik.

- Pa, gospodine, ne zamjerite... ali, ovdje imate posla s vojnicima a ne s crnim robovima.

- Zahvaljujem na obavještenju - ledeno mu je odgovorio Charles i otišao.

Kasnije, kad se smirio, shvatio je značenje sukoba s narednikom. Breedlove, a vjerojatno i ostali vojnici, nisu mu vjerovali zbog toga što je jušnjak. Možda nikad neće uspjeti steći njihovo povjerenje.

Ta ga je misao obeshrabrila, ali nije se kanio predati.

Svakog jutra trubač je svirao budnicu u pet minuta do šest sati. Charlesu nije bilo teško rano ustajati. Teksaška jesen bila je lijepa i blaga a jutarnje nebo najplavije boje koju je ikada vidio. Činilo mu se da je zajutrak o'ldašnjih kuhara najbolji na svijetu - topli prepečenac, goveđi odrezak, punjene jabuke i breskve i, na kraju, ubičajena vojnička kava.

Većinu vremena vojnici su provodili u obuci jahanja i vježbanju sa sabljama i puškama. Timarenje konja također je odnosilo dosta vremena. Ne bi li istaknuo elitnost Drugog puka, Davis je propisao da svaka četa mora imati konje iste boje. Četa K jahaia je samo šarce, Van Dornova četa samo sivce, pa su ubrzo stekli i nadimak - Pokretni Sivi. Vojnici iz čete K vrlo su rano uočili Charlesovo jahačko umijeće. Čak ga je i O'Dell nekoliko puta pohvalio, jedanput javno, pred cijelim strojem, što je bio malen ali važan korak naprijed

Povremeno bi im dojavili da su doseljenicima ukradeni konji. Tada bi jedan odred pojahao u patrolu, no. Indijanci bi najčešće netragom nestali. Krađe bi se3 naravno, ponavljale. Tragači iz plemena Delaware, koje je unajmila vojska, obično bi sa sigurnošću ustanovili da kradljivci pripadaju plemenu Yamparikas, sjevernim Komančima, koji bi s indijanskog teritorija redovito upadali u taj dio Teksasa.

Tako je, u nedostatku pravih uzbuđenja, glavni neprijatelj bila dosada. Charles je prekopao komadić zemlje i počeo ga pripremati za povrtnjak koji je kanio obrađivati dogodine. Kupio je dvije kokoške i sagradio im kokošinjac. Konačno, bio je odlučio sjesti i napisati pismo Orryju. Na početku, pokušao je opisati tekšaški krajolik, iako je znao da mu rječnik i vještina izražavanja nisu jaka strana. Nakon desetak redaka, nad kojima je potrošio mnogo vremena, odlučio je naprasno završiti pismo, uz obećanje da će u slijedećem opisati postaju Cooper i čudnog zapovjednika.

Budući da nije mogao živjeti čedno poput nekog redovnika, povremeno je spavao s Indijankama. Otkrio je da su privlačne i vatrene, i nije zaradio sifilis. Osim svega nabrojanog, dosadu je razbijao i omiljenom razbibrigom svih oficira - raspravama.

Raspravljali su o svemu. Najčešće o ravnom grimsley sedlu prihvaćenom prije desetak godina. Albertu Sid-neyju Johnstonu to se sedlo sviđalo, no većina je oficira podržavala Van Dorna koji je tvrdio da je baš tako oblikovano sedlo glavni uzrok sve brojnijih ozlijeđa i rana na leđima konja.

Raspravljali su o oružju. Općenito, svi su se slagali da su coltove repetirke i sharps karabini najbolji, iako takav stav nije previše utjecao na kvalitetu naoružanja u jedinicama. Vlada je i dalje opskrbljivala vojnike oružjem kao da je željela isprazniti magazine u kojima su se nagomilale zalihe zastarjelih pušaka. Tako je većina ljudi u četi K bila naoružana hallovim karabinima s glatkom cijevi, modelom iz 1833. godine, usprkos činjenici da su svi evropski i američki stručnjaci za oružje tvrdili da su puške s izliblejbljenom cijevi mnogo bolje. Pojedinci u jedinicama čak su bili naoružani prastarim kremenjačama. Mnogi su vojnici nosili o boku stare pištolje s jednim metkom, tako da je Charles bio sretan što je uspio nabaviti coh.

Raspravljali su i o hrani, piću i ženama; o Indijancima i karakteru pukovnika Leeja; o pohodu pukovnika Johnstona protiv Mormona i njihove, takozvane, Pustinjske države, Najžešće rasprave vodili su o političkim pitanjima. Recimo o projužnjačkom ustavu prihvaćenom u Lecomptonu, Kansas.

Lecomptonski ustav ponudio je glasačima u Kansasu da biraju između ograničenog i neograničenog oblika robovlasništva. Podržao ga je predsjednik Buchanan, a senator Douglas žestoko ga je napadao. S Malim Divom, kako su Douglasa zvali, slagala se većina Sjevernjaka u postaji. Charles se klonio takvih rasprava ali mu to nije donijelo nikakve koristi. Svi su mislili da štiti jer podržava robovlasnike.

Rasprave o bilo kojoj temi najčešće bi završavale gotovo sudskom presudom kapetana Benta, proglasom bez pogovora, njegovim ustajanjem od stola i napuštanjem društva koje bi se okupilo za večerom ili kavom. Povremeno, Charles bi s nelagodom primijetio kako ga Bent gleda s previše zanimanja.

Po hladnoj kiši, drugog prosinca 1857. godine, u postaju se s vojne vježbe vraćao odred vojnika. Prihvativši O'Dellove savjete, Charles je bio odjeven sasvim nevojnički. Nad neobrijano lice, duboko na oči navukao je šešir klopava oboda, nosio je hlače od bivolje i kaput od jelenje kože, a oko ovratnika kaputa visjela mu je ogrlica od medvjedih kandži.

Po blatnjavom putu do njega do jaše Bent. Ovaj se put nije mrštio zbog Charlesova odijela: dapače, smijeo se.

- Baš će nam prijati vatrica u peći, jel' Charles?
Prisno obraćanje po imenu uznemiri Charlesa.

- Da, gospodine.

- Kad se pobrinete za konja i presvučete u suhu odjeću, što ne biste navratili k meni na čašicu? Rado bih vam pokazao primjerak Jominijevog Pregleda ratnog umijeća. Poznate su vam barunove postavke, zar ne?

- Naravno, gospodine. Stari Zdrav Razub često nam je predavao o taktici. Mnogi su Mahanu zamjerali što toliko vremena posvećuje idejama švicarskog vojnog teoretičara.

- Onda, čekat ću vas. Mogli bismo predivno raspraviti o svemu.

Žmirkajući na kiši, Charles se zagleda u Bentovo mokro lice. Znao je da mora biti uljudan, no, nešto u kapetanovim očima natjera ga da hladno odgovori.

- Ljubazno je od vas što me pozivate, gospodine, ali čini mi se da me hvata hunjavica. - Nije previše slagao. Poslije četiri sata jahanja po ovakvom vremenu, osjećao se promrzlo.

- Drugi put, onda. Slijedećeg tjedna.

- Gospodine... - znao je da ne bi trebao to reći, ali bilo mu je dosta kapetanovih pokušaja da se sprijatelje. - Ako predlažete isto, ne bih došao ni slijedećeg tjedna. Nisam baš neki poznavalac teorije. Bent se prestao smijuljiti.

- U redu, poručnice. Bili ste savršeno jasni. Bijesno je podbo konja i odjahao na čelo odreda.

Na obzoru bijesnu munja. Do Charlesa dojaha Lafayette O'Dell.

- Stoje htio? Charles mu objasni.

- Odbili ste ga?

- Da. Nije mu se svidjelo.

O'Dell se podboči o jabuku sedla s koje su visjele dvije skupocjene, zatvorene futrole. O Charlesovom sedlu visjele su slične, s tim što je on bio naručio posebne poklopce od leopardova krzna. U jednoj futrolu držao je colt, a u drugoj potkovu, čavliče, malu četku i česalo.

- Pametno je što ga izbjegavate - rekao je O'Dell. - Mislim da bih vam trebao nešto reći o kapetanu.

- Što?

- Pa, recimo to pristojnim riječima..., mnogi govore o njegovoj pohotljivosti.

- Zar nismo svi mi muškarci pohotni ?

- Jesmo, ali ne svi na jednak način. Barem ja tako mislim. Kapetan stalno ističe kako mizi i prezire Indijance, ali se to ne odnosi i na indijanske squaw. Pričali su mi u rezervatu da je povalio gotovo sve žene koje su to dopustile. Kad se ne uspije dočepati neke squaw, i dječaci su mu sasvim dobri. Čak i poneki mlađi vojnik dovoljno glup i prestrašen nije ga se usudio odbiti. Ako niste primijetili, u postaji su dvojica takvih.

- Ne, nisam primijetio. - Charles pijunu i opsuje.

- Kapetan mrzi kad ga netko odbije. Čini mi se da vam teška vremena tek predstoje.

Odjednom, O'Dell se trgnu. Ni on, ni Charles nisu primijetili da je Bent poveo konja ustranu i zastao pored puta. Sjedio je na konju i gledao ih dok mu se kiša cijedila sa štitnika kape na mokru pelerinu. Trenutak kasnije Bent se osovio u stremenu i zaurloao:

- Kasom! Naprijed marš!

Put je bio blatnjav i pretežak za kas, no Charlesu je bilo jasno zbog čega je pala takva naredba. Odbio je kapetana i to je bio razlog da svi ispaštaju.

Dan kasnije, jašući puteljkom od postaje Cooper prema rezervatu Komanča, Charles je naišao na kola s upregnutim volovima. Jedan od dva golema, drvena kotača zaglibio se u blatu. Stari Indijanac lijepih

crta lica bezuspješno je pokušavao pokrenuti kola gurajući kotac. Bez dvoumljenja, Charles sjaše.

- Dajte da vam pomognem. - Ne znajući razumije li Indijanac engleski, Charles kretnjama pojasni rečenicu. - Dok ja guram, ošinite volove bičem.

Nakon nekoliko trenutaka, uz snažan trzaj od kojeg se s kola otkotrljalo nekoliko dinja, volovi izvukoše zaglibljeni kotač. Baš kad je Charles krenuo prema konju, začuo je kas. Spazio je kako se puteljkom brzo primiču kapetan Bent, narednik Breedlove i šest vojnika. Dojahavši do Charlesa, Bent se obrecnu.

- Koga vraga radite, poručnice?

S ljutnjom u glasu, jer bilo je očito što je radio, Charles odgovori:

- Pomažem ovom starcu da pokrene kola iz blata. Narednik Breedlove pogleda Charlesa gotovo sa simpatijom, a Bent osorno reče:

- Zar ne prepoznajete tog odrpanca? Katumse je poglavica Indijanaca u rezervatu. Koliko ja znam, vojska Sjedinjenih Država nije ovdje da bi pomagala i služila neprijateljima.

Podbo je konja i odjahao, a ostali za njim. Charles se sjetio O'Dellova predskazanja.

Bentov strogi ukor i gnjev u očima tek su bili nagovještaj budućih sukoba.

Otada Bent je kritizirao gotovo svaki Charlesov potez. Vrlo često i pred cijelom četom, a posebno je uživao u određivanju prekorednih dužnosti za mlađeg poručnika. Charles se svladavao sve teže. Uspijevao se suzdržati jer se nadao da će, izvršavajući svaku naredbu ne pokazavši da je uvrijeđen, dokazati kapetanu da takvo ponašanje nema smisla.

No, nije uspio. Kapetan ga je progonio sve žešće. U siječnju, dojahavši s patrolom u postaju, otkrio je da ga Bent čeka u staji. Bent je pristupio Charlesovu šarcu i zavukao kažiprst pod plavi platneni remen.

- Prejako zategnut kolan.

Charles je bio umoran, promrzao i nimalo strpljiv.

- Gospodine, zategnut je savršeno.

Bent se zlobno nasmiješio.

- Nije moguće!? Mlađi oficir proturječi starijem? Nedopustiv neposluh. Naređujem vam da prije nego odete u sobu, rasedlate i osedlate konja, recimo... deset puta.

- Dovraga, gospodine, kakvog ima smisla da... -Charles ne dovrši pitanje. Znao je koji je smisao naredbe.

Provala gnjeva razveseli kapetana.

- I dalje proturječite? U redu, izvršit ćete naredbu petnaest puta. Poslat ću jednog od podoficira da vas nadgleda i da me izvjesti o izvršenju. Mislim da će to biti narednik Breedlove. - Bent je, očito, dobro poznao međuljudske odnose u četi K.

Nedugo zatim, u hladnu je staju ušao stariji narednik. Charles je baš bio upalio dva fenjera. Prvi put mu se učini da u narednikovim očima primjećuje sućut.

- Žao mi je zbog ovog, poručnice.

- Zavežite, i obojica ćemo odavde prije izaći, Breedlove je uzeo bačvicu s čavlima i sjeo. Lice mu se ponovno smrklo. Charles ljutito prione poslu, a svaki mu se izdisaj pretvarao u paru. Kad je, nakon dva sata, izvršio naredbu, ruke i ramena su ga boljeli. Izlazeći iz staje spotaknuo se i pao.

Narednik Breedlove nije mu pomogao da ustane.

- Kočija za Butterfield kasni četiri sata - rekao je Bent pokušavajući nadglasati zavijanje vjetra.

U kaminu male dnevne sobe pucketale su grane meskita. O'Dell je stajao kraj vatre i grijao ruke. U sobi je unatoč vatri bilo hladno pa se ogrnuo krznenim kaputom, runjavim ogrtačem zbog kojeg su Komanči konjanike zvali bizonskim vojnicima.

Ako je u sobi bilo tako hladno, kako li je onda bilo vani? Minus deset? Za ovakvih kasnih, zimskih oluja temperatura je znala pasti i niže.

Bent je bio ustao, a očice mu obasjane svjetlom petrolejskih lampi zabrinuto prele tješe preko zemljopisne karte obješene o zid. Nedavno puštena u promet, linija putničke kočije povezivala je Fort Smith s El Pašom u Kaliforniji. Jedan odsječak te linije prolazio je vojnom cestom jugozapadno od postaje Cooper. Očito, kočija je bila zapela negdje na putu.

- Najvjerojatnije su zastali negdje čekajući da oluja prestane - rekao je O'Dell.

- To je pretpostavka, naravno. No, ne smijemo se zbog toga uljuljkati. Što ako im se dogodila nezgoda? Ako su putnici ranjeni? Ako im je potrebna pomoć? Moramo poslati patrolu.

- Gospodine, vani urla sjevernjak! Vjetar puše brzinom od sto dvadeset kilometara na sat. Tri centimetra leda uhvatilo se na svemu živom. Najpametnije je da pričekamo jutro, jer po ovakvoj noći...

Bent ga prekinu:

- Vrijeme određujem ja. Odred neka krene za sat vremena. - Nije gledao O'Dellia u oči dok je nastavio.

- Neka krene deset ljudi. Opskrbite ih posebnim sljedovanjem hrane i viskijem. Vodit će ih poručnik

Main. O'Dell je bio zaprepašten naredbom. Nije htio poslati nekog podoficira da probudi Charlesa, već je pošao osobno. Trebalo mu je deset minuta da se kroz vjetar probije do spavaonica. Drhtureći u debeloj pot-košulji i dugim gaćama, Charles se uspravio u krevetu ne vjerujući vlastitim ušima.

- Noćas? Za ime svijeta, Lafe, zar je lud?

- Vrlo vjerojatno. No, okolnosti mu idu naruku. Kočija stvarno kasni pa postoji mogućnost da putnicima uistinu treba pomoć.

- Mnogo je veća mogućnost da su se negdje sklonili ili da su već mrtvi. Čini mi se da me kurvin sin pokušava ubiti.

- Zar samo zato što si ga odbio onog dana? - upitao je O'Dell sumnjičavo.

- Znam da zvuči glupo, ali što bi drugo mogao imati protiv mene? - Charles zbacio sa sebe sve gunje koje je bio pokriven. - Ne znam zbog čega me tako žarko želi ukloniti, ah tako mi boga, neću mu priuštiti to zadovoljstvo. Niti ću mu dopustiti da se poigrava s ljudskim životima. Vratiti ću se i dovesti cijeli odred u postaju, ne brini.

Izgovorio je to sigurnije nego što se osjećao. Navukao je na sebe sve košulje koje je imao i dva para hlača slušajući teksaški sjevernjak kako bjesomučno urla oko postaje.

U jedan sat iza ponoći jedanaestorica jahača napustila su postaju Cooper. Tanka ledena kora oko vala je svaki pedalj zemlje. Na sreću, snijeg nije bio dubok pa su ubrzo uspjeli otkriti kolni put. Jahanje po takvom vremenu bilo je užasno iscrpljujuće. Za četiri sata nisu uspjeli prevaliti više od kilometra i pol. Sve vrijeme narednik Breedlove je psovao Benta a kad je izgovorio sve psovke koje je znao, počeo je izmišljati nove.

Charles je donji dio lica i uši omotao vunanim šalom, ali ga je on slabo štiti od hladnoće. Lice mu je odrvenilo i jedva je micao usnice izdaj ući naredbe.

Ljudi su psovali i žalili se, ali su jahali dalje. Jahali su jedan za drugim iza Charlesa shvaćajući da je njemu, na čelu kolone, najteže. Bio je prvi na udaru vjetra i izlagao se opasnosti klizave ceste.

U zoru, vjetar je naglo okrenuo na jugozapadnjak, a nedugo nakon toga izgubio je snagu. Oblaci su se razili i zasjalo je sunce. Poslije pola sata, dok su jahali još uvijek zamrznutom krajolikom, Breedlove je hrapavo uzviknuo:

- Pogledajte, gospodine! Tamo niz drum! Prema nebu dizao se tanak trak dima.

- Valjda je kočija - rekao je Charles promuklo. - Sigurno su je razbili i naložili njome vatru ne bi li se ugrijali. Čini se da nisu dalje od dva kilometra.

Pretpostavka je bila točna. Nakon tri sata dojahali su do kočije prevrnutu na bok. Nedostajala su joj dva prednja kotača i vrata. Kad su se približili vatri Breedlovjev se konj okliznuo i uganuo prednju lijevu nogu,

Ostali jahači požuriše prema preživjelima iz kočije -vozaču, čuvaru i trojici muškaraca koji jedva da su pokazivali znakove života. Charles je čuo vozača kako* mrmlija nešto o prevrtanju kočije na zaleđenom putu. Nedaleko od njih ležala su trupla tri smrznuta konja. Druga tri konja odgalopirala su u ledenu oluju i vjerojatno tamo našla smrt.

Charles je zurio u Breedlova koji je pregledao nogu šarca. Odlučno, ponudio je naredniku svoj revolver.

- Morate ga ustrijeliti. Ako ne možete, ja ću to učiniti.

Narednik nije mogao gledati konja koji se srušio.

- Kako ću se vratiti u postaju?

- Isto kao i putnici. Jahat ćete iza nekog. Ja ću vas uzeti na konja.

- Poručnice, znam... znam da volite ovog konja. Svaka životinja koja bi ponijela dva jahača po ovakvom vremenu krepala bi mnogo prije postaje. Ponesete li me, i vi ćete morati ustrijeliti svog šarca. Jahat ću s nekim od ljudi.

- Boga mu, ne svađajte se sa mnom. Čovjek je važniji od konja. Jahat ćete sa mnom.

Izgledali su kao dva posvađana dječaka Vojnici pomogloše čuvaru kočije da dotetura do jednog konja. Breedlove je zurio u revolver, zatim u svog ozlijeđenog konja. Zatresao je glavom.

- Ne mogu. Ako učinite to umjesto mene, zauvijek ću vam biti zahvalan.

- Okrenite glavu.

Breedlove svrnu pogled prema jutarnjem suncu i zaleđenoj ravnicu. Charles je podigao revolver, nadajući se da okidač nije zamrznut. Lagano, pritisnuo je prstom. Pucanj se prolomio i vratio kao stostruki odjek. Konj je zaništao, a krv iz prostrijeljene glave poprskala je zaleđenu zemlju.

Narednik Breedlove pokrio je lice rukama i zaplakao.

Otprilike kilometar daleko od postaje, Charlesov se šarac srušio od iscrpljenosti. Nije mogao dalje. Žalostan i bijesan, Charles ga je morao ustrijeliti s dva metka. Ostatak puta, on i Breedlove su propješačili osjećajući kako im noge u čizmama krvare. Četni je liječnik rekao Charlesu da je zbog

smrzotina umalo izgubio tri prsta na nozi.

Spavao je punih osamnaest sati. Nedugo nakon što se probudio, posjetio ga je Breedlove. Nije znao kamo da gleda.

- Krivo sam vas procijenio, poručnice. Strašno mi je žao zbog toga. Pokazali ste svoje vrline kad sam to najmanje očekivao. Mogu vam reći da tako nešto nisam vidio ni kod jednog Južnjaka u ovom puku.

- Čak ni kod pukovnika Leeja ili Van Dorna?

- Ne.

- Pa, mogu vam reći da su i oni takvi, baš kao i mnogi drugi ljudi. Sjevernjaci, na primjer - dodao je Charles uz osmijeh. - Možda to niste željeli primijetiti, narednice.

- Da - promrmljao je Breedlove posramljeno. - Razmislit ću o tome, svakako.

Te je noći Charles napisao Orryju pismo. Nakupljeni gnjev mogao se čuti u škripi pera po papiru. Odmah nakon ulodnih riječi i pozdrava, prešao je na ono najvažnije.

Sretan sam što sam živ i što ti mogu sve ovo napisati. A evo i razloga. Znam da će ti sve zvučati zaprepašću-juće, no vjeruj da govorim istinu kad kažem da me moj četni zapovjednik želi vidjeti mrtvog. Orry, na neki čudan način dopao sam u ruke je... og luđaka, a budući da je otprilike tvojih godina i akademik, moram te upitati znaš li šta o njemu.

Charles je zastao i umočio pero u tintu. Treperavo svjetlo stolne svjetiljke bacalo je nemirne sjene na njegovo lice. U očima mu se zrcalila zbunjenost i gnjev dok je dopisivao slijedeće riječi:

Ime mu je Elkanah Bent.

Bentova je zamisao doživjela potpuni neuspjeh. Ne samo stoga što je Charles Mam preživio onu noć i nevjeme, već i stoga što je ukazom tekasaškog ministarstva javno pohvaljen zajedno s cijelim odredom koji je bio pošao u patrolu. U ukazu je stajalo da su se mladi poručnik i njegovi ljudi »istakli čovječnim podvigom usprkos strašnom nevremenu«, i ta je pohvala trajno ubilježena u njihovu karakteristiku. Zapovjednik puka priredio je slavlje u čast deseterice vojnika i osobno je održao zdravicu Mainu i njegovoj hrabrosti.

Da sve bude još gore, zapovjednik je doveo u sumnju Bentovu naredbu i hrabrost,

- Kad sam vam prepustio donošenje odluke u hitnim slučajevima, kapetane, ni jednog trena nisam pomislio da biste bili kadri poslati ljude u patrolu prije nego što se nevjeme smiri. Osim toga, nikako se ne bih mogao složiti s odlukom da vi ostanete u zapečku tople postaje i da umjesto vas, a čini mi se da vam je tamo bilo mjesto, na čelo patrole postavite poručnika Maina. Neću ništa poduzeti protiv vas samo zbog jednog razloga. Zahvaljujući Mainu, sve je prošlo u redu i nitko nije poginuo. Imali ste vrašku sreću. Ovaj put.

Kritika je urodila plodom. Istoga trena Bent je prestao progoniti i šikanirati Charlesa Maina, a nije ga više ni zbog sitnica mogao kудiti pred četom. Naime, poslije one olujne noći, stariji narednik Breedlove i gotovo svi ljudi u četi sasvim su promijenili svoj odnos prema Charlesu. O'Dell mu je, također, bio sve privrže-niji. Bent je ostao osamljen u neprijateljstvu prema Mainu; više ga nije mrzio samo kao predstavnika Mainovih, već sasvim osobno.

No, nešto je bio i naučio. Nikad više neće poslati mlađeg poručnika na opasan zadatak a da i sam ne pođe s njim.

Pratiti će ga svugdje i tako lakše uočiti priliku da mu se osveti. Recimo, usred nekog okršaja, jer. tome je bio vičan još iz Meksika.

Prolazili su tjedni a prilika mu se nije ukazala. Teksaška granica bila je mirna, a Benta je sve više mučio nov problem. Primijetio je promjenu u Charle-sovu ponašanju. I dalje je bio učtiv prema četnom zapovjedniku, besprijekorno učtiv, ali bez i jedne trunke ljubaznosti ili srdačnosti.

Bent je shvatio da je Charles prepoznao u njemu neprijatelja. Mučilo ga je pitanje što li će Charles poduzeti. Je li, možda, spomenuo njegovo ime pišući Orryju Mainu? I nije li ga Orry već upozorio na opasnost? Pošta je sporo i neredovito stizala do udaljenih postaja u Teksasu. Kasnila bi tjednima zbog nevremena u zaljevu, zbog Indijanaca ili jednostavno zbog nemara poštanskih službenika. No, bilo je sasvim moguće da je Orryjevo pismo već stiglo, a s njim i obrazloženje Bentove mržnje prema Charlesu.

Bent je znao da ne smije zanemariti tu pojedinost, ali saznanje ga nije pokolebalo u naumu. Od osвете prema Mainovima i Hazardovima jedino mu je bila preča vlastita koža i karijera. Morao je samo čekati i udariti u pravom trenutku. Upozorenje Orryja Maina neće pomoći mladom poručniku da izbjegne neočekivani udarac.

Kako su dani promicali bez prave prilike za osvetu, Bent je bivao sve razdražljiviji i nestrpljiviji. Povremeno bi do postaje Cooper stizali glasovi o indijanskim napadima, ali Drugi konjički nije ispalio m metka jer nisu uspijevali otkriti kradljivce. Katurnse, poglavica u rezervatu, često se žalio na teško stanje Indijanaca, na poniženja i siromaštvo, i upozoravao ih da pleme jedino može odgovoriti pobunom i ratom bez milosti. No, poglavica nije poduzimao ništa osim upozorenja i prijatnji.

Na Istoku, razbuktavao se rat riječima. Senator Douglas je grmio protiv Lecomptonskog ustava, nametnutog naseljenicima. Senator Hammond iz Južne Karoline odgovorio je da Douglasovi govori nemaju nikakva značenja; lužnjacima ne treba ni slaganje ni zajedništvo sa Sjeverom. »Pamuk je kralj!« tvrdio je Hammond.

U Illinorsu se odvjetnik i bivši kongresmen Lincoln spremio da iz Senata istisne Douglasa. Govoreći na državnom skupu republikanaca u Springfieldu, Lincoln je napao robovlasništvo u cjelini, a ne samo one koji su ga podržavali. Izrekao je jasnu opomenu posluživši se riječima iz dvanaestog odlomka Evanđelja po Mateju: Dom, ako je sam u sebi nesložen, neće opstati.

U mjesec dana starim novinama Bent je pročitao ovaj navod nekoliko puta, i nije ga shvatio kao opomenu već kao neizbježnu istinu. Najprije otcjepljenje, zatim - rat. Često bi sklapao oči i zamišljao se kao pobjedničkog generala na bojištu prepunom leševa. Tjelesa su bila obična kazališna kulisa; sve su oči bile uprte u njega - glavnog junaka kojem su se svi divili.

Od prvog svibnja do polovice lipnja u postaju Cooper nije stizala pošta osim službenih poruka. Koje je raznosio kurir. Konačno, zajedno se zalihama hrane, stigle su i dvije vreće. Jedna je bila nekoliko mjeseci stara, zabunom poslana u Fort Leavenworth i tek tada prosljeđena u Teksas. U svakoj je vreći bilo po jedno Orryjevo pismo. Charles ih je nestrpljivo otvorio i ustanovio da je prvo poslano u siječnju a drugo početkom ožujka, dva tjedna prije nego što je Bent poslao patrolu u ledenu noć. Naravno, ni u jednom pismu nije bilo riječi o zapovjedniku čete K.

Prilika da se osveti Charlesu, ukazala se Bentu u kolovozu, za vrijeme nove suše. Do štaba Drugog konjičkog dojahao je preplašeni farmerka zapovjednik je pozvao Benta i rekao mu:

- Radi se o Lantzmanovoj farmi. Tri i pol kilometra prije Phantom Hilla.

Phantom Hill bila je napuštena tvrđava čiji su visoki dimnjaci stršali na obzoru služeći kao orijentir.

- Živim u blizini Lantzmanovih - objasnio je sijedi farmer. - Primijetili su Penateka Komanče nedaleko od posjeda pa su se zabarikadiralili u kuću i mene poslali po pomoć.

- Penateke, kažeš - namršti se Bent. - Jesu li iz rezervata ?

- Vjerojatno pripadaju Sanacovoj grupi - rekao je zapovjednik. Sanaco je bio drugi poglavica, suparnik Katumseu. Odbio je da ostane u rezervatu i prezirao je Katumsea zbog pokornosti prema bijelcima.

- Jesu li Indijanci napali nekoga? - pitao je Bent. Farmer zaniječe glavom.

- Lantzman misli da će se dan-dva zabavljati a tek onda pokušati ukrasti konje.

- A zbog čega se s obitelji nije sklonio u postaju?

- Lantzmanov najstariji sin je bogalj. Ne jaše dobro, a i stari Lantzman je tvrdoglav kao mazga. Uvjeren je da sa svojim momcima može izdržati napad šest-se-dam Indijanaca i sačekati pomoć. Osim toga, zna da bi Indijanci mogli spaliti cijelo imanje ako se s obitelji povuče u postaju.

Zapovjednik je povjerio cijeli slučaj Bentu. Poslije propusta prilikom spašavanja kočije, Bent se želio opravdati i pokazati svoju sposobnost. Desetak sekundi je razmišljao, a potom progovorio:

- Šest-sedam Indijanaca? Jesi li siguran da ih Lantzman nije nabrojao više?

- Siguran sam, kapetane.

Nije postojao razlog da Bent posumnja u farmerovu tvrdnju. Skupine Komanča koje bi polazile u krađu konja nikad ne bi bile brojnije. Ponovno je razmislio, pa izustio:

- Povest ću dvadesetoricu ljudi, obojicu poručnika i Dossa, našeg tragača.

Zapovjednik ga začuđeno pogleda.

- Jeste li sigurni da vam ne treba cijela četa? Bentu se od strave stisnu grlo. Zapovjednik je ponovno posumnjao u njegove prosudbe. Bent požuri da odgovori,

- Dvadeset četvorica protiv šestorice morala bi biti dovoljna za siguran pohod, gospodine. Pogotovo kad su to moji ljudi.

Zapovjednik ne reče ništa i Bent žurno pođe uzbuđen zbog mogućeg sukoba s neprijateljima. Ne zbog obračuna s Indijancima, već zbog prilike da mu uspješno završen pohod donese pohvalu i da zbriše sumnje zbog promašaj s kočijom.

Poslao je posilnog da pronađe O'Della i Maina. Opisao im je što se događa kod Lantzmanovih i naredio da za sat vremena dvadeset ljudi te kola s poljskom opremom i zalihom hrane za dva dana bude spremno za pokret.

Oba poručnika salutirao i požuriše van. Čim je Charles izašao, Bentove se oči suziše. Bože, kako je mrzio tog mladića, njegov otmjeni hod, bradu koju je pustio, blizak odnos koji je uspostavio s ljudima... sve, sve u tom momku. No, bude li ga sreće poslužila, Main će uskoro tri metra pod zemlju. U sobi, Bent je otvorio sanduk za cipele i izvadio novi, sjajni alien and wheellock vojni revolver, model 44. Položio je plavkastu, osmero-kutnu cijev na dlan i počeo je milovati misleći na lice mlađeg poručnika. Ako se Komanči ne budu povukli prije nego što odred stigne do Lantzmana, sigurno će mu se ukazati prilika za jedan dobro odmjereni, a naizgled zalutali metak.

Bent je zadržao od iščekivanja.

Odred vojnika u dvoredu je pojahao na jugozapad. Krenuli su kolskim putem, a svugdje oko njih

pružao se sušom sparušen krajolik. Tri tjedna nije pala niti kap kiše, pa se Charles pribojavao da bi jedna oluja nabijena elektricitetom mogla izazvati požar i tako ih prisiliti da krenu obilaznim putem, kilometrima dužim.

Takav oprez nije bio uobičajen za Charlesa; no, mučio ga je neki čudan predosjećaj. Nije mu se sviđao ovaj pohod zbog nekoliko razloga; zbog vremena, zbog odsustva starijeg narednika Breedlova koji je već tjedan dana bio na odmoru, zbog novog šarca koji je bio prilično plah. No, glavni razlog njegovom nemiru jahao je na čelu odreda.

Kapetan Bent bio je jedini pravilno odjeveni konjanik. Nosio je sako obrubljen žutim trakama, svijetlo-plave hlače i spljoštenu kapu sa štitnikom za oči. Svi ostali bili su prikladnije odjeveni. Charles u plavu flanelsku košulju i bijele, prilično čiste hlače. Oko pasa mu je visio colt i bowie nož, a u kožnatim koricama o sedlu, dvije godine stara harpers ferry puška. Šešir široka oboda štiti mu je oči od sunca.

Charles je sumnjao da je Bent sposoban voditi odred na ovakav zadatak. Borba s Indijancima bila je novost za vojsku. Za cijelo vrijeme nastave u West Pointu, nastavnik Mahan posvetio je samo jedni jedini sat predavanja toj temi. No, nije sumnjao u kapetana samo zbog neiskustva. Charles je sve više bio uvjeren da je Bent zao, možda čak i sumanut, a sam bog je znao zašto je svoju zloću i ludost iskaljivao na Charlesu.

Krajolik je bio dosadno jednoličan. Niski brežuljci, pa zatim klisure, potočići tanki poput trake u širokim isušenim koritima. Jara je titrala u zraku, a sunce se poput užarenog diska ustobočilo na nebu. Puhao je topao povjetarac.

Doss je nekoliko puta otkrio tragove Indijanaca. Male skupine, rekao je. Prošli su ovuda prije dan-dva. Charles je pažljivo motrio oko sebe, pitajući se nije li ova pustoš samo varka.

Kasno poslijepodne zastali su na trenutak da odmore konje, i odmah nastavili dalje. Bent je predviđao da bi do Lantzmanna mogli stići prije ponoći. Charlesu je bilo vruće i sedlo ga je žuljalo, ali bilo mu je jasno da moraju brzo jahati. Ovo nije bila vježba već ozbiljan zadatak. Ni ostali se nisu bunili.

Neko vrijeme, uz Charlesa je jahao O'Dell. U jednom je trenu progovorio:

- Prokleta dosadno, zar ne? Da sam ponio knjigu, mogao bih jašući čitati.

- Što čitate?

- Onu knjižicu od mistera Helpera.

Stariji ga je poučnik dobroćudno pokušavao trgnuti iz učmalosti. Charles je čuo za Helperovu Rastuću krizu na Jugu - kako joj se oprijeti, no nije uspio doći do primjerka. Čuo je da se u knjizi otvoreno govori protiv robovlasništva, a da pisac istovremeno tvrdi da je južnjački sistem podrovan baš zbog njega. Robovlasništvo je natjeralo Jug da bude potpuno ovisan o Sjeveru i svemu što su proizvodile sjevernjačke tvornice. Najzanimljivije je bilo to što je pisac potjecao iz Sjeverne Karoline.

- Kunem se, Charles, ali taj čovjek mrzi Crnce jednako kao i robovlasništvo. Knjiga iznosi nekoliko zanimljivih pitanja. Recimo, zašto vi Južnjaci odbijate osloboditi robove ?

- Odgovor je vrlo jednostavan. Engleska i francuska tekstilna industrija šire se kao nikad. A to znači da se plantažeri pamuka mogu preko noći basnoslovno obogatiti. Nitko nije lud odreći se guske koja nese zlatna jaja.

- Misliš da je to razlog? Nisam baš siguran.

- A što bi moglo biti?

- Oh, možda da Crnci ostanu pod nadzorom. Robovlasništvo to dobro i bezbolno čini. Kladi se da svaki lužnjak negdje duboko u sebi strahuje od Crnaca. Mračni su i drugačiji, a ljudi ne vole nešto što se razlikuje od njih. Ne volim ni ja. Siguran sam da ih se ne odričete samo zbog novca, već i zbog te činjenice..., bijeli protiv crnih.

- Ali, kad bi bilo po vašem, vi biste oslobodili sve robove ?

- Da.

- 1, što biste onda s njima?

- Pa, ono što predlažu mnogi republikanci.

- Crni republikanci, kako ih zovu dolje kod nas.

- Nije važno. Ja bih sve Crnce prognao. Trebalo bi ih naseliti u Liberiju ili u Srednju Ameriku. Svima je jasno da bi trebali biti slobodni, ali ne trebaju nam ovdje.

Charles je zabacio glavu i nasmijao se.

- U pravu si, Lafe. Istina je da su bijeli protiv crnih. Ali i kod vas, na Sjeveru,

Poručniku O'Dellu nije se baš svidjelo to što je čuo. Namrštio se. Charles je već bio navikao na nesvjesno licemjerje Jenkija i na njihovu ljutnju kad bi im čovjek to otvoreno dokazao.

No, O'Dell je naćeo pitanje na koje nitko nije znao odgovor. Ni na Jugu, ni u cijeloj Americi nitko nije stvarno znao kako ukinuti robovlasništvo a ne narušiti ekonomsko i socijalno stanje u zemlji. Sudeći prema G'Dellovom stavu, bio je to problem koji je mučio ljude diljem zem...

- Odred... stoji!

U daljini, iza prostranstva prošaranog meskito drvećem, Charles je ugledao dimnjake razrušenog

Phantom Hilla. Zkjedno s O'Dellom pojahao je naprijed. Bent je pozvao debeljuškastog Delaware tragača, i nakon nekoliko riječi, O'Dell i izviđač odgalopiraše prema Phantom Hillu.

Ljudi sjahaše, povadiše čaturice i stadoše tiho razgovarati. Charles nije imao što reći Bentu, pa kapetan obode konja i odjaha dvadesetak metara naprijed, Charles iz čaturice popije nekoliko gutljaja zagrijane vode i zagleda se prema kapetanu. Osamljeni zapovjednik, pomislio je, no podsmjeh ne odagna bojazan od Benta. Još uvijek mu nisu bili jasni razlozi kapetanove sulude mržnje,

- Eno ih, vraćaju se.

Kaplarov uzvik nagna Clarlesa da pogleda prema brežuljku. Doss i O'Dell vraćali su se s vrha, lagano jašući ne bi li dizali što manje prašine. Uputili su se pravo prema Bentu. S njihovih lica Charles je pročitao da ne nose dobre vijesti. Svi su čuli Dossove riječi:

- Penateka mnogo više sada. Sanacovi ratnici i ratnici poglavice Grbavog Bivola. Nije dobro.

Na Bentovom čelu izbiše graške znoja.

- Koliko ih je?

- Nabrojao sam ih četrdesetak - odgovorio je O'Dell.

- Četrdeset! - zaprepastio se kapetan. - Opišite... - progutao je slinu - . . .opišite situaciju.

O'Dell izvuče nož iz korica, čučnu i u prašini vrškom nacрта veliko slovo U.

- Ovako vijuga potok. Neprijatelj je ovdje. - Nožem dotaknu dno slova U Unutar slova nacрта trokut i četverokut i dotakne trokut. - Ovo je Lantzmanova kuća. - Zatim dotakne četverokut. - A ovo je obor s konjima. - Uz oznaku kuće nacрта dva mala kvadratića okrenuta prema oboru. - Ovdje leže dva momka zaklonjena balama sijena. Vjerojatno farmerovi sinovi. Obojica imaju puške. U oboru je dvanaest konja.

- Što je iza kuće? - pitao je Charles.

- Njiva, Sparušeni kukuruz, nizak i rijedak. Teško da se bilo tko može neopažen prišuljati.

Bent glasno uzdahnu.

- Što rade Indijanci?

O'Dell se uspravi polagano. Zalazeće sunce bijesnu mu u očima.

- Večeraju. Piju. Puštaju žrtve da još malo pate.

- Četrdeset ~~ ponovi kapetan, Zatresao je glavom i progundao. - Previše ih je. Morat ćemo nazad.

- Nazad? - prasnuo je Charles. O'Dell je iskazao svoj stav o kapetanovom prijedlogu glasno pijunuvši u prašinu.

Nervozno, Bent podigne ruku.

- Samo dok ne dovedemo pojačanje.

Ljudi se namrštiše mmljajući. Svi su jasno stavili do znanja što misle o kapetanovom prijedlogu, a u njihovim pogledima pročitao je jednu misao:

Kukavica.

Za takav stav vojnika krivi su bili njegovi oficiri. Main ih je ohrabrio, proklet Lio. I nije odustajao.

- Odlazak po pojačanje odnio bi nam još jedan dan; za to vrijeme Laut/manovi bi bili skalpirani a farma spaljena

Bentova brada je podrhtavala.

- Što predlažete, poručnice^

- Da izvučemo obitelj.

- To znači da kieuemo do farme

- Baš tako. Doss, možemo li neopazice prići? Povjetarac zaljulja lese na Indijancevoj košulji.

Izviđač podigne raku i pokaže prema obzorju.

- Treba ići čeon, pet kilometara. Ima usjek kroz brda, a onda okolo do kukuruza, lći cijelu noć, ali Komanči se napiti i zaspati Možda i straža kod kukuruza zaspati.

Charles obrisa vlažne dlanove o hlače. Iz daljine, do njih dopre pjesma i zvuk indijanskih bubnjeva.

Ne navaljuj na kapetana, pomisli Charles. Čim Indijanci napadnu, mogao bi se prestrašiti i narediti povlačenje i ostaviti Lantzraapove na cjedilu. Zato, sasvim mirno predloži:

- Javljam se kao dobrovoljac, kapetane. Povest ću nekoliko ljudi do farme i noćas ih izvući. Indijanci će vjerojatno napasti tek sutra ujutro.

Bent se trudio da mu glas zvuči smireno, baš kao i Charlesov.

- U pravu ste, naravno. Ono što sam rekao, nije bio konačan sud. Samo sam glasno razmišljao o mogućnostima. - Krajičkom oka pogledao je ljude. Nije ih uspio razuvjeriti, no, što je drugo mogao. Drhtureći u sebi, dodao je: - Poslat ćemo dva čovjeka po pojačanje. Ostali neka krenu čim se smrači.

- Svi? - pitao je Charles.

Na tren, u Bentovim očima bijesnu jasna mržnja. Tako mi boga, ovaj halavac mora biti mrtav do jutra.

- Da, svi - rekao je.

- U redu - rekao je O'Dell i spremio nož u korice. Vojnici su bili napeti ali zadovoljni. Doss, također. Preko rumenih brežuljaka do njih je dopirala pjesma i podvriskivanje Komanča.

Sasušeni kukuruzi šuštali su o bokovima konja. Najviše stabljike dosizale su konjima do trbuha i ovako jašući, vojnici nisu nimalo bili zaklonjeni. Charles je predložio da sjašu i nastave pješice, vodeći konje za sobom, no Bent to nije odobrio.

- Zar vas moram podsjećati da smo mi konjica koja je obučena da se bori jašući, poručnice?

Charlesu je bilo sasvim jasno da kapetanovo nastojanje na formalnostima nema nikakva smisla u ovakvoj prilici, no ništa nije rekao. Moglo je biti oko četiri sata poslije ponoći i mjesec je bio zašao. Na nebu su slabo tinjale zvijezde, a polje je bilo obavijeno mliječnom izmaglicom.

Vojnici su jahali u velikom polukrugu, jahač od jahača udaljen otprilike metar i pol. Bent je bio u središtu a iza njega četni trubač. Sasvim na lijevom krilu jahao je Charles, a na desnom O'Dell.

Budući da su jahali polako, svaki je vojnik mogao u jednoj ruci držati revolver, a u drugoj karabin. Samo je Bent bio izuzetak. U desnici je stezao šestometn alien and wheelock, a u ljevici konjičku sablju. Sablja u ovakvoj prilici djelovala je smiješno, ali, barem je bio naoružan po propisu.

Za vrijeme dugotrajnog jahanja oko indijanskih položaja, Bent gotovo nije otpio ni gutljaj vode, a mjehur mu je bio bolno pun i silno mu se mokrilo. Zbog straha, bez sumnje. Straha od neprijatelja, od smrti, od pomisli da bi ponovno mogao nešto zabrljati i upropastiti karijeru. Bio je uvjeren da svaki čovjek u četi priželjkuje njegov pad, a Main najviše.

Oprezno, Bent pogleda nalijevo ~i spazi mlađeg poručnika u izmaglici. Negdje zahukče sova. Bent čvrsto stisnu revolver i pomoli se da njegov metak pronađe cilj.

Charles napregnu pogled. Koliko je daleko Lant-zmanova kuća? Otprilike pola kilometra? Nisu mogli vidjeti svjetla, no farmer i njegovi sinovi sigurno su čuvali stražu.

Hoće li osuti paljbu čim spaze sjenke konjanika? Bent je morao biti pripravan na tako nešto i narediti trubaču da odmah zasnira i objavi dolazak vojnika. Hoće li se sjetiti?

Loš predosjećaj i dalje je mučio Charlesa. Stavio je svoj colt u korice na sedlu, a preko lijevog lakta prebacio je karabin. Desnom rukom pokušao je zgnječiti komarca na vratu. Nije uspio. Potiho je opsovao i ponovno izvadio colt.

Negdje na farmi zanjštao je konj. S druge strane potoka, prema nebu, dizao se tanak pram dima. Iz logora Komanča nije se čuo ni zvuk. Činilo se da nisu kanili napasti u praskozorje, još se nisu počeli pripremati.

Odjednom, na desetak koraka od njih, iz kukuruza iskoči tamna prilika. Charlesu se učini da je spazio dugu kosu i cijev puške. Netko od vojnika zaurla upozorenje. Indijančeva puška bijesnu i zaglušujuću pucanj gramu u noći.

Između Charlesa i sredine odreda jedan vojnik pade iz sedla. U kukuruзу oživješe sjenke. Još pet-šest Komanča izroni i ispali hice, a Charles, sjedeći na konju, onako s boka poteže obarač karabina. Kut cijevi bijaše pogrešan i hitac odzujni previsoko, hitro je zatakao pušku u korice, na lijevu podlakticu oslonio colt i stiskom koljena pokušao smiriti šarca.

Nanišanio je na najbližeg Komanča a svud oko njega njištali su i propinjali se konji. Opalio je i vidio Indijanca kako pada. Negdje iz kuće na farmi muški je glas pozivao na uzbunu, a s druge obale potoka čulo se podvriskivanje. Iz kućezapraštaše hici, a jedan vojnik, pogođen metkom Lantzmanovih, strovali se s konja. Lantzmanovi će ih sve pobiti. Zašto kapetan, za ime svijeta, ne naredi trubaču da zasnira?

Bent je to i pokušavao. Treći put zaredom povikao je:

- Trubaču, sviraj juriš!

Trubač se njihao u sedlu poput pijanca. Bijesan, Bent je zatakao sablju u korice, prebacio revolver u drugu ruku i smirio konja. Ispružio je ruku da zgrabi trubača, uhvatio ga za šarenu košulju i ne razmišljajući grubo ga potegnulo. Čovjek se prevale preko konjskih leđa i glava mu padne unatrag. Na slabom svjetlu Bent prestravljen spazi da je metak pogodio trubača u desno oko.

Između vojnika i farme još je bilo Indijanaca. Bent je čuo kako meci šište desno i lijevo od njega i požuri da sjaše. Uplašen i zbunjen mislio je samo na potrebu da se oglasi truba.

- Zbijte se! Zbijte i samo naprijed!

Čiji je to bio glas? pomislio je i spotakao se o trubačevo tijelo, sagnuo se i zgrabio trubu. Mainov, naravno. Poslije će ga svi hvaliti kako je on bio taj koji se jedini snašao. Proklet bio. Proklet bio.

Ponovno je uskočio u sedlo držeći okrvavljenju trubu u ruci. Vidio je Charlesa kako jaše slijeva nadesno i okuplja ljude. Bent je zavitlao trubu u grmlje, potegnulo revolver iz korica i pažljivo se osvrnuo oko sebe.

Nikoga nije bilo u blizini, nitko nije gledao. Borbeni poredak njegova odreda potpuno se raspao. Svaki je vojnik jahao za sebe, pucao i pokušavao se obraniti najbolje što je mogao. Bent je podigao revolver i nanišanio u Charlesova nezaštićena leđa. Stisnuo je usnice i pažljivo počeo pritiskati obarač...

Indijanski metak očeše bok njegovu konja. Šarac zanjšta i poskoči, Bentov revolver gmnu zajedno s ostalim pucnjevima, a Charles odjaha dalje, neozlijeđen.

Gotovo lud od bijesa, Bent pokušava ponovno naciljati. Bio je zaboravio na oprez i naglo se trgnuo čuvši šuštanje u kukuruzu. Osvrnuo se i ugledao jahača na samo tri metra od sebe.

- O'Dell! Nisam vas primijetio. . . - Prestravljen, Bent je osjetio kako ne može zadržati mokraću.

- Dovraga, što to radite?! Zašto pucate na vlastite ljude?

Glasno izrečena optužba trgnu Benta. Uspio je savladati stravu i odjednom se sasvim pribrao shvativši u kakvu ga je opasnost dovela vlastita mržnja. Znao je da ni jedna isprika neće biti dobra. Zato i nije odgovorio O'Dellu riječima već je podigao svoj alien and wheelock i naciljao u starijeg poručnika.

O'Dell otvori usta ali ne uspije izustiti ni riječi. Bentov hitac raznese mu polovicu lica i izbaci ga iz sedla kao lutku. Poručnikova desna noga ostala je u stremenu, a šarac preplašeno pojuri poljem vukući O'Della za sobom, razbijajući mu lubanju o tvrdo i oštro kamenje.

Pokušavajući svladati paniku, Bent se brzo osvrnuo na sve strane. Nitko nije vidio pucanj. Bilo je mračno, zadimljeno od pucnjave i još uvijek maglovito. Spremio je revolver u korice, ponovno isukao sablju i, ispruživši ruku, naredio juriš.

Charles se već ranije pobrinuo da se izvuku iz škripca. S trojicom ljudi jurnuo je na preostala dva Indijanca; jednoga pokosiše hicima, a drugom kaplar sabljom presiječe grkljan.

Charles je zatim pojahao desetak metara prema farmi, izlažući se opasnosti da ga Lantzmanovi ubiju. No, htio je biti siguran da će čuti ono što im bude viknuo.

- Ovdje je Drugi konjički. Obustavite paljbu! Odjednom je sve utihnulo. Dim se počeo razilaziti, a magla kidati. Bent pojava naprijed i zaurla:

- Sjašite. Sjašite!

Jedan po jedan, vojnici poslušashe naredbu. Usop« ljen, Bent skoči na zemlju nadajući se da će mrak sakriti veliku, mokru mrlju među njegovim nogama.

- Dobro obavljen posao, momci. Bio je to uspješan dan.

- Izgubili smo tri čovjeka - rekao je Charles još uvijek sjedeći na konju. Bent je poželio da podigne revolver i prosvira Charlesu glavu.

- A ne znamo ni gdje je O'Dell - nastavio je mlađi poručnik. Glasno je pozvao O'Della, no nitko mu se nije odazvao. Tada progovori Bent.

- Uzalud ga zovete, poručnice. Pogodio ga je jedan od divljaka. Vidio sam kako je pao, i kao ga je konj odvuкао.

Srce mu je tuklo u ušima. Ako mu itko bude rekao da laže, dogodit će se to sada. . . sada. . .

- Bože - rekao je Charles i sjahao. Nitko nije progovorio ni riječi.

Bent odahnu. Sve je prošlo u redu. Ispravio je ramena.

- Žalim zbog O'Della isto kao i vi, no moramo se srediti i dogovoriti što dalje. Trebalo bi postaviti stražu s ove strane kuće, poručnice. Pobrinite se za to, a ja idem do Lantzmanovih. - Okrenuo se držeći ruke na balčaku sablje. Osjećao se poput pobjedničkog generala. Krenuo je prema kući i glasno pozvao: - Lantzman ?

Charles je odredio četvoricu vojnika da donesu mrtve, jer se Bent nije sjetio da bi to trebalo učiniti.

Uza zid brvnare jedan je vojnik prostro nepromočivo platno na koje su položili mrtve. Nebo na istoku počelo je rudjeti, a magla se razilaziti. Iz kuće su čuli glasan govor njihova kapetana, mnogo glasniji od govora ukućana. Charles je razaznao i jedan ženski glas. •Razbjesnio ga je Bentov nadmoćni ton. Taj bi oficir možda poslužio vojsci radeći u uredu, no kao zapovjednik na bojištu bio je sasvim nesposoban. Njegovom je krivicom prilazak farmi bio tako krvav. Bilo bi mnogo bolje da su jahali u dvoredu a ne razvučeni u polukrug. Ili, još bolje, kako je Charles predložio, pješice i polako.

Kapetanova ih je odluka stajala četvorice mrtvih. Jedan je bio ranjen, dvojicu su poslali nazad po pojačanje, i kad je Charles sve zbrojio, ustanovio je da ih je sedamnaest protiv tridesetak Komanča.

Pristupila su mu dva vojnika.

- Pronašli smo sve osim poručnika O'Della, gospodine. Nigdje ga nema.

Charles odsutno kimnu glavom. Zagledao se u brežuljke iznad osušenih polja. Čovjek s kojim se sprijateljio bio je tamo negdje, mrtav, bez ikoga da ga ožali. Charlesove oči ispuniše se suzama.

Tek tada osjeti iscrpljenost i šok. Noge mu se počеше tresti i morao se nasloniti na zid brvnare ne bi li ostao stajati. Dvojica vojnika skrenuše pogled.

Odjednom, s druge obale potoka začuše se indijanski vriskovi. Charles pojuri do kraja kuće i, zaklonjen zidom, pogleda što se događa. U logoru Komanča vladalo je veliko veselje. Ratnici su jurili na konjima, mahali kopljima i podvriskivali. Gotovo su svi bili mladići sjajne, crne kose razdijeljene na sredini. Nekima je razdjeljak bio obojen bijelom ili žutom bojom. Lica im bijahu obojena crveno, a oko očiju bijelo i žuto. Jedan je ratnik oko cijelih usta nacrtao crne očnjake.

Izvor njihova veselja potresao je Charlesa. Niz brežuljak, spuštao se odred Indijanaca i vojna kola sa zalihama hrane. Cijela lijeva strana kolske cerade bila je umrljana krvlju.

Iza Charlesa okupiše se vojnici, šapćući i pokazujući na kola.

- Jebeni crvenokose! - promrmljao je jedan. - Što li su uradili našim momcima?

- Radije ne bih mislio o tome - odgovorio je Charles.

Krenuo je prema vratima brvnare. Smrt Lafayette O'Della natovarila mu je na leđa dodatno breme odgor vornosti. Da sve bude gore, kapetan nije bio svjestan da ih je doveo u opasnost. Ako mu se opre pri nekoj novoj sumanutoj zapovijedi, sigurno će se razbjesniti, a Charlesa neće moći podržati stariji poručnik. Očito, morao se suočiti i s tom teškoćom i učiniti sve što bude mogao.

Hvala bogu, nije morao donijeti nikakvu odluku toga trena. Dovoljno je bilo da se zabarikadiraju i pričekaju pomoć.

Posljednji je sat izmijenio Charlesove predodžbe o ratovanju. Rat nije bio ulašteni mimohod na Ravni, uredno poredane čete, sjajna odjeća i oprema, vijorenje zastava i ritam bubnjeva. Rat je bio nered, prijavština, smrt. Zastrašujuće iskustvo.

Ušao je u kuću, u veliku prostoriju ravne tavanice, podijeljenu pregradom na spavaonicu i kuhinju sa željeznom peći, a noge su mu još uvijek podrhtavale. Soba je vonjala na barut i nešto mnogo gore. Spazio je muhe kako plaze po licu dva lesa, polegnuta uza zid i pokrivena plahtama do vrata. Jedan, stariji, vjerojatno je bio Lantzman. Drugi je bio farmerov najstariji sin, Karl, bogalj zbog kojeg obitelj nije mogla napustiti farmu. Pretpostavio je da su oba muškarca ubijena izvan kuće.

Od obitelji ostalo ih je četvoro. Gospođa Lantzman, izmučena ženica velikih madeža na bradi, dva plavokosa sina blizu dvadeset godina, umornih očiju, i djevojka, najmanje izmučena borbom i nespavanjem.

Imala je otprilike dvanaest godina, pretpostavio je Charles. Ljepuškasto lice zračilo je mladošću, no već je imala stas odrasle djevojke. Stojeći bez riječi u sobi, Charles spazi Bentove oči kako klize djevojkom i zaustavljaju se na njenim punačkim grudima stegnutim u usku haljinu.

Djevojka nije bila svjesna pogleda. Bila je zaposlena punjenjem duge puške; augustin mušketa, prepoznao je Charles oružje. Njima su bili naoružani austrijski lovački odredi, a Joe Johnston, vojni oružar, uvezao ih je iz Austrije za vojsku Sjedinjenih Država.

Na rubu plača, gospođa Lantzman je upitala:

- Kako možemo ostati ovdje, kapetane? Nemamo više hrane. Muž mi je poginuo pokušavajući donijeti vode s potoka.

- Imamo mi zalihe hrane. I vode. Podijelit ćemo ih - govorio je Bent samouvjereno. - Naredit ću ljudima da zauzmu položaje oko kuće - Charles je prošao sobom i zastao uz puškarnicu okrenutu potoku. Zagledao se van. Desna mu se šaka zgrči - i jednostavno ćemo pričekati dok ne stigne pojačanje. Ako ih posluži vrijeme, morali bi stići do kraja dana.

Ne okrenuvši se, Charles progovori:

- Mislim da neće stići, kapetane. - Što ste rekli?

- Pogledajte sami. U logor je ujahalo šest ratnika. Vidite li onu dvojicu s kopljima?

Bent je pogledao kroz puškarnicu i stresao se od prizora. Lice mu je probljedilo, jer na vjhu koplja vidio je indijanske trofeje.

Na dva su koplja bile nataknete glave vojnika poslanih po pomoć u postaju Cooper.

Charlesu se učinilo da će se Bent onesvijestiti. Kapetan je krenuo ka sredini sobe, zastao, promrmljao nešto sebi u bradu, okrenuo se lijevo, desno, pokušao nešto reći i, ne uspjevši, zašutio zureći preda se. U očima mu se ogledala panika, divlji strah. Zbunjeni Lantzmanovi sinovi osjetili su da nešto nije u redu. Čak se i djevojka zagledala u kapetana sa strahom.

Svaki je trenutak bio dragocjen. Charles pročisti grlo.

- Gospodine...

Bent se osvrnuo i zaurlao:

- Stoje?

- Tražim dopuštenje da pošaljem izvidnicu natrag kroz kukuružište. Taj nam je put jedina prilika da se izvučemo.

Kapetan bezvoljno odmahnu rukom i uvali se u stolac.

- U redu. - Buljio je u zid dok je Charles žurno izašao iz kuće.

Nakon dvadeset minuta Charles se vratio namršten.

- Već su postavili petnaestak ratnika u jarke iza kukuružišta. Odsječeni smo. Opoljeni.

Zašto nisu krenuli ranije? pitao se Charles bjesneći. Naravno, nije krivio kapetana, jer svi su očekivali dolazak pojačanja. Očito, dva vojnika koja su krenula za postaju Cooper naletjela su na jednu od onih manjih skupina Komanča čije je tragove Doss otkrio. Charles je odjednom osjetio kao da je cijeli ovaj pohod proklet.

Bent rukom obrisa znoj s lica.

- Opoljeni? Moramo se dobro zabarikadirati i čekati pomoć.

- Od koga? - uzviknuo je Charles.

- Ne znam! Netko će valjda doći.

- Ali, kapetane - rekla je djevojka - imamo li dovoljno hrane?

Gospoda Lantzman ukori kćerku.

- Ne miješaj se, Martha. Vojnici znaju što treba uraditi.

- Da. Baš tako - rekao je Bent i ponovno se zabaljio u zid. Opet ga obuzima malodušnost, pomisli Charles, shvativši da to ne smije dopustiti.

- Poslušajte rae, molim vas - rekao je. Bent se trgnuo, a vlažne mu oči sjevnuše nepovjerenjem. Charles se obratio svima okupljenim. - Moramo shvatiti da smo u teškoj situaciji, premalo nas je, a iz postaje Cooper nitko neće stići da nam pomogne. Komanči se okupljaju, sve ih je više i mogu nas napasti kad im se prohtije. Ne vjerujem da itko od nas želi sjediti ovdje i čekati da ga ubiju. Ili zarobe - dodao je i pogledao Marthu. Gospođa Lantzman shvatila je što poručnik želi reći.

- Što predlažete da učinimo? - zafrktao je Bent.

- Održati se ovdje do miaka, a zatim se pokušati probiti. Razmišljao sam o načinu i mislim da imamo...

- Ne! - zaurao je Bent skočivši i prevrnuvši stolac. Kad je kapetanov usklik zamro, Charlesa obuzme neobičan osjećaj, kao da se pred njim otvara bezdan u koji mora zakoračiti. Zapravo već je bio zakoračio. Što je drugo mogao učiniti? Bent je bio sasvim van sebe, potpuno nesposoban da razumno odlučuje.

- Žao mi je, gospodine, ali bijeg je jedini izlaz. Kapetanovo lice obli rumen. Zgrabio je mali stol, bijesno ga prevrnuo i jurnuo prema Charlesu.

~ Zar mi proturječite? Dovodite u pitanje moj autoritet ?

- Ako mislite ostati ovdje, kapetane... da!

- Poručnice - Bent duboko uzdahne pokušavajući se sabrati, ali glas mu je i dalje drhtao - ne želim čuti više ni riječi. To je naredba, Izađite dok vas ne pozovem.

- Izaći ću, gospodine - rekao je Charles - ali ostatak naredbe odbijam poslušati. Ako ostanemo ovdje, svršeno je s nama.

Bent ga pogleda i tiho zareži:

- Poručnice Main, pokorit ćete se mojoj naredbi, ili ću vas poslati pred vojni sud.

- Kapetane, večeras napuštamo farmu. Bent zgrabi Charlesov ovratnik.

- Tako mi boga, učinit ću sve da vas degradiraju i najure iz vojske.

Charles odlučno strgne Bentovu ruku. Krajnjim se naporom suspregnuo da ne udari debelog oficira. Ledenim je glasom odgovorio:

- Ako se vratimo živi, možete pokušati. - Pogledao je gospođu Lantzman, njena dva sina i kćerku koja je stajala držeći austrijsku mušketu objema rukama. -Odlazimo odavde čim se smrači. Svi koji tako odluče mogu poći sa mnom. Želite li i vi, predlažem da pokopate mrtve. Ne možemo ih povesti sa sobom.

Gospoda Lantzman klekla je uz tijelo svoga muža, otjerala muhe i popravila plahtu. Iznenada, gorko je zaplakala. Charles okrenu glavu.

Odlučan izraz Marthina lica jasno je govorio da je donijela odluku. Charles se okrenuo prema kapetanu.

- Isti prijedlog iznijet ću i vojnicima. Nikoga neću prisiljavati da pođe.

- Gubite mi se s očiju - prošištao je Bent.

Pognut, Charles je potrčao prema rubu kukuruzišta. S druge strane polja, iza stijena, odjeknu hitac. Metak je prozujio iznad njegove glave. Kleknuvši, otrgnuo je sa stabljike nekoliko listova i protrljao ih među dlanovima.

Bili su suhi poput baruta. Ako uspije uvjeriti Lantzmanove da puste konje iz obora, a Komanči bi ih se ionako dočepali, možda im se ukaže prilika za bijeg.

Na zapadu, iznad brežuljaka, vidio se još samo tanak luk zalazećeg sunca. Dan se ubrzano gasio. Charles je u mislima još jedanput prešao cijeli plan bijega.

Prije sat vremena, prema njegovim uputstvima, vojnici su između kuće i kukuruzišta zapalili vatru kao da će početi pripremati večeru. Indijanci su vatru sigurno primijetili. U kući, gospođa Lantzman i njena kćerka obmotavali su desetak grana krpama i tkaninom, a zatim ih natapale petrolejem. Lantzmanovi sinovi osedlali su konje za obitelj i zauzeli položaje izvan kuće, spremni da pojure do obora.

Kaplar Ostrander prišuljao se do Charlesa.

- Gospodine, sve je spremno.

- U redu. Vrijeme je da. . .

Prekinuo je rečenicu jer se Ostrander zagledao u nešto iza Charlesovih leđa. Na vratima kuće stajao je Bent.

- Idem i ja.

Do toga trena jedino se kapetan nije izjasnio za bijeg. Charles pokušava ublažiti napetost, i blago

odgovori:

- Drago mi je, gospodine. No, nije pomoglo.

- Idem s vama samo zbog toga jer želim vidjeti kako letite iz vojske, obeščašćeni.

Charlesov pogled otvrdnu.

- Kako vi kažete, gospodine. No, uza svo poštovanje, moram vas podsjetiti da sam privremeno preuzeo zapovjedništvo.

Jesu li kapetanove oči sjevnule? Charlesa prođoše srsi. Bent se gotovo osmjehnuo odgovarajući:

- Da, vidim, poručnice. Cijeli dan pokušavate ugroziti moj autoritet i potičete ljude protiv mene. Uživajte u zapovjedništvu. Zadnje vam je.

Zurio je u Charlesa ne trepnuvši. S druge strane potoka, Indijanci počеше podvriskivati i udarati u bubnjeve.

Na vratima brvnare pojavila se Martha Lantzman s neupaljenim bakljama. Držeći ih sasvim nisko, da indijanski stražari s druge strane polja ne primijete, pružila je jednu po jednu kaplaru Ostranderu. On ih je podijelio vojnicima što ležahu uz vatru, pretvarajući se da čekaju večeru. U mraku pokraj kuće zanjištao je konj. Nekoliko je vojnika sjedilo u sedlima i pridržavalo konje ljudi pokraj vatre.

- Pođite po svoje konje - rekao je Charles gospođi Lantzman i njejoj kćerci. One se okrenuše i požuriše iza kuće, a Bent, zlobno se cereći, krenu za njima.

Charles se osvrnuo i zagledao u polje pitajući se hoće li on, a i svi ostali, poginuti ondje. Neočekivano, poput vala, zapljusne ga jaka želja da preživi. Shvativši da su u gotovo bezizlaznom položaju, znao je da nemaju što izgubiti. Čovjek mora biti odvažan i pokušati sve da se izvuče. Na prljavom, bradatom licu bljesnuše bijeli zubi. Charles se osmjehnuo.

Ljudi to primijetiše i ohrabreni, počеше se osmjehivati. Charles shvati da je otkrio jednu od tajni dobrog zapovjedništva. Valjda će mu se ukazati još koja prilika da iskoristi tu tajnu.

Pogledao je u lica svojih vojnika dajući im tako znak da je došao njihov tren. Podigao je revolver iznad glave i ispalio hitac.

Zbog iznenadnog pucnja Komanči u logoru utihnu-še. Charles začu komešanje među konjima u oboru, i odmah zatim povik jednog od Lantzmanovih sinova:

- I, ha!

Konji jurnuše iz obora. Neki su već zagazili u potok kad prvi Indijanci počеше nasumce pucati. Nisu znali što se događa, no, očito, nešto nije bilo u redu.

Charles ispalio još dva hica. To je bio znak da vojnici pored vatre zapale baklje. Namočene u petrolej, odmah planuše. Ljudi se brzo razidoše lijevo i desno i potpališe suhe kukuruze. Zamisao je bila da plamenom spale cijelo polje osim dvadesetak metara širokog prolaza. Charles je računao da slab vjetar neće razbuktati plamen i da će prolaz dovoljno dugo ostati netaknut vatrom.

Potrčao je prema konju i skočio u sedlo. Plameni jezici već su lizali osušene stabljike; polje je gorjelo brže nego što je predvidio. Pojahao je prema prolazu, skrenuo ustranu i revolverom pokazao put.

- U kolonu po dvojica, naprijed! Ho!

S obje strane kuće izjahaše vojnici i svrstaše se u dvored. Charles je na čelo kolone odredio najiskusnije vojnike, a Lantzmanove je smjestio u sredinu, na najsigurnije mjesto.

Kolona je jurnula prolazom. Vatra se već širila i sužavala nezapaljeni dio polja, a Charles je čuo pljuskanje vode na potoku. Očito, Indijanci su jurišali iz logora prema brvnari.

- Brže, dovraga! - viknuo je Charles ljudima koji su držali baklje. Hitro su uzjahali i krenuli ka prolazu, a zatim zapalili kukuruze iza sebe. Prolaz je bio zatvoren vatrom, a Charles je osjetio vrućinu za leđima. Bentov je konj uplašen zastao, no kapetan ga potjera za kolonom.

Plamen je buktio s obje strane i na početku prolaza. Charles spazi Indijanca kako dojahuje do brvnare. Nanišanio je na obojenog crvenokošca i povukao obarač. Indijanac pade. Tada Charles obode konja i natjera ga da projuri kroz vatru. Sasvim se priljubio uz životinjski vrat i samo je uspio spaziti da je pred njim vatra suzila prolaz na svega nekoliko metara širine. Bent je jahao pred njim, a ispred kapetana Charles je kroz vatrenu jaru samo nazirao obrise vojnika.

Plameni jezik zahvati Bentov rukav. Vrisnuvši, kapetan divlje počne udarati tkaninu i ugasi vatru. Konj ga je uspio iznijeti iz plemenog polja u mrak gdje je trebao čekati kaplar Ostrander s odredom, i čim ga spaze, pojuri galopom dalje. Charles se nadao da je kaplar živ.

Charles je još uvijek bio okružen vatrom. Dim ga je počeo gušiti, a vatra je uz praskanje i tutnjavu gutala stabljike. Ispred njega, prolaz je gotovo sav plantio. Bio se toliko sagnuo da ga rebra zabolješe, govoreći konju riječi ohrabrenja. Izlaz iz polja buknuo je visokim vatretnim zidom.

Šarac odlučno jurnu i vinu se u zrak poput najboljeg skakača. Svjetlo gotovo zaslijepi Charlesa a vatra mu oprlji bradu i obraze. Slijedećeg trena našli su se u hladnom, noćnom mraku.

Konj doskoči sigurno, ali tvrdo. Charles gotovo ispade iz sedla. Nije se uspio ni pribрати, kad krajičkom oka spazi sablasnu priliku. Zdesna, držeći tomahavk u ruci, na njega je jurišao Indijanac žuto obojena

lica i bijelih kolobara oko očiju.

Komanč se baci prema njemu pokušavajući ga zasjeci sjekirom po butini. Charles obode konja i šarac poskoči naprijed. Tomahavk promaši njegovu nogu, ali se duboko zasiječe u konjski bok, u splet mišića i arteriju. Šarac zanjišta i posrnu, a Charles tresnu o tie.

Padajući, uspio je upraviti colt prema Indijancu i povući obarač. Metak pogodi crvenokošca u grudi i odbaci ga u goruće polje. Slijedećeg trena, Komanč planu poput velike bukjinje.

Charles je ležao priklješten umirućim konjem. Uspio je izvući nogu iz stremena i s dva metka ustrijeliti šarca.

Vatra je gutala ostatke polja. Charles se osvrnuo ali nije vidio ni jednog od svojih ljudi. Obuzeo ga je užas. Potrčao je u mrak i, sjetivši se da je zadnji jahač bio kapetan, glasno povikao:

- Bent, Bent, pomozite!

Zateturao je. Je li ga kapetan čuo? Je li ga itko čuo?

Okrenuo se i zagledao u vatreni zid. Plamen je zahvatio cijelo polje u razmaku od gotovo kilometra. S kukuruza, vatra se proširila na prerijsku travu.

Charles se tužno osmjehnu. Plan je uspio. Vatra je onemogućila Indijancima da pojure za bjeguncima. Sasvim jasno ih je čuo kako bijesno urlaju s druge strane zapaljenog polja. Straže koje su postavili s ove strane nisu bile tako brojne i s njima su mogli izaći nakraj. Jednog je stražara on pogodio, no sigurno ih je bilo još.

- Poručnice, pazite!

Upozorenje je viknuo vojnik koji je, čuvši Charlesov poziv za pomoć, okrenuo konja i dojahao nazad. Pogledavši prema nejasnom obrisu jahača, Charles spazi Komanča kako trči prema njemu s kopljem u ruci.

Brzo se okrenuo, pokušavajući dočekati napad, i nesvjesno podigavši ruku s praznim revolverom. Taj mu pokret spasi život. Koplje udari o bubnjić kolta i kliznu ustranu, zabivši se Charlesu u rame.

Od siline naleta, Indijanac se nije uspio zaustaviti i naletio je na Charlesa koji lijevom rukom potegnu nož. Obojeno lice iskrivi se od bijesa; nije se mogao povući dovoljno brzo. Charles žabi nož u indijančev želudac i potegnu ga nagore.

Komanč zatetura i pokuša izvući koplje iz Charles-ova ramena. U smrtnom grču uspio je osloboditi oružje, ali se već slijedećeg trena srušio na zemlju.

Charles osjeti slabost. Povraćalo mu se, noge su mu se tresle, vid se maglio. Nije mogao prepoznati vojnika koji se vratio po njega i viknuo upozorenje.

- Bent? - pitao je i natkrio oči rukom, ali ništa nije vidio.

- Ne, gospodine. Redov Tannen. Kapetan Bent je odjahao naprijed.

Nakon što je čuo moj poziv za pomoć.

- Popmte se, gospodine - rekao je vojnik. - Uspjet ćemo... svi.

Pohitali su za odredom. Charles se pridržavao za vojnika i jahao sklopljenih očiju, iscrpljen ali prepun olakšanja.

Komanči su ih progonili cijeli sat, ali nisu im se uspjeli približiti na puškomet. Uskoro, ratni poklič utihnu i to označi njihovo odustajanje od daljnje potjere. Nestali su u ljetnoj noći i vjerojatno se vratili da ulove Lantzmanove konje.

Nakon još jednog sata napornog jahanja, odred je zastao da se odmori. Nekim čudom, svi su preživjeli, a osim Charlesa samo su dvojica vojnika bila lakše ranjena. Usprkos tome što su izgubili sav imetak, Lantzma-novi su sjali od sreće, a vojnici klicali od veselja. Nekoliko ih je čestitalo Charlesu na uspjehu njegova smjelog plana.

Mladi poručnik odredio je stražare, a jedan ga je vojnik ponudio gutljajem viskija. Charles ga nije pitao odakle mu piće; potegao je iz boce, a zatim prelio alkoholom ranu na ramenu. Gospođa Lantzman mu je pomogla da maramicom omota ranu. Za sve to vrijeme, Bent je bio podalje, sasvim uzdržan.

Uskoro se Charles osjećao mnogo bolje. Bio je umoran, no ponovno se prihvatio posla. Postrojio je odred i naredio pokret. Slijedeća tri i pol kilometra hodali su vodeći konje i stigli do savršenog mjesta za logorovanje, uskog klanca čiji je ulaz bilo lako nadzirati.

Prvi put nakon odlaska iz postaje Cooper, razmotali su gunj eve za spavanje. Posjekli su dosta meskito drveća i zapalili vatre ne bi li otjerali komarce i zagrijali se. Charles je čučnuo uz jednu vatru grickajući tvrdi dvopek. Nije se sjećao kad mu je nešto toliko prijalo.

Izobličena sjenka pade mu pred noge. Podigao je pogled i duboko uzdahnuo. Bentovo je lice bilo smireno, poput maske. Kapetan je ponovno zapovijedao odredom, što je Charlesu bilo drago. Nije vise bilo potrebno da ga mijenja.

Ljudima nije ništa rekao o Bentovoj histeriji i sukobu u Lantzmanovoj kuci. Dapače, potrudio se da

vojnici steknu dojam kako ga je Bent odredio da vodi cijelu akciju spašavanja.

- Želim vam čestitati na držanju za vrijeme proboja, poručnice. Iskazali ste-neuobičajenu hrabrost.

- Hvala, gospodine.

Charles se pokušavao domisliti čemu to iznenadno priznanje. Nije uspio sve dok ne spazi petoricu vojnika koji su se odmarali uz obližnju vatru. Prije nekoliko trenutaka bili su razgovarali o uspjehu pohoda, a sad su utihnuli i slušali. Bent je govorio glasno ne bi li ga svi čuli.

Kapetan brzo pogleda prema njima i krene u suprotnom pravcu. Dao je rukom znak Charlesu da ga slijedi. Nevoljko, Charles krenu za njim.

- Na farmi - nastavio je Bent - obojica smo bili uzrujani. Kad opasnost zaprijeti, ne možeš očekivati da svaki čovjek bude sabran i smiren.

Trebalo bi to očekivati, barem od vode, pomislio je Charles, ali ništa nije rekao. Nije imalo smisla predbacivati Bentu greške, ne sada. Činilo se da, na svoj nespretn način, kapetan pokušava uspostaviti primirje.

Udaljili su se od vatre, hodajući u tišini. Charles osjeti zadah viskija. Nije ga iznenadila činjenica da Bent nosi sa sobom skrivene zalihe pića.

Kad su bili dovoljno daleko od vojnika, Bent zastade i okrenu se prema Charlesu.

- Naravno, uspjeh cijelog pothvata ne umanjuje vašu krivicu. Odbili ste poslušati naredbu pretpostavljenog.

Charles osjeti kako mu bilo udara sve brže. Konačno je naslutio što kapetan smjera. Bent se potrudio da nekolicina vojnika čuje kako hvali mlađeg oficira, što je bilo i za očekivati od normalnog pretpostavljenog. Sad je govorio sasvim drugačije. Bentov glas otvrdnu.

- Poslat ću vas na vojni sud.

Charlesu bi sve jasno. Svađa s kapetanom i Bentov gotovo nervni slom, dogodili su se u Lantzmanovoj kući. Svjedoci su bili civili. Neće ih pozvati da svjedoče na vojnom sudu, osim ako Charles to izričito ne bude tražio. A ako ih pozovu, tužitelj će ih vrlo brzo proglasiti sumnjivim svjedocima. Bili su civili koji se ne razumiju u vojna pitanja, a osim toga, zbog bola i gubitka najmilijih, njihove se tvrdnje zaista mogu proglasiti neuračunljivima.

Charles shvati da mu je Bent namjestio klopku. Nitko ga neće moći podržati. Nitko mu neće vjerovati da je privremeno preuzimanje zapovjedništva bilo nužno, jer je Bent bio potpuno izgubljen. Shvatio je da je i sam pomogao u pripremanju klopke. Pokušavajući postedjeti pretpostavljenog, nikome od vojnika nije govorio o kapetanovom ponašanju u brvnari. Bent će na sudu moći ispričati tok koji njemu odgovara. Čak i potpuno izvrnuti činjenice. Na kraju, važna je i razlika u činovima. Sud će prije povjerovati iskusnom kapetanu nego titularnom, mlađem poručniku.

Bent se okrenuo, a vatra mu je obasjala profil. Čak se i osmjehnuo.

- Mislim da ćete vi, a ne ja, biti glavnim krivcem za sve što se dogodilo na ovom pohodu. Laku noć, poručnice.

Razbuđen i napet, Charles je ležao glave naslonjene o sedlo. Vatra se ugasila a hladnoća se uvlačila u kosti. U ranjenom ramenu tuklo mu je bilo.

Kako je bilo glupo od njega što je i na tren pomislio da Bent želi primirje. Charles je bio objekt nerazumne, žestoke mržnje kojoj nije mogao pronaći objašnjenja, osim jednoga. Bent je bio luđak. Već je ranije sumnjao u to, a događaji na Lantzmanovoj farmi sasvim su ga uvjerali.

Zadržtao je i navukao šešir na oči pokrivši tako zvjezdano nebo. Pokušao je zaspati, no nije mogao. Ležao je budan još satima, slušajući kapetanov glas, gledajući kapetanovo lice.

Bent je odlučio da ostatak puta do postaje Cooper prevale za dan jahanja, ali oko tri sata popodne mlađeg Lantzmanovog sina počeli su mučiti jaki grčevi u trbuhu. Njegova je majka zamolila kapetana da zastanu na tren ne bi li se mladić odmorio. Nekoliko minuta odmora produžilo se na cijeli sat, a za to vrijeme, na sjeveru je počelo grmjeti i nebo se zacrnilo. Bent je naredio vojnicima da podignu zaklone od šatorskih krila za civile i, budući da je procijenio kako im više ne prijete opasnost od Indijanaca, odlučio da prenoće u preriji i sutradan nastave put do postaje. Vojnici su gundali zbog te odluke, ali Bent nije obraćao pažnju; bilo mu je dosta jahanja, a osim toga, pružila mu se prilika da obnovi autoritet.

Pola sata puhao je jak vjetar, ali nije pala ni kap kiše. Oluja ih je mimoišla, a vojnici su bili još nezadovoljniji jer im je postalo jasno da su mogli već biti u postaji, u toplim krevetima.

Podigli su logor na ravni uz suho korito potoka. Na obali, među rijetkim topolama, Bent je prostio svoj ležaj i zapalio vatricu. Obično bi se oficiri okupili oko iste vatre, ali Charles nije želio biti blizu Bent a.

Šatorsko krilo za Lantzmanove nalazilo se desetak metara daleko od topola i kapetana koji je sjedio i potajice pio viski, skriven sjenama drveća i sumrakom koji se lagano spuštao. Nakon dva dugačka gutljaja iz boce osjećao se mnogo bolje. Nagoreno je drvo mirisalo a vojnici su tiho razgovarali. Ponovno je nategnuo iz boce i u mislima odlutao do Aleksandra Velikog, Džingis Kana, Bonapartea.

Bio je već sasvim opravdao pred sobom ponašanje na farmi; okrivio je splet okolnosti: premalo vojnika, ubojstvo vojnika poslanih po pojačanje, neprijateljstvo mlađeg poručnika.

Doduše, i sam je maknuo jednog od oficira koji su mu smetali, a uskoro će, nadao se, ukloniti i drugoga. Pokušao je zamisliti lice Orryja Maina kad sazna da mu je bratić degradiran i istjeran iz vojske.

Smijuljeći se, ponovno je nagnuo bocu. Glasovi ispod zaklona za Lantzmanove privukoše mu pažnju. Ostao je ležati nepomično i pažljivo se zagledao prema šatorskom krilu.

- Zašto moram ležati ovdje, mama, kad mi se ne spava? Pusti me da malo prošećem.

Gospođa Lantzman, držeći dugačku augustin pušku u rukama, isprati kćerku izvan šatorskog krila,

- Dobro, ali ne idi daleko. I ponesi ovo sa sobom.

- Ne treba mi - odgovorila je Martha. - Nije više opasno. Tako je rekao onaj Delaware izviđač.

Sjedeći prekrivenih nogu uz vatru, stariji se brat nasmijao i rekao:

- Eh, uz toliko vojnika, Martha namjerno želi biti nenaoružana.

- Povuci to! - zaprijetila mu je sestra šakom.

- No, no! Prošeci ako želiš, samo se ne svađajte -reklaje gospođa Lantzman ozbiljno. Oslonila je pušku na zemlju i pogledom ispratila kćerku u mrak. Nakon nekoliko koraka, tiho ju je upozorila:

- Ne idi tuda, probudit ćeš kapetana.

- Oh, da. Zaboravila sam.

Djevojka krenu na drugu stranu. Bila je zahvalna što ju je majka upozorila jer joj se kapetan nije sviđao.

Imao je odvratno, debelo lice i oči koje su stalno plazile po njenom tijelu. Bilo joj je jasno zašto je tako gleda, no, iako ju je to smetalo, nije se bojala.

Šećući, približila se drugoj vatri. Uz nju je sjedio prelijepi mladi poručnik i pokušavao povezati rame čistim zavojem. Martha je zastala i pomogla mu zavezati čvor. Zahvalio se na otmjen, južnjački način, a ona-je, uzbuđena, nastavila šetnju.

Charles se oslonio na laktove i, poput zabrinutog oca, ispratio djevojku pogledom u mrak.

Elkanah Bent ležao je čvrsto stisnuvši ruku među noge, začuđen vlastitim uzbuđenjem. Mala Lantzmano-va, koju je već duže vremena proučavao, bila je tek dijete.

Ah, ali ne i iznad pasa, pomislio je obliznuvši usne.

Prošlo je dosta vremena otkako je spavao s nekom ženom. Naravno, oficir ne bi smio pomišljati na nekog tako mladog, ali Bent je gorio od želje da joj se približi. Možda mu se ukaže prilika i da je dotakne.

Podigao je bocu, protresao je i ispio dokraja. Polako je ustao i krenuo mimo topola u mrak, što dalje od logorskih vatri.

Martha je poslušala majku i nije otišla daleko, samo do kraja topolika. Iznenadila se kako je bilo vidljivo po mjesecini. Prekrižila je ruke na grudima, podigla glavu i duboko uzdahnula.

Godio joj je noćni povjetarac i šuštanje trave. Tiho je počela pjevati Old Folks at Home. Odjednom je začula pucketanje u žbunju. Naglo se okrenula.

- Je li netko tamo ?

- Samo kapetan Bent, dušo.

Izronio je iz mraka, zanoseći se u hodu, gologlav. Marthino srce počelo je ubrzano tući, no sama sebe prekori. Nije bilo razloga da se boji jednog oficira.

- Učinilo mi se da čujem nekog u mraku, i baš mi je drago da nije neprijatelj - rekao je približavajući se djevojci.

Lažna srdačnost nagna je na oprez. Smrdio je na viski i znoj. Okrenut leđima mjesecu nalikovao je na nakaznog, dvonožnog slona. Stao je sasvim blizu.

- Predivna noć, zar ne?

- Ne znam. Hoću reći... da. Morala bih se vratiti.

- Tako brzo? Molim te, nemoj. Ostani još malo. Glas mu je zvučao prijateljski i nježno, poput glasa dobroćudnog ujaka. No, Martha je osjetila i drugi prizvuk; nešto što ju je zbunilo i istog trena pokolebalo. Njenu šutnju Bent je protumačio pristankom.

- Eto, vidiš, tako je već bolje. Želio bih ti iskazati samo svoje poštovanje.

Pijan je, pomislila je Martha. Tako je. Često je viđala svog pokojnog oca pijanog, i lako je prepoznala znakove.

- Ti si slatka djevojčica. Stvarno lijepa za svoje godine. - Vekolikom glavom zaklonio je mjesec i primaknuo se još jedan korak. - Htio bih da budemo prijatelji.

Pružio je ruku prema njenoj kosi i podigao pramen koji joj je ležao na ramenu. Okamenila se, prestravljena.

Pomilovao joj je kosu, a zatim pro tri jao pramen palcem i kažiprstom. Polako, potegnua je pramen prema sebi. Vukao ju je za kosu. Prema sebi. Čula je kako teško diše.

- Pustite me. Molim vas. Odgovorio je neljubazno.

- Govori tiše. Ne smiju nas čuti.

Ne bi li naglasio riječi, stisnuo joj je nadlakticu. Jauknula je.

- Prokletstvo, ne jauči - uzviknuo je Bent preplašen. - Jesi li čula! - No, Martha zajauče glasnije, a Bent gotovo viknu. - Prestani! Prestani, čuješ!?

Drmusao ju je uspaničen, misleći da su još uvijek sami, no tada joj u očima spazi iznenadan bljesak olakšanja. Okrenuo se kao čovjek koji se okreće ispred streljačkog voda. Ustuknuo je spazivši Charlesa Maina.

Iza njega, trčeći kroz topolik, stizali su stariji Lantzmanov sin i njegova majka. Bljeskajući na mjesecini, ugledao je u njenim rukama dugačku lovačku pušku.

Izraz Bentova i djevojčina lica sve su rekli Charlesu. Gospoda Lantzman dotrčala je do kćerke, a brat ozbiljno upita:

- Martha, je li te povrijedio?

- Rekla sam ti da ne šećeš, da je opasno - rekla je majka,

Bent promukla glasa pokuša protestirati:

- Ništa joj nisam učinio. Ništa!

- Je. Učinio je - opovrgla je djevojka. - Dirao me po kosi i po ruci i nije htio prestati kad sam...

- Tišina - rekao je Charles. - Ne želim čuti ni riječi. Poslušajte ga. Spazio je stražara kako žuri prema njima, a iza njega, mimo topola, trčalo je nekoliko vojnika. Obišao je gospođu Lantzman i mahnuo objema rukama iznad glave.

- Vratite se nazad, Sve je u redu.

Stražar i ostali zastase. okrenuše se i pođoše nazad. Charles je pričekao dok nisu sasvim nestali s vidika, a zatim se okrenuo i oštro pogledao Benta. Kapetan je teško disao i ljuljao se na nogama. Nije se usudio pogledati Charlesa u oči.

- Martha, jesi li povrijeđena?

- N... nisam.

- Odvedite je pod šator, gospođu Lantzman. I neka ostane tamo do jutra.

Male šake stiskale su pušku, a žena osinu pogledom Benta.

- Kakve li to ljude šalju u Teksas? Oficire bez morala ?

- Gospođu Lantzman, smirite se - upao je Charles, - Sve je u redu s vašom kćerkom. Ovo nije bas ugodno, no svi smo uznemireni i napeti. Siguran sam da kapetan žali zbog ove slučajne nepri...

- Slučajne? - zarežao je Marthin brat. -Pa, on je pijan. Pomirišite gaf

Bent se naroguši:

- Proklet bio, ti drski ... - Charles zgrabi kapetana za podignutu ruku i sruši mu je uz bok. Bent zastenja i otvori šaku.

Charles blago uhvati Marthu i njena brata za ramena. Polako, okrenuo ih je prema topolama.

- Pođite do šatora i pokušajte sve zaboraviti. Siguran sam da će se kapetan Bent ispričati svima.

- Ispričati? Ne dolazi u obzir da... - Charles ga pogleda i Bent zašuti. Zatim prošapta: - U redu.

Smatrajte da sam se ispričao.

Gospođa Lantzman ga je gledala kao da će svakog trena povući obarač. Charles joj se blago obrati:

- Pođite sad, molim vas.

Žena je pružila pušku sinu, obgrlila Marthu oko pasa i povelala je prema logora. Bent je pokrio lice rukama, držao ih tako nekoliko trenutaka, a zatim ih polagano spustio.

- Hvala vam - rekao je Charlesu. Charles nije odgovorio.

- Ne razumijem zašto ste mi pomogli, no .. zahvalan sam vam..

- Ne bi bilo smisla da vas je ubila. Ako vas treba

kazniti zbog svega što se dogodilo, kaznit će vas drugi.

- Kazniti? Kako to mislite?--

Charles ponovno ništa ne odgovori. Polako se okrenuo i otputio kroz visoku travu prema logoru.

Osam kilometara ispred postaje Cooper, Bent je potjerao konja do čela kolone gdje je jahao Charles.

Odmah poslije doručka stalo je kišiti, a Charles se osjećao baš kao što su njegovi ljudi izgledali - pokislo.

Bent pročisti grlo. Charles je dobro znao o čemu želi razgovarati njegov pretpostavljeni.

- Cijenim sve što ste učinili za mene sinoč. Već sam vam tada to htio reći, ali niste bili raspoloženi da me saslušate. Pokušat ću ponovno.

Charles se zagleda u Bentovo lice kroz kapi što su se slijevale s njegova širokog oboda šešira. Jedva se susprezao da ne-pokaže gađenje prema kapetanu.

- Vjerujte mi, gospodine, nisam to učinio da bih vama osobno pomogao, Učinio sam to zbog uniforme koju nosite. Zbog ugleda našeg puka. Razumijete li?

- Da, naravno. Ja... ja ne očekujem od vas da budete prijateljski raspoloženi prema meni. Htio sam vas pitati... ovaj ... kad se vratimo u postaju, što mislite da će Lantzmanovi ispričati?

- Ništa.

- Molim?

Kako li se odvratio ponadao. Charles se nagnuo na drugu stranu i glasno pljunuo.

- Gospođa Lantzman će sve prešutjeti. Razgovarao sam s njom za doručkom. Shvatila je da optužba nema svrhe, a Marthi ovo iskustvo može čak i koristiti. Gospođa Lantzman je časna žena. Budući da joj kćerki niste učinili ništa ozbiljno, zašto da vas upropasti? - Na tren je zastao u govoru, a tada dodao nešto što je znao da će poraziti Benta. Zagledao mu se u oči. - Naravno, obećala mi je da će se vratiti u postaju Cooper ili čak otputovati u Fort Mason ako je budem pozvao. Učinit ću to kad me pošaljete pred vojni sud. Zamolio sam je, naime, da svjedoči o mom karakteru, ponašanju, moralu, ali i o ponašanju drugih oficira.

Bent %se zablenu razrogačivši oči. Shvatio je. Postalo mu je jasno da je izbjegao jednu zamku, ali da se odmah zatim uhvatio u drugu, još više ponižavajuću. Pogledao je Charlesa s beskrajnom mržnjom.

- Služite se taktikom kriminalca.

- Serete, kapetane. Pomažem sebi, ali nudim priliku i vama da se spasite. Vrlo jednostavno. Samo držite jezik za zubima. Ako vam se zamisao ne sviđa, u redu. Možemo cijeli slučaj izložiti majoru Thomasu. Bio je na čelu mnogih vojnih sudova u Teksasu i spreman sam provjeriti njegove prosudbe.

- Ne, ne! - rekao je brzo Bent podigavši ruku. -Prihvaćam vaše uvjete. Neće biti nikakvih optužbi.

Charles nije mogao odoljeti a da se ledeno ne nasmije.

- I mislio sam da ćete tako odlučiti.

Dotakao je prstom obod šešira, okrenuo konja nalijevo i projahao mimo kolone prskajući blato konjskim kopitima. Veliki grumen raspljeskao se o Bentovo lijevo rame i zablatio njegovu zlatom izvezenu epoletu.

Lantzmanovi su prenoćili u postaji Cooper, a zatim uz pratnju krenuli natrag na farmu. Bent se povukao u svoju sobu s novim napadom dizenterije. Charles nije znao mnogo o bolestima. Pretpostavio je da kapetanove muke imaju veze sa posljednjim događajima.

Generalovim ukazom iz Washingtona, zbog spašavanja Lantzmanovih, pohvaljeni su Charles, kapetan i, posmrtno, O'Dell. Tijelo starijeg poručnika nikad nije pronađeno.

Beni je zatražio, što mu je i odobreno, da zbog lošeg zdravlja i liječenja pođe na odsustvo u San Antonio.

Tako je Charlesa zapala neugodna dužnost da napiše pisma obiteljima O'Della i trojice vojnika poginulih kod farme. Nije bio vičan tom poslu, ali uspio je napisati sva pisma za samo jednu večer.

Završivši zadnje pismo postalo mu je sasvim jasno nešto što je samo slutio u posljednje vrijeme. Promijenio se kao oficij, kao čovjek. Nije više bio onaj Charles Main koji je prije nekoliko dana odjahao s odredom prema Lantzmanovoj farmi.

Zapravo, na prvi pogled sve je ostalo isto. I dalje je bio druželjubiv i nasmijan, no negdje duboko u njemu došlo je do velike promjene, promjene izazvane svime što je bio proživio, vidio i učinio u proteklih pet-šest dana. Bezbrizni kadet iz West Pointa ostao je samo u uspomenu. Romantični amater prometnuo se u grubog profesionalca.

Umjesto dječaka, poput Feniksa iz pepela uskrsnuo je odrastao muškarac.

- Čuo sam da je jutros stigla poštanska vreća -rekao je Charles četvrtog dana nakon povratka u postaju Cooper.

- Da, gospodine. Ovo je stiglo za vas. - Podoficir mu je pružio tri pisma povezana vrpcom. - Vreća je mjesec i pol dana ležala u San Antoniju.

- Zašto, boga mu? - prasnuo je Charles razvezujući pisma. Na sve tri omotnice prepoznao je Orryjev rukopis.

- Ne znam, gospodine. Valjda je tako u vojsci. -Da, tekšaškoj vojsci, najčešće.

Krenuo je prema sobi i još na putu otvorio prvo pismo. Spazio je travanjski nadnevak u gornjem uglu, a zatim preletio očima prve retke.

Sumnje u tvoga zapovjednika nagnaše rae da ti odmah odgovorim. Ako je to isti onaj Elkanah Bent kojeg poznajem još iz Akademije i Meksika, najozbiljnije te upozoravam na veliku opasnost.

Charles naglo zastade nasred prašnjave postaje. Iako je jutro bilo toplo, osjetio je da ga podilazi jeza.

Pokušat ću ti objasniti, iako si se, vjerojatno, i sam uvjerio da je svaki postupak toga gospodina nesuvisao i teško objašnjiv razumnim činjenicama. Jednako se ponašao i u vrijeme kad smo George Hazard i ja prvi put naletjeli na njega.

Naglo, Charles preklopi pismo, osvrnu se oko sebe i otputi u sobu. Stigavši, sjeo je i dokraja pročitao

gusto pisane retke, čudnu priču o dvojici vestpointskih kadeta koji su navukli na sebe neshvatljivu mržnju trećega. Pročitavši pismo ostao je sjediti s listovima u krilu, zureći u suncem obasjan prozor. Orry je bio u pravu: bilo je nemoguće razumno objasniti tako jaku i trajnu mržnju koja se protezala čak i na ostale članove obitelji Main i Hazard. No, mržnja je bila stvarna; protekli su mu tjedni to dokazali. Još je dvaput pročitao pismo, posebno pažljivo odlomke koji su opisivali događaje u Meksiku. Zaprepaštenje je svaki put bivalo sve jače.

Bio je zahvalan što ga je Orry upozorio na opasnost. Pa ipak, svijest i saznanje o razlozima mržnje bili su mučniji od neizvjesnosti i neznanja. Bent je gotovo petnaest godina nosio u sebi osvetu nesmanjenom žestinom. Tek je sada Charles postao svjestan opasnosti i jačine kapetanove sumanutosti. To ga je saznanje ispunilo ledenom jezom, sasvim novim i nepoznatim osjećajem, nekim smrtnim strahom koji je teško podnosio i susprezao.

Slijedećih dana bilo mu je užasno teško progovoriti i riječ s Bentom ili jahati uz njega u nekoj patroli. Nprestano je bio svjestan istine koju je saznao, a koju je Bent tako vješto skrivao.

S druge strane, kapetan se ponašao manje neprijateljski. Doduše, osim po službenoj dužnosti i nije razgovarao s Charlesom. To je bilo pravo olakšanje. Možda je opasnost bila umanjena prijetnjom svjedočenja gospođe Lantzman. U svakom slučaju, kako su prolazili tjedni, Charlesov je strah jenjavao. Iščekivao je dan kad će po nekoj naredbi, njega ili Benta premjestiti u drugu postaju u grad, i tako ih razdvojiti.

Dotada, nije imao drugog izbora do da bude oprezan.

Za vrijeme pohoda na Lantzmanovu farmu, jedan poznati indijanski odmetnik sklonio se u rezervat. Lee-per, vladin agent za pitanje Indijanaca u rezervatu, dopustio je otpadniku da ostane neko vrijeme u logoru, a zatim ga pustio da ponovno ode iz rezervata. Bijesni farmeri optužili su Leepera što nije uhvatio i zatvorio Indijanca i potpisali peticiju guverneru Houstonu tražeći od njega da zatvori vladinu ispostavu u rezervatu.

To je bila jedna od tema oko koje su ljudi u postaji Cooper trošili dosta riječi, prepirući se veći dio jeseni. Jedan drugi događaj izazvao je cijelo brdo pošalica. Svi su zbijali šale na račun eksperimenta u postaji Verde. Ministar Davis uvezao je iz Egipta deve i u toj je postaji provjeravao jesu li pogodne kao tegleća marva. U Drugom konjičkom često se prepričavao i uspješni pohod kapetana Van Dorna protiv Indijanaca kod sela Wichite.

Ljudi iz Ohia u četi K najčešće su raspravljali o događajima na Istoku. Takmičeći se za ponovni izbor u Senat, Stephen Douglas upustio se u brojne rasprave s republikancem Lincolnom. Stručnjaci su smatrali da će u siječnju, kad državno zakonodavstvo Illinoisa bude isticalo svog predstavnika za Senat, u Washington gotovo sigurno poći demokrat Douglas. No, za jedne rasprave u Freeportu, Lincoln je vještijim pitanjima natjerao suparnika na opasne izjave koje su ga morale stajati pobjede.

Raspravljajući o Missourij kompromisu i slučaju Crnca Dreda Scotta, Douglas je izjavio da usprkos odlukama vrhovnog suda, zakonodavstvo svake pojedine države može na jednostavan, legalan i brz način zabraniti robovlasništvo, odbijajući da primijeni zakone koji štite prava robovlasnika. Tako ni jedan gospodar neće doći u novo područje zemlje s Crncem, jer bi ga istoga trena mogao izgubiti.

- Robovlasništvo ne može postojati negdje ni dan, ni sat - rekao je Mali Div - osim ako ga ne odobre lokalni zakoni.

Douglasov je stav odmah proglašen friportskom doktrinom, a jedan južnjački oficir iz Prvog konjičkog ovako je to komentirao pred Charlesom:

- Taj je čovjek gotov. Demokrati u našem dijelu zemlje nikad ga više neće podržati u nekoj kandidaturi. U listopadu, senator Seward održao je govor u New Yorku, koji je odmah dobio velik publicitet na Jugu, Seward je rekao da su Sjever i Jug uklješteni u »neizbježnom sukobu« zbog robovlasništva. Ta je izjava protutnjala Jugom poput požara, a čak su se i gorljivi republikanci u postaji složili da je Sewardov govor samo ponukao Jug da još više misli o otcjepljenju.

Pa ipak, malo je bilo onih koji su držali da je moguće zavaditi* braću. Amerikanac nikad neće dići pušku protiv Amerikanca. Sve je to bio samo puki rat riječima, govorili su mnogi.

Kad bi o tome razgovarali, jedino je Elkanah Bent priželjkivao suprotno. Vratio se s odsustva, izgubivši pet kilograma, ali ne i čudne stavove. Rekao je da je rat sasvim moguć i da ga on jedva iščekuje.

- Rat će nam omogućiti da teoriju pretvorimo u praksu. Na koncu svega, zašto su nas obučavali? Što je svrha našeg zanimanja? Ne da čuvamo mir već da ga osvojimo, ako treba i po cijeni potoka krvi. To je naš poziv. Sveti poziv, gospodo.

Mnogi su oficiri, a i Charles, primijetili bolestan zanos na Bentovu licu. Neki su, u nevjerici, zatresli glavama, ali ne i Charles. Ništa ga više kod Benta nije moglo iznenaditi.

Za vrijeme zime, osim službeno, Charles nije razgovarao s Bentom. Zato se nemalo iznenadio kad je početkom travnja netko zakucalo na vrata njegove sobe i kad ih je otvorio. U mraku, pred Charlesom, stajao je kapetan Bent.

Osmjehivao se.

- Dobra večer, poručnice. Smijem li ući?

- Naravno, gospodine, izvolite.

Koraknuo je unazad, uznemiren i napet. Bent je stupio u sobu, a Charles je zatvorio vrata. Osjetio je miris viskija.

Bent je izgledao zapanjujuće. Odjenuo se u kompletnu svečanu uniformu s lentom, sabljom i šeširom s perjanicom kojeg je skinuo na ulasku. Kosa mu je bila razdijeljena po sredini glave i sjajila se od brilijantina. Pogledao je gomilu velikih dagerotipa na stolcu.

- Slike od kuće ?

- Da? gospodine. Napravljene su na svečanosti povodom godišnjice braka moje sestrične Ashton. Većina ovih ljudi prijatelji su sa susjednih plantaža. - Pružio je Bentu jednu od fotografija pokušavajući ga razotkriti. Pokazao je prstom na visokog, mršavog i bradatog čovjeka s fotografije. - Ovo je moj bratić Orry Main. On me je potaknuo da pođem u Akademiju. I sam je bio kadet u West Pointu. Čini mi se u vrijeme kad ste i vi bili tamo.

Bent je stisnuo usne. Gledao je bradato lice s dagerotipa, no Charles ništa ne primijeti u kapetanovim očima. Bent se izvrsno pretvarao što ga je činilo još opasnijim.

- Nejasno se sjećam kadeta po imenu Orry - rekao je Bent. - Gotovo ga nisam ni poznavao. Već i tih dana Jenkiji i lužnjaci nisu se previše družili.

Kapetan je htio vratiti sliku, ali se još jednom zagledao. Spazio je lice crnokose žene koja je stajala na kraju skupine. Pogled joj je bio staklast i prazan, no svejedno, bila je nevjerojatno lijepa žena.

- Kakvog li prekrasnog stvorenja. Ima nešto egzotično u sebi.

Zbog čega li je, dovraga, kapetanovo oko zapelo za Madeline LaMotte? pitao se Charles. Zbog čega li je uopće došao ovamo?

- Porijeklom je kreolka, iz New Oileansa.

- Ah, to objašnjava izgled.

Bent se pitao u kakvoj li je vezi ta žena s Mainovima.

Je li im rod ili samo susjeda? No, nije želio propitkivati Charlesa o obitelji, jer se mogao izlanuti o poznanstvu s Orryjem. Gledao je lijepo ženino lice još nekoliko trenutaka, a zatim vratio dagerotip.

Charles je sklonio ostale fotografije sa stolca i Bent, je sjeo. Oči mu se nisu micale s mladog poručnika,

- Već vas duže vremena želim posjetiti, poručnice. Htio sam vam se zahvaliti na uvidavnosti u ovih zadnjih nekoliko mjeseci.

Charles je slegnuo ramenima.

- No, šutnja je, u osnovi, negativna - nastavio je Bent. - Vrlo bih rado naš odnos utemeljio na nečem pozitivnom. Želio bih da ubuduće mogu računati i na vaše prijateljstvo.

Moja šutnja, pomislio je Charles. Zabrinut je. Želi obećanje da ću ga i dalje štiti. No, Charles se pitao je li to sve što kapetan želi.

Bent je zurio u njega na čudan način. Obliznuo je gornju usnu i dodao.

- Naravno, i vi možete računati na moje prijateljstvo.

Charlesu se nije sviđao prijateljski ton kapetanova glasa. Gdje li se ovoga puta krila zamka? Nije znao i zbog toga nervozno odgovori:

- Prošlost je prošlost, kapetane. Ne namjeravam je ponovno izvlačiti na svjetlo dana.

- Odlično. Odlično! Znači da stvarno možemo biti prijatelji. Imam utjecajne veze u Ministarstvu rata, a i u samom Washingtonu. Pomogli su mojoj karijeri, a mogu pomoći i vašoj.

Orry je objasnio u pismu kako je Bent uspio usprkos lošoj karakteristici. Utjecajnim vezama. Charlesu se zgadila kapetanova ponuda da se i on posluži tim sredstvom.

- Hvala, gospodine, ali namjeravam nastaviti vlastitim snagama.

Bent naglo ustade. Crvene mrlje izbiše mu na obrazima.

- Mladiću uvijek može koristiti pomoć, Charles ... - kapetan je prekinuo rečenicu. Ne smije tako gnjevno postupati i govoriti. No, nije si mogao pomoći. Mrzio je tog visokog, prekrasno građenog mladog oficira jer je bio Main i Južnjak. Istovremeno, Charles ga je privlačio. Toliko ga je privlačio da se nakon nekoliko tjedana neodlučnosti konačno ohrabrio, doduše uz pomoć viskija, i odlučio ga posjetiti.

Je li Charles otkrio što se krije iza svega? Bent se nadao da nije. Pokušao se osmjehnuti.

- Da, rekao bih da vama treba manje pomoći nego ostalima. Jer, vi ste slika i prilika idealnog vojnika. - Odjednom, obuzela ga je vrtoglavica od uzbuđenja. Nije se mogao savladati; dotaknuo je Charlesa po nadlaktici. - Vi ste izuzetno lijep mladić.

Lagano, ali odlučno, Charles je maknuo kapetanovu ruku.

- Gospodine, bilo bi najbolje da krenete.

- Molim vas, ne govorite tako. Oficiri bi trebali jedan drugome pomagati i ugađati, pogotovo u ovakvim osamljenim i zabačenim mjesti...

- Kapetane, gubite se odavde prije nego što vas izbacim kroz prozor.

Blijedožuta lica, Bent je nabio šešir na glavu, i, osjećajući kako mu obrazi naglo rumene, izašao zalupivši vratima.

Negdje u proljetnoj noći zavijao je šakal. Žureći prema svojoj sobi, osjetio je neodoljiv poriv za ubijanjem. Jednoga dana, Bog mu je svjedok, to će i učiniti.

Charles je potpuno smetnuo s uma jednu od prvih istina na koju ga je bio upozorio još O'Dell. Kako je samo mogao to zaboraviti?

Ono što se netom dogodilo potvrdilo je govorkanja o kapetanovim spolnim nastranostima. Dokazalo je da u tom čovjeku, jedno pored drugoga, čuče neprijateljstvo, mržnja i nastrani porivi, i da se izmjenjuju prema njegovom raspoloženju; ta spoznaja bila je zadnji kamenčić u mozaiku Bentova ludila. Charles je, konačno, složio cijelu sliku.

Svjetiljkom obasjana soba odjednom mu se učim skučenom i zagušljivom. Odlučno posegne za košuljom, obuče je, zatakne krajeve u hlače i požuri do staje i svog konja. Živci mu prestadoše titrati. Smirio se slušajući noćne zvukove postaje - stražu kako izvikuje sat, kako se smjenjuje govoreći »sve je u redu«, huk sove iz daljine, šumorenje proljetnog povjetarca u krošnjama drveća.

Zastao je pred stajom i zagledao se u zvjezdano nebo. Udisao je guste mirise slame, balege, konja i osjetio se bolje, čišće. Zauvijek će zapamtiti te mirise vojske i Teksasa, mirise koje je istinski zavolio.

Pomislivši na Benta, odjednom ga obuzme iznenadno sažaljenje. Kako li je jezivo trpjeti onakvo tijelo i duh kojeg neprestano napadaju crvi sumanutosti? Sažaljenje je bivalo sve jače, sve dok ga nije presjekao oštrim i tihim upozorenjem:

Nemoj žaliti Čovjeka koji te želi ubiti kad je trezven.

Ta ga pomisao vrati u stvarnost. Charles je bio svjestan da mora biti oprezan sve do dana kad ga neminovnom vojnom prekomandom ne odijele od kapetana. A to se mora dogoditi, i to mora dočekati. Još je jednom duboko udahnuo miris svježeg, teksaškog noći. Zafučkao je poznati napjev i polako krenuo u staju.

Te godine Orry je bio svjedokom rastuće secesioni-stičke groznice, Huntoon je putovao diljem Južne Karoline i susjednih država držeći govore u crkvama, na prijemima, u dvoranama. Pokušavao je upisati sto više članova u Društvo za opskrbu afričkom radnom snagom. Nastavio je zagovarati odijeljenu južnjačku vladu, navodeći sve moguće razloge, od Sewardove rečenice o »neizbježnom sukobu« do činjenica posuđenih iz Heipe-rove knjižice, koju u svojim govorima, naravno, nije spominjao.

Za vrijeme jeseni Orry je postao svjestan zanimljive i značajne razlike, Senator Wade Hampton obratio se javnosti i založio za očuvanje Unije. Istovremeno, usprotivio se oživljavanju trgovine robljem. Njegovi su stavovi, gotovo bez izuzetka, osuđeni i izvrgnuti oštroj kritici na Jugu; usprkos velikoj popularnosti, birači su mu preko noći okrenuli leđa. Istovremeno, Huntoon je bivao sve omiljeniji.

Orry se divio energiji šurjaka, ali ne i njegovim stavovima. Divio se i Ashtoninjoj ustrajnosti; svugdje je pratila svoga muža.

Cooper se u slobodnom vremenu razapinjao između angažiranja u Demokratskoj stranci i na brodogradilištu James Islanda. Tvrdio je da će gradnja Zvijezde Karoline početi odmah poslije Nove godine. Orry je odlučio novost saopćiti Georgeu osobno, jer prijatelj mu je nedostajao i želio ga je ponovno vidjeti.

Kad je Brett čula da Orry kreće na put, stala ga je oblijetati i moliti da je povede sa sobom. Iz Pennsylvanije bi mogli skoknuti do St. Louisa, naravno, ako je brat bude htio pratiti. Orry ju se nije putovalo tako dalekoj no bilo mu je jasno da Brett čezne za Billyjem. Nakon kratkotrajnog uvjeravanja, ipak je pristao.

Već na samom početku, Orry je požalio što je uopće odlučio putovati na Sjever. U Sjevernoj Karolini, gdje su morali presjesti na drugi vlak, obratio se službeniku željezničke stanice tražeći^ozni red.

- Nemamo, ga - odgovorio je službenik nimalo ljubazno.

- Možete li mi barem reći kad bi po voznom redu trebao stići vlak? - Prije nego što je završio pitanje, službenik mu je okrenuo leđa i otišao.

Orry se vratio do klupe na kojoj je sjedila Brett.

- Izgleda da ovdje ne vole odgovarati na pitanja. A možda ne vole Južnokarolinjane. - U Sjevernoj Karolini bilo je mnogo protivnika robovlasništva, i službenik je, vjerojatno, prepoznao Orryjev naglasak. Na slijedećoj stanici gdje su presjedali dogodila im se nova neugodnost. Nosač, crni slobodnjak, spuštajući s gornjih polica Brettine torbe, »slučajno« je jednu ispustio iz ruku. I to baš onu za koju je Brett rekla da njome pažljivo rukuje, jer je bila puna poklona za obitelj Hazard. Gotovo zaplakavši,

Brett je razmotala papir u kojem je ležala razbijena staklena figurica pelikana, dar koji je namijenila Constanci.

- Stvarno mi je žao, g'đo - rekao je nosač, a Orry je bio siguran da mu je u očima bljesnula zloba. U Petersburgu, u Virginiji, u vlak je ušao novi kondukter. Orry mu je pokazao karte na kojima je bio žig Charlestona, polazne stanice. Kondukterovo ljubazno lice odjednom postade službeno.

- Presjedate u Washingtonu, a zatim u Baltimoreu - rekao je s jakim novoengleskim naglaskom.

- Hvala - odgovorio je Orry. - Imamo sedam kovčega. Hoću li na vašingtonskoj stanici moći pronaći nosača?

- Žalim, ali ne znam. Nije moje da brinem o nosačima. Možda ste trebali povesti jednog od svojih crnih robova.

Orry polako ustade i uspravi se pred kondukterom. Bio je dobrih desetak centimetara viši od drskog službenika, koji se ukočio od straha.

- Vašu drskost - rekao je Orry - ničim nisam izazvao, osim, naravno - mahnuo je voznom kartom - ako ne smatrate da vas izazivam samim time što sam s Juga.

- Orry, molim te - šapnula je Brett. - Nemoj napraviti scenu.

Kondukter je došao do daha i brzo rekao:

- Pronaći ću vam nosača s kolicima - i nestao s vrata kupea prvog razreda.

Više ga nisu vidjeli, ali ni nosača.

Vlak je jurio prema Richmondu obasjan jesenjim suncem. Orry se zagledao kroz prljavi prozor.

- Zašto na svakom koraku nailazim na neprilike? Zar ih ja nečim izazivam?

Brett je sklopila primjerak Priče o dva grada, najčita-nije knjige te godine. Pogledavši blago brata, rekla je:

- Ne, osim ako ih ne izaziva karolinški naglasak,

- Sigurna si da ne patim od manije proganjanja? Zatresla je glavom.

- Primijetila sam očitu promjenu u načinu na koji se ljudi ophode prema nama. Više nije onakav kao u Newportu. Tada su ljudi bili prijazni. Više nisu.

- Ali Virginia i Sjeverna Karolina južnjačke su države!

- Ne duboki Jug, već pamučni Jug. U obje države mnogo je ljudi koji su skloniji Sjeveru nego Jugu. U tome je razlika.

Nastavila je čitati. Orryja je sva ta oprečnost i neprijateljstvo zbunjivalo; nije mu se sviđao takav razvoj događaja. Kad su stigli u Baltimore još je uvijek bio loše volje.

Iz ulice Camden morali su prijeći na željezničku stanicu za Phiadelphia i Wilmington. Brett je uživala u vožnji konjskim tramvajem, no Orry je bio gladan i nije ga odveć zanimalo razgledavanje grada. Prije nego presjednu na slijedeći vlak, morao je nešto pojesti.

Rukovodstvo željeznice neprestano je obećavalo da će uvesti vagone-restorane, no do tog trenutka bilo ih je na samo nekoliko linija. Zbog toga su se putnicima pružale samo dvije-tri mogućnosti, sve neprivačne. Čovjek je mogao kupiti nešto za jelo od neurednih prodavača koji su raznosili jelo na kolicima duž vagona, ili se teškom mukom natjerati u prijavu, mračne restorane na kolodvoru gdje se moglo pojesti nešto od splaćina koje su tamo posluživali. U Baltimoreu je Orry odlučio poći u restoran.

Pri držao je vrata blagovaonice ne bi li ušla i Brett. Podigla je skute suknje i zakoračila preko prijavog praga. Pogled joj zastade na gostima uz stolove. Svi su bili muškarci, a nekolicina ih se drsko zabuljila u nju. Zatresla je glavom.

- Zaista nisam gladna, Orry. Sjest ću vani na klupu i pričekati. Sve će biti u redu.

Pomogao joj je da se smjesti na klupu, a zatim sam ušao u restoran. Blagovaonica je brujala od glasnog razgovora. Pogledao je po sobi, otkrio prazan stol, uputio se prema njemu i sjeo.

Naručio je dimljenu svinjetinu s pireom od repe i kolač. Iz džepa je izvadio malu Bibliju koju je u posljednje vrijeme stalno nosio sa sobom. Uživao je čitajući Salomonovu Pjesmu nad pjesmama jer su ga mnogi stihovi podsjećali na Madeline. Nije razgovarao s njom od Ashtonine proslave godišnjice braka, a i tada su izmijenili samo nekoliko kratkih, službenih, nepovezanih rečenica. Činilo se kao da Madeline lebdi u nekom drugom svijetu, kao da nije prisebna. Orry je pitao Justina nije li bolesna, no Justin se samo osmjehnuo.

Orry se nagnuo nad otvorenu Bibliju. Nakon nekoliko minuta, konobar je tresnuo tanjurom o stol i uspio proliti malo kave koju je donio. Orry se jedva suzdržao da ne prigovori.

Pokušavao je čitati uz jelo. Nije se mogao koncentrirati; gosti za susjednim stolom bili su preglasni. Na koncu, nagnuo se unazad u stolcu i oslušnuo razgovor.

- Ti prokleti Južnjaci samo o tome govore, o zasebnoj vladi. - Čovjek koji je govorio bio je najstariji od trojice sugovornika, mršav, s bijelim zaliscima. - A ja velim, nek' im bude. Neka porinu svoj šuplji brod, i neka potonu s njim.

- Ne, dovraga! - uzviknuo je čovjek grbava nosa, neotesana izgleda, nalik na trgovačkog putnika. - Sve koji se slažu s tom idejom trebalo bi objesiti o najvišu granu, tako da ljudi mogu vidjeti kako izgleda izdajnik.

- Tako je - složio se sredovječni neugledni čovjek, treći iz društva.

Orry je znao da trojica klipana ne zaslužuju pažnju i da bi trebao ostati po strani, ne obazirući se na razgovor. No, sve neugodnosti toga dana nagnale su ga da se umiješa. Lupio je šalicom kave o stol i tako privukao poglede trojice za susjednim stolom.

- Ali, gospodo - rekao je hladno se osmjehnuvši - govorite kao da bi mirno ustanovljavanje južnjačke vlade ugrozilo vas osobno. Ni meni se ideja ne sviđa, ali ne nazivam je izdajom, već glupošću, razumljivom glupošću. Već pokoljenjima Južnjaci trpe uvrede i klevetanje.

Ako je itko u blagovaonici odobravao Orryjeve riječi, nije to pokazao. Čovjek s bijelim zaliscima upitao je:

- Iz koje ste države, gospodine?

- Iz Južne Karoline.

Čovjek se oslonio na veliku srebrnu kuglu štapa, prezrivo se smiješeći:

- Mogao sam i pretpostaviti. Čovjek grbava nosa obrecnuo se.

- Pročitajte Ustav, tamo ćete saznati da je otcjeplje-nje izdaja, a vi momci iz pamučnih država prijetite nam secesijom godinama, vitlate tom idejom kao batinom! U redu, odijelite se. No, ako to učinite, Buck Buchanan ima sva prava da vas baci u okove. Ili da vas sve objesi.

Treći je čovjek samo dodao:

- Amen.

Orry je uz šank spazio namrgođena, neprijateljska lica dvojice kršnih tipova u prljavim radnim odijelima. Vjerojatno skretničari, sudeći prema glomaznim štapovima koje su držali u krilu.

- Vraga r upao je jedan od skretničara u razgovor. - Stari Buck neće to učiniti. On je mlitavac.

Neugledni čovjek iz trojke za stolom složio se s ovom tvrdnjom. Netko je dobacio.

- Onda pozovite vojsku da ih objesi«

Izvan blagovaonice, željezničar je pozivao putnike za filadelfijski ekspres.

- Nemoguće - izjavio je Grbavi Nos. - Rulja iz West Pointa drži vojsku, a većina njih su Južnjaci. Ako budu morali birati između obrane zemlje i uspostavljanja vlade koja će štiti robovlasništvo, svima je jasno za što će se ti momci opredijeliti.

U Orryjevim sljepoočicama tuklo je bilo. Osjetio je kako se znoji. Položio je ruku na Bibliju.

- Pazite što govorite, gospodine.

- Molim? - Grbavi Nos je skočio i prevrnuo stolac. Dvojica skretničara s palicama stadoše iza njega. Nekolicina starijih gostiju brzo ostavi novac na stolovima i izjuri iz blagovaonice.

Bez žurbe, Orry ustade. Kad je Grbavi Nos spazio Orryjev stas, bljesak u očima mu ugasnu i povuče se korak unazad.

- Rekoh da pazite što govorite o Vojnoj akademiji.

Ja sam tamo diplomirao i borio se u Meksiku. -Pokazao je glavom prema svom praznom rukavu. - Borio sam se za cijelu zemlju, a to znači i za Jenkije.

- Je li? - otpuhnuo je Grbavi Nos. - Pa, gospodine, ja i dalje tvrdim da vestpointski prinčevi stoje na strani otcjepljenja.

Mnogi povikaše s odobravanjem i zapljeskaše. Jedan od skretničara nagnuo se nad rame nosatog:

- Mogao bi ovaj južnjački gospodin i zakasnuti na vlak. Možda mu odjenemo novi kaput u Baltimoreu. Kaput od katrana i perja.

Grbavi Nos se zacerekao. Orry se zagleda u lica ljudi koji ga okružiše. Svi su ga gledali neprijateljski. Stisnuo mu se želudac. Skretničar je polako krenuo prema njemu, a ostali za njim.

Iznenadan zvuk zapinjanja puške sve ih je zaustavio. Uz vrata kuhinje stajao je čovjek sa skraćenom dvocjev-kom u rukama.

- Ako netko ovdje dijeli nove kapute, morat će i meni dati jedan. - Obratio se Orryju. - Ja sam rođen i odgojen u Baltimoreu i ispričavam se zbog ovakvog dočeka u gradu.

- Orry?

Na zvuk Brettina glasa okrenuo se prema vratima. Dotrčala je do njega, a s perona čuo se drugi poziv za filadelfijski vlak.

- Orry, molim te, zakasnit ćemo na vlak. Požuri. Grbavi Nos grohojom se nasmijao.

- Zar ćete dopustiti da vas spašava mala gospođica? Uostalom, kako to da se motate oko s njom? Mislio sam da momci iz pamučnih država vole samo crno meso.

Orry ne izdrža uvredu. Jednim brzim, snažnim udarcem pogodio je Nosatog u želudac. Jedan od skietničara zadržao ga je da ne padne, a drugi je zamahnuo palicom, no čovjek s puškom oštro ga

opomenu.

Grbavi Nos je stenjao hvatajući zrak širom otvorenih usta. Zateturao je prema stolu, spotaknuo se o prevrnuti stolac i pao na pod. Orryjeva je šaka bila tako čvrsto stisnuta da je pobijeljela poput grudve pamuka. Ošinuo je pogledom okupljene ljude. Svi su šutjeli i zurili.

- Orry, dođi - dotakla ga je Brett po ramenu.

- Filadelfijski brzi ... zadnji poziv! - odjekivao je glas s perona.

Orry ih još jedanput sve pogleda, okrenu se prema čovjeku s puškom, kimnu mu glavom u znak zahvalnosti i mirno krene prema vratima.

Vlak je kloparajući jurio prema Wilmingtonu. Kad je progovorio, u Orryjevu se glasu pomiješala tuga sa srdžbom.

- Nisam imao pojma da je neprijateljstvo tako jako. Ljudi su spremni napasti jedni druge na javnom mjestu. Nevjerojatno!

Vlastita ga je naivnost potištila. Stanje u zemlji bilo je zategnutije nego što je mislio. Ako je još bilo ljudi koji su smatrali da je miroljubivo otcjepljenje moguće, onda su ti ljudi bili neupućeni slaboumnici.

- Dobro je da smo otišli iz lestorana na vrijeme - rekla je Brett. - Mogli su te ozlijediti bez razloga.

Šaka ga je boljela od udarca. Zagledao se u zglobove prstiju.

- U pravu si, ali nikad nisam bježao od borbe. Brett ga pokušava utješiti.

- Morali smo uhvatiti vlak. Ozbiljno, Orry je promrmljao:

- Prokleti, smrdljivi Jenkiji.

- Orry, kad tako govoriš nisi ništa bolji od onih klipana iz restorana.

- Znam, ali nije me briga. - Duboko je uzdahnuo. - Ne želim se ponašati kao dobro odgojeni gospodin. Mrzim ljude koji podvijaju rep. Nikad to neću učiniti.

Na Belvedereu su ih srdačno dočekali, iako Maude nije bila kod kuće; otišla je u Philadelphiju na nekoliko dana. Gosti su domaćinima podijelili darove: Brett je obećala poslati Constanci novu figuricu pelikana; divili se djeci koja su narasla od zadnjeg susreta. Poslije ukusne večere pošli su na počinak. Orry je spavao devet sati, no kad je ustao nije se osjećao odmornim.

- Jedva čekam da ti pokažem Bessemerov konverter - rekao je George za doručkom. Bio je prepun energije i oduševljenja što je, začudo, samo pojačalo Orryjevo loše raspoloženje. George ga ničim nije uvrijedio, ali cijeli ga je Sjever uvrijedio. Nadao se da će mu se raspoloženje popraviti, jer bi u suprotnom mogao upropastiti ovaj susret s prijateljem.

George je pripalio drugu cigaru tog jutra.

- Čim završiš doručak, pogledat ćemo ga. Plaćam prilične svote novca izumitelju patenta, ali sam uvjeren da će se isplatiti.

- Ne zvučiš baš uvjerljivo - rekao je Orry.

- Oh, uvjeren sam, zaista. Vrijeme proizvodnje fantastično se skraćuje, ali postoje neke teškoće sa samim postupkom. Pokazat ću ti.

Orry nije želio poći do zadimljene, smrdljive Hazar-dove željezare, ući u vruću halu željezna krova i buljiti u jajoliku, čudnu napravu što se vrtjela na stožastom postolju. Pa ipak, učinio je to kako bi zadovoljio prijatelja.

Radnici su upravo bili otvorili konverter i izlivali u kanale na podu užarenu masu. Čelik je potekao kanalima poput svijetleće trake.

Ponosan kao otac koji gleda dijete, George je rekao:

- Momak iz Walesa riješio je Bessemerov najveći problem. Je li ti Cooper pričao o tome?

- Da, ali većinu toga nisam razumio - rekao je Orry prilično nezainteresirano.

George ga je pogledao s nevjericom i razočaranjem, no nije se dao smesti.

- Bessemer je proizvodio, tako to željezari nazvaše, paljeno željezo. Svojim je postupkom potpuno odstranio ugljik pa nije ostalo ni onoliko koliko je neophodno da se željezo pretvori u čelik, a jednostavno nije znao kako da vrati određene količine ugljika. Velšanin je pokušao to učiniti dodavanjem drvenog ugljena i man-ganovog oksida. Zatim je pokušao i s kemijskom smjesom koju Nijemci zovu spiegeleisen, smjesom željeza, ugljika i mangana. I uspio je. I dok se Bessemer i Velšanin prepiru oko toga tko kome što duguje, ja eksperimentiram sa spiegeleisenom i istovremeno plaćam postotak za Bessemerov patent, iako je taj patent u Americi još uvijek neprovjeren. Nisam još uvjeren da je sam postupak valjan.

- Zbog čega?

- Previše je u svemu nagađanja. Idealna količina ugljika može se odrediti samo po boji plamena u konverteru. A tako je vrlo teško proizvoditi ujednačenu kvalitetu čelika, seriju za serijom. Jedan drugi čovjek, čini se, na tragu je rješenja, boljeg od Bessemerova. Neki Englez rođen u Njemačkoj. Zove se Karl Siemens. Pisao sam mu i ... Orry, pa tebe ništa od ovoga ne zanima ?

- Dapače, zanima me. George je zatresao glavom.
- Hajd' mo van, na svježiji zrak.

Kad su izašli, zabrinuto je pogledao prijatelja.

- Zbunjen si otkad ste stigli. Što nije u redu?

- Ne znam.

Znao je, ali nije htio otvoreno reći. Bio je bijesan i gnjevan na sve, pa i na prijatelja, samo zato što je Jenki.

Hazardovi su objedovali toga dana u dva sata. Orry je i dalje bio uznemiren i napet. Dok je izvještavao Georgea o napretku pri gradnji brodogradilišta, o racunima i načinu na koji troše novac koji je i George uložio u posao, činilo mu se kao da razgovara sa strancem. Je li moguće da su se nekoć nazivali smiješnim nadimcima.

- Prut i Panj? Nevjerojatno. Vremena su se toliko izmijenila da nije bilo mjesta za šaljive nadimke. Možda su vremena tako tmurna da nema mjesta ni prijateljstvu.

- Izvanredan napredak - rekao je George kad je Orry završio s izlaganjem. - Drago mi je da to čujem.

- Pripalio je cigaru.

Orry je zakašljao i rukom rastjerao dim. George se namršti i ispričao, no nije ugasio cigaru. Samo ju je premjestio u drugu ruku.

Nakon trenutka mučne tišine, Orry nastavi razgovor.

- Nisi mi odgovorio što misliš o pojavi Elkanaha Benta u Teksasu.

- Zgrnuo sam se kad si mi o tome pisao. Sasvim sam ga zaboravio.

- Problem je u tome, George, što on nije zaboravio nas. Ako me Bent još uvijek toliko mrzi da se pokušava osvetiti na Charlesu, isto se može dogoditi i tebi.

George se tvrdo nasmijao.

- Nek' samo pokuša doći u Lehigh Station i poduzeti nešto. Priredit ću mu doček koji neće zaboraviti.

- Mislio sam na Billyja kad sam govorio o Bentu. On je još uvijek u vojsci.

George odmahnu cigarom.

- On, čim si mi javio pisao sam Billyju, ali sam mu rekao da ne brine previše o tom luđaku, barem dok mu se put ne ukrži s putom kapetana Benta, Ne moraš toliko brinuti. Valjda će, bogamu, vojska shvatiti s kim ima posla i riješiti ga se - završio je i zatresao glavom.

Georgeovo olako shvaćanje opasnosti još više razljuti Orryja. Na sreću, William, dječak vrlo sličan ocu, nestrpljivo se vrtio oko njih, pokušavajući utožiti znatiželju. Konačno, uspio je upasti u razgovor.

- Pričaj mi kako se Charles bori protiv Indijanaca!

- To je bilo lani - rekao je Orry. - Sad je kod Rio Grandea, u potjeri za jednim meksičkim odmetnikom ... nekim Cortmasom. Pisao sam tvome ocu o tome, pitaj ga. Neka ti on ispriča.

Mali William osjetio je uvredu u Orryjevu odgovoru, a Orry dječakovu zbunjenost. Ne bi li popravio grešku, počeo je priču o Drugom konjičkom i potjeri za graničarskim odmetnicima. Patriciji, godinu dana mladoj od brata, nisu bile zanimljive pustolovne priče. Slušala je majku i Brett kako razgovaraju o modi, točnije o novoj haljini koju je Constance bila naručila iz Pariza za veliki dobrotvorni bal. Bal, prvi takav u Lehigh Stationu, bit će priređen ne bi li se sakupio novac za školsku zgradu.

- Haljina je preotmjena za takvu prigodu - nasmijala se Constance. - No, zaista mi se sviđjela, a i George je bio uporan nagovarajući: me da je kupim. Bojim se da će gradske dame ziniti od čuda,

- Od ljubomora - dodao je George. Orry sa zavišću spazi zaljubljene poglede muža i žene.

- Pogotovo strina Isabel - rekla je Patricia. Orry je zapitao:

- Kako su Stanley i njegova žena?

Odgovorila je Patricija iskreveljivši se. Constance lagano pacne kćerku po ruci i zatrese glavom. George reče:

- Ne viđamo ih često. Stanley stalno trčkara za gazdom Cameronom, a Isabela ima svoje društvo. Hvala bogu. Ne slažemo se po nekim pitanjima, pa smo se odijelili.

Constance se gorko osmjehnula:

- Da, dragi, samo što se Stanley i Isabela nisu dobrovoljno odijelili. Ti si im zabranio da nas posjećuju.

- Točno, no ... - zvuk vrata blagovaonice prekinu rečenicu. Svi se okrenuše. - Ah, Virgilia ...

Naglo, Orry odgurnu stolac i ustade.

- Dobra večer, Virgilia.

- Dobra večer, Orry - odgovorila je i sjela u slobodan stolac. Ton njena glasa zazvučao je kao da je pozdravila zaraženog kolerom.

- Nisam znao da ćeš doći - rekao je Orry i sjeo.

Zaprepastio ga je Virgilijin izgled. Izgledala je deset godina starija od zadnjeg susreta. Koža joj je bila bolesno žuta, haljina prljava, kosa "nepočešljana. Upale oči sjajile su divljom vatrom.

- Stigla sam jutros. - Kao i obično, tonom glasa uspjela je običnu izjavu pretvoriti u značajnu rečenicu.

Orry se pitao je li još uvijek zajedno s odbjeglih robom, Gradyjem. Govorkanja o njihovoj sablažljivoj vezi doprla su i do Charlestonea, no Orry je nije htio pitati o tome.

- Sutra putujem u Chambersburg - nastavila je. Nestrpljivo, mahnula je prema služavki koja je stajala uza zid. Djevojka je požurila da posluži Virgiliju juhom. Virgilijine oči susretose se s Orryjevim. Ne dopusti da te izazove, pomislio je. Znao je da će se teško uspjeti obuzdati, jer se ona sigurno spremala da ga povrijedi. Brett ih je pažljivo gledala, a Virgilia je nastavila: - Pomažem poznatom abolicionistu, čovjeku po imenu Brown, John Brown iz Osawatomeia.

Naravno, Orry je bio čuo za Browna. A tko i nije čuo za njega? Vidio je u Harper Weekly ju fotografije tog mršavog čovjeka duge, bijele brade. Rođen u Connecticutu, Brown je već dugo vremena bio gorljivi abolicionist. No, slavu je stekao u Kansasu gdje se zajedno s petoricom svojih sinova borio na strani slobodnih zemljaša. Godine 1856. ljudi pod Brownovim zapovjedništvom pobili su petoricu doseljenika koji su zagovarali robovlasništvo. Taj je događaj bio poznat kao »Pottawatomie pokolj«.

U posljednje vrijeme pokušavao na sjeveroistoku zemlje sakupiti novac za ostvarenje vlastite sulude zamisli - ustanovljenje samozvane vlade u Kanadi. Očito, bilo je to u vezi s prebacivanjem odbjeglih robova iz Amerike u Kanadu. Brownova krvava prošlost i Virgilijin drzak pogled izazvali su Orryja da odgovori:

- Ne mogu zamisliti da netko pomaže ubojici.

Brett i Constance zabrinuto se zгледаше. Virgilia je napučila usne.

- Očekivala sam da ćeš tako nešto reći. Ocrniti čovjeka jednom riječju, naljepiti mu etiketu najčešći je način sramoćenja ljudi koji govore istinu o ropstvu na Jugu. Pa, Orry, ti i tebi slični mogli bi pripaziti na sebe. Nećete još dugo provoditi divljaštvo i voditi svoje rasplodne farme.

- Što, dovraga, misliš time?

- Bliži se dan kad će Mesija povesti vaše robove na ustanak. Svaki bijelac koji se bude usprotivio, bit će uništen.

Zavladala je mučna tišina. Čak je i Brett osjetila gnjev. Orryjev bijes, gomilan danima, buknuo je poput plamena. Odmaknuo je stolac i hladno rekao Georgeu:

- Molim te, ispričaj me.

Constance je strogo pogledala Virgiliju, i okrenula se prema Orryju.

- Nisi ti taj koji bi trebao otići. Virgilia se nasmijala.

- Naravno, ali baš on će otići, lužnjaci ne mogu podnijeti istinu.

Orry je stisnuo šakom naslon stolca.

- Koju istinu? Za ovim stolom nisam čuo nešto što se može nazvati istinom. Svjestan sam samo toga da se prema meni odnose kao da sam ja osobno kriv za sve nepravde na Jugu... one stvarne, ali i one koje su plod tvog razorenog uma.

Rumen obli Georgeovo lice.

- Orry, ne govori tako. Orry ga je jedva čuo.

- Rasplodne farme? Odakle ti ta predodžba? Da je nisi pronašla u uzbudljivim, žutim pričicama? - George se namršti. Znao je da Orry misli na pornografsku literaturu. - Sigurno te uzbuđuju, zar ne? I zato ih stalno spominješ, nije li tako?

Orry je krajičkom oka primijetio kako Constance udaljuje djecu iz blagovaonice. Virgilia se anđeoski osmjehnula.

- Sasvim razumljivo... čovjek koji čini zlo, uvijek

će ga gnjevno poricati, ih pripisivati drugome.

Soba je zatitra i zamutila se u Orryjevim očima. Više nije mogao izdržati zvuk Virgilijina glasa, njenu zloću i podmukiost. Suzdržanost je prepukla a gnjev se izlio u jednu rečenicu*

- Ženo, ti si luđakinja!

-As tobom je svršeno. S tobom i ljudima poput tebe.

- Umukni! - zaurao je. ~ Umukni, i gubi se svom

crnačkom ljubavniku gdje ti je mjesto.

Čim je izgovorio zadnje riječi, preplavio ga je stid. Osjetio je kao da mu pod izmiče pod nogama. Maloprije mu se vid zamaglio. Sad je jasno vidio lica oko sebe. Gnjevna lica. Najljuće je bilo Georgeovo; izvadio je cigaru iz usta i stisnuo je među prstima tako snažno da se slomila.

Virgilia se trudila da na lice namjesti lažan osmijeh nadmoći, ali nije joj uspijevalo. Brett je zapanjeno zurila. Constance je ponovno pokušala uspostaviti mir.

- Čini mi se, Virgilia, da je tvoj nepromišljeni nastup skrivio sve ovo,

Hladan pogled zaustavio se na Georgeovoj ženi.

- Stvarno?

- Zar bi ti isprika tako teško pala?

- Isprika? "Svašta.

Orry je poželio zgrabiti čašu i sasuti joj vino u lice. Usprkos stidu, ponos mu je bio povrijeđen. Ovi ljudi vrijeđaju, osuđuju i kude cijeli Jug, cijeli sistem. Uz zlo, proklinju i ono dobro. Nije mogao to dalje trpjeti.

Primijetio je Georgea kako se mršti, pa mu je predbacio:

- Očekivao sam od tebe da ćeš se pobrinuti o njenom ponašanju.

George tresnu polomljenu cigaru o stol.

- Ne slažem se s njenim rječnikom ali barem je na ispravnoj strani.

Georgeove riječi probile su Orryja poput mača. Slutnja o konačnom raskolu postala je stvarna. Sabrao se, ispravio ramena i progovorio ledenim glasom.

- Čini mi se, gospodine, da nemamo više o čemu razgovarati.

- Da - rekao je George - to je? izgleda, očito. Orry se zagledao u Georgeovo lice. Gnjev u očima bio je nedvojen - gnjev u njemu samome, također. Nikad prije on i George Hazard nisu bili neprijatelji, no ovoga trena bili su baš to.

- Potražiti ću svoj šešir - rekao je Brett. - Odlazimo.

Brett nije znala što da radi. Ostala je bez riječi. Prišao joj je, uhvatio je za lakat i poveo prema predvorju.

- Budite ljubazni pa nam pošaljite prtljagu u hotel - rekao je ne osvrnuvši se. Nakon nekoliko trenutaka, ulazna se vrata zatvoriše za njima.

U blagovaonici, jedina nasmiješena osoba bijaše Virgilia.

Toga popodneva George se nije vraćao u željezaru. Ushodao se kućom držeći cigaru u jednoj i čašu viskija u drugoj ruci. Bjesnio je na Orryja, bjesnio na sebe, i nije znao što da poduzme.

Virgilia je nestala negdje na katu. Nakon što je provjerila gdje su djeca, Constance se spustila stepenicama. William je otišao u vrt a Patricia u glazbenu sobu. Nakon pola sata, George je zatekao kćerku kako na glasoviru vježba menuet.

Patricia je spazila oca kako stoji na ulazu u sobu, tmurna lica.

- Tata, ti i Orry niste više prijatelji?

To ga je jednostavno pitanje osupnulo i otkrilo mu sav besmisao svađe.

- Naravno da jesmo. Orry će se vratiti ovamo za večeru. Potruditi ću se da bude tako.

Pošao je u biblioteku i sjeo za stol. Odmaknuo je meteorit i umočio pero u tintu. Pisao je brzo, a poruku je završio riječima.

Prute, možeš li prihvatiti moju ispriku ?

- Tražite gospodina Maina? - pitao je službenik Station Housea i pogledao u knjigu gostiju. - Uzeo je sobu samo za danas vjerujem da ćete ga naći u baru.

Sluga s Belvederea prošao je kroz pokretna vrata i uputio se praznom dvoranom prema stolu uz prozor. Tamo je sjedio visok, bradat muškarac zureći u praznu čašu.

- Gospodin Main? Izvolite, poruka od gospodina Hazarda.

Orry je pročitao pisamce i pomislio na odluku da krene iz Lehigh Stationa još istu večer. Sjetio se atmosfere na Belvedereu, i svega što je tamo bilo izrečeno. Nije mogao prihvatiti Georgeovu ispriku i poziv da se vrati kao da se ništa nije dogodilo. Ako njegova odluka oteža poslove oko Zvijezde Karoline, to je bio Cooperov problem.

Sluga pročisti grlo.

- Hoćete li nešto odgovoriti, gospodine?

- Samo ovo.

Orry je poderao poruku i bacio je u mjedenu pljuvačnicu.

- Proklet bio! - povikao je George. - Možeš li vjerovati da je to učinio?

- Da - rekla je Constance. - Deset puta si to ponovio.

Naravno, nije htjela zadirkivati muža. Osim toga, nije joj bilo do šale, iako bi u drugačijim okolnostima cijela scena mogla izgledati smiješnom George je šet-kao bosonog, ugašena cigara visjela mu je iz usta, a trbuščić mu je ispao preko dugih gaća, jedine odjeće koju je imao na sebi.

- Naravno da sam ponovio - rekao je George. - Ponudio sam mu sasvim iskrenu ispriku, a zauzvrat kopile me vrijeđa.

Prozori na Belvedereu bili su otvoreni i u sobu je nadirao svjež, jesenski zrak. U hladnim noćima, George je volio spavati tijesno priljubljen uz ženu. No, večeras, sumnjala je da će tako skoro poći na

počinak. Psovao je i bjesnio sve od trena kad se sluga vratio iz Station Housea.

- I ti si uvrijedio Orryja, dragi. - Sjela je za stolić s ogledalom, raspuštene kose. - Krivi ste obojica, zapravo je sve izazvala Virgilia. Više ne mogu trpjeti da izaziva razdor u ovoj kući.

Provukao je ruku kroz kosu.

- Ne brini. Već je krenula za Chambersburg.

- Sama je tako odlučila? - Ne. Ja sam joj naredio.

- Pa, dobro je da si to učimo. - Podmetnula je jastučić pod leđa i počela se češljati laganim potezima. Sasvim joj je bilo jasno da Virgilia ne želi, i neće promijeniti svoje ponašanje koje je postalo nepodnošljivo. Željela je reći Georgeu da neće riješiti problem povremenim izgonima sestie, već jedino trajnom zabranom njena ulaska u Belvedere. No, ovo nije bio tren da porazgovaraju o tom problemu.

- A Orry. . . je li otputovao iz Lehigh Stationa?

- Ne znam, i nije me briga. Napisat ću pismo Cooperu i povući svoj dio uloga. Dva milijuna dolara mogu upotrijebiti i na bolji način, a ne da potpomažem gradnju broda koji će zaploviti pod secesionističkom zastavom!

- Kako možeš optužiti Coopera Maina za tako nešto? - Blago mu se nasmiješila. ~ Sad govoriš nerazumno poput vlastite sestre.

George zavittla ugašenu cigaru kroz prozor. Zvižduk vlaka iz stanice Lehigh presiječe noć.

- Čak se nije udostojio da mi odgovori. - Govoreći u mrak, glas mu je zvučao tužno a ne gnjevno.

- Dragi, dođi, molim te.

Okrenuo se bespomoćno, gotovo dječaćka izraza lica. Odšetao je do kreveta i sjeo uz Constancu.

Noge su mu se klatile ne dotičući pod.

Želeći ga smiriti, stala ga je milovati po ruci.

- Svi smo se danas ponijeli nedopustivo, nervozno, brzopleto. Ostavi Orryja da se smiri, tjedan-dva. I ti ćeš se smiriti. Tada ćete obojica shvatiti da ste pre naglili. Predugo ste pijateljli da bi sve moglo završiti ovako besmisleno.

- Znam, ali on ..

Pokrila mu je prstima usne i prekinula rečenicu.

- Ovoga poslijepodneva dopustio si da politika izazove svađu između tebe i najboljeg prijatelja kojeg imaš. Zar ti nije jasno koliko je to glupo? Koliko zlokobno? Kako da ova zemlja opstane, kad se ni prijatelji ne mogu uzdići iznad prepirki? Ako ljudi poput tebe i Orryja... poštene, razumni ljudi... ne mogu naći rješenje problema, tko onda može? Sudbina zemlje bit će prepuštena južnjačkim usijanim glavama i ljudima poput Johna Browna.

Lagan i nježan dodir njenih prstiju konačno ga smiri.

- U pravu si. Svaka tvoja riječ je točna. Jedino ne vjerujem da su riječi svađa i prepirka zaista prave riječi koje opisuju ono što se događa u ovoj zemlji.

- Nisam sigurna da te razumijem.

- Riječi svađa i prepirka za mene imaju blaže značenje. Kad ih čujem pomislim na ljude koji se spore oko... oko... što ja znam, načina češljanja, frizure, oblika suvratka na kaputu. A ovo što se događa u našoj zemlji ide do same srži nesporazuma. Ima li netko prava da drži drugog čovjeka u ropstvu samo zbog njegove crne kože? I smije li se zbog toga raskinuti Unija? Znam moj odgovor na oba ova pitanja. Ali ne i na treće: uza sve te istine, kako zadržati svoj stav i istovremeno zadržati prijatelja?

Constance ga pogleda očima prepunim ljubavi.

- Strpljenjem - odgovorila je. - Strpljenjem, razumom i dobrom voljom.

Uzdahnuo je.

- Nadam se da si u pravu. Nisam siguran.

No, bio joj je zahvalan na razumijevanju i pomoći. Nagnuo se prema njoj i nježno joj poljubio usne. Uzvratila mu je poljubac. Zagrlio ju je, a Constance je obvila ruke oko njegova vrata i privukla ga k sebi ljubeći mu strasno lice, oči, usne. Jesenji vjetar nadimao je zavjese dok su vodili ljubav i dok su se u užitku oslobađali zabrinutosti i zbunjenosti.

Kasnije, ležeći zagrljeni, oboje su mislili o istom: strpljenje, razum, dobra volja bile su vrline dostojne divljenja, no jesu li bile dovoljno jake za ovo teško, mračno vrijeme? Možda su već događaji u zemlji izmakli svakoj razumnoj kontroli? Možda je sudbina već bila u rukama usijanih glava i raznih Johna Browna ?

Da, i u rukama raznih Virgilia.

Kočija Simona Camerona kloparala je avenijom Pennsylvania. Sjedeći uz svog stranačkog gazdu, Stanley je razgledao osunčani grad.

Sastav »Scala Marine« svirao je Čujte pticu rugalicu; zvukovi pjesme polako utihnuse iza njih. Skladatelj je tu pjesmu posvetio Harrieti Lane, nećaki predsjednika Buchananana. Očito, tog su trenutka Stan Buck, neženja koji se bližio sedamdesetim, i njegova nećaka šetkali tratinama Predsjedničkog

parka i pozdravljali goste okupljene na koncertu. Predsjednika je često bilo moguće vidjeti u Washingtonu. Jučer, nakon bogatog ručka, Stanley je prošetao istom ovom avenijom i susretao predsjednika koji se uputio na svoju svakodnevnu, jednosatnu šetnju.

Ohrabren vinom koje je popio poslije kamenica i ragua od barskih kornjača, Stanley je zaustavio predsjednika i porazgovarao s njim. Naravno, njih su se dvojica znali od ranije, iz Pennsylvanije. Predsjednik ne samo da je prepoznao Stanleyja, nego je, sudeći po suzdržanosti u razgovoru, znao i u kakvoj je vezi Stanley s Gazdom Cameronom. Sjetivši se jučerašnjeg susreta, Stanley je rekao:

- Znam da predsjednik nije tvoj prijatelj, Simone, ali ipak je on iz naše države. Kad sam ga sreo jučer, iskreno me se dojmio.

- Da, ali ti si rekao da te se dojmio i Washington.

Podsmjeh u ovoj rečenici natjera crvenilo u Stanley-l eve obraze. Očito, bio je rekao glupost.

- A, zapravo, teško da te je ovaj grad mogao oduševiti - nastavio je Cameron, ovlaš pokazujući rukom na Kapitol, nedovršenu kupolu i ružne skele oko nje. Cameron je uzdahnuo i zanijekao glavom: - Kako da od tebe napravim povjerljivog političara kad neprestano griješiš u prosudbama? Kad ćeš konačno naučiti da u ovom gradu nema ničeg vrijednog osim moći?

Stanley se i dalje crvenio. Bilo mu je jasno da ga Cameron nije izabrao za prijatelja i stranačkog povjerenika zbog oštroumnosti već zbog materijalnih interesa. Pa ipak, mrzio je kad bi ga Cameron tako otvoreno ponizio ili govorio o njemu kao o ograničenom glupanu.

No, nije se želio zamjerati. Promjene su se gotovo mogle namirisati u zraku, promjene koje su vrlo skoro mogle odvesti njega i Isabelu u ovaj grad i donijeti im položaj u samoj vladi.

Cameron nije odustajao.

- Ne želim te ikada više čuti da veliš kako te se Stari Buck dojmio. Mi smo sada republikanci. Predsjednik je neprijatelj.

Stanley je kimnuo glavom i prisilio se na osmijeh, a zatim pokušao promijeniti temu razgovora.

- Što će biti dogodine? Misliš li da će demokrati kandidirati Stevea Douglasa?

- Teško je prosuditi. Stranka se gadno podijelila. Sa Freeportskom doktrinom Douglas je navukao protiv sebe cijeli Jug.

- Tada nam se pruža lijepa prilika da izaberemo Sewarda.

Baš te večeri, Stanley i Cameron bili su pošli na privatni prijem koji je trebao biti održan u hotelu Kirkwood u čast senatora Sewarda. Obojica su doputovali samo zbog toga da se sretnu sa Sewardom i generalom Scottom, kostobolnim, tvrdoglavim čovjekom, koji je kao i senator bio zagrijan predsjedničkim ambicijama. Sinoć su razgovarali cijeli sat sa Scottom doputovao je iz svog štaba u New Yorku samo da se sastane s Cameronom, što je značilo da država Pennsylvania igra i te kako važnu ulogu u životu Republikanske stranke. Svi ti susreti, značaj i poznati ljudi sasvim su obuzeli Stanleyja. Želio se zauvijek zadržati u Washin-gtonu, bez obzira koliko ga to stajalo - i ostati u tom gradu kao politički moćnik.

Kad je spomenuo Sewarda, Cameron mu ponovno opovrgnuo.

- Poslije one glupe-rečenice o neizbježnom sukobu, ni slučajno ne može pobijediti. Naravno, ne smijemo mu to reći večeras, ali činjenica je da stranka mora izabrati čovjeka manje ratobornog. Čovjeka koji nije razgnjevio toliko ljudi kao Seward.

Stanley je žmirnuo.

- Tko bi to mogao biti ?

- Još ne znam. No, reći ću ti nešto - osmjehnuo se

- bit ću prvi koji će to saznati. Neće ga imenovati dok ja to ne odobrim.

Stanley je znao da se Gazda ne šali. Bilo je malo republikanskih političara koji su mogli ponuditi ono što je on mogao: praktički bezuvjetan nadzor nad glasačima vrlo važne države.

Cameron je nastavio:

- A ja kanim iskoristiti ovu stranku tako da mi osigura članstvo u Kabinetu. Kandidat koji mi to ne može osigurati, neće dobiti moju podršku. A kad se ja budem selio u ovaj prokleti grad, sa mnom će se seliti i moji prijatelji. - Pogledavši Stanleyja, oči mu bljesnuše.

- Govorim o prijateljima koji su dokazali svoju odanost.

Poruka je bila jasna. Stanley je upitao:

- Koliko ti treba ovaj put?

- Deset tisuća bi pomoglo. Dvadeset bi bilo idealno.

- Imat ćeš ih.

Zasjavši od zadovoljstva, Cameron se naslonio na meki naslonjač kočije.

- Znao sam da se mogu pouzdati u tebe, Stanley.

Uvjeren sam da će u ovom gradu biti posla za čovjeka tvoje pronicljivosti.

Sunce je lagano zapadalo dok je Billy veslao prema Bloody Islandu. Na krmi, licem okrenuta prema njemu, držeći suncobran u rukama, sjedila je Brett. Veslajući, nije mogao oka odvojiti od njena prelijepa lika.

Stalno se podsjećao da je Orry dopustio ovaj izlet očekujući od njega da se ponaša poput džentlmena. Nije bilo lako održati riječ jer Brett je bila tako privlačna, a on mjesecima osamljen.

Nakon gotovo tjedan dana putovanja, Brett i Orry su prije dva dana stigli u St. Louis. Gotovo istoga trena Brett je ispričala Billyju o svađi u Lehigh Stationu. Rekla je da je glavni krivac Virgilia, što je Billyja razgnjevalo ali ne i začudilo. Nikad nije bio blizak sa sestrom. Vrlo često mu se činilo da nisu iste krvi.

Orry je nadzirao dvoje mladih sasvim bezbrižno. Dvapat ih je pustio da cijeli sat nasamo lunjaju St. Louisom, a toga dana, ispričavajući se želučanim tegobama, ostao je u hotelu i dopustio im da sami provedu popodne. Billy i Brett prešli su skelom Mississippi i na drugoj obali unajmili čamac. Želio joj je pokazati što je radio ovdje proteklih mjeseci.

Orry je bio ljubazan prema njemu, mislio je Billy veslajući rijekom prema dugačkom sprudu. Je li to značilo da je promijenio mišljenje o njihovu vjenčanju? Nadao se da je tako.

Čamac se nasukao na šljunkoviti sprud, Billy je iskočio i, stojeći u plićaku do gležnjeva, ispružio ruke.

- Skoči. Nećeš se smočiti. - No, čamac nije bio nasukan dovoljno čvrsto. Kad je Brett stala na pramac, čamac je već bio krenuo unazad. - Čekaj, ne skači. Uhvatit ću konopac - viknuo je.

Prekasno. Izgubivši ravnotežu, Brett je pokušala skočiti, a Billy, u pokretu za konopcem, nije je uspio prihvatiti sasvim sigurno. Oboje završiše u plićaku uz silan pljusak.

- Oh, bože - rekla je plačno. Sjedili su u petnaestak centimetara plitkom-Mississippi u, i odjednom, pogledavši se, počeli su se smijati.

Pomogao joj je ustati. Haljina joj se pripila uz tijelo i istaknute bradavice jasno su se ocrtavale na mokroj tkanini. Otresla je kapljice sa suncobrana i zakikotala se.

- Uniforma ti je u jadnom stanju. A čini se da ni ja ne izgledam bolje.

- Pa - rekao je - sad ćeš barem po nečemu pamtiti ovaj izlet u St. Louis.

- Kako mogu zaboraviti St. Louis kad si ti ovdje? Rekla je to uz osmijeh, ali joj je glas zazvučao

iskreno ozbiljan. Pogledi im se sretoše. Približio joj se u plićaku, obgrlio je rukama oko pasa i privukao k sebi. Mokre, tople usne uzbudiše ga još više. Nakon poljupca čvršće se stisnula uz njega. Šapnuo je:

- Prilično smjelo ponašanje za jednu dobro odgojenu djevojku s Juga. U pol bijela dana stojimo ovdje i ljubimo se.

- Ne bih imala ništa protiv da nas svi ljudi države Illinois gledaju ovoga trena. Volim te, Billy. I nikad nikog neću tako volje . . . - preko njegovog ramena spazila je nešto što na tren prekinu rečenicu. - Čamac!

Morao je zagaziti u vodu do pasa ne bi li uhvatio čamac. Dobro ga je nasukao, a uže je zavezao o poveći kamen. Otresao je mokru kapu o hlače i ponovno joj prišao, sretan zbog nevolje s čamcem. Nije bio siguran bi li se uspio obuzdati da su se nastavili ljubiti.

Uhvatio ju je za ruku dok su se približavali topolama. Ponovno je osjetio pritisak u preponama. Suspreza-nje ga je dovodilo u očaj. Pogledao je prema Brett i učinilo mu se da u njenim očima vidi istu muku.

Pokazao joj je dva reda novih stupova zabijenih u dno rijeke, uz sjeverni vrh pješčanog spruda. Prostor između redova bio je ispunjen pijeskom i kamenjem, a vanjski rub ojačan isprepletenim prućem.

Bio je to mučan i prljav posao. Cijeloga ljeta Billy se mučio do vozeći materijal teglenicama, zabijajući stupove u dno rijeke, isto varu j ući veliko kamenje, boreći se s komarcima, bakćući se sa svadljivim radnicima. Većinu vremena provodio je gol do pojasa, nekoliko ga je puta sunce gadno opeklo, leđa su mu se gulila, no sad mu je koža bila lijepa i preplanula, tamnosmeđe boje. Radovi su bili završeni i mogao ih je svakome ponosno pokazati.

- Led je ošteti nasip i na južnom kraju spruda. Sad tamo radimo. Završit ćemo za dva-tri tjedna.

- I što će se onda dogoditi ?

- Vjerojatno prekomanda.

- Gdje?

- Tamo gdje su potrebni inženjeri. Jedan od radnika pitao me zašto sam proveo četiri godine u West Pointu kad ovdje nadgledam utovar kamenja na teglenice. Bogme, nisam mu znao odgovoriti. No, posao koji sam ovdje obavio koristan je i uživao sam u njemu. Bilo bi mi drago da negdje drugdje radim nešto slično.

Kimnula je glavom. Šetali su držeći se za ruke mimo topola koje su šumorile na vjetru. Nebo je postalo tamnoplavo. Zalazeće sunce obasjalo je nekoliko oblaka, bojeći ih žarkonarančasto.

- Svejedno mi je kamo će me poslati - rekao je - samo da sam blizu tebe. - Zastao je, okrenuo je prema

sebi, stavio svoje ruke na njena ramena. - Želim te uzeti za ženu, Brett. Čim prije.
- Želim isto što i ti. Čini mi se kao da smo odvojeni stoljećima. Znaš li da mi je već dvadeset jedna?
- Zaboravio sam. Zaboga, pa već si skoro starica. Usprkos šali, bio je svjestan njihovih godina. S dvadeset četiri, muškarac je bio spreman da preuzme odgovornosti.

- Sad se mogu brinuti o tebi. Svaki mjesec uštedio sam pola plaće, i sad ... - pročistio je grlo. - Što misliš o tome da porazgovaram s Orryjem, sad kad ste oboje ovdje?

Zagrlila ga je.

- Oh, molim te, učini to.

- Želim biti siguran da je za razgovor najpogodniji trenutak . . .

Blago mu se osmjehnula.

- Uvijek si tako pažljiv i obazriv. No, čini mi se da u ovom vremenu neće više biti najpogodnijeg trenutka. Svijet je sve sumorniji.

- Ali, ja nisam siguran da me Orry poštuje i voli. Što ako je još uvijek ljut na Georgea?

- Nije više. - Ponovno se privila uz njega, šapćući. - Poludjet ću ako budemo još morali čekati.

- I ja.

- Razgovaraj s njim sutra. Ili večeras.

- U redu. Čim prije budem mogao, obećaj em. Rekao je to čvrsto i samouvjerno, pokušavajući nadvladati sumnju. Osjećao se poput generala koji je konačno pokrenuo trupe u boj.

Ljubili su se pod tamnoplavim nebom i narančastim oblacima što su kfođjeli nad Mississippi em. Suton je bio tako lijep kao da se priroda posebno potrudila da porekne i najmanju mogućnost nepravilika u ovom sumornom svijetu.

Orryju se St. Louis činio živahnim i užurbanim, ali prostačkim, površnim gradom. Doimao ga se sirovim, baš kao i nebojena pročelja većine zgrada. Zbog svega toga osjećao se pravim, otmjenim Južnokarolinjaninom dok je idućeg jutra šetao s Billyjem.

Uza se nosio je skupocjeni orahov štap kojeg je kupio u St. Louisu kao suvenir. Prošli su mimo desetak bučnih Crnaca koji su na teglenicu utovarivali pletene košare. Sredinom rijeke, prema Des Moines, plovio je velik brod. Putnici su se načičkali uz ogradu i mahali. Orry je zadivljeno gledao plovilo; sve je više volio parobrode koji su mu nalikovali na otmjene, pio veće palače.

Billy se nakašljao, Svjetloplave su mu hlače još uvijek bile zamrljane od jučerašnjeg nepredviđenog kupanja. Orry je znao o čemu će se povesti razgovor i poželio je da ga izbjegne.

- Orry. cijeni tvoj pristanak da razgovaraš sa mnom.

Orry je zavrteo štap i pokušao se našaliti.

- Ništa neobično. Razgovaramo već godinama.

- Da, gospodine, ali ovo je važan razgovor. Tiče se i Brett.

Uozbiljivši se, Orry kimnu glavom.

- Pretpostavljam.

Kola natovarena balama pamuka zatandrkaše mimo njih. Kopita potkovanih mula zazvoniše po kaldrmi. Dva muškarca šutke nastaviše šetnju. Ponekad, Orryju se Billy činio previše opreznim, za razliku od Georgea. Bilo mu je žao što se razgovor morao povesti baš sada, lako ljutnja na Georgea nije s temom imala nikakve veze. Zapravo je velik dio krivice za ono što se dogodilo u Lehigh Stationu snosio on sam. "Morat će se potruditi da u dogledno vrijeme sjedne i napiše Georgea pismo, pismo s kojim će izglati sukob.

Iz kavane mimo koje su prošli zapahnu ih miris kave. Iz krčme su dopirali bučni glasovi i vonj piljevme. Krajčkom oka Orry spazi Billyjev napregnuti izraz lica. Ne bi li mu olakšao muku, Orry progovori prvi.

- Želio bi odobrenje za vjenčanje s Bre*t? Billy provali bujicom riječi.

- Da! Sad se mogu brinuti o njoj. Nećemo živjeti pretjerano raskošno, ali ničega joj neće nedostajati, obećaj em ti. Mislim da su mi mogućnosti za napredovanje u vojsci sjajne. Uskoro ću otići iz St. Louisa i ...

- Znaš li kamo će te premjestiti?

- Tražio sam da me odrede u jednu od federalnih

120

tvrdava na Jugu. Fort Pulaski u Savannahu. Ili Fort Monroe. Idealno bi bilo da me pošalju u Charleston. Čuo sam da postoje planovi za popravak lučkih utvrda.

- Pa, Brett će biti sretna da budeš što bliže Moni Royalu.

- Gospodine, mi se ne želimo više samo posjećivati. Želimo se vjenčati.

Izjava je bila čvrsto izrečena. Zastavši na sredini mola, Orry se namršteno zagledao u mladića.

- Shvaćam to, Billy, no bojim se da ti ne mogu dati odobrenje.

Billyjeve oči zasjaše otporom.

- Zbog čega ne ? Zar misliš da neću biti dobar muž Brett?

- Mislim da bi bio dobar muž. Moje odbijanje nema nikakve veze s tobom kao osobom.

-As čim onda ima veze? Zar si promijenio svoj stav o vojsci? Zar misliš da to nije dobro zvanje?

- Ne, i stvarno mislim da ćeš dobro napredovati. U dogledno vrijeme. Nažalost, ovaj svijet i ovo doba nisu pogodni. Zemlju razdiru sukobi. Budućnost je neizvjesna; bolje rečeno, sasvim tmurna. - Duboko je uzdahnuo i izrekao istinu dokraja. - Pogotovo za dvoje mladih ljudi koji potječu iz različitih dijelova zemlje.

- Hoćeš reći, zbog toga što sam ja iz Pennsylvanije a Brett s Juga, da ne možemo živjeti zajedno? - Čvrsta glasa dodao je. - Ne sudi nas prema onome što se dogodilo između tebe i Georgea.

Orry se suzdržao i mirno upitao.

- Brett ti je rekla?

- Da.

- Pa, iskreno govoreći, moja odluka ima neke veze s tim, iako ne onako kako ti misliš. Tvoj brat i ja nismo zauvijek raskinuli. Još je uvijek moj najbolji prijatelj. Barem se nadam da je tako. No, jedna je činjenica neprijeporna; George i ja posvađali smo se oko pitanja koja su neizbježna ovih dana. Ista ta pitanja mogu se ispriječiti između tebe i moje sestre. Pretpostavimo da ova luđačka želja za otcjepljenjem dovede do stvarnog neprijateljstva u zemlji. Kako će na to odgovoriti vojska? Kako će na to odgovoriti oficir koji istovremeno želi biti odan svojoj vladi i svojoj ženi?

- Čini mi se da prilično teško natežeš činjenice ne bi li potvrdio svoje odbijanje našeg vjenčanja - rekao je Billy oštro.

Orry mu je odgovorio istim tonom.

- Pokušavam ti objasniti razloge mog odbijanja.

- Je li tvoje odbijanje konačno ili privremeno?

- Privremeno. Vjeruj mi, bio bih sretan da se Brett uda za Hazarda. Ali ne dok se budućnost barem malo ne razvedri.

Billy mu se čvrsto zagleda u oči.

- Što ako se nas dvoje odlučimo vjenčati bez tvog odobrenja?

Orryjevo se lice sledi.

- Mislim da Brett ne bi učinila tako nešto. Naravno, možeš je pitati.

- I hoću, gospodine - rekao je Billy kimnuvši glavom. - Ispričajte me. Imam nekog posla s ađutan-tom. Tužnih očiju, Orry je gledao za mladim oficirrom koji se udaljavao niz molo.

Te večeri, u predvorju hotela, Brett je rekla:

- Tvoj me odgovor Billyju razočarao i rastužio.

- Kad si ga vidjela?

- Maloprije. Uvjeren je da ga ne cijeniš. Orry tresnu rukom o naslon stolca.

- Nije istina. Cijenim ga i nisam mu uspio objasniti svoj stav onako kako sam želio. Samo tražim još vremena da o svemu razmislim. I tebi je jasno da se svaki čovjek u ovoj zemlji izjašnjava na kojoj je strani. Svi se dijele. Vaše različito porijeklo vjerojatno će i vas prisiliti da se podijelite. Ne želim da se vjenčaš s tom morom na savjesti.

- Čini mi se da je to ipak moje vjenčanje, i moj brak. - Lupnula je nogom o pod. - Čini mi se da bih o tome ja trebala odlučivati.

- Ne govori poput Ashton - presjekao je oštro Orry. Pošao je k prozoru i okrenuo se prema njoj. -Ako mi želiš proturječiti, reci to otvoreno.

- Rekla sam već Billyju da to ne mogu učiniti. Barem dok postoji i najmanja vjerojatnost da promijeniš stav.

Prijetnja je bila slaba ali očita. Njena odlučnost izazvala je u Orryju neku čudnu sjetu i tugu. Vjerojatno stoga što mu je odjednom postalo jasno da je Brett odrasla, da je kadra sama odlučivati o svojoj sudbini. Trebalo se dogoditi nešto slično ovoj prepirci da mu postane jasno kako njegova očinska brižnost Brettini nije potrebna. Sve to otkri mu kako vrijeme brzo protječe i kako sa sobom donosi neminovne mijene.

Zagledavši se kroz prozor, ugledao je još jedan parobrod kako odmiče Mississippi em. Iz dimnjaka, hukteći su prskale stotine iskri i nestajale u mrkloj noći. Baš poput čovjekovih želja. Poput ljudskih snova.

Nije želio biti krivcem koji je zbog vlastite nesreće uskratio sreću drugima. Bio bi to izopačen i sebičan poriv. Ta ga je spoznaja iznenada ponukala da pruži ruku pomirenja. Da je pruži Brettini i Billyju.

Okrenuo se od prozora, prišao sestri i uhvatio je za dlan.

- Volim Billyja. I znam da bi se brinuo o tebi. No, brak je veza za cijeli život . . .-ah, kako bi se Madeline ponosila tobom, čuo je neki ljutit glas u sebi - ... i morate biti sasvim sigurni u ono što osjećate.

- Orry, ja sam sigurna! Znam Billyja već godinama. Godinama sam ga čekala.

- Da li bi bilo neizdrživo da počekaš još malo?

U predvorju hotela svjetlo ugasnu. Jedva su nazirali jedno drugo. Tiho i slabo, Brett je uzdahnula.
- Oh, valjda ne bi.

Pobijedio je. Nije dobio bitku, ali barem je osvojio predah.

Ta je noć bila bolnija za Billyja nego za Brett. Nikako nije mogao usnuti i stalno su ga mučile misli o Orryjevom odbijanju njegove prosidbe, misli o otcjep-ijenju, neprijateljstvu i ratu, čak i misli o nedavnom Georgeovom upozorenju. Pisao mu je o nekom suludom oficiru koji mrzi sve Hazardove, Bog je samo znao zbog čega. Brat mu je čak natuknuo kako bi taj oficir mogao ugroziti i njegov život. No, nije imao ni vremena ni volje ozbiljno razmišljati o toj opomeni. Čak je se nije ni sjetio do ovog tjeskobnog trenutka. Ne, nije imao vremena, jer, želio je misliti samo o jednome ~ o Brett.

Nakon tri dana« u četvrtak, Billy je ispratio Orryja i Brett do vlaka.

Poslije prosidbe, Orry gotovo nije razgovarao s mladim oficirima. Toga trena, stojeći uz vagon, shvatio je da mu se pruža zadnja prilika da kaže istinu Billyju.

Zgrabio je mladića za ruku i čvrsto se rukovao. Billy je začuđeno gledao, a Orry mu se otvoreno nasmiješio.

- Čini mi se da ti i Brett možete uspješno prebroditi sve oluje. Možeš li mi dati još mjesec dana da se čvrsto uvjerim u to, eh?

- Hoćeš reći da ćeš, da ćemo . . . Orry je podigao ruku i prekinuo ga.

- Ništa ne obećajem, Billy. Ali, nisam zalupio vratima; žao mi je ako si tako nešto pomislio. Osim toga, baš kao i ti, i ja sam oduvijek bio oprezan. Pitaj brata, ako ne vjeruješ.

- Hvala vam, gospodine. - Blistajući, Billy čvrsto stegnu Orryjevu ruku. Brett zagrlj brata.

124

Orry je ostavio dvoje mladih da šapuću, prislonjenih čela i isprepletenih prstiju. Ušavši u vlak savjest mu je bila mirnija, no ne i svijest. Budućnost mu se činila neizvjesnijom no ikad.

Probudio ga je vrisak, ženski vrisak, glasan i preplašen. Orry je protrljao oči. Vlak je stajao. Ljudi su trčali hodnikom vagona a jedan visoki muškarac zakačio je glavom fenjer koji je visio na kraju hodnika. Svjetiljka se zaljuljala bacajući čudne sjene po zidovima vagona.

Na susjednom sjedištu Brett se budila. Orry je ustao i pokušao shvatiti zbog čega je nastala sva ta zbrka. Izvan vagona žena je i dalje vrištala. Strogi muški glas ušutka je. Negdje s početka vagona Orry je čuo konduktera kako govori:

- Traže da svi izađemo. Ne znam što se zbiva, ali siguran sam da nikome neće učiniti ništa nažao. Molim vas požurite. Pazite da ne padnete.

Kondukter se borio protiv navale putnika koji su ga potiskivali poput plime. Pozvao je Orryja, Brett i još nekolicinu zaostalih putnika u vagonu.

- Molim vas, požurite. Svi moraju izaći.

Još uvijek bunovan, Orry nije shvaćao poziv. Sigurno se nije dogodilo nešto ozbiljno. Iz malog džepa na prsluku izvukao je srebrni sat. Poklopac je skočio, a Brett je prišla prozoru, otvorila ga i zagledala se u mrak.

Bilo je sat i pol iza ponoći. Ponedjeljak, 17. listopada. Jučer rano izjutra ovim su vlakom krenuli iz Whee-linga za Baltimore gdje je Orry trebao kupiti opremu vrijednu nekoliko tisuća dolara za Cooperovo brodogradilište. U torbi je imao podugačak popis svega.

Brett se nagnula kroz prozor natkrilivši oči objema rukama. Odjednom, povukla se natrag blijeda lica.

- Vidjela sam čovjeka vani. U ruci je držao pušku.

- Ne vjerujem.

Nagnuo se pored nje i pogledao u noć. U daljini su gorjele slabe svjetiljke. Bilo mu je lakše jer je znao da je neko naselje u blizini. Odjednom na ramenu osjeti nečiju tešku ruku.

Naglo se okrenuo spreman da udari, no spazio je konduktera.

- Molim vas, gospodine. Izađite iz vlaka. - Čovjek je bio prestrašen, gotovo da ga je moljaka. - Ja sam službenik ove željeznice. Ime mi je Phelps. Za sve putnike ja odgovaram. Molim vas poslušajte me dok ne dobijemo dopuštenje da nastavimo put.

- Dopuštenje od koga? - Orryjev je glas bio čvrst, potpuno razbuđen.

- Od naoružanih ljudi uz prugu. Zauzeli su stanicu i drže je pod nadzorom. Kažu da su zaposjeli i Federalnu oružarnicu i Hallovu tvornicu pušaka. Izgledaju užasno odlučni.

Odnekud prasnu pucanj. Preplašena, Brett tiho krikne i pogleda duž vagona.

- Svi su izašli. Najbolje je da poslušamo gospodina.

Orryjeva se usta osušiše. Osjetio je napetost, podsvjesno upozorenje, baš kao u Meksiku. Pošao je za Phelpsom do kraja vagona, i tek tada zapitao:

- Gdje smo?

- U Harpers Ferryju. Zadnja stanica u Virginiji prije prelaska u Maryland.

Glupo. Kakva li je to petparačka melodrama usred noći? Ipak, osjetio je titraj straha. Brett je bila iza njega, držala ga za ruku, a on je oprezno, iza Phelps, zakoračio u mračnu, vlažnu noć.

Sišao je niz željezničke stepenice, privikavajući oči na mrak. Nad krovom perona slabo su sjale svjetiljke. Spazio je petoricu naoružanih muškaraca, četvoricu bijelaca i jednog Crnca. Desno od vagona stajahu drugi ljudi s puškama i revolverima upućujući putnike u malu, ruševnu kuću uz peron.

S lijeve strane Orry ugleda čovjeka. Ležao je na leđima uz prazna ručna kolica. Nosač, pomislio je Orry. Kaput mu je na prsima bio umrljan krvlju.

Orry je pomogao sestri da siđe iz vagona i stao ispred nje. Phelps se obratio jednom od naoružanih ljudi.

- Zahtijevam da mi kažete kad će vlak moći krenuti dalje.

Kondukter je pokušao to izreći čvrstim, službenim tonom, ali mu je glas zvučao šuplje. Crnac je zataknuo pušku pod mišku, prišao Phelpsu i udario ga posred lica.

- Nemaš ti što zahtijevati, mister. Kondukter je protrljao nos i obraz.

- Je li vam jasno što čeka ljude koji zaustavljaju vlakove Sjedinjenih Država? Netko će već bjeći javiti o ovome u Baltimore i onda ćete . . .

Jedan ga naoružani bijelac prekinu.

- Žice su presječene. Penji se u vlak, pogasi sve svjetiljke, a onda se kupi zajedno s ostalima. Možeš birati, čekaonica ili ovaj hotel.

Očito, trošna kućica bila je hotel.

- Što se, dovraga, događa ovdje? - upitao je Orry. Čovjek s puškom presiječe ga pogledom.

- Južnjak, ha? Bilo bi vam bolje da držite jezik za zubima, inače ću nahuškati na vas svoje Crnce. Čini mi se da bi rado izravnali račune s nekim Južnjakom.

Orry obgrli Brett oko ramena i pođe s njom prema hotelu. Malen natpis kazivao je da se hotel zove Wager House.

Brettini su obrazi bili blijedi, oči razrogačene.

- Što se to događa, Orry? Je li to pljačka?

- Izgleda. - Ništa drugo nije mu izgledalo logično. Pred vratima hotela stražario je mladić. Čuli su neku ženu kako jeca i muški glas koji ju je pokušavao smiriti. Blizu vrata Brett se spotakla. Preplašeni stražar, očekujući valda napad, odgurnu je grubo puškom, a Brett zatetura i uhvati se za prozorsku dasku. Orry je opsovao i krenuo prema stražaru koji poskoči unazad i podignu pušku uperivši je u njega,

- Još jedan korak i nikad nećete vidjeti Baltimore. Orry zastade čvrsto stisnute šake.

- Skloni pušku, Olivere. Ne želimo sukob s ovim ljudima.

Dubokim, zvučnim glasom javio se visok sredovječan muškarac koji se primicao peronom. Bio je odjeven u farmersku košulju i stare, samtene hlače zataknuće u blatnjave čizme. Bijela mu je brada bila kratko podšišana. Izborano lice učini se Orryju poznatim, no nije se mogao sjetiti odakle.

Mladić je još uvijek držao uperenu pušku.

- Oliver - rekao je bradati odlučno.

- U redu, tata. - Spustio je cijev prema zemlji. Orry se zagledao u bradatog čovjeka.

- Jeste li vi voda ovih grubijana? Pretjerano ljubazno čovjek odgovori:

- Pazite što govorite, gospodine. Obraćate se glavnom zapovjedniku Privremene vlade Sjedinjenih Država, kapetanu Smithu.

Kakvom Smithu! Johnu Brownu iz Osawatomia. Orry je prepoznao lice s naslovnih strana novina, iako je na slikama imao mnogo dužu bradu. Zar ju je potkresao kako bi ga teže prepoznali?

Brownove plave oči sijale su ledenom hladnoćom.

- Moj sin nije želio nauditi mladoj dami. Samo se pokušao obraniti. Teško je ostati hladnokrvan pri ovakvom pothvatu.

- Pothvatu? - otpuhnuo je Orry. - Prokleta otmjen izraz za običnu pljačku vlaka.

- Vrijeđate me, gospodine. Mi nismo odmetnici. Došao sam iz Kansasa da oslobodim sve Crnce ove države.

Usprkos Brownovu hladnom glasu, Orry prepozna iskru ludila u čovjekovim očima. Sjetio se Virgilie. Zar je to njezin ustanički mesija?

- Zar vi mislite povesti ljude na ustanak?

- Naravno. Već smo zauzeli oružarnicu Sjedinjenih Država. Ovom stanicom neće više proći niti jedan vlak. Ući ćete u hotel i biti mirni dok ne odlučim što ću s ovim vlakom. Ako me itko bude ometao, spalit ću cijeli grad i poteći će krv. Jeste li me razumjeli?

Smrknuta lica Orry kimnu glavom. Uхватivši Brett pod ruku, poveo ju je u hotelsko predvorje do klupe s naslonom.

Jedan je dječak počeo plakati; majka ga je uzela u krilo. Muž je milovao ruke žene koja je jecala. Orry je nabrojao osamnaest putnika u predvorju.

Suprotno od vrata na koja su ušli, nalazila su se još jedna koja su vodila na ulicu. Poluotvorena, otkrivala su još jednog Brownovog čovjeka, Crnca koji je polako šetkao držeći u ruci veliki mornarički colt. Orry je spazio seljačke cipele i hlače, poderane i prekratke.

Sjeo je uz Brett brišući dlan o koljeno. Očito, John Brown je okupio oko sebe robove ili bivše robove. Negdje duboko u Orry ju zatitrali su stari, djetinji strahovi.

Vrata okrenuta stanici odškrinuše se i u predvorje proviri Phelps.

- Pokušavam pregovarati s kapetanom Smith om ne bi li propustio naš vlak. Molim vas budite strpljivi i mirni. - Potom glava nestane a vrata se zatvore.

U predvorju je glasno kuckao zidni sat s klatnom. Dječak je i dalje plakao. Orry zijevnu. Pomislio je na Brownove oči i prvi je put povjerovao u neizbježan sukob o kome je govorio senator Seward.

Trgnuo ga je Brettin šapat.

- Orry, onaj nas čovjek gleda.

- Koji čovjek?

- Stražar.

- Kapetanov momak?

- Ne, onaj drugi. Crnac. Evo ga opet.

Orry podignu pogled. Jedna noćna mora nije bila dovoljna. Zagledao se u drugu.

Iza vrata provirivalo je crnačko lice, nekad lijepo, sada naruženo brigama, mukom i glađu. Orry je viđao to lice u susjedstvu, uz rijeku Ashley. Lice koje bi svugdje prepoznao.

- Grady - prošaptao je i brzo se uputio prema vratima.

Kad je izašao na trijem, Grady je brzo ustuknuo korak-dva. U nekoliko je kuća gorjelo slabo svjetlo, ali u mraku se gotovo ništa nije moglo razabrati.

- Grady, zar me se ne sjećaš?

- Naravno da se sjećam, gospodine Main. - Zategnuo je colt. ~ Bilo bi vam bolje da se ne mičete. Kapetan Smith je rekao da pucamo ako netko pokuša napasti. - Rekao je to kao da je želio da netko pokuša.

- Koliko vas je? - Orryjeve se dah pretvorio u paru na hladnom, noćnom zraku.

- Osamnaest - brzo je odgovorio Grady. - Trinaest bijelaca i pet Crnaca.

- Kako li ste samo došli na ovakvu ideju?

- Kapetan Smith smjera već duže vrijeme takav pothvat. Već prilično dugo živimo na unajmljenoj farmi preko rijeke. Hrana i oružje stižu nam iz Cambersburga.

Uza sve, Orry ja zapanji još jedna pomisao: Virgiha je rekla da se sprema u Cambersbuig.

- Je li tvoja... - nije mogao reći žena - Je li sestra Georgea Hazarda s tobom?

- Da. Na farmi je s ostalim ženama.

- Bože - šapnuo je Orry.

- Vratite se natrag, mister Main. Sjedite mirno i ne izazivajte nas. Možda će kapetan Smith dopustiti da vlak nastavi put. S puškama i municijom iz oružarnice, dići ćemo ustanak. Ako nam se itko suprotstavi, krv će se proliti.

Gradyjev ponos prometnu se u bijes. Ispružio je desnicu. Ruka mu je drhtala, no Orry nije znao je li to od uzbuđenja ili straha.

Mušica mornaričkog colta ljuljala, se nekoliko centimetara daleko od Orryjeva lica. Orry je stajao nepomičan, ukočen od straha. Prošlo je pet sekundi.

Zatim još pet . . .

Odjednom, otvoriše se hotelska vrata.

- Orry?

Grady je spustio colt s gađenjem na licu.

- Ulazite - rekao je i gurnuo Orryja prema sestri. Polako, oboje uđoše u predvorje a Grady svojom teškom seljačkom cipelom tresnu vrata i zatvori ih.

U predvorju je vladala tišina. Putnici su drijemali ili zurili preda se. Sati su se vukli. Nitko više nije zaplakao ni progovorio.

Brett je spavala glave naslonjene na bratovo rame. Orry je gledao kako se ljulja klatno zidnog sata i učinilo mu se da je sve sporije. Protrljao je oči boreći se protiv umora i sna.

Iznenada u predvorje uđe Phelps upalih očiju.

- Molim sve da uđu u vlak. Propustit će nas. -Govorio je šapatom kao da se bojao da bi Smith mogao promijeniti odluku.

Putnici poustajaše i jurnuše prema vratima. Orry je probudio Brett i izveo je na peron gdje su stajali naoružani čuvari. Uspeli su se stepenicama u mračni vagon i za nekoliko minuta vlak je dimeći se

prelazio most preko rijeke Shenandoah.

Phelps se popeo na zaštitnu rešetku ispred lokomotive i pažljivo motrio nije li most možda namjerno oštećen. Jedan za drugim vagoni su sigurno prešli na drugu obalu, baš kad je počelo svitati. Orry je sjedio čela oslonjenog na osunčani prozor misleći kako bi trebao reći Brett tko je zapravo kapetan Smith. Vagon je prošao mimo Phelps-a koji je skočio na papučicu.

U hodniku vagona, čovjek je ponovno tješio uplakanu suprugu. Phelps je ušao a jedna mu žena odmah užurbano priđe, stišćući komad papira u ruci.

- Bacit ću ovo kroz prozor. Moramo sve upozoriti na ono što se dogodilo.

- Ali, gospođo, stići ćemo u Baltimore za samo . . . Žena se nije obazirala. Projurila je kraj konduktera, a Phelps je skinuo kapu i počeo se po glavi.

Orry se osjećao iscrpljeno; odjednom je shvatio da se jedino oružanom silom može suprotstaviti prijetnjama Jenkija poput Browna. Ako se čovjek i složi s idejom o ukidanju ropstva, a Orry je sve češće razmišljao o tome, nasilno ukidanje nije bio izlaz. Pobuni, oružanom ustanku trebalo se oprijeti.

To je pomislio gledajući komad papira kako prolijeće mimo prozora. Poruku putnika koji su preživjeli noć.

Poruku koja je nosila vijest o događaju kod Harpers Ferryja.

Tri večeri kasnije, u baltimorskom hotelu, Orry je kupio novine. U predvorju, u restoranima, na ulicama ljudi nisu pričali ni o čemu drugom do o pobuni koju su preživjela samo dvojica ustanika. Brownovi su ljudi ubili četiri mještanina. Jedan je bio crni nosač kojeg je Orry vidio kako leži na peronu. Neko vrijeme ustanici su kao taoca držali pra-pranećaka predsjednika Washingtona.

Ustanike je savladao odred marinaca poslanih iz Washingtona. Odredom je zapovijedao Lee, a pomoćnik mu je bio Charlesov prijatelj Stuart. Brown je bio ranjen prilikom napada marinaca na skladište u kojem su se pobunjenici zabarikadirali. Bio je uhapšen i smješten u zatvor Charles Towna u Virginiji.

Orry je ponio novine u sobu.

- Popisali su Brownove ljude koji su pobijeni -rekao je Brett kad su sjeli. - Jedan je Grady Garrison, Crnac. ¶

- Garrison? - ponovila je. Orry slegnu ramenima.

- Valjda se tako nazvao po onom bostonskom abolicionistu.

Brettino je lice bilo tužno, baš kao i njegovo,

- Spominje li se igdje Virgilijino ime?

- Ne, nigdje. Pretpostavljam da su odmah nakon prvih pucnjeva, urotnici s farme pobjegli.

- Iako ne volim Virgiliju, nadam se da je uspjela umaći.

- Ja, također. Zbog Georgea.

One su noći urotnici izgledali opasni, ali je sada bilo očito da je cijela zamisao bila besmislena i osuđena na propast. Urota koju je poveo luđak i nije mogla drugačije završiti. Iako je istina bila poznata svima, pokušaj urote potresao je cijelu zemlju. Ako su Sjever i Jug godinama odolijevali da se konačno ne podijele, zbog ovoga će se podijeliti, pomislio je Orry.

Sumnja se potvrdila već idućih dana. Čak ni krvavi događaji u Kansasu nisu tako podijelili zemlju. Krajem listopada Brownu je počelo suđenje s optužbom da je pripremao urotu ne bi li potakao pobunu robova, i s optužbom za veleizdaju države Virginije.

Utjecajni Sjevernjaci uzdizali su urotnika i na sav ga glas branili. Emerson ga je nazvao novim svecem. S Juga stigao je očekivan odgovor. Huntoon je nazvao Browna ubilačkim manijakom i rekao za njegovu sudu urotu da je samo dokazala Južnjacima kako su prijetnje stvarne. S tim se Orry, nažalost, morao složiti. Iako ga Brownova pobuna nije ponukala da se pridruži usijanim glavama, sad ih je mogao opravdati.

Strah od sličnih pobuna proširio se poput šumskog požara. Uz Ashley, plantažeri i njihove žene ni o čemu drugom nisu pričali. Braća LaMotte osnovala su milicij-sko-vojnu organizaciju istomišljenika, takozvane Stražare Ashleyja. Huntoon je izabran za počasnog kapetana.

George je pisao Orryju ispričavajući se zbog događaja u Lehigh Stationu. Nije spominjao Virgiliju, ni farmu u Marylandu. Pisao je i o besmislenim tvrdnjama nekih lužnjaka da su za pobunu krivi takozvani Crni republikanci. Rekao je da Brownov pokušaj osuđuje, osim, možda, temeljnog poriva. Želja da se robove oslobodi, po Georgeovom je mišljenju sasvim pohvalna. - Pohvalna! - Orry je zgužvao pismo i zavitlao ga u kut sobe.

U noći prvog prosinca sva su crkvena zvana na Sjeveru zvonila, od Maina do Wisconsin. Bila je to noć žalosti za Johnom Brownom. Sutradan, stupio je pod vješala u Charles Townu i mirno se zagledao u sivo, vjetrovito nebo dok mu je dželat namaknuo omču oko vrata.

Tog je dana Cooper večeravao na Mont Royalu. Negodovao je zbog presude.

- Nisu ga smjeli objesiti. Živ, bio je samo jedan od jadnih luđaka. A sad su od njega napravili mučenika.

Nekoliko dana prije Božića, ta je istina potvrđena u novom Goergeovom pismu Orryju.

Ljudi još uvijek pričaju o uroti. Znaš li da je u svemu sudjelovao i Grady? Rekli su mi da je u Harpers Ferryju, na farmi, neko vrijeme provela i Virgilia, no to ne mogu sa sigurnošću tvrditi. Nestala je: niti sam je vidio niti išta čuo o njoj od onog dana kad smo se posvađali, zbog čega te još jedanput molim za oprostaj, Možeš li prekinuti šutnju, stari prijatelju, i napisati mi da prihvaćaš ispriku?

Orry je, nevoljko, pokušao to učiniti. Nakon sat vremena[^], pokidao je pismo.

Događaji kod Harpers Ferryja počeli su ga opsjedati. Zbog njih je krajem prosinca donio nemilu odluku o Brett i Billyju.

Clarissa je već lanije pokazala oduševljenje za bo-žićno drvce ukrašeno svijećama, pa je Orry preselio njen pisali stol u prizemlje i smjestio ga u ugao sobe gdje je stajala jelka. Sjedila je za stolom povremeno zureći u plamičke svijeća, a zatim bi veselo čavrljajući prionula crtanju najnovije verzije obiteljskog stabla.

Clarissina je kosa bila potpuno bijela a osmijeh naivan kao u djeteta. Katkada je Orry zavidio majčinoj odvojenosti od stvarnog svijeta. Život mu se sve češće činio sumornim i bezizglednim. Posebno ga je mučila odluka koju je morao donijeti.

U sobu je ušla Brett tiho zatvorivši vrata.

- Sluškinja mi je rekla da me želiš vidjeti. Kimnuo je glavom stojeći ispred kamina. Brett se namrštila; osjetila je napetost. Pokušala se našaliti.

- U bradi ti se sve više naziru sjedine. Za koju godinu moći ćeš igrati Svetog Nikolu.

Nije se nasmijao.

- Ovog trena moram odigrati jednu drugu ulogu, ulogu tvog anđela čuvara. Mislim da bismo trebali porazgovarati o tebi i Billyju.

- Njegovo je pismo najdraži poklon koji sam mogla dobiti. - Billy je u pismu nagovijestio da postoji velika mogućnost da ga dodijele inženjercima koji su trebali početi popravljati Fort Moultrie, tvrđavu na Sullivano-vom otoku pred ulazom u čarlstonšku luku.

Pogledala je brata.

- Nadam se da ćeš učiniti ovaj Božić najljepšim i da ćeš mi pokloniti ono što očekujem od tebe.

- Ne mogu ti dopustiti da se udaš za njega. U svakom slučaju, ne sada.

Rekao je to tako bezobzirno da je skoro zaplakala. No, ne želeći pokazati povrijeđenost, ubrzo se svladala. U uglu sobe Clarissa je pjevušila Tihu noć, svetu noć.

- Budi ljubazan i objasni svoje razloge. Brettin oštar glas razdraži ga.

- Isti su kao i ranije. U sve smo zaoštrenijim odnosima s Jenkijirna. Razumni ljudi pozivaju na dogovor, no ništa se ne čini. A ako je itko odgovoran za to što se Jug želi otcijepiti, onda je ...

- Zar mi pokušavaš reći da i ti tako misliš ?

- Ne. Samo velim da se tako nešto sprema. Dopusti da završim. Ako je itko potakao otcjepljenje, onda je to John Brown. I ljudi s druge strane tako misle. U Mercury ju od prošle subote navedene su riječi profesora Longfellowa koji je govorio o vješanju. Naravno, usprotivio mu se. Znaš li što je rekao taj veliki pjesnik, humanist? Tko sije vjetar, požnjet će oluju, oluju koja će uskoro doći. - Orry je podigao prst poput evanđelista. - Uskoro. Tako je rekao.

- Orry, zašto ne želiš shvatiti? Billy i ja smo svjesni jadnog stanja u zemlji. Ali, to nam ništa ne znači. Mi se volimo. Možemo preživjeti i najgore.

- Samo misliš da možete. No, ja i dalje vjerujem da nastojanje na vjenčanju može dovesti do propasti. Dvojio je zapravo pod dojmom Brownove pobune i svega što je ona izazvala, ali i zbog svijesti o Madelini-nom nesretnom braku i žrtvi koju je zbog svega podnosila Alskreno je držao da bi i njegova sestra mogla biti tako nesretna, naravno, zbog sasvim drugih razloga. Želio je prekinuti raspravu.

- Žao mi je, Brett. Ne mogu ti dopustiti da učiniš tako nešto. Molim te izrazi moje žaljenje Billyju.

Odgovorila mu je tiho.

- Neću to učiniti. Trepnuo je.

- Objasni tu rečenicu, ako nemaš ništa protiv.

- Vrlo jednostavno. Ako ne odobriš moje vjenčanje, udat ću se bez tvog dopuštenja.

Glas mu je ograbio.

- Pristanak obitelji više ti ništa ne znači?

- Naravno da mi znači. Bilo bi mi draže da prista-neš, željela bih sačuvati naše prijateljstvo. No, ako zadržati mir znači da se moram odreći Billyja, mir može ići do vraga.

- Pripazi što govoriš! Nije tvoje da tako nešto izjavljuješ. Ne možeš odlučivati o onome što bi trebala ili

ne bi trebala učiniti. Još si djevojčica. Nepromišljena i nerazumna!

Orryjev povišeni glas nagna Clarissu da podigne pogled i da se namršti. Zagledala se u bradatog muškarca i mladu ženu što su se prepirali ne prepoznajući ih.

Dok mu je odgovarala, Brettin glas zadrhta.

- Bolje je biti i nepromišljen nego ovakav kakav si ti postao.

- Što hoćeš reći time ?

- Hoću reći da ti nisi čovjek koji može dijeliti drugima savjete kako da se ponašaju. Nikad se ne smiješ. Gnjevan si na sve. Žao mi je što moraš živjeti sam. Žao mi je što si zbog toga očajan. Ali ja odbijam živjeti poput tebe.

Orryja zaprepasti želja da je ošamari. Uspio se obuzdati, podigao je ruku i pokazao joj vrata.

- Idi u svoju sobu,

Neprijateljski ga je pogledala, podigla skute haljine i izjurila iz sobe.

Nakon sat vremena Orry je zastao pred ogledalom* u svojoj sobi. Iz ruke je ispustio praznu bocu koja je lupnula o pod i otkotrljala se prema zidu.

Zagledao se u svoj odraz u ogledalu pokušavajući opovrgnuti sestričje optužbe. Nije uspio. Zgrabio je ogledalo i prevrnuo ga. Nije palo na sag već na ulošteni pod i, uz tresak, rasulo se u tisuće zrcalaca. Zateturao je prema vratima raskopčana sako, razdrljena ovratnika i desnog rukava bez dugmeta. Mrmljao je nerazumljivo.

- Prije mnogo . . . mnogo ljeta, u kraljevstvu iza... u kraljevstvu iza...

Nije mogao nastaviti. Sjećanje zastrto pijanstvom izdalo ga je. Dograbio je lagani stolac i zavrtio ga u zid. U hodniku je spazio malo uokvireno ogledalo koje je tresnuo o pod i zgazio nogom. Krenuo je niz stepenice.

Kroz odškrinuta vrata na dnu stepenica izvirivale su crne glave i prestrašeno zurile u Orryja. Uhvatio se za rukohvat i uspio spustiti niz stepenice ne slomivši vrat. Desno je spazio još jedno ogledalo koje je Ashton davno prije kupila u Charlestonu. Nikad nije znao da u kući ima toliko ogledala, ogledala koja su mu pokazivala kakav je on čovjek zapravo: promašen čovjek, promašen u svemu što je ikad pokušao učiniti.

Strgnuo je ogledalo sa zida, ponio ga izvan kuće u hladnu noć i udario njime o najviše stablo. Krhotine stakla rasule su se poput srebrne kiše.

Utrčao je u kuću, dograbio novu bocu i uspeo se uz stepenice ljutito urlajući nerazumljive riječi.

Za svojim crtačim stolom Clarissa je zbunjeno slušala. Uzdahnula je i ponovno prionula poslu.

- U Čjprleston? Usred noći? - pitao je Orry sutradan ujutro škiljeći na dnevnom svjetlu. - Kamo je otišla, u hotel?

- Ne, gospodine - odgovorio je zabrinuti rob. - Otišla je gospodinu Cooperu. Odnijela je četiri kovčega. Rekla je da će ostati neko vrijeme.

- Isuse - promrmljao je Orry.

Želudac mu je gorio, glava bubnjala. Brett je pobjegla dok je on ležao pijan u svojoj sobi. Nikad se prije nije tako ponio, nikad u životu. Stid ga je mučio više nego bol u želucu i glavi, a ponos mu je bio povrijeđen. Porazila ga je vlastita sestra. Još bi je uspio vratiti iz Mills Housea ili nekog drugog hotela, ali ona je mudro pobjegla u ulicu Tradd. Znala je, a i on je znao da će joj Cooper pružiti utočište koliko god bude željela.

Šutnuo je nogom krhotine ogledala.

- Počisti to! - rekao je Crncu i pošao nazad u svoju sobu osjećajući se bolesnim i poraženim.

Na samu Novu godinu 1860, Orry je napisao pismo sestri. Sročio ga je prilično oštro i prijeteće, upotrebljavajući riječi poput neposluh, dužnost i autoritet. Tražio je od nje da se odmah vrati na Mont Royal.

Poslao je pismo u Charleston po robu. No, već dok je pisao propusnicu, osjetio je da je sve uzalud. Pokazalo se da je u pravu. Nije primio nikakav odgovor.

Nakon nekoliko dana posjetio ga je Cooper. Orry ga je optužio:

- Podržavaš obiteljsku svađu dopuštajući joj da ostane kod tebe.

- Ne govori gluposti - odgovorio mu je brat. - Bolje je da živi s Judith i sa mnom nego u nekom hotelu. Brett se osjeća vrlo dobro, a to sam ti i došao reći/A što se ostalog tiče, ne podržavam ništa osim njenog napora da postane nezavisna. To je njen život, uostalom. Ona nije neka Crnkinja koja će se vjenčavati po tvojoj naredbi.

- Ti kopile jedno!

Cooper je posegnuo za šeširom.

- Čuo sam da se u zadnje vrijeme ponašaš poput pijanca. Žao mi je što sam otkrio da je to istina. Zbogom.

- Čekaj, Cooper! Ispričavam se. Nisam sasvim . . . Nije dovršio rečenicu. Brat je već izašao iz sobe.

Svakim mjesecom politička je oluja bivala sve bje-šnja. U kasno proljeće Demokratska stranka održala je nacionalni izborni skup u Charlestonu. Od samog početka kandidatura Douglasa, kojeg je podržavao i Cooper, nije pošla po dobru.

Po predvorjima Institute Halla u ulici Meeting, po dvoranama mjesnog odbora stranke, na svakom koraku, Cooper i ostali prepirali su se oko jednog problema: ako stranka ne istakne čovjeka koji će privući glasače iz ostalih dijelova zemlje, Jug će biti na gubitku. Crni Republikanci mogli bi biti gorča pilula od Douglasa, govorio je Cooper, no nitko ga nije slušao. Ljudi koji su zagovarali Douglasa bivali su sve malobrojniji.

lađa je došlo do kritičnog trenutka. Douglasovi stranački prijatelji sa Sjevera odbili su podržati crnački zakon koji je štiti robovlasništvo u novim područjima. Razbješnjeni, poslanici iz šest južnjačkih država demonstrativno su napustili dvoranu ne želeći ni čuti za taj zakon. Huntoon je, zajedno s ostalim poslanicima iz Južne Karoline, ponosno izašao iz sale. Razdragana gomila na galeriji bučno je odobravalala postupak, a Cooper je spazio Ashtoi kako divlje plješe.

Sve je bilo svršeno. Skup je okončan a da stranka nije izglasala niti jednog kandidata. To je ujedno značilo i poraz same stranke.

Na početku ljeta, u Baltimoreu su se okupili redovni ili Nacionalni demokrati i istakli Douglasa za kandidata. Odmetnici, koji se nazvaše Ustavnim demokratima, okupili su se u Richmondu ne bi li podržali neograničeno robovlasništvo u novim područjima i istakli Ken-takšanina Johna Breckinridgea kao svog kandidata. Treća otcijepljena skupina pokušavala je podržati Ustav, no napor je bio uzaludan. U štabu republikanaca u Chicagu, Lincoln je pobijedio Sewarda i stranka ga je istakla kao jedinog kandidata. Republikanci su na skupu podržali program stranke, a jedan njegov dio odjeknuo je poput bombe. Taj je dio glasio: Kongres nema prava da promiče robovlasništvo dopuštajući mu da se širi u nova područja. Robovlasništvo može opstati tamo gdje već godinama postoji, no republikanci su čvrsto zastupali stav da mu se ne dopusti širenje.

- Taj program nije ništa drugo do gadna opačina -rekao je Huntoon Cooperu. - Ako taj majmun Lincoln bude izabran za predsjednika Sjedinjenih Država, Jugu neće preostati ništa drugo do da se bori za svoja prava.

- Budući da je otcjepijenje ono za što se ti zalažeš, čudi me da ne navijaš na Lincolna.

- Dakle, Cooper, uopće ne razumijem što si htio reći - odgovorio je Huntoon glupog izraza lica.

No, iza debelih stakala naočala bljesnule je zlorado veselje.

Po sitnoj kiši Mladi budničar su stupali Lehigh Stationom.

George je stajao ispred ljekarne i gledao ih. Cigara koju je stiskao u zubima bila je promočena od kiše, a baklje koje su nosili budničari nisu izgledale ništa bolje. Bila je to ružna noć, suviše vlažna i hladna za kolovoz.

Dvadesetak mladića odjevenih u kišne kabanice promarširalo je mimo njega. Preko ramena piebacili su metle, drške sjekira i drvene puške. Kad je čelo kolone nestalo u mraku, ulicom su naišli svirači. Mali orkestar uz ritam bubnjeva i zvuk truba svirao je Dixie Land, crnački napjev koji je prihvaćen kao himna svih klubova republikanske omladine. Pjesmu je skladao neki čovjek iz Ohija, a George ju je prvi put čuo prošle godine, za Božić.

Titrave baklje slabo su svijetlile i bacale duge sjenke. Zvuk bubnjeva probudio je uspomene na Meksiko. George je ugledao sina u orkestru. Iako su mu se obrazi nadimali, puhao je u mali rog, uspio se nasmiješiti ocu.

Svi su se Mladi budničari smiješili. Zbog čega su ga onda podsjećali na vojnike koji polaze u rat? Zašto ga je taj mimohod mladića, koji su očekivali pobjedu republikanaca, ponukao da misli o gruvanju topova, o krvi, užasu?

Sredinom kolovoza Ashton je posjetila Mainove* u ulici Tradd.

- Za ime svijeta, Brett, pa zar tvoj dragi nije već u Charlestonu ?

- Čekamo ga već danima --odgovorila je Brett. -Vojsci su, izgleda, potrebni mjeseci da mu srede papire za premještaj.

- Vojska je uvijek bila spora poput slona - primijetio je Cooper. Izgledao je mršaviji nego inače, s ljubičastim kolobarima oko očiju. Zvijezda Karoline nije napredovala onako kako je on to želio, ali nije bio obeshrabren, iako je lani Brunelov teretnjak doživio katastrofu. U rujnu je bio isplivao iz Temze u more da bi nakon nekoliko minuta buknuo u golemoj eksploziji. Brod nije potonuo, ali to Brunei nije uspio saznati; vijest o nesreći bila je zadnja koju je čuo jer, 15. rujna je umro.

Ashton, naravno, nikad nije marila za tako nešto, Napučivši donju usnu, tapšala je sestru po ruci.

- Stvarno te žalim. Imate li ikakvih pouzdanih vijesti o Billyjevom dolasku?

- Da, na sreću - odgovorila je Judith. - Javio nam se prekjučer.

Ashtonine oči bljesnuše.

- I? Odgovorila je Brett.

- Prvog tjedna u rujnu mora se javiti kapetanu Fosteru. Foster je inženjerac koji je nedavno stigao u grad. Poslali su ga da popravi Fort Moultrie.

- Oh, pa to je divna vijest. Baš nam odgovara da Billy bude u Charlestons

Cooper a zbuni sestrin čudan izraz lica i izbor riječi. Billyjev dolazak može ih veseliti, ali zašto bi ikome drugome odgovarao osim Brett? Ashton je valda mislila na Brettinu svađu s Orryjem.

Pa ipak, pitao se ne krije li se nešto drugo iza Ashtonine rečenice. Što li je mislila time? No, tada se prisjetio da nikad nije shvaćao Ashton.

Visoko na galeriji, Cooper je slušao Huntoonov govor u prepunoj Institute Hali Ashtonin je muž podržavao predsjedničku kandidaturu Breckinridgea i ovaj govor bio je zadnji u nizu koje je tih dana održao u Charlestonu i okolici. Zapravo je polusatna besjeda bila više napad na Lincolna nego podrška Breckinridgeu.

- Prostački zagovornik rulje, to je on! - tresnuo je šakom Huntoon po postolju. Gomila je zaurlala odobravajući. - Nepismeni graničarski divljak koji potiče mržnju prema Jugu i traži jednakost za crnčuge!

Iz svakog ugla dvorane začuli su se urlici: »Ne, ne!« Ne mogavši više izdržati, Cooper je ustao usprkos bijesnim pogledima slušatelja oko njega. Izlazeći iz dvorane čuo je Huhtona kako još jednom izvikuje Lincolnovo ime i gomilu koja je fućkala i urlala kao pomamna. Netko je zavikao:

— Smrt pavijanu!

Odjeknuo je gromoglasan pljesak. Željeli su bitku. Odbijali su čuti i shvatiti Lincolnove izjave, izjave o tome kako će poštovati program stranke i kako se neće opirati postojanju ropstva u državama gdje je ono ozakonjeno. Čuli su samo vlastito urlanje o izdajstvu i potrebi za odmazdom.

Cooper nikad nije bio tako obeshrabren.

Došavši u Fort Moultrie, Billy se zaprepastio. Ne jedanput.

Charleston mu je ostao u sjećanju kao ugodan prijateljski grad, mjesto gdje je život bio veseo i lagodan, a sad je na svakom koraku primjećivao sumnjičavost i razdražljivost. Ljudi su gorljivo pripovijedali o otcepljenju, s mržnjom su govorili o Lincolnu i lytalom Divu. Na Billyjevu uniformu gledali su s Ojdbojnošću i nepovjerenjem.

Zaprepastio se i kad je otkrio prirodu radova u tvrđavi na Sullivanovom otoku. Trebalo je ukloniti nanaseni pijesak s niskog zida utvrde jer napadači su se mogli tim putem lako prebaciti preko bedema. Zatim, od pedeset pet topova, koliko ih je bilo u tvrđavi, trebalo je nekoliko premjestiti tako da mogu braniti Castle Pinckney i Fort Sumter u samoj luci. Očito, sve te promjene bile su pripreme za rat.

Većini ljudi, oficirima i civilima, bilo je jasno da garnizon Federalne vlade neće moći odoljeti iole ozbiljnijem vojnom napadu, pa čak ni napadu odlučne gomile civila. Sullivanov otok bio je dugačak, pješčani sprud okrenut prema pučini. Oko stare tvrđave, treće podignute na temeljima prvobitne istoimene utvrde, Fort Moultrie, nanizali su se brojni ljetnikovci. Unutrašnjost tvrđave bila je potpuno otkrivena mogućim strijelcima s krovova ljetnikovaca.

Osim toga, u garnizonu u Moultrieu bilo je malo ljudi - šezdeset četiri vojnika i jedanaest oficira. Okosnica snage bile su dvije čete prvog artiljerijskog puka kojim je zapovijedao veteran iz rata 1812. godine, stari pukovnik John Gardner, oficir pred mirovinom. Otresit Jenki iz Massachusettsa, Gardner nije skrivao svoje nepovjerenje prema lužnjacima, što mu je, naravno, otežavalo posao jer je bio prisiljen upošljavati mjesno stanovništvo za radove na obnovi tvrđave.

Stariji kapetan, Abner Doubleday bio je čvrst, sposoban oficir koji je diplomirao u West Pointu onog ljeta kad je George stigao kao pitomac. Doubledaya su posebno mrzili u Charlestonu jer nije tajio svoje abolicionističke nazore.

Četiri su inženjerca bila smještena u Moultrieu: kapetan John Foster i poručnici Meade, Snyder i Hazard. Uz njih, u tvrđavi su radili i civili koje je Foster unajmio u gradu, zajedno s nekoliko zanatlija dovedenih sa Sjevera.

Za prvog tjedna Billyjeva boravka u Moultrieu, kapetan Foster ga je dvaput poslao u Charleston ne bi li obavio neke poslove. Svaki put osjetio je neskriveno neprijateljstvo prema uniformi koju je nosio i vladi koju je predstavljao. Jedne večeri, dok je zajedno s kapetanom Doubleday em stajao uz haubicu na bedemima utvrde, požalio mu se na neprijateljstvo stanovništva. Doubleday je nadgledao punjenje topa i otpuhnuo:

- A što vi očekujete? Narod Južne Karoline sprema se za rat. Ako mi ne vjerujete, pričekajte dok ne prođu izbori pa ćete se uvjeriti.

Nelagodno, pogledao je niz bedem. Svi topovi na Moultrieu bili su postavljeni en barbette, na otvorenom, tako da je stotinjak strijelaca raspoređenih po krovovima ljetnikovaca sasvim lako moglo spriječiti posadu da ih opslužuje.

- Zbog toga povremeno i ispaljujemo ovu ljepoticu - rekao je Doubleday. - Da mjesno stanovništvo ne

pomisli kako smo nebranjeni..., iako smo, donekle, baš takvi.

Zauriao je zapovijed za paljbu. Haubica je grmnula i poskočila, a zvuk topa preplašio je ljetne goste što su se šetkali plažom. Daleko na pučini, raspršišu se ubilački dijelovi granate.

Jedne tople subote krajem listopada, kapetan Foster odobrio je Billyju da prvi put večera izvan tvrđave. Billy je jedva dočekaao. Nekoliko se puta već bio sastao s Brett i znao je za njenu svađu s bratom. A svaki put kad bi spomenuo vjenčanje, ona bi odmah požurila da promijeni temu razgovora. Možda se počela predomi-šljati? Morao je saznati istinu.

Te su subote večerali u otmjenom Moultrie Houseu, hotelu smještenom u Moultrievilleu, seocetu na rubu one strane otoka okrenute prema Juci. Poslije objeda, Billy i Brett prošetali su plažom. Odsjaj sunca od niskih oblaka pretvorio je površinu mora u bijelu, blještavu plohu, Nekoliko metara nad površinom, jedan zadru-gim, preletješe veliki nesiti. Uz rub plaže more je gotovo nečujno mrmorilo.

- Brett, zašto se ne vjenčamo?

- Jer si ti toliko zaposlen odvoženjem pijeska s bedema utvrde da ne možeš odvojiti ni minute za nešto drugo.

- Nemoj se šaliti. Rekla si Orryju da ne trebaš njegov pristanak...

- Nisam rekla baš tako. Pristanak nije presudan, ali ipak bih htjela da odobri naše vjenčanje. One noći kad sam napustila Mont Royal bila sam bijesna na Orryja i rekla sam mnogo toga što sam kasnije požalila. - Blago ga je pomilovala po ruci. - Naravno da te volim. I vjenčat ću se s tobom usprkos svemu. Ali ne želim razdor u obitelji. Stalo mi je do nje isto koliko i do tebe. Možeš li to shvatiti ?

- Mogu, naravno. Ali, čekamo već tako dugo... Nije završio rečenicu. Pogledao je prema kraju plaže i spazio kapetana Doubledaya kako šeće sa ženom, ozbiljna izraza lica.

- Ne bih želio da propustimo ovu priliku - rekao je.

- Charleston je u previranju, sve je tako napregnuto. Svašta se može dogoditi.

- Billy, govoriš kao da se ljutiš na mene,

- Ljutim se zbog odugovlačenja. Poštujem tvoju želju da ne povrijediš brata, no hoće li on ikada poštovati našu želju? Možda neće.

Nije mu odgovorila. Lice mu se uozbiljilo.

- Volim te, Brett, ali ne mogu vječno čekati.

- Ne mogu ni ja, dragi. Cooper je obećao da će još jedanput porazgovarati s Orryjem. Dajmo im obojici još malo viemena.

Zagledao se u pučinu gdje je preksinoć ispaljena granata. ^~

- Baš je vrijeme ono koje nam izmiče i koje nam nije naklonjeno. Dođi, vratimo se u hotel, jer će se inače tvoj brodar napiti do besvijesti.

Glas mu je zvučao uvrijeđeno. Na povratku u Moultrieville, Brett nije progovorila ni riječi.

Na dan izbora, pukovnik Gardner poslao je Billyja

u Charleston. Osjećajući napetost u gradu, pukovnik je slao naredbu Humphreyju, oficiru koji je bio zadužen za vladinu oružarnicu u Charlestonu. Humphrey je morao biti spreman da sutradan, na brodicu za Fort

JVfouitrie, ukrca veće količine oružja i municije; uskladišteni u Charlestonu, mogli su lako postati plijenom razularene rulje.

Billy je odveslao do Batteryja. Gardner mu je dopustio da večera u ulici Tradd, pa nije želio povesti sa sobom nekog od vojnika. Na Batteryju radnici su podizali stijeg. Na mnogim su kućama bile istaknute plave zastave s državnim simbolom - palmovom grančicom, Nakon što je zavezao čamac, Billy je krenuo stepenicama prema vrhu mola gdje je stajala skupina besposličara. Jedan oniski grubijan s povezom na oku, palcem je pokazao prema čamcu.

148

- Što kanite prevesti u njemu natrag u tvrđavu, gospodine ?

Billy je stupio na zadnju stepenicu i stavio ruku na colt

- Sebe. Imate li nešto protiv, gospodine?

- Pusti ga na miru, Cam - rekao je drugi besposličar. - Crnojubae Abraham neće biti izabran još satima. Kad se to dogodi, potražićemo ovog pjetlića.

Billyjevo je srce tuklo. Sav se napeo prilazeći siledži™ jama. U zadnji trenutak razmaknuše se i propustiše ga da prođe. Dotičući revolver samo je blefirao. Nije ga smio upotrijebiti čak ni u samoobrani. Takav ispad mogao bi potaći rulju da napadne tvrđavu.

Poruku pukovnika Gardner a uručio je nervoznom zapovjedniku oružarnice.

- Sve će biti spremno - obećao je Humphrey. ~ Ali, bojim se da brodici neće dopustiti da zaplovi prema tvrđavi.

Billy je prošao mimo Mills Housea uputivši se prema Cooperovoj kući. Hodao je drugom stranom ulice, ali je prepoznao Huntoon i Ashton dok su izlazili iz hotela, Huntoon je dotakao obod šešira a Ashton je samo kimnula glavom.

U ulici Tradd raspoloženje je bilo sjetno. Cooper još nije bio stigao kući, a Judith je pokušavala zabaviti goste okupivši djecu oko glasovira, svirajući i pjevušeći s njima. No, pjesma je ubrzo utihnula. Konačno je stigao i Cooper ispričavajući se zbog zakašnjenja. Došao je s James Islanda gdje je pokušavao riješiti neke novonastale poteškoće s polaganjem kobilice Zvijezde Karoline. Judith je pripremila za večeru ukusne ostrige, no Billy nije bio gladan. Brett se doimala zbunjenom i uznemirenom. Razgovor je zapinjao. Judith je baš počela posluživati sladoled od jagoda kad zazvoniše crkvena zvona.

Cooper se namrštio.

- Sveti Mihael. U Washingtonu su počeli prebrojavati glasove. Sutra ćemo znati tko je novi predsjednik.

- Je li istina da je sutrašnji dan proglašen neslužbenim blagdanom ?

- Istina je. Vraćajući se kući naletio sam na Boba Rhetta. Sav je sjao. Rekao je da današnji dan označava početak američke revolucije iz 1860. godine. - Cooper se iskreveljio.

Na ulici završava glazba.

- Želio bih vidjeti što se događa - rekao je Billy. - Plava vojnička uniforma uskoro neće biti Tomiljena. Da li bi ti smetalo da prošetamo, Brett?

Zatresla je glavom, Nedugo zatim, šetali su ulicom Meeting prema Batteryji. Cooper i Judith ostali su kod kuće.

Ulice su bile neuobičajeno puvne svijeta za to doba dana. Billy je primijetio nekoliko namrštenih lica koja su se zagledala na njegovu uniformu. Brett je začuđena zastala.

- Sviraju Marseljezu!

- Poludjeli su kratko je odgovorio. S Batteryja začuo se tutanj topovskog hica.

Opustio se. Bio je to samo hitac pozdrava, ne i neprijateljstva. Zaboga, postao je nervozan poput dječaka.

Prelazeći ulicu Water, Brett ga upozori.

- Poznaješ li one ljude? Gledaju nas.

- Ne, čini mi se... čekaj! - odgovorio je Billy. - Poznajem jednog od njih, skitnicu na kojeg sam naletio kad sam pristao uz Battery danas popodne.

Oniski grubijan s povezom na oku mahnuo je pajdasima i krenuo preko ulice. Billy ga je čuo kako dovikuje.

- Da porazgovaramo s tom mladom damom i upitamo je kog se vruga druži a jebenim Jenkijem.

- Da, treba joj reći da to nije rodoljubno - rekao je drugi.

- Treba je uvjeriti u to - dodao je treći i s ceste podigao kamen.

Billy ih je nabrojao sedam. Četvorica-petorica posegnula su za kamenjem.

- Stani iza mene - tiho je rekao Brett.

- Ne moraš brinuti, pa na javnom mjestu smo... Sedmorka je već bila pred njima na pločniku. Ljudi koji su žurili prema Batteryju prolazili su mimo Billyja i Brett ne obraćajući pažnju. Čovjek s povezom na oku skinuo je prijavu kapu i teatralnom se kretnjom naklonio.

- Molim za ispriku, gospođice, ali rodoljubi Charles-stona traže od vas da im ne kaljate obraz družeći se s ovom gamadi iz tvrđave.

Grmnuo je još jedan topovski pucanj kao pozdrav izbornom danu. Crveni blijesak zasvijetlio je ponad kuća.

- Nosite se do vrata - rekla je Brett. - Družiti ću se s kim budem htjela.

- Oh, stvarno? To ćemo još vidjeti?

Jednooki je krenuo naprijed. Billy je izvukao colt i napeo okidač. Ponovno je blefirao; pored tolikog svijeta na ulici nije smio pucati. Iza njega jedna žena spazi revolver i prigušeno kriknu. Nekoliko šetača požuri na drugu stranu ulice ne bi li izbjegli gužvu.

Jednooki je posegnuo prema coltu u Billyjevoj ruci. Drugi je hitnuo kamen koji proleti pored Billyja i udari Brett u rame; vrisnula je. Billy je opsovao i tresnuo čovjeka koji je bacio kamen revolverom po obrazu, Siledžija je zaurao i zateturao unazad krvareći.

Billy se brzo povukao i zabrinuto ocijenio stanje. Šestorica nasilnika obrazovali su polukrug i stali se primicati. Nije se želio upustiti u tučnjavu jer su mogli nauditi Brett. Odlučno je viknuo riječ koja je bila u suprotnosti sa svime što su ga učili i s njegovim karakterom.

- Bježi!

Brett se dvoumila. Zgrabio ju je za ruku i povukao nazad prema ulici Tradd. Poput čopora vukova, Jednooki i njegovi ortaci pojuriše za njima. Poletjelo je kamenje i jedan pogodi Billyja u vrat razderavši mu kožu.

Na uglu ulica Meeting i Tradd, Jednooki zaustavi potjeru. Billy je već otvorao vrata Cooperove kuće.

Ugurao je Brett u hodnik i zadihan, naslonio se o zid. S Batteryja, uz prvi zagrmio je i drugi top.

- Nikad u životu nisam bježao pred nekim - dahnuo je Billy.

- To je ... - rekla je Brett hvatajući zrak - ... bilo jedino što smo mogli učiniti. Nisam ni sanjala da se ljudi iz Južne Karoline mogu tako ponašati.

Uzeo ju je za ruku i poveo uza stepenice. Tek je sad shvatio koliko se produbila mržnja u ljudima. Nije čudo što je stari Gardner mrzio ovo mjesto i što je Doubleday povremeno ispaljivao granate iz haubice kao upozorenje. Raspoloženje u Charlestonu izmicalo je svakom nadzoru i razumu.

Sutradan, kad je svima postalo jasno da je američki narod izabrao Lincolna za predsjednika, slavlje izbornog dana pretvorilo se u Charlestonu u neobuzdane ispade. Kad je stigla brodica iz Fort Moultriea rulja je spriječila utovar oružja i municije, baš kao što je oficir iz oružariice bio predvidio.

Do Večeri, uzbuđenje je raslo. Na ulicama grada svirali su pijani orkestri, a svjetla su gorjela u gotovo svakoj kući. Na East Batteryju, pijana je rulja bučila prolazeći pored Huntoonove kuće.

On i Ashton spremali su se poći na Battery gdje je trebao biti održan vatromet. Huntoon je pronašao staru kokardu od plavog satena, simbol otpora još iz vremena Dokinuća. Pričvrstio ju je o svoj najbolji šešir. Ashton je stajala pred ogledalom i namještala šeširić ukrašen crnim i bijelim perjem. Dame su ga nazvale secesioni-stičkim šeširićem. Bio je u modi.

- Zar zaista kane održati izvanredni kongres? -pitala je.

- Neopozivo. Zakonodavstvo ga je sazvalo za 17. prosinca, ne bi li odlučili kakvi će biti ubuduće odnosi naše države sa Sjeverom. Primiče se naš dan, draga. -Uhvatio ju je oko pasa i zavrteo. - Nezavisnost! U Washingtonu, senator Chestnut dao je ostavku. Senator Hammond, također.

Malo slavlje prekinuo je ulazak sluge.

- Neki gospodin vas traži, gos'n Huntoon.

- Gubi se, Rex. Nikoga više ne primam.

- On kaže da je važno.

- Kako se zove?

- Gos'n Cam'ron Plummer.

- Oh - Huntoonova goropadnost splasnu. - Neka uđe na pokrajnja vrata.

Rob je izašao a Huntoon i njegova žena izmijeniše poglede. Odvjetnik napusti sobu.

U sjenci pokrajnjeg ulaza čovjek je šaptao.

- Učinio sam sve što sam mogao, gospodine Huntoon. Točno ono što ste tražili od mene. Čekao sam ih i, kad su se pojavili, pošao za njima. Ali prije nego što smo ih uspjeli dohvatiti pobjegli su i sakrili se u kuću. A ja moram isplatiti moje pajdaše. Učinili smo sve što smo mogli.

- Znam, znam... govori tiše.

Huntoon se nije iznenadio što je naum propao. Zamisao je bila Ashtonina i on joj se usprotivio. Bjesnila je i cvilila sve dok nije popustio. Čak mu je zaprijetila da će mjesec dana spavati u zasebnoj sobi.

No, nakon što je popustio, zažalio je. Čovjek njegovih ambicija ne bi se smio upuštati u tako glupe pothvate. Ubuduće, neka Ashton urla i prijeti, ali on neće pristati da se uplete u nešto slično. To je odlučio dok je počeo odbrojavati kovanice u ruku čovjeka s povezom na oku.

Orry je odgurnuo tanjur. Cuffey mu pristupi.

- Nešto nije u redu, gos'n Orry?

- Reci onima u kuhinji da je govedina loša. Cuffey je prinio tanjur nosu, pomirisao i namrštio se.

- Hoću, svakako, gospodine. Želite li nešto drugo? Orry je zanijekao glavom.

- Je li i tvoja loša, Cooper?

- Da, ali nisam se htio požaliti. Kanio sam je ostaviti.

Cuffey je žurno napustio sobu noseći tanjure. Orry se zavalio u stolcu dok je jesenja kiša rominjala po zatvorenim prozorskim kopcima blagovaonice.

- Opet su nešto zabrljali u sušnici - rekao je uzdahnuvši. - Valjda se vlaga uvukla u meso. Velim ti, dok nije otišla nisam znao koliko Brett znači za ovu kuću.

Cooper je shvatio što mu brat pokušava reći. Znakovi nedostatka ženske brige bili su očiti. Kapci na prozorima Mont Royala izbljedjeli su i bilo im je potrebno bojenje. Skupe zidne tapete u gostinjskoj sobi počele su se ljuštiti. U uglovima se skupljala prašina. Kad je zadnji put bio ovdje rekli su mu da je Cuffeyjeva Anne rodila dvojke i da je jedno dijete umrlo jer nitko nije poslao po Tetku Belle.

Cooper ga je pokušao oraspoločiti.

- Pa, čini se da ti ništa drugo ne preostaje nego da se oženiš za jednu od tvojih znanica i da joj kao svadbeni dar pokloniš metlu i četku za ličenje.

- Nema žene dostojne da nogom stupi na ovu plantažu.

Otresit odgovor zbuni Coopera i potvrdi nešto što mu je Brett bila rekla. Rekla je da se Orry više ne

smiješi i da je sve zatvoreniji i smrknutiji. Cooper joj je vjerovao. Odlučio je da prijeđe na razloge ovog posjeta.

- Pa, bilo bi mi drago da nađeš neku dostojnu ženu. Ne vjerujem da će se Brett vratiti.

- Zbog Billyja?

- Točno.

- Želiš li mi reći da su se vjenčali? Cooper zaniječe glavom.

- Još uvijek odlažu iako je Billy zbog toga uznemiren. Brett se i dalje nada da ćeš promijeniti stav.

Orry je zagundao i posegnuo za bocom viskija. Boca je obavezno bila na stolu, primijetio je Cooper.

- Ne moraju čekati moj pristanak. - Natočio je viski u čašu s visokim stalkom iz koje je već popio priličnu količinu bijeloga bordeauxa. - Ne kanim promijeniti svoj stav u dogledno vrijeme.

Cooper se nagnuo prema bratu.

- Zar ne misliš da bi ga trebao promijeniti?

- Nije te valjda poslala iz Charlestona ovamo da me to pitaš ?

- Ne, nije. Dovraga, Orry - lupio je rukom o stol - usprkos ponašanju LaMotteovih i nekih drugih susjeda, ne živimo više u srednjem vijeku. Žene su se izborile da upravljaju vlastitom sudbinom. Molim te, dopusti Brett da upravlja svojom,« usprkos opasnostima, stvarnim ili onima koje zamišljaš. Ona pokušava očuvati slogu i mir u obitelji. Čini više od onoga što bih ja učinio na njenom mjestu.

- Odgovor je još uvijek: ne.

U odgovoru se osjetilo kolebanje. U zadnje je vrijeme često razmišljao o Brett. Bilo mu je jasno da je Cooper u pravu i da bi trebao dati dopuštenje za vjenčanje. Pa ipak, nije bio spreman. Novosti iz Washingtona, Charlestona, odasvud, bile su sve sumornije. Cooper je smotao ubrus.

- U redu. Cuffey, hoćeš li, molim te, reći mom kočiji jašu da doveze kočiju?

- Mislio sam da ćeš prenoćiti ovdje - rekao je Orry.

- Ne znam zbog čega? Moje viđenje budućnosti tmurno je poput tvoga i tu se slažemo. Život nije lagodan i nikad nije bio. No, Brett zaslužuje da ga proživi što bolje. Tome stojiš na putu ti, a čini se da kaniš i dalje. Žao mi je zbog toga, ali izgleda da ne mogu učiniti ništa da te razuvjerim. Pogledat ću kako je majka i zatim idem. Ispričaj me.

Napustio je sobu namrštena lica.

Orry je sjedio i slušao kišu. Sad se i Cooper okrenuo protiv njega. Maloprije se pokolebao u svojoj odluci o Brettinom vjenčanju, ali poslije Cooperove ljutnje i naprasitog odlaska ponovno je učvrstio svoj stav.

Primijetio je da u čaši nema više viskija. Kad li ga je popio? Nije se mogao sjetiti. Ispružio je ruku i dohvatio grlic boce.

- Pogledaj kakava je magla - promrmljala je Judith, - Nadam se da Cooper neće ostati do kasno u noć. Čini mi se da je premoren.

Brett je podigla pogled s pletaćih igala. Pokazivala je osmogodišnjoj Marie-Louise kako se plete,

- Zašto se vratio u brodogradilište? Zar još netko radi?

- Ne. Otišao je jer je uzrujan. Brod ne napreduje po planu. Glavni je inženjer podnio ostavku i vratio se u Brooklyn. Nije mogao izaći nakraj s mjesnim radnicima. Osim toga i banke se dvoume oko novih zajmova, pogotovo ako novčane veze sa Sjeverom budu prekinute. Oh, sve je tako strašno zbrkano. Svemu je mogla dodati i činjenicu da je Cooper na sebe preuzeo i teret Brettina problema. Nije to rekla da djevojka ne osjeti krivnju, ionako je dovoljno patila.

Judith je neizmjereno brinula za muža. Prošlog tjedna vratio se s Mont Royala u pola pet ujutro. Otada je svakog dana provodio dvanaestak sati u brodogradilištu i vraćao se kući tek za večeru. Brodar koji ga je prevezio na James Island morao je biti spreman u svako doba dana i noći. Čovjek se već počeo žaliti.

No, brodar je bar sačuvao zdravlje, a Cooper je izgubio pet i pol kilograma, mnogo za čovjeka mršavog poput njega. U zadnje vrijeme lice mu je poprimilo voštanu boju. Dok je Brett žagorila i smijala se s Marie-Louise, Judith je zurila u pahove magle što su lebdjeli pred prozorima. Što li je Cooper mogao raditi u brodogradilištu po ovakvoj noći ?

Znala je. Mogao se razarati brigama.

Golema kobilica Zvijezde Karoline stršala je u maglovitoj noći poput hrptenjače neke prehistorijske životinje. Cooper je okrenuo leđa brodu. Sve je to bio ludi san. Konačno je sam sebi priznao gorku istinu. No, san je ostavio iza sebe osjetljivu ranu. Što da radi dalje?

Izvadio je rupčić, ispuhnuo nos i obrisao vlagu s lica. Loše se osjećao, no nije ga bilo briga.

U daljim je čuo zvuk parobrodske sirene. Na James Island lijegala je sve gušća magla. Cooper je mogao zaluta ti da pod strehom daščare, koja mu je služila kao ured, nisu visjela dva upaljena fenjera. Uspio bih da Van Roon nije dao ostavku, pomislio je kročeći kroz duboko blato koje mu je namakalo cipele i čarape. Van Roon, inženjer, bio je ključni čovjek cijelog projekta. Potukao se s nekim klipanom unajmljenim da prenosi sanduke zakovica.

Čovjek obrazovan i umjeren, Van Roon se tukao i psovao poput lučkog radnika. Zbog čega? Zbog pre-phke oko toga kome će pripasti federalne nekretnine, oružarnica i utvrde, ako Južna Karolina proglasi nezavisnost. Šestorica radnika htjela su premlatiti Van Roona i Cooper je u zadnji tren prekinuo šakanje.

Beznadežno.

Stigao je do ruba vode i zagledao se u kanal zamišljajući peterokutnu tvrđavu što se uzdizala na suprotnoj obali. Sumter su počeli podizati tokom zime 1828/29. i nikad je nisu dovršili. Naravno, nikad je nitko nije ni opsjedao. No, njen isturen položaj na kanalu i pred lukom učinili su je strateški važnom, važnijom od bilo koje druge čarlstonske utvrde. Što ako je stari Gardner izgradi do kraja?

Budale su vodile državu koju je Cooper toliko volio. Budale i oportunisti poput Ashtoninog muža. Izvikivali su svoje krilatice, gušili se u opasnom govorništvu i zaboravljali ili prezirali industrijsku snagu Sjevera, velike i snažne tvornice poput one Hazardovih. Na cijelom Jugu postojala je jedna jedina, i to mala željezara -Tredegar u Richmondu. Ako dođe do rata, čime će se Jug boriti? Velikim riječima i pamučnim granatama?

Što će se dogoditi za nekoliko slijedećih mjeseci? Zureći u maglu, Cooper je slutio odgovor.

- Apokalipsa - rekao je poluglasno i kihnuo tako snažno da mu je šešir sletio s glave.

Šešir je sletio u vodu i zaplovio prema sredini kanala. Cooper je zagazio za njim pokušavajući ga dohvatiti. Odustao je kad mu je voda dosegla butine.

Predivno, pomislio je uz osmijeh. Svemogućí se ruga tvom razmišljanju i ruši ti šešir s glave.

Ili je to bilo upozorenje? Upozorenje da će u gotovo sigurnoj apokalipsi preživljavanje ovisiti o sitnicama. Praktičnim sitnicama: hrani, zaklonu. Šeširu protiv oluje.

Vratio se u ured, potaknut iznenadnom inspiracijom: budući da ne može dovesti u Charleston niti jednog pomorskog stručnjaka, sam će postati konstruktor i graditelj.

S polica je izvukao inženjerske nacрте i razastro ih na velikom radnom stolu. Pojačao je svjetlo na strop-nom fenjeru.

Proučavao je nacрте, izvukao još neke, sve dok stol nije bio zatrpan papirima. Pokušavao je nešto proračunati, zapisivao je brojke i razna pitanja da bi na kraju bio primoran priznati istinu. Mnogo toga nije znao. Odluka da preuzme Van Roonov posao bila je zadnji pokušaj da spasi Zvijezdu Karoline. Istovremeno, taj je pokušaj bio beznadežan.

Pospani brodar pronašao je Coopera u zoru, presavijenog i onesviještenog na stolu. Gorio je od vrućice.

- Dovucite ta ručna kolica ovamo. Vi stanite sa strane.

Prvi dio Billyjeve zapovijedi bio je upućen radnicima, a drugi znatiželjnicima okupljenim oko pješčanih uzvisina Fort Moultriea. Radovi su često zapinjali zbog mještana i izletnika koji su se motali gradilištem. Billy je zbog njih često gubio živce.

Taj dan nije bio izuzetak. Naredio je jednoj obitelji da pokupi svoje izletničke košare i da se maknu s pješčanog brežuljka kojeg su radnici trebali spraviti ne bi li osigurali utvrdu. Ponovno je zatopilo, neuobičajeno za studeni. Znoj mu se cijedio niz lice tako da je oko čela morao povezati crvenu maramu ne bi li zaštitio oči.

Spazio je kapetana Fostera kako izlazi iz tvrđave i domahuje mu. Ostavio je radnike i požurio prema nadređenome. Foster je primijetio da Billy ponovno radi bosonog. Nije se s tim slagao, no prešutio je prijekor: očito, morao mu je saopćiti nešto važnije.

- Gardner je umirovljen. Stiže nam novi zapovjednik.

- Tko?

- Major Robert Anderson.

- Moj ga je brat upoznao u Meksiku. Artiljerac.

Diplomirao je na Akademiji nekoliko godina prije Lee ja.

- Da, to je on. Iz Kentucky ja je i... robo vlasnik je. Vjerujem da ga je ministar namjerno izabrao ne bi li udobrovoljio mještane.

Odluka je bila razumljiva. Gardnerov pokušaj da premjesti oružje i municiju kritiziran je diljem države.

No, robovlasnik koji će zapovijedati čarlstonskim tvrđavama? Billyju se to učinilo lošim predskazanjern.

Promijenio je mišljenje kad je major stigao.

Robert Anderson bio je pedeset petogodišnjak, visok, sjedokos, nevjerojatno uljudan. U svom pozdravnom govoru često se pozivao na Bibliju i iskazao nepokolebljivu odanost zastavi i uniformi koju je nosio. Hrabro se borio u Meksiku, a rana koju je zadobio kod Molino del Reya osigurala mu je poštovanje ljudstva. Billy ga je doživio kao savjesnog i vrijednog povjerenja.

Nekoliko dana nakon preuzimanja dužnosti, Anderson je naredio da ga brodom prevezu do Fort Sumtera. Billy i Foster prionuli su o vesla, a Doubleday je krmanio. Anderson nije želio nikog drugog

na čamcu, kako se ne bi proširile glasine o razlozima izviđanja.

Peterokutnu utvrdu obišli su sa svih strana. Tad im je Anderson rekao da odlože vesla. Pogledom je proučavao bedem na lijevom krilu utvrde. Metar i pol debeo uzdizao se petnaest metara iznad vode i bio je okrenut prema sjeverozapadu. Utvrda je bila zamišljena s dvije razine topovskih okana, no samo je niža bila dovršena. Na gornjoj nije bilo postolja, samo su zjapila prazna okna.

- Odveslajte do šetališta, molim vas - rekao je Anderson na kraju pregleda.

Kameno šetalište bilo je smješteno u podnožju klisure, stražnjeg zida utvrde. Više od stotinu metara dugačka i desetak metara visoka klisura bila je okrenuta na jugozapad. Veslači su vezali čamac uz mali molo i popeli se na kameno šetalište kojim je Anderson prohodao s kraja na kraj prije nego što je progovorio.

- Pročitao sam ponešto od prvobitnih planova za

gradnju ove utvrde, gospodo Dobro je građena, U temeljima je deset tisuća tona granita i šezdeset ili sedamdeset tisuća tona kamenja i školjki. Dobro opskrbljena zalihama hrane i municije mogla bi odolijevati napadima beskonačno. Čak i uz malobrojnu posadu kao što je naša.

- Ali, gospodine - rekao je kapetan Doubleday -

ako nastavimo utvrđivati Sumter, to će sigurno protumačiti kao neprijateljski čin.

Kapetan pokušava provjeriti Kentakšanina, pomislio je Billy. Prvi put Andersonov glas zazvučao je oštro.

- Da, svakako, kapetane. Ne namjeravam odmah početi utvrđivati Sumter. Ali, ne dajte da vas to prevari. Ove utvrde pripadaju zakonito izabranoj vladi u Was-hingtonu i nikome drugome. S božjom pomoći učinit ću sve što je potrebno, u skladu s naredbama, da ih zaštitim, Zasad sam vidio dovoljno. Hoćemo li poći natrag?

- Zvuči odlučnije i od Gardnera - šapnuo je Billy Fosteru dok su se vraćali prema čamcu. Foster se složio kimnuvši.

Sutradan ujutro Brett je šetala ulicom Meeting noseći nekoliko paketa. Netko ju je pozvao po imenu. Zatečena, prepoznala je Forbesa LaMottea.

- Dobar dan, gospođice Brett. - Dotaknuo je šešir. - Smijem li prošetati s tobom? Pomoći ti oko paketa, možda ?

- Ne, Forbes. Ne treba.

Bila je to loša isprika, no nije ga željela ohrabriti. Obrazi su mu se rumenjeli i žmirkao je. Očito, provodio je dosta vremena u baru Mills Housea. Čula je da često pije.

Osupnut, Forbes je stao ustranu. Slijedećeg trenutka vidio je samo Brettina leđa.

- Kuja - promrmljao je povlačeći se u sjenku hotelskog ulaza.

Nije htio opsovati. Ne tako. Mrzio je Brett Main zbog onog pensilvanijskog vojnika, ali još je uvijek bio zaljubljen u nju. Želio je da mu ta djevojka postane supruga, a Ashton. .. Ashton je bila samo za užitke. Viđali su se gotovo svakog tjedna, uvijek kad bi uspjeli dogovoriti siguran sastanak.

Sjetio se njihovog zadnjeg susreta. Na kraju je zakrvario i upropastio skupocjenu košulju jer mu je nekim ozlijedila leđa.

Znakovi pobjede, te rane. No, nikome se nije mogao pohvaliti s ožiljcima i istoga bi ih trena, zajedno sa svim ljubavnim sastancima, zamijenio za samo jednu riječ Ashtonine sestre.

Krajem studenog jedan je članak u Mercury ju privukao Orryjevu pažnju. Kadet Henry Farley iz Južne Karoline devetnaestog je studenog demonstrativno napustio Vojnu akademiju. Novine su tvrdile da je Farley to učinio protestirajući protiv izbora Lincolna za predsjednika.

Orryju se vijest učinila poraznom. Bio je uvjeren da će taj čin povući za sobom i ostale kadete, a možda i oficire u stalnoj vojnoj službi.

Istoga dana primio je i pismo od Judith u kojem ga je izvještavala da se Cooper, nakon duže od tjedan dana, konačno počeo oporavljati od gripe. Vijest ga je obradovala, no nije se uspio razvedriti. Priča iz West Pointa ga je porazila.

Ugasio je svjetiljku u biblioteci i ostao sjediti u mraku. Tama je odgovarala svemu što se događalo oko njega. Je li uopće postojalo svjetla u njegovoj zemlji?

Sjedio je satima. Priviđao mu se zvuk sablasnih, ratnih bubnjeva.

- Naši momci napuštaju Akademiju. Svakog dana ih je sve više - uskliknuo je Justin LaMotte. - Odlično!

- Bacio je novine na pleteni stolac i nasuo punč u čašu. Pružio ju je Francisu, a zatim napunio svoju.

Braća su se vratila sa smotre Stražara Ashleyja. Izgledali su poput šarenih ptica u žučkastobijelim hlačama i tamnožutim kaputima s plavim opšavima. Još nisu imali mačeve. Obojica su ih naručila iz New Yorka; u Južnoj Karolini nisu mogli nabaviti kvalitetne solingen oštrice.

- Misliš li da će uskoro izbiti rat? - pitao je Francis privlačeći stolac. Ugodan prosinački suton spuštao

se na trijem Resolutea.

Justin je blistao.

- Za manje od godinu dana, vjerujem. A kad se to dogodi, kanim osnovati vlastiti odred i staviti se na raspolaganje...

Nije završio rečenicu. Čelo mu se namrštilo kad je ugledao sjenku kako silazi stepenicama na trijem.

- Dobra večer, draga. Hoćeš li šalicu punča? Madelinina haljina bila je crna poput njene kose.

Koža joj je bila mrtvački bijela, a oči ugašene.

- Ne - nasmiješila se prazno. - Hvala. - Ušla je u kuću.

Francis je zacoktao od zadovoljstva.

- Prekrasna žena. Malo je smršavila, ali u svakom slučaju u zadnjih godinu dana teško ju je prepoznati. Nikako da se prestanem čuditi promjeni njena ponašanja.

- Da, promijenila se, zar ne? - Justin je uzdahnuo.

- Pravi blagoslov. Hoćeš li još punca?

Madeline se nije mogla sjetiti kad je zadnji put povisila glas. Svi su joj dani nalikovali jedan drugom, kao mrlja mrlji. Nisu je zanimali ljudi ni događaji. Katkada bi se sjetila Orryja s nejasnom čežnjom, no već se davno prestala nadati da bi ga ponovno mogla sreći.

Povremeno i sasvim iznenada, um bi joj se razbistrio. Misli su joj bile jasne, osjećaji jači, volja snažnija. U tim bi se trenucima razgnjevlila na sebe jer se prestala sporiti s mužem oko važnih pitanja, jer nije opovrgavala njegove glupe stavove, jer se predala. Kad bi to shvatila, obuzeo bi je očaj.

Nije imala snage da se bori protiv beznađa, čak se nije mogla zapitati zbog čega je takva. Čemu uopće otpor? Čemu nada? Svijetom su vladali okrutni luđaci. Dvojica od njih tog su trena sjedila na trijemu njene kuće i cerekali se nad šalicama punča.

Ušavši u kuću krenula je prema dnevnom boravku. Ponovno je osjetila da joj se um razbistruje. Ushodala se po sobi recitirajući dijelove poezije, pokušavajući se sjetiti odakle ih zna. U mislima joj iskrsnuše Orryjeve blage, tamne oči i zvuk glasa koji joj čita pjesme.

Mora ga ponovno vidjeti. U trenutku kad je donijela tu odluku, nasmiješila se prvi put nakon tko zna koliko dana.

Otklopila je pladanj s hranom koji su joj redovito dostavljali u sobu. Kako je ukusna bila salata s bogatim, gustim preljevom. Obožavala ga je i naručivala gotovo svakog dana. Jela je s užitkom i završavajući večeru počela pjevšiti radujući se susretu kod kapelice...

Kako li je bilo ime kapelici?

Nije se mogla sjetiti. Polagano, poput neumoljive plime obuzimala ju je nevoljkost i umor. Tonući nezau-stavno u beščutnost krenula je prema krevetu. Suze su joj navrle na oči, nije znala zašto. Mrmljajući Orryjevo ime ispružila se na ležaj u. Potpuno odjevena, zaspala je ne budeći se da jutro, zaspala je snom bez snova.

Probudivši se ujutro otkrila je da pladnja nema i da je u sobi, na stolu, osvanuo buket ruža iz staklenika. Obilazila je oko cvijeća poput sretnog djeteta oko igračke, ni ne pomišljajući na Orryja Maina.

- Posjetitelj ? - upitao je Orry slijedeći slugu prema stepenicama. - Ne očekujem nikoga. Bože dragi, zar si to ti, George?

- Izgleda - rekao je pokisli putnik jednako pokislog osmijeha. - Otresi pepeo s moje kose, operi mi prljav-stinu s lica pa ćemo biti sigurni.

Orry je sjurio niz stepenice.

- Cuffey, odnesi prtljagu u gostinjsku spavaonicu. George, jesi li večerao? Jest ćemo za pola sata. Zašto nam nisi javio da dolaziš?

- Nisam m sam znao do prije nekoliko dana. Naglo sam odlučio. Osim toga... nervozno je posegnuo za cigarom - ... pomislio sam da mi možda nećeš odgovoriti ako ti pišem i kažem da želim doći. Nisi odgovorio ni na jedno moje pismo.

Orry se zarumeni od stida.

- Bio sam strašno zaposlen. Žetva... i sve ono što se događa u Karolini, znaš već...

- Da, u to sam se uvjerio. Kad sam sišao s vlaka u Charlestonu, kao da sam stupio na neprijateljsko tlo.

- Uskoro će možda stvarno biti tako - rekao je Orry ozbiljno. - Reci, je li slično raspoloženje i na Sjeveru?

- Čini mi se da je svugdje tako.

Orry zatrese glavom, iako se nije iznenadio onome što je George rekao; guverner Pickens sazvaio je izvanredan skup u baptističkoj crkvi u Columbiju. Svi su očekivali da će poslanici glasati za otcjepljenje.

George se nakašljao ne bi li prekinuo šutnju.

- Hoćeš li me ponuditi pićem? Poslije možemo razgovarati do mile volje.

Orry se osmjehnu.

- Naravno. Pođi za mnom.

Odveo je Georgea u biblioteku. Bio je presretan što ponovno vidi prijatelja, no neki jaz zbog svađe spriječio ga je da to otvoreno kaže. Otvorio je bocu najboljeg viskija. Dok je točio piće u čaše, George mu je rekao da je posjetio Coopera na nekoliko sati.

- No, nisam došao prvenstveno zbog njega — nastavio je George. Ispružio se u stolcu, izuo jednu cipelu i protrljao stopalo. S pićem u ruci, Orry je stajao oslonjen leđima o zatvoren prozor.

- Stvarno, zbog čega si došao? - upitao je.

Zar ne možeš biti malo uglađeniji, pomislio je George ljutito. Svladao se jer je pomislio na brigu i savjest koji su ga proteklih mjeseci mučili i konačno nagnali na put. Zagledao se u visokog, bradatog čovjeka uz prozor i odgovorio:

- Zbog dva razloga. Prvo, jer želim očuvati naše prijateljstvo.

U sobi zavlada muk. Iznenađen otvorenošću prijatelja, Orry nije znao što da kaže. George se nagnuo naprijed i čvrsto nastavio.

- To mi prijateljstvo strašno mnogo znači, Orry. Stoji odmah uz ljubav prema Constanci i djeci, i cijenim ga više od svega na svijetu. Ne, čekaj! Čuj me dokraja. U pismima sam ti se pokušao ispričati, no činilo mi se to neprimjerenim. Izgleda i tebi. Tako sam odlučio doći i razgovarati s tobom, oči u oči. Nećemo valjda dopustiti da usijane glave ovdje, ili radikali poput moje sestre tamo gore, unište naše prijateljstvo.

- Jesi li uspio nešto saznati o Virgiiiiji? George zaniječe glavom.

- Još se uvijek negdje krije. Iskreno, nije me ni briga. Nisam smio stati na njenu stranu onog prokletog dana. Razbjesnio sam se.

Želeći pružiti ruku, Orry je promrmljao.

- Rekao bih da smo se obojica razbjesnili.

- Nisam došao da tražimo krivca, već da te zamolim za oprostaj. Očito je da Južna Karolina kani istupiti iz Unije, iako mi se čini da je to loš potez. Valjda je bilo moguće dogovoriti se oko problema robovlasništva, ali ako dobro shvaćam događaje u Washingtonu, to neće biti moguće ako se Unija razvrgne. U svakom slučaju, ako ova država istupi, mnoge će se povesti za njom a to može dovesti do nesagledivih posljedica. Ova zemlja nalikuje na golem nasukani brod koji se ne uspijeva odsukati i koji se polako raspada na dijelove. Ne želim da se i nama'dogodi isto. Hazardovi i Mainovi godinama su prijatelji.

Orry se zagledao u Georgea. Jaz odjednom nestade. S olakšanjem mogao je reći ono što osjeća:

- Ne želim ni ja. Drago mi je da si došao, George. I ja se tebi ispričavam. Neka naše prijateljstvo ostane neokaljano.

George je prišao Orryju.

- Koliko god je moguće u ovim teškim vremenima. Zagriše se srdačno poput braće.

Nedugo zatim sjedili su razdragani i razgovarali kao nekad. George je zamišljeno rekao:

- Zaista strahujem. Ako se Južna Karolina otcijepi moglo bi doći do sukoba. Ne samo političkog.

Orry kimnu glavom.

- Pitanje je što će se dogoditi s federalnim tvrđavama i garnizonima.

- Da, to mi je postalo jasno kad sam stigao u Charleston. Netko bi morao pronaći rješenje prije nego što nas luđaci s obje strane ne uvuku u rat.

- Postoji li rješenje?

- Lincoln i još neki ponudili su odgovor. Okončajrno ropstvo i obeštetimo Jug makar morali isprazniti državnu blagajnu. Nije to savršeno rješenje, možda nije ni najcasnije, no barem bi spriječilo oružani sukob. Orry je izgledao sumnjičavo.

- Nisi čuo Ashtoninog supruga. On je tipičan predstavnik političara ove države. On jednostavno ne želi izbjeći sukob.

- Kopile sigurno nikad nije doživjelo neko ratište. Da jest, sigurno bi govorio drukčije.

- Točno. - Uzdahnuo je Orry. - Ponekad mi se čini da si u pravu kad govoriš o ropstvu. - Iskrivio je usta. - Shvaćaš li kakva je to radikalna izjava za jednog Južnjaka? No, ostavimo moj stav... što učiniti s mišljenjem svih mojih susjeda? Nema tog novca u Sjedinjenim Državama koji bi ih nagnao da se odreknu robovlasništva; ne samo ove uz Ashley, već i one uz ostale rižine rijeke Juga, i sve one koji uzgajaju pamuk. Nema čovjeka koji bi se odrekao izvora svog bogatstva. Moji bi susjedi radije da ih Bog osine nego da to dopuste.

- Ne bi bilo loše da Gospodin tako nešto učini -rekao je George kroz oblak plavičastog dima cigare. - Usijane glave s obje strane traže krv. No, mora postojati drugi način!

Zašutjeli su. Ni jedan ni drugi nisu znali koji je to način.

Orry je bio smireniji i sretniji. Mjesecima se nije tako osjećao. Napetost i mrzovolja koji su se nakupljali

zbog svega što se događalo oko njega i u njemu, odjednom su iščezli. Bio je dobro raspoložen kad je George izrekao drugi razlog svoje posjete.

- Želio bih razgovarati s tobom o mom bratu i tvojoj sestri. Zašto im ne dopustiš da se vjenčaju?
- Čini mi se da Brett ionako čini što želi.
- Dovraga, Orry, ne tvrdoglavi se preda mnom. Osjetivši krivnju, Orry je pocrvenio i skrenuo pogledom.

- Nije te iznevjerila i još uvijek čeka tvoje odobrenje. A meni nije jasno zbog čega se ustežeš?
- Nije ti jasno? Pa cijelo vrijeme razgovaramo o razlozima. Primiču se nevolje, možda i rat.
- To su razlozi da im omogućimo uživanje i sreću dok još ima vremena.
- Ali, ti znaš kome je Billy odan... vojsci i vladi u Washingtonu. A Brett s druge strane...
- Prokletstvo - uzviknuo je George ~ nećeš valda dopustiti da mržnja i fanatizam nekolicine političkih razbojnika upropasti njihove sudbine. To nije pravedno. Štoviše, nepotrebno je. Billy i Brett su mladi. To im daje snagu, prilagodljivost. Naravno, morat će izdržati razne nevolje i pritiske, ali siguran sam u jedno, Orry. Zajedno, moj brat i tvoja sestra lakše će dočekati budućnost nego mi ostali. Oni se vole i pripadaju obiteljima koje se poštuju i prijateljuju. Riječi su odzvanjale bibliotekom. George je natočio viski u čašu i nemirno hodao amo-tamo. Osjetio je da mu optimizam iščezava. Orry se mrštio. U sobi je vladao nelagodan muk. Konačno, Orry progovori:
- U redu..

George izvadi opušak cigare iz usta. Uplašio se da nije dobro čuo.

- Što si rekao ?
- Rekao sam u redu - ponovio je Orry. - Oduvijek sam držao da si nepromišljen, ali u većini slučajeva bio si u pravu. Čini se da Billyju i Brett treba pružiti priliku. Pa, pružimo im je. George je poskočio i zavrteo se. Zatim je pojurio prema vratima i širom ih otvorio.
- Pozovi nekog od sJugu. Pošalji ga u Charleston. Izbavi jednu djevojku iz neizvjesnosti i tuge. Orry je izašao i napisao propusnicu za Cuffeyja. Iznenadio se vlastitoj lagodnosti i dobrom raspoloženju: osjećao se poput radosnog dječaka, sretan i zadovoljan kao nikad u posljednjih nekoliko godina. U biblioteci ga je dočekao George ozbiljnog i podrugljivo svečanog lica. Čestitao mu je na odluci. Čuli su topot Cuffeyjevog konja i prepustili se radosnom čavrljanju. George je pričao o Constanci i djeci; Orry mu je opisivao zbunjujuće Madelinino ponašanje i čudnovato kopnjenje njena zdravlja. Zatim su povelili razgovor o Zvijezdi Karoline.
- Već sam ti rekao, govorio sam s Cooperonu Priznajem, teško mi pada pomisao da bih mogao izgubiti dva milijuna dolara.
- Ako sve likvidira, Cooper će ti vratiti svaki cent. Čini mi se da oteže s likvidacijom jer to znači njegov poraz.
- Svjestan je da ne može završiti brod? Pa - George slegnu ramenima - ipak mu se divim. Usprkos velikoj svoti novca koju sam uložio. Kakvu li smo gadnu kašu zakuhali ovom svijetu.
- Takve riječi obično izgovaraju starci - prommljao je Orry.
- Hoćeš reći da smo ostarili ?
- Ne znam za tebe, ali ja jesam.
- Izgleda da sam i ja. Odvratna pomisao. - George je žvakao cigaru. - Prute, hajd'mc^ se naljoskati. Orry zadrhta čuvši stari nadimak. Kad već nisu mogli vratiti kotač vremena unazad, u ona bezbrižna vremena školovanja u Akademiji, zašto se ne bi mogli pretvarati da je sve ostalo isto? Zašto starci ne bi mogli uživati u obmanama i igrarijama? Svijet je ionako tonuo u tmastu noć.
- Panje, dopusti - rekao je i posegnuo za bocom viskija. - Postao sam stručnjak kad je riječ o pijančevanju. Obojica su se nasmijala, pretvarajući se da je izgovorena rečenica samo šala. Šala i ništa više.

Istog popodneva kad je George stigao na Mont Royal, poslanici secesionističkog kongresa putovali su vlakom iz Columbije* u Charleston. Priče o epidemiji kozica u glavnom gradu Južne Karoline potaknule su poslanike da promijene mjesto održavanja kongresa. Tako je i Huntoon stigao kući ranije nego što ga je Ashton očekivala. No, Poput ostalih stanovnika Charle-sona, bila je uzbuđena što će vijećanje biti održano u Institute Hallu. Još je uzbuđenija bila zbog toga što je njen muž bio izravno uključen u povijesna zbivanja. Neće proći dugo vremena a James će se uzdići do moćnika i, naravno, ona s njim.

Užurbano je dotjerivala večernju haljinu ne bi li prisustvovala prvoj sjednici u Institute Hallu. Odjednom, nenajavljeno, u sobu je uletjela Brett.

- Oh, Ashton, nosim predivne vijesti. Sinoć je dojahao Cuffey. Stigao je George Hazard i...
- Sto on traži ovdje? Došao je njuškati oko našeg političkog skupa?
- Ne budi blesava. Došao je razgovarati s Orryjem o Billyju i meni. I pogodi što se dogodilo?

Crv sumnje, gnjeva i mržnje već je počeo kopkati Ashton i kvariti joj radost.

- Nemam pojma - rekla je gledajući u ogledalo i popravljajući koverču.

- Orry se predomislio. Billy i ja možemo se vjenčati kad hoćemo.

Ashton je strahovala da će sestra reći baš to. Morala je napregnuti svu volju da ne zaurla od bijesa. Brett je nezaustavno pričala.

- Odmah sam poslala Cuffeyja do Moultriea da Billyju prenese dobru vijest. Ne mogu vjerovati. Sve je na kraju dobro završilo.

- Tako mi je drago zbog tebe.

Nikad prije Ashton nije bilo tako teško nasmiješiti se. No, uspjela je. Zagrlila je sestru i poljubila je u obraz. Brett je bila previše uzbuđena i sretna da bi primijetila bljesak mržnje u sestrinim očima.

- Moramo popričati o vjenčanju - rekla je Ashton i požurila prema vratima. - Pomoći ću ti da sve pripremiš. No, moramo pričekati dan-dva dok ne završi skup. Ludo je, zar ne? Nikad nisam vidjela Charleston tako uzurban i uzbuđen.

Izašla je iz sobe preplavljena ljubomorom, mržnjom i čvrstim uvjerenjem da se mora osvetiti sestri i Billyju Hazardu. Osvetiti po svaku cijenu.

U Institute Hallu vladala je grobna tišina a u zraku titrala je napetost. Gomila ljudi s galerije naginjala se naprijed ne bi li čula predsjednika odbora zaduženog da obznani odluke.

Nakon dolaska poslanika dva dana protekla su u primanju prijedloga, izmjena i dopuna nacрта odluka. Uz velike počasti dočekane su dvije delegacije promatrača iz država Mississippi i Alabama. A toga dana, 20. prosinca, poslanici su nakon završenog zasjedanja odbora čekali glasanje. Poštovani gospodin Inglis, predsjedavajući odbora, izašao je za govornicu da pročita predložene odluke.

Cooper je sjedio u prvom redu na galeriji, laktova naslonjenih na ogradu. Ljudi su ga stiskali sa svih strana. Lutao je pogledom po dvorani, vidio bivšeg guvernera Gist a, senatora Chestnuta, Huntoona koji je sjedio ružičasta lica i osmijeha nalik anđeoskom ubojici. Polovica gledatelja na galeriji bile su žene. Većina ih je nosila secesionističke šeširiće. Daleko, s Coope-rove desne strane, sjedila je Ashton zureći u pozornicu oznojena čela i otvorenih usta. Izgledala je kao da će prisustvovati nečemu nadzemaljskom a ne čitanju običnog proglaša. Cooperu se njen izraz lica učinio zapre-pašćućim i nekusnim.

Mi, narod države Južne Karoline, okupljen ovdje...

Cooper je slušao iako nije želio čuti. Od samog uvoda čovjeka je mogla zaboljeti glava. Hoće li sutra biti dva poštanska sistema? Dva nacionalna bankarska sistema? Ljudi nisu razmišljali o tome. Nikog nije bilo briga. Kad je postavio takva pitanja nekolicini mjesnih bankara zburnjeno i neprijateljski su ga pogledali. Jadni, stari Main, govorili su njihovi pogledi. Lud kao i uvijek.

... mi ovdje izjavljujemo i određujemo da se odluke prihvaćene na kongresu održanom dvadesettrećeg dana mjeseca svibnja, godine tisuću sedamsto osamdeset osme kojima je potvrđen Ustav Sjedinjenih Država. ..

Polako i tužno, Cooper je ponovno pogledao ljude u publici. Gotovo bez izuzetka, svi koji su sudjelovali u donošenju ovih odluka bili su državni odličnici, ljudi inteligentni i obrazovani. Mogao je shvatiti njihov gnjev, desetljećima star. No nikad neće shvatiti sredstva za kojima su posegnuli da iskale taj gnjev.

... kao i zakoni, i dijelovi zakona Generalne skupštine ove države, uključeni u gore rečeni Ustav, ovime se opozivaju.

Gledatelji natiskani oko Coopera gromoglasno stadoše odobravati i pljeskati. Prepoznao je jednog službenika Carinarnice Sjedinjenih Država, i svećenikovu ženu. Nije znao tko od njih dvoje glasnije viče i plješeće. Cooper se naslonio na ogradu prekrivenih ruku, a 'najbliži gledatelji pogledaše ga s mržnjom.

... a dosad postojeća Unija između Južne Karoline i drugih država pod imenom Sjedinjene Države Amerike, ovime se razvrgava.

Nastao je opći metež. Kao na zapovijed, svi ljudi na galeriji skočiše na noge. Cooper je jedini ostao sjediti. Čovjek iz Carinarnice zgrabio ga je za rame.

- Ustaj, proklet bio!

Cooper mirno uhvati čovjeka za zglob i polagano mu maknu ruku. Čovjek se žacnu. Cooper ga je ledeno gledao, a zatim svrnuo pogled na ljude u parteru dvorane.

Tapšali su jedni druge po leđima, rukovali se, likujući čestitali. Nikad neće shvatiti kako su uspjeli dovesti tolike ljude u zabludu. Kako, za ime boga, jedna država, ili cijeli Jug mogu opstati sami? Kako može postojati jedna zemlja, jedan narod a dvije vlade ?

Nakon dugotrajna odobravanja gospodinu Inglisu i odboru, poslanici i publika sjeli su i smirili se. Nitko nije zatražio riječ, nitko nije diskutirao. Odluka je prihvaćena sa 169 glasova i s nijednim protiv. Te noći trebalo ju je samo potpisati i zapečatiti.

Kad je obznanjen rezultat glasanja, ljudi u Institute Hallu ponovno podivljaše. Cooper je uzdahnuo, ustao i progurao se do predvorja. Vidio je samo nekoliko zabrinutih lica. Jedno je bilo J. L. Petigra, poznatog građanina Charlestona, starog odvjetnika, liberala poštovanog zbog visoke naobrazbe i obiteljskog utjecaja. Pogledi im se sretoše, poput pogleda žalobnika na pogrebu. Cooper je žurno krenuo ka izlazu iz dvorane jedva savlađujući gnjev.

Za večerom u ulici Tradd svi bijahu turobni. Tog je jutro Orry bio doveo Georgea s Mont Royala ne bi li prisustvovao skupu u Institute Hallu. Nisu uspjeli ući. Orry je bio potresen otcjepljenjem gotovo poput Coopera. George nije želio ponoviti svoju pretpostavku da će federalna vlada odgovoriti na taj čin bez dvoumljenja.

Bret je bila utučena zbog bojazni za svoju budućnost. Ljudstvo u Fort Moultrieu bilo je u stanju pripravnosti zbog mogućnosti da slavije rezularene rulje ne prijeđe u nasilje. Nije mogla vidjeti Billyja te večeri i nije znala kad će ga moći sresti.

Cijelo popodne ulicama su prolazile gomile svijeta kličući. Na svakom koraku svirala je glazba. Poslije večere, graja i buka bivale su sve glasnije. Zvonila su se sva gradska zvona. Turobna atmosfera u kući bila je nepodnošljiva. Cooper je posegnuo za šeširom.

- Pa, gospodo, potpisali su. Ovo je povijesni trenutak. Hoćemo li poći na ulice i gledati kako Charleston slavi vlastitu propast ?

- Idemo i mi - rekla je Judith i pošla po svoj i Brettin pled.

Petoro ljudi izašlo je iz kuće i krenulo prema ulici Meeting kad je počela topovska paljba.

Proslava izbornog dana bila je poput blijede probe za ovo slavlje. Uske su ulice bile prepune svijeta. Bilo je gotovo nemoguće kretati se drvenim nogostupima. Niti metar daleko od Georgea i Mainovih zapraštale su žabice. Judith je vrisnula, pritisnula ruke o grudi i pokušala se nasmijati.

Nastavili su se probijati kroz gomilu. Na mnogim su prozorima bili istaknuti fenjeri i plakati. Moglo se vidjeti zastave s palminom grančicom, slike Gamecocka, Močvarne Lisice, Johna Calhouna. U brojnim bačvama gorio je kolofonij osvjetljavajući ulice žarkocrvenim svjetlom. Vatrene trak zaparao je nebo ponad zvonika Svetog Mihaela i rasprsnuo se u buket blijedih zvjezdica.

Začulo se praskanje i nove rakete poletješe uvis. Uskoro, nebo je bilo obasjano vatrometom.

Negdje na Batteryju grmnulo je top. Svirali su mali orkestri. Gomila se povukla na nogostupe gurajući ljude. Trebalo je osloboditi ulicu i omogućiti Stražarima Ashleyja da prođu u svečanom mimohodu, Bili su samo jedna od mnogobrojnih dobrovoljnih četa koje su trebale promarširati Charlestonom te večeri. Svjetina se gurala i žagorila. Naišao je i neki debeli Nijemac visoko mašući transparentom:

- Predivno, ja? - zaurloao je Nijemac ispuhujući zadah rakije u Cooperovo lice. - AF predugo smo čekali, predugo!

Gnjevan, Cooper istrgnu plakat iz čovjekovih ruku. Slomio je drveni štap o koji je plakat bio pribijen a papir poderao u komadiće. Judith je probljedjela.

Ljudi koji to spaziše počеше psovati Coopera. Dvojica ga stanu gurkati a Orry stupi pred brata i uzvрати guranje. George im se pridruži i unese se u lice nekom dugajliji.

- Ja sam gost u ovom gradu, samo u prolazu, ali zapamtiti ćeš me duže vrijeme ako se ne makneš.

Orry se nasmijao. Odjednom, kao da su sve godine nestale i kao da je ponovno gledao i slušao mladog kadeta Hazzarda u West Pointu. Ljudi se odmaknuše, Nijemac također.

Zrak je vonjao po barutu, parfemima, duhanu, znojnim tijelima. Na nebu su bljeskala plava i žuta svjetla. Od buke i topovskog gruvanja nitko nije mogao razaznati svirku. Povremeno, probio bi se zvuk bubnja i trube.

- Čini mi se da te nikad nisam vidio tako gnjevnog - rekao je Orry starijem bratu.

Cooper se naglo okrenuo i zastao pred četvoro ljudi koje je volio; ako je itko mogao shvatiti njegovu bol onda su to bili oni.

- To je stoga što mrzim stanje u koje su me natjerali s tom prokletom deklaracijom. Najednom, ne znam što da radim. Kome da budem odan? Mrzim se osjećati kao izdajica države koju sam oduvijek volio. Mrzim još i više biti izdajica Amerike. Razvrgnuta Unija! Isusa mu...

- Cooper, nemoj psovati, molim te - šapnula je Judith.

- ... Mainovi su prliali krv ne bi li stvorili Uniju! Ako se i vi ne osjećate kao da vas trgaju na dva dijela, čekajte, osjetit ćete. Ovi jebeni luđaci nisu svjesni što su učinili. Sebi, svojim sinovima, svima nama. Nisu svjesni!

Blijeda lica okrenuo se i krenuo dalje poput sjenke na nebu prošaranom vatrometom. Ostali su ga slijedili a Brett je pokušavala smiriti Judith koja je bila zaprepaštena. Orry je shvaćao brata. Slična bura oprečnih osjećaja i njega je razdirala. Mračne slutnje također.

Georgea je boljela glava od gruvanja topova. Činilo mu se da osim plotuna ne čuje ništa drugo, ni graju, ni smijeh, ni slavlje. Mislio je na Meksiko. Bilo je dovoljno da čovjek stisne kapke ... Charleston bi ga se dojmio poput grada u kojem je bjesnio rat.

Mimo Orrya promicala su lica, lica obasjana vatrom, ispunjena gorljivom odanošću i zanosom. Izbuljenih očiju, razjapljenih usta svakog su se trena doimala sve nečovječnijima. Niski porivi pretvorili su ljude u

groteskna bića izobličениh maski.

Brett se stisnula uz Orrya objesivši se o njegovu ruku, prestrašena gužvom. Cooper i Judith koračali su odmah za njima, a na kraju, poput čuvara, išao je George. Više nitko nije obraćao pažnju na njih.

Orry je vidio trojicu mladih gradskih skorojevića kako štapovima gurkaju starog Crnca i kako ga polijevaju po glavi pivom iz velikih čaša. Vidio je jednog časnog pripadnika metodističke crkve kako se objema rukama pridržava za željezni stup i bljuje na ulicu; iz stražnjeg mu je džepa izvirivao grlić boce. Vidio je ženu poznatog čarlstonskog draguljara kako se grli s nepoznatim muškarcem u mraku veže. Grad je poludio.

Suluda su bila i gesla na plakatima, parole koje su izvikivali ljudi, transparenti koji su osvanuli preko noći. Nogostupom su prilazila tri muškarca s razvijenim transparentom a Orry se morao sagnuti ne bi li prošli.

Južnjačka prava neće biti pogažena!

Transparent je pronesen iznad njihovih glava i Orry se ponovo uspravio. Istoga je trena ugledao Huntoona kako se žurno primiče iza transparenta.

- Orry, dobra večer. - Ashtonin muž dotaknuo je obod šešira ukrašen plavom kokardom. Kravata mu je bila razvezana, košulja mu je visjela ispod prsluka; izgledao je sasvim nedolično za čovjeka koji je držao do vlastita izgleda i urednosti. No, ova je noć bila različita od svih prijašnjih što se vidjelo i po Huntoonovom širokom osmijehu. - Sviđa li vam se slavlje?

Pitanje je bilo upućeno svima, a u glasu mu je zazvučala zloba.

- Ne baš - odgovorio je Orry. - Ružno je vidjeti časne Južnokarolinjane kako prave budale od sebe.

Huntoon se nije dao smesti.

- Rekao bih da je razuzdanost sasvim razumljiva a svaki ispad opravdan. - Pogledao je Brett. - Naravno, naša nezavisnost dovodi u pitanje federalne posjede u Charlestonu: carinarnicu, oružarnicu, tvrđave. Baš osnivamo delegaciju koja će poći do predsjednika Buchanana da mu izloži naše stavove. Predaja tih posjeda nezavisnoj državi Južnoj Karolini neizbježna je. George se primaknuo Brett.

- Što ako Stari Buck ne dijeli vaše mišljenje? Hunton se nasmiješio.

- Tada ćemo, gospodine, riješiti problem drugim sredstvima.

Ponovno je dotaknuo šešir i uputio se za nosačima transparenta, izgubivši se u gomili ljudi koji su prolazili ulicom skandirajući:

- Južnjačka-prava! Južnjačka prava! Južnjačka prava!

Brett je gledala za Huntoonom sve dok nije nestao u gužvi. Orry je osjetio kako ga čvršće stišće za ruku.

- Ono o tvrđavama rekao je zbog Billyja, zar ne? Cooper je čuo što je rekla.

- Nimalo ne sumnjam. Sve je manje ljudskosti. Pogotovo kod gospodina Huntoona.

Ponovno su ga spazili na suprotnoj strani ulice Meeting kako se probija uz stepenice Mills Housea. S najviše stepenice, okrenuo se i pogledao niz zakrčenu ulicu. Stakla naočala bljesnuše odražavajući vatru iz bačve na uglu hotekt. Oči nacerenog demona, pomislio je Orry. Bila je to još jedna zastrašujuća slika povrh svih ostalih te večeri.

Pomislio je na majora Andersona i Fort Moultrie. Nekoliko ga je puta vidio i mnogo slušao o njemu u Meksiku. Bio je dobar oficir, savjestan i sposoban. Kako li se sada osjeća? Kome će biti odan slijedećih mjeseci? Svom robovlasničkom rodnom Kentuckyju ili vojsci?

Toliki će Amerikanci, toliki ljudi iz West Pointa, biti na kušnji. Bit će primorani da se opredijele. Orry je gotovo vjerovao da je svijetom počela upravljati neka nečastiva sila.

- Pravo si rekao, Cooper, ovo je povijesni trenutak - promrljao je Orry. - Hajd'mo kući.

Utučeni i šutljivi, tako i učiniše.

Na Batteryju, okružena razuzdanom gomilom, Ash-ton se osjećala neoubičajeno uzbuđenom. Kao da je rulja isijavala neku čudnu silu koju je zemlja upijala i vraćala je uz njene noge u središte tijela. Od tog skrovitog uzbuđenja vrt jelo joj se u glavi i ostajala je bez daha.

Kao i uvijek, nije ju uzbuđivao izljev rodoljublja već nešto značajnije. Kletve, prijetnje, parole bili su porođajni krici nove nacije. James je tvrdio da će se za primjerom Južne Karoline povesti i druge pamučne države i da će vrlo skoro biti osnovana nova vlada. U njoj, James Huntoon igrat će značajnu ulogu. Za samo nekoliko tjedana dugo sanjani san postat će stvarnost. Moć i vlast bit će joj nadohvat ruke.

Rasprsnuti buket raketa osvijetlio joj je lice tamnim crvenilom. Svjetlucava kiša zvjezdica lagano je padala na Sullivan Island, blago osvijetljavajući obrise tvrđave. Lice joj se zgrčilo.

Kratak bljesak Billyjeva lika u njenim mislima zamijenio je drugi poznati lik. Muškarac je stajao tek nekoliko metara od nje.

- Forbes! - Skinula je secesionistički šeširić i stala se gurati kroz gomilu. - Forbes!

- Gospođo Huntoon - rekao je naglašeno učtivo, kao i uvijek kad bi se sreli na javnom mjestu. Naklonio se. Osjetila je zadah bourbona pomiješan s muškim znojem. Još se više uzбудila, no ova noć nije bila određena za takvu vrst uživanja.

- Forbes, hitno moramo razgovarati - prošaptala je. - Sutra, što prije. Orrv je odobrio Billyju i mojoj sestri vjenčanje. Ne mogu to podnijeti. Neću im dopustiti.

Još trenutak ranije, Forbes LaMotte izgledao je blaženo pijan. Odjednom, usta mu se pretvoriše u stisnut prorez. Nove rakete poletješe u nebo, tutanj topovskih salvi spojio se s brenčanjem zvona u nepodnošljiv zvuk. Morao se nagnuti ne bi li čuo što je govorila.

- Južna Karolina kreće u boj. Vrijeme je da i mi to učinimo.

Na lice mu se vratio opušten, pospan osmijeh.

- Stvarno je vrijeme - promrljao je. - Stojim vam na raspolaganju, gospo.

25. siječnja 1861, rano ujutro, kapetan Elkanah Bent stigao je u New Orleans, na putu ka jedinom gradu kojem je iskreno težio - Washingtonu. Sredio je premještaj u pravi tren. Stanje u zemlji iz dana u dan bivalo je sve ozbiljnije. Bio je siguran da Ministarstvo rata priprema spisak za unapređenja i da se kani reorganizirati za neizbježan sukob. Ili će uskoro početi, čim onaj mlakonja Buchanan napusti Bijelu kuću.

Tog je dana Bent odjenuo otmjeno i skupo građansko odijelo. Kupio ga je u Teksasu istog trena kad je odlučio da zastane u New Orleansu na dvadeset četiri sata. Činilo mu se da ne bi bilo zgodno šetati ovim projužnjačkim gradom odjeven u vojničku uniformu. Iz pouzdanih izvora saznao je da će se u Louisiana uskoro otcijepiti i pridružiti petorim državama koje su već istupile iz Unije. Na Sjeveru, te su države već nazvali Eskadra iz Zaljeva. Zvučalo je vojnički, ratoborno, što ga je posebno radovalo.

Šećući Bienvilleom, namirisao je kavu. Dobra kava bila je jedna od gradskih znamenitosti u kojima je, za ovog kratkog boravka, kanio uživati.

Imao je sreće što je uspio napustiti Teksas. I tamo je otcjepljenje bilo neminovno, a ljudi iz teksaškog ministarstva bili su naklonjeni Jugu. Stari Davey Twiggs, na čelu ministarstva, i Bob Lee, koji se prošle godine vratio iz Virginije i preuzeo zapovjedništvo nad Drugim konjičkim, bili su mogući izdajice i, još k tome, na čelnim mjestima u Teksasu.

Imao je sreću što je napustio Teksas i zbog drugih razloga. Nije uspio ukloniti Charlesa Maina, a imao je i lude sreće što je izbjegao vojni sud. Ako bude rata pružit će mu se nove prilike da se osveti Mainovima i Hazardovima. Već je bio odlučio zaviriti u vašingtonske liste prekomandi.

Bent nikada nije saznao jedno: je li Charles otkrio pravi razlog njegove mržnje? Vjerojatno jest; Charles i onaj prokleti Orry Main sigurno su pisali jedan drugome. U pismima je valjda stajalo sve o sukobima Benta, Orryja i Georgea Hazarda. Ako kojim slučajem nije saznao, tajna će sigurno biti otkrivena čim Charles ode na prvo odsustvo kući.

A kad Mainovi otkriju da Bent nije zaboravio osvetu; sigurno će to dojaviti i Hazardovima. No, još je uvijek bio u prednosti. Obje će obitelji povjerovati da u vrtlogu rata Bent mora zaboraviti na osobnu osvetu. Ta će ih zabluda skupo stajati.

Koliko se Bent razumio u nacionalna pitanja, neprijateljstva se nisu mogla izbjeći. Charleston je bio početna iskra. Dan nakon Božića, Andersonov malobrojni garnizon počeo je s tajnim pripremama. Noću, onespo-sobivši topove i spalivši lafete na Moultrieu, prebacili su se čamcem natrag u Fort Sumter. Ishod svega bila je zastava s palmovom grančicom koja je već sutradan zavijorila nad svakim federalnim posjedom u i oko Charlestona, osim tvrđave u koju se povukao Anderson zajedno s cijelim garnizonom.

Andersonovim ljudima još je uvijek bilo dopušteno da nabavljaju svježe meso i povrće na čarlstonskim tržnicama. No, odredi državne milicije u gradu bili su sve brojniji. Dio ih je odmah zaposlen na popravci topova u Fort Moultrieu, Castle Pinckneyju i Fort Johnsonu.

U Washingtonu je posljednjih tjedana Stari Buck očistio kabinet od južnjačkih utjecaja i zauzeo oštriji stav. Odbio je da se sastane s delegacijom Južne Karoline koja je stigla u prijestolnicu sa zahtjevom za predaju Fort Sumtera. Njihov pismeni zahtjev nije ni pročitao.

9. siječnja sukob se zaoštrio. Buchanan je naredio da parobrod Zvijezda Zapada zaplovi prema Charlestons Brod je nosio hranu, municiju i 250 vojnika, a kad se približio gradu, kadeti iz Citadele, dovedeni da opslužuju lučke topove, otvorili su vatru.

Andersonovi topovi nisu uzvratili da zaštite brod. Lakše pogođena jednom granatom, Zvijezda Zapada okrenula je pramac i zaplovila na pučinu. Time je nemio događaj okončan, ali ne i u Washingtonu.

Tamo je nastavljeno natezanje između vlade i nove delegacije Južne Karoline.

Prije nekoliko dana, Davis i ostali senatori država Eskadre iz Zaljeva napustili su Capitol. Prije odlaska svi su održali oproštajne govore čija je žalopojnost smišljeno trebala prikriti njihovu izdaju. Toga jutra, na gradskom pristaništu, Bent je čuo da Davis i ostali pripremaju zasjedanje u Montgomeryju, u Alabami, s namjerom da osnuju novu vladu.

Kako li će ta vlada stati nasuprot Washingtonu? Stari Buck samo što nije napustio predsjedničku fotelju, a novi čovjek, taj čudak Lincoln, iako popustljiv prema robovlasništvu, bio je odlučan u nakani da očuva Uniju. Bližio se rat. Budućnost se Bentu činila sjajnom.

Dobro raspoložen, Bent je stupio na zadnju stepenicu i pokucao na vrata kuće koju mu je preporučio neki neznanac za vrijeme puta od Teksasa do New Orleansa. Kad su se vrata otvorila, predstavio se lažnim imenom i ušao u kuću.

Nakon dva sata, golemi Crnac gnjevnih očiju dovukao ga je poluodjevenog u sobu vlasnice bordela, tresnuo njime u stolac presvučen plišem i stao pred vrata čekajući ishod razgovora.

- Stotinu dolara je obična pljačka. Bezobrazluk! -rekao je Bent zatičući košulju u hlače i zakopčavajući dugmad na rukavima. Možda bi mu na ovom mjestu uniforma mogla pomoći.

Sjedeći za skupocjenim, otmjenim stolom, madame Conti, odjevena u svileni ogrtač boje indiga oslikan velikim paunovima, izgledala je opušteno i smireno. Bila je krupna, čvrsta žena od šezdesetak godina. Začuđujuće bijela kosa bila je uredno počešljana. Uz ruku prepunu prstenja, dimio se tamjan u maloj, mjedenoj posudi.

- U svakom slučaju, gospodine Benton, stotinu dolara je cijena koju ćete morati platiti. Mlada djevojka poput Otille toliko stoji. - Žena je bacila pogled na list papira. - A tražili ste i neke posebne usluge. Mogu ih i nabrojati ako ste ih slučajno zaboravili. Zar vas nije upozorila da ih posebno naplaćujemo?

- Uvjeravam vas da nije. Madame Conti slegnula je ramenima.

- Slučajan previd. Ne utječe na cijenu.

- Odbijam platiti, bogamu. Apsolutno odbijam. Madame Conti nije odgovorila ljutnjom već se strpljivo nasmiješila. Pogledavši mimo Benta, rekla je:

- Što da činimo s njim, Pomp?

- I dalje ćemo se odnositi prema njemu kao prema gospodinu - zarežao je golemi Crnac. - Nastojat ćemo da se predomisi.

Bentova gornja usna orosila se znojem. Dobro je čuo ledenu prijetnju u Crnčevu glasu. Teškom se mukom napregnuo da ne pokaže strah. Madame Conti i dalje se smiješila.

- Natoči posjetitelju malo šampanjca. Možda mu pomogne.

- Neće pomoći - rekao je Bent. Nasmijala se i zatražila čašu za sebe.

Bent se trudio da smisli izlaz iz neugodne situacije. Očito, nije se mogao bezbolno izvući iz bordela, a nije ni kanio. Pustio je da se događaji na tren odvijaju sami od sebe i prihvatio čašu odličnog francuskog šampanjca. Ispio ju je do dna i pružio ruku da mu ponovno napune čašu. Madame je kimnula Crncu da tako i učini.

Šampanjac ga je smirio. Počeo je proučavati otmjeni ured. Na zidovima prekrivenim crvenim tapetama visjelo je mnoštvo velikih slika, osvjetljenih plinskim svjetlom. Na jednom velikom platnu vidio je lovce na krzna na riječnoj splavi.

- Tom se slikom ponosim - rekla je žena. - Naslikao ju je zapadnjak po imenu Bingham.

Nema se baš čime ponositi, pomislio je Bent otpivši još šampanjca. Oko mu je zapelo za portret mlade žene koji je visio na zidu iza madame Conti. Crte lice prelijepa crnokose žene učiniše mu se poznatima. No, nije se mogao sjetiti odakle.

Madame uhvati njegov pogled.

- Ah, divite se? Radila je ovdje prije mnogo godina. Bila je ljepša čak i od moje male Otille. I mnogo skuplja.

Kurvo stara, pomislio je. Ne propušta priliku da ga upozori na račun.

Tada se odjednom, sjeti gdje je već vidio to lice. Bilo je to na jednom od obiteljskih dagerotipa Charlesa Maina.

Ne, čekaj. Ova nasmiješena žena s portreta nije bila ona prelijepa kreolka čiju je sliku bio vidio u Teksasu. No, sličnost je bila očita. Možda sestra?

- Tko je ona, madame?

Okolo vrata madame Conti zazveckale su ogrlice dok je ispijala šampanjac.

- Nema razloga da vam ne kažem. Bila je jadnica sa dna, a uzdigla se vrlo visoko. Kad me napustila postala je poznata i poštovana žena bogatog njuorlin-škog tvorničara.

- Tamni odsjaj njene kože je očaravajući. Posebno nadahnuće slikara?

- Ne, naslikao je onako kako je vidio.

- Hoćete reći da je to prirodna boja njene kože?

- Da, monsieur Benton.

- Nevjerojatno. Izgleda tako romantično... - Nagnuo se povjerljivo prema madame Conti. - Kakav je kraj priče... ako znate i ako je želite ispričati, madame ?

Okrenula je stolac i zagledala se u sliku.

- Moja draga djevojka podarila je mužu djevojčicu. Nažalost, prelijepa je majka umrla. Kasnije, prije nego je i on skončao, pažljivi je otac poslao djevojku daleko ne bi li se udala. Bila je blijedoputa poput mene ili vas, ali su neki u ovom gradu znali prošlost i porijeklo njene majke.

Znači tako. Bile su to majka i kći. Bent nije mogao odvojiti oči od slike.

- A ti su ljudi, naravno, znali da dijete nije kreolka već oktoron, djevojka s osminom crnačke krvi. Nekad davno, lijepe mlade žene miješane krvi bile su na cijeni. Više nije tako. Ropstvo je sve izmijenilo. U današnje vrijeme ... - slegnula je ramenima i sjetno se osmjehnula - ... to znači biti prezren kao i punokrvni Crnac, taman kao noć. Monsieur Benton, što vam je?

Bent se trgnuo i prolio šampanjac na skupocjen sag.

- Slučajnost, madame. Iskreno se ispričavam. Izvukao je maramicu i sagnuo se da obriše sag.

Zastenjao je jer mu je veliki trbuh smetao.

Kćerka crnačke kurve i Mainovi bili su povezani. Očito, nitko nije sumnjao u njeno porijeklo; nijedna žena u čijim je žilama tekla crnačka krv ne bi mogla stati uz bok plantažerskih aristokrata. Kakvog li prediv-nog otkrivenja! Nije znao kako će ga upotrijebiti, ni kada, ali nije sumnjao da će ga kad-tad upotrijebiti.

- Madame, potpuno ste u pravu. Šampanjac zaista pomaže. - Oznojeno mu je lice sjalo od likovanja. - Usluge mlade dame bile su izuzetno zadovoljavajuće i nisam bio u pravu kad sam se prepirao zbog cijene. Platit ću pun iznos. Čak bih joj želio dati i pristojnu napojnicu, ako dopuštate.

Madame Conti hitro izmijeni pogleda s golemim Crncem koji je iza Bentovih leđa već nekoliko minuta

čistio nokte dugačkim nožem. Na njen neprimjetan znak, brzo je sakrio nož.

- Pa, naravno, monsieur Benton - rekla je i otmjeno kimnula glavom.

U Teksasu je pljuštaia hladna kiša. Potišten, Charles Main nadzirao je utovar kovčega i prtljage u vojna kola. Torbe su pripadale pukovniku Leeju.

Pet dana ranije, 8. veljače, Charles je napustio postaju Cooper i zajedno s dvojicom vojnika odjahao da prenese hitne poruke zapovjedniku puka. Prevalili su više od 260 kilometara po očajnom vremenu da bi stigli i otkrili kako je Lee opozvan u Washington po izričitoj naredbi generala Scotta. Bez sumnje, Scott je želio čuti što Lee namjerava i kome je odan.

Leejev-put bio je još jedan dokaz rasula u zemlji. Iako se važne granične države poput Tennesseeja i Leeove rodne Virginije još nisu priključile secesionistima, Teksas je istupio iz Unije prvog veljače, usprkos mračnim predviđanjima guvernera Houstona.

Dok je Charles jahao prenoseći poruke, u Alabami je rođena nova konfederacija i nova vlada. Za privremenog predsjednika izabran je Jefferson Davis i već se radilo na nacrtu privremenog Ustava.

Novoizabrani predsjednik Lincoln putovao je iz Illinoisa na Istok. Gotovo u svakom gradu vlak je morao stati a Lincoln održati govbr. U Washingtonu je senator Crittenden pokušao ponuditi kompromis u rješavanju robovlasničkog pitanja, ali ga nitko nije poslušao. Budući da su članovi Senata iz svih pamučnih država napustili Washington, lako je prošao prijedlog da se Kansas, kao slobodna država, priključi Uniji.

U međuvremenu, major Anderson vijećao je u Fort Sumteru, okružen topovima i odredima južnokarolinjanske milicije koji su čekali i najmanji povod da počnu s bombardiranjem. Charles se često pitao je li Billy još uvijek u tvrđavi. Anderson je poslao nekoliko ljudi u Washington tražeći upute što da radi. Možda je Billy bio jedan od njih. Charles se nadao da će njegov prijatelj izvući živu glavu iz tvrđave.

U Teksasu se govorkalo da će granične postaje preuzeti čete državne milicije ili teksaški rendžeri. Iako poznat kao pristalica Juga, general Twiggs je četiri puta tražio od Washingtona savjet ili naredbu, ali je svaki put primio neodređene i beznačajne odgovore.

Jedan je događaj, o kojem su pisale i novine u San Antoniju, bio tipičan za stanje i razdor u vojsci. U siječnju je za pročelnika Akademije u West Pointu postavljen Pierre Beauregard, jedan od najcjenjenijih oficira izašlih iz iste Akademije. Bio je na novoj dužnosti kraće od tjedan dana, a zatim je smijenjen. Otcjepljenjem njegove rodne Louisiane postao je nepouzdan i sumnjiv. Ljudi koji su zajedno krvarili u Meksiku, dijelili sve tegobe, godinama se poznavali, odjednom su počeli sumnjati jedni u druge, gledati se kao mogući neprijatelji i izdajice. Zbog svega toga Charles je bio sve potišteniji; nije znao što da radi, kamo da se okrene, kome da bude odan.

I sad je stajao na kiši čekajući Leeja da izađe. Uz njega je čekalo još devet oficira. Konačno se pukovnik pojavio ogrnut kabanicom, s kapom na glavi. Jedan za drugim oficiri su mu pristupili, salutirali i zaželjeli mu sreću. Charles mu se kao najmlađi obrati zadnji.

- Bilo je časno služiti pod vašim zapovjedništvom, gospodine.
- Hvala, poručnice
- Želim vam sretan put.
- Radije bih da moram putovati zbog drugih razloga. No, zaboravimo to. Želio bih vam nešto reći. Dobar ste oficir. Bez obzira na sve promjene, to se neće izmijeniti.
- Hvala, gospodine.
Lee se okrenuo i krenuo ka kolima. Zbunjen vlastitim dvojbama, Charles nije izdržao i narušio je protokol.

- Pukovniče?

Lee je zastao i okrenuo se.

- Da?

- Na koju ćete vi stranu, gospodine? Na Sjever ili Jug?

Lee je zanijekao glavom.

- Ne bih mogao dići oružje protiv Sjedinjenih Država. No, što ako budem morao braniti svoju rodnu Virginiju? Iskreno sam se nadao da ću izbjeći takvo pitanje. Mislio sam da će predsjednik Buchanan uspjeti ostvariti sklad pozivajući na ljubav prema Americi, no nije uspio. Mislio sam da će blagotvorna snaga kršćanstva riješiti pitanje ropstva, ali nije. I ja sam imao robove i savjest me mučila zbog toga. Robovlasništvo će nestati. Moralo bi nestati. A što se otcjepljenja tiče, po mom mišljenju bio je to običan prevrat. Usprkos tome, časni i poštovani ljudi osnovali su novu vladu, vladu koja počiva na otcjepljenju i ropstvu. Ne znam što će sutrašnjica donijeti, ne znam kako na sve da odgovorim. Leejevo lice ispirala je kiša. Izgledao je iscrpljen, upalih očiju. - No, siguran sam samo u jedno. Bez obzira kako svaki čovjek, svaka žena odgovori na ovo pitanje koje ste mi postavili, dogodit će se samo jedno. Slomit će nam se srca. Zbogom, poručnice.

Okrenuo se, prišao kolima i uspeo se do kočijaša. Konji zaštropotaše kopitima, kola zaklimataše kroz blato i naglo nestadoše iza zida kiše.

Charles se okrenuo i pošao natrag. Zbunjenost nije nestala jer je shvatio da je Lee u pravu. I Sjever i Jug propatit će prije nego svrši.

Dva dana kasnije, u San Antoniju, Davey Twiggs predao je sve federalne postaje u Teksasu državnim jedinicama. Ljudi odani Uniji mogli su se uputiti do luka u Zaljevu uz jamstvo da ih na povratku prema Sjeveru nitko neće ometati.

Charles je, završivši posao u Fort Masonu, stigao u postaju Cooper sat prije nego što su vojnici odani Uniji napustili utvrdu. Zapovijedao im je kapetan Carpenter iz Prvog pješadijskog. Neki su jahali konje, neki su morali pješačiti.

Prljav i iscrpljen od dugotrajnog jahanja, Charles se zagledao u vojnike iz Ohija, u četnu K koja se postrojila u dvored. Među njima bio je i kaplar Tannen, običan redov kod bitke za Lantzmanovu farmu; Charles se založio da ga unaprijede. Tannen se uspravio u stremenu i ošinuo pogledom sve koji su odlučili ostati u postaji. Nagnuo se na lijevu stranu i glasno pljunuo.

- Svatko tko ostane nije dostojan da nosi vojničko plavo. - Rekao je to glasno ne bi li ga svi čuli.

- Što ste to rekli, kaplare? - viknuo je Charles. Tannen ga mrko pogleda.

- Rekao sam da ste kukavička izdajica ako ostanete.

- Izgleda da više ne priznajete moj čin - rekao je Charles i strgnuo s vrata ogrlicu od medvjedih kandži. Zatim je skinuo i prljavi, znojem natopljeni sako. Prije nego što je itko uspio shvatiti, potegnuo je i napeo revolver. Predao ga je momku iz Alabame koji je stajao do njega.

- Tek toliko, da se netko ne bi umiješao. Momak iz Alabame se nacerio i čvrsto stisnuo colt.

Charles pristupi Tannenovu konju.

- Jedanput si mi pomogao. Bio sam ti zahvalan, no ovom uvredom to si izbrisao.

Tannen ga pogleda s konja.

- Dobro. Jebi se.

Charles posegnu za njim. Tannen je pokušao uzdama ošinuti Charlesa po licu, no Charles zgrabi uzde i omota ih oko kaplarova lijevog zgloba. Konj se počeo ritati.

Tannen izvuče sablju. Charles mu je izbi iz ruke i zavrtla daleko, zgrabi kaplara, povuče ga s konja i nekoliko ga puta žestoko tresnu posred lica. Teško dišući, obratio se onima koji su odlazili.

- Pokupite ga ako vam je stalo. A sljedećeg koji me nazove izdajicom, ubit ću na licu mjesta.

Stajao je spuštenih ruku dok su Tannena, potrbuške, prebacili na konja. Nedugo zatim unionisti su krenuli

Sat kasnije, Charles je napisao ostavku i počeo se pakirati.

Budući da u postaji nije bilo oficira koji bi ostavku primio i proslijedio je u Washington, Charles je na vrata barake zabio čavao i okačio o njega papir. Nakon nekoliko minuta, jahao je prema Zaljevu.

Lee je mogao razmišljati o dubljem smislu svega, no Charles je odlučio o svojoj sudbini na mnogo jednostavniji način. Dovraga i sve. Nikad i nije bio misaon čovjek. Bio je običan vojnik, konjanik i borac. Možda će Jug trebati ljude poput njega, baš kao što će trebati i filozofe.

Mrzio je što napušta Teksas jer ga je zavolio. Sve je više bio uvjeren da je robovlasništvo nerazborito i bio je siguran da će uskoro nestati. No, krv mu se uzburkala i vukla ga kući Sve do obale tjerao je konja galopom. Vraćao se domu.

ČETVRTI DIO HOD PREMA TMINI

Tvrdim da će buknuti požar. Danas su podmetnuli goruću baklju u hram ustavnih sloboda, i Bog će reći svoje; više nikad nećemo imati mira.

Odvjetnik James Petigru iz Charlestona, za vrijeme proslave otcjepljenja 20 prosinca 1860.god.

Iz dana u dan, Fort Sumter sve je više nalikovao zatvoru.

Billy je bio smješten u vlažnu sobicu ciglenih zidova koja je gledala na klisuru. Soba je bila neugodna jer je u njoj gotovo uvijek bilo mračno. Garnizonske zalihe svijeća i šibica gotovo su se potrošile. Zadnji put ih je u siječnju naručila gospođa Doubleday, dan prije nego što su sve žene napustile garnizon i otputovale na Sjever. Billyju je preostala jedna jedina svijeća. Palio ju je na samo nekoliko minuta dnevno ne bi li komadićem cigle na zidu napravio novu crtu, znak da je protekao još jedan dan. U veljači je na zidu ucrtao dvadeset jednu crtu.

Više nije mogao vidjeti Brett. On nije bio među određenima da svakih nekoliko dana pođe do grada i nabavi usoljene svinjetine i svježeg povrća. Opskrba im je omogućena dobrom voljom guvernera Pickensa i zalaganjem nekolicine značajnih čarlstonskih ljudi.

Bilo je naravno i onih drugih, također utjecajnih ljudi koji su se protivili dopuštenju da se garnizon opskrbljuje hranom, i to su često jasno i glasno isticali. U jednom od Brettinih pisama stajalo je da se u Mercuryju Rhett zalaže da izgladnjivanjem prisile garnizon na predaju. Billyju se čnilo da i guverner pokušava nešto slično, samo na drugačiji način. Pickens je zabranio četrdeset trojici radnika, običnih zidara koji nisu službovali u vojsci, da napuste Fort Sumter. Valjda je mislio kako će oni pripomoći da se garnizonske zalihe smanje i tako požuriti onaj dan kad će Anderson biti primoran da se preda. Nekoliko je oficira otvoreno tvrdilo da guverner blefira, da nema ni ovlasti ni prava da tako nešto naredi. Doubleday je glasno zagovarao ideju da bi bilo moguće, kad bi to Anderson stvarno htio, jedne noći potajice iskrcati radnike na obalu. Nije to rekao Andersonu u lice, a zapovjednik, svjestan da bi i najmanji incident mogao izazvati sukob, nije želio riskirati.

Brett je pisala da odred vojnika, koji dolazi u Charleston po namirnice, mora prolaziti ulicama % puškama na gotovs. Vojnike uvijek prati razjarena gomila i često s mižnjom izvikuje Doubledayevo ime. On je bio najomraženiji čovjek u tvrđavi, jer su svi znali da je Crni republikanac. Ako ikada stupi nogom na tlo Charlestona, rulja će ga zgrabiti i linčovati, pisala je Brett.

Tako je, poput Billyja, i Doubleday bio. silom prilika, zatvorenik Fort Sumtera.

Billy je pokušavao raditi što više. Kad su zidari koje je nadgledao završili s radovima na drugom katu topovskih postolja, Foster ih je poslao da rade na glavnom ulazu. Zatvarah su ulaz debelim kamenim zidom ostavivši u sredim okruglo okno okovano željeznim obručem. Anderson je naredio da se, čim zid bude gotov, pred okno dovuču haubica.

Svi u tvrđavi osjećali su se nekako otupjelo. Mnogo su radili a napetost je samo pojačavala umor. Posebno je teško bilo kapetanima Seymouru i Doubledayu. Njih su se dvojica izmjenjivali na dežurstvu pa je svaku drugu noć jedan od njih bio budan.

Zbog ozbiljnosti situacije vojnici su bili otvoreniji, prisniji, manje vojnički službeni. Jednog popodneva, naslonjeni o bedem tvrđave, Doubleday i Billy gledali su malu škunu kako natovarena uplovljava u luku Morris Islanda. Škuna je dovozila željezne ploče koje su trebale biti ugrađene u postolje za topove, postolje koje su gradili na rtu Cummings, otprilike četiri stotine metara daleko od Fort Sumtera.

- Pogledajte samo! - uskliknuo je Doubleday. — Poklanjamo im sve vrijeme potrebno da postavu topove i do vuku miniciju.

Bila je to istina. Od Moultnea, sad dobro utvrđenog vrećama pijeska, preko rta Cummings do druge strane luke, sve je bilo načičkanom topovima. Billy je sasvim dobro vidio ljude kako se vrzmaju oko topova iznad kojih su vijorile zastave s palminom grančicom ili pelikanom.

Poput većine u garnizonu, i Billy je držao da je major Anderson častan, savjestan čovjek, doduše malo star i suviše pobožan. Osjetio je potrebu da odgovori na kapetanovu primjedbu.

- Kad bi major pokušao spriječiti njihovo naoružavanje, mogao bi cijelu zemlju uvući u krvavi rat. Ja ne bih preuzeo takvu odgovornost.

- Ne bih ni ja - upao je Doubleday. - Vjerujte mi, svjestan sam dvojbe, no to ne pomaže smanjivanju opasnosti u kojoj se nalazimo.

- Mislite li da bi mirovna konferencija mogla nešto izmijeniti? - pitao je Billy. Konferenciju je sazvala

država Virginia, a bivši predsjednik Tyler odredio je Willardov hotel u Washingtonu za mjesto sastanka. No, neke važne države poput Michigana i Kalifornije odbile su poslati svoje delegate.

Douglas je izravno odgovorio na pitanje.

- Ništa neće izmijeniti. Po mom mišljenju ne može se spasiti i Unija i robovlasništvo. - Udario je šakom o bedem. - Tako bih želio da major zaboravi naredbe barem na sat vremena i da nam dopusti da uništimo one topove. Ako to ne učinimo, uskoro ćemo biti u središtu vatrenog obruča.

Vatreni obruč. Prikladan izraz, pomislio je Billy gledajući lučke radnike kako iskrcavaju teret sa škune. Topovi Južne Karoline bili su upereni na Fort Sumter sa svih strana, osim s pučme. Netko će slučajno ili po naredbi ispaliti prvi hitac na tvrđavu i započet će rat. To je neizbježno.

Brettino slijedeće pismo potvrdilo je rastuću opasnost. Ratna je groznica harala Charlestonom. Double-day i ostali oficiri u garnizonu vjerovali su da je to razlog zbog kojeg je predsjednik Davis žurio da u ime nove vlade preuzme zapovjedništvo nad topovima u Charlestonu. Osim toga, Davis je u Washington poslao službene delegate Konfederacije ne bi li ishodili predaju Sumtera.

Nekoliko dana kasnije, Billy je od samog Andersona čuo iznenađujuću novost.

- Davis šalje svog oficira da preuzme zapovjedništvo nad topovskim baterijama Charlestona. - Major je uzdahnuo. - Poslao je Beauregarda.

Stajali su uz jedan od topova na bedemima. Polovica od 48 topova na Sumteru bila je postavljena na otvorenom, a druga polovica "u kazematama na prvom platou. Na dvadesetak metara od tvrđave plovila je Nina, jedan od dva patrolna parobroda što su svakodnevno nadzirala luku. Strijelci s krme broda prepoznali su Andersona i počeli dovikivati pogrde i psovke. Visoki zapovjednik upalih očiju ostao je miran.

- Kapetana Beauregarda iz Louisiane? - pitao je Billy.

- On je sad brigadirski general Beauregard, general Američkih Konfederativnih Država. Kad sam '36. i '37. godine predavao artiljeriju na Akademiji, bio je jedan od mojih najboljih kadeta. Bio je tako dobar da sam ga odmah poslije diplome zadržao kao instruktora. - Major je skrenuo pogled prema rtu Cummings i njegovim topovima. - Čini se da će za onim topovima biti sve više profesionalnih vojnika. - Anderson se okrenuo i pogle-

198

dao mladog poručnika. Svjetlo zalazećeg sunca naglašavalo je crte majorovog lica. - Htio sam vas pitati nešto sasvim drugo, poručnice. Vaša mlada dama još je uvijek u Charlestonu?

- Da, gospodine. Primam njena pisma gotovo svaki drugi dan.

- Vas se dvoje još uvijek želite vjenčati?

- Vrlo rado, gospodine, no to se čini teško izvedivim u ovom trenu.

- Pa, možda i ne. Kao što znate, kapetan Foster ne želi da oficiri inženjerci budu na straži i da dežuraju noću - svi su se poručnici, inženjerci, dobrovoljno javili da stražare, no Foster im to nije odobrio - pa tako, kad završite s radom, neću zaboraviti vaše namjere.

Billyjeve nade živnu, ali osjeti i drugačiji poriv.

- To je lijepo od vas, gospodine, ali ne bih želio napuštati tvrđavu ako se očekuje napad.

- Neće biti napada - tiho je odvratio Anderson. -Barem ga mi nećemo izazvati. Možete li zamisliti razmjere užasa ako Amerikanci otvore vatru na druge Amerikance? Tako se nešto neće dogoditi zbog mog nepromišljenog poteza. Nije me stid reći da svake večeri molim Boga da ustrajem u tom zavjetu.

Anderson je bio sušta suprotnost ratobornom Dou-bledayu. Billy je gledao kako sunce zalazi za čarlstonске krovove i ponadao se da će Anderson uspjeti. Bila je to trenutna nada. Nije joj se želio prepustiti cijelim bićem jer se bojao razočaranja.

Polagano je proučavao luku, brojeći topove koji su ih okruživali. Po kalibru mogao je prepoznati sve do jednog.

Vatreni obruč. Spreman da plane prema nečijoj naredbi ili zabunom. Dok je sunce zapadalo, usprkos maioprijašnjem bljesku nade, osjetio je kako ga ponovno obuzima plima pesimizma.

Te iste večeri Orry se iskrcao s riječnog brodića na pristaništu Mont Royala. Nakon dvadeset minuta pridružio se Charlesu u biblioteci.

- Kakvo je stanje u Charlestonu? - pitao ga je bratić i natio viski u dvije čaše.

- Loše. Posao ne napreduje. Trgovci su počeli cviljeti.

- Zar ljudi napuštaju grad?

- Naprotiv. Nikad nije bilo toliko posjetitelja. No, troše samo onoliko koliko moraju. Isto tako i mještani.

- Ne čudi me. Tko je lud da troši novac kad svakog trena može buknuti građanski rat? Za dva tjedna hljeb kruha plaćat ćemo dvadeset dolara.

Ozbiljna lica, Charles se zavalio u stolac i prebacio nogu preko naslona za ruke. Prva dva dana nakon povratka osjećao se ugodno, no taj ga je osjećaj brzo napustio. Razgovarao je s Orryjem o Elkanahu Bentu. Iako je saznao tek nekoliko novih pojedinosti, ponovno ga je potištiio sažianje o razmjerima

ljudske mržnje. Ako počne rat ta će mržnja buknuti još većom snagom. U svakom slučaju, bio je prilično siguran da mu se put s Bentom više neće ukrížiti.

Bent nije bio jedinim razlogom njegovog lošeg raspoloženja. Nedostajao mu je Zapad i, na njegovo čuđenje, u rodnoj državi više se nije osjećao sasvim dobro. Nije se usudio priznati da za njegov nemir postoji samo jedan lijek: borba.

- Vijesti su sve tmurne - rekao je Orry otpivši gutljaj iz čaše. - Nezadovoljstvo novom vladom sve je veće. Čini se da je Davis, kad ju je osnivao, namjerno zaboravio na ljude iz Južne Karoline.

Charles ništa ne reče.

- Kako se drže naši u ulici Tradd? - pitao je.

- Cooper se trudi, ali mu okolnosti nisu naklonjene. Teretni brod nema previše posla, a dio njegova posjeda na James Islandu pretvorili su u topovska gnijezda.

- Vjerojatno je mogao birati između pristanka i prijetnje da mu rulja spali brodogradilište.

- Judith i Brett brinu o Cooperu, no prilično je klonuo duhom. Obistinile su se njegove najcrnje slutnje.

- Jesi li vidio Ashton ?

- Nisam. Rekoše mi da je James blizak guverneru Pickensu i da je, usprkos izostavljanju mnogih Južnoka-rolinjana, na dobrom putu da ga pozovu u Montgomery. Oh, da, još nešto. Iz pouzdanih sam izvora saznao da su ratne pripreme potpuno ispraznile državnu blagajnu.

- A što je sa zajmom od sedamsto tisuća dolara koji pokušavaju dobiti?

- Nitko im ga ne nudi.

- Pa, možda se ipak sve smiri. Možda će problem Fort Sumtera riješiti mirnim putem.

- Predsjednik Davis je rekao da će zauzeti Sumter pregovorima ili silom. Za koji tjedan Lincoln će biti službeno ustoličen. Možda će tada sve biti jasnije.

Dva bivša vojnika zasutješe i pogledaše se u mraku biblioteke. Nisu sumnjali da će se zbiti ono što su željeli ljudi koji su bili na vlasti u njihovoj državi.

Nakon dva dana, uz ogradu parobroda Nina, stajao je James Huntoon držeći u ruci tanjur pileće salate i čašu tokajca.

Na brod se ukrcalo tridesetak uzvanika ne bi li u predvečernjem krstarenju razgledali kako napreduje opsada i kakvo je stanje u Fort Sumteru. Na stražnjoj je palubi bila postavljena hladna zakuska koju je pripremio odbor odabranih žena na čelu s Ashton. Šestorica robova posluživala su goste.

Sa sjeveroistoka je puhao prohladan vjetar nagovješćujući svježnu noć kasne veljače. Dok je Huntoon glasno žvakao, Nina se okrenula i zaplovila prema luci grgoljenci lopaticama po vodi.

- Znae, guverneru - rekao je Huntoon čovjeku koji je stajao do njega - ovo odugovlačenje odlučnog rješenja sudbine Fort Sumtera postaje nepodnošljivo brojnim građanima.

- Ruke su mi sputane - odgovorio je Pickens. - Uskoro će stići general Beauregard, a uzgred budi rečeno, predsjednik Davis mi je otvoreno rekao da će on zapovijedati, a ne ja.

- Hmmm - Huntoon je ispio vino. ~ Mislio sam da se naša država otcijepila ne bi li zaštitila svoja suverena prava. Zar smo ih već predali u ruke neke druge vlade ?

Pickens se osvrnuo preko ramena da pogleda ne prisluškuje li netko.

- Ja ne bih govorio tako glasno ... a ni tako kritički. Ne ako očekujete mjesto u Montgomeryju.

- Naravno da očekujem. Čini mi se da su principijelni i hrabri ljudi prijeko potrebni u glavnom gradu. Moramo nastojati na brzom rješenju problema Sumtera.

- Ne budite tako nestrpljivi, James - počeo je guverner, no Huntoon ga brzo prekinu:

- Besmislica, gospodine. Ako mi ne budemo odlučno djelovali, učinit će to drugi. Jučer sam čuo kako se govorka o novom secesionističkom pokretu. Neki utjecajni plantažeri ove države šapuću o otcjepljenju od Davisove vlade i mogućnosti da zatraže od Velike Britanije da proglašava Južnu Karolinu protektoratom.

- Pa to je čista glupost - uzviknuo je Pickens, ali mu je glas odavao zabrinutost i nervozu. S razlogom. Nedavno mu je njegov prijatelj Bob Rhett rekao da se šuška o nakani Stephena Douglasa da očuva Uniju. Guverneru nije trebao još i luđački pokušaj utemeljenja britanske kolonije.

- Moramo biti strpljivi i suzdržani, barem još neko vrijeme. Davisovi poslanici sigurno neće uspjeti u Wash-ingtonu. Dotad će ovdje već biti Beauregard i imat ćemo naš rat.

- Iskreno se nadam - promrmljao je Huntoon. Pažnju mu je odjednom privukao oficir koji je stajao na zidu Fort Sumtera. Prepoznao je Billyja Hazarda. Podigao je čašu s vinom i nadmoćno ga pozdravio.

S yrha bedema Jenki mu je kimnuo. Ležerno i nemarno. Huntoon se to učinilo uvredljivim. Imat ćemo naš rat, a ti ćeš biti među prvim žrtvama, pomislio je dok se parobrod udaljavao od utvrde i primicao lučkom pristaništu.

Na Brettino rame netko je spustio tešku raku U glasu je prepoznala jak naglasak čovjeka s visočja.

- No, curo, samo sam te pit'o kako da stignem do ...

- Pitajte nekog drugog - presjekla ga je odrješito i vrškom cipele udarila čovjeka u potkoljenu. Bezobraznik je zajaukao i počeo psovati. Zapahnuo ju je zadah viskija. Odlučno mu je maknula ruku s ramena i žurno pošla niz ulicu Meeting. Krupan mladić u prljavom odijelu i sa šešišom široka oboda krenu za njom.

Prestrašena, ubrzala je korak i skrenula nadesno, u ulicu Tradd. Progonitelj je zauriao nešto o čarlstonskim kurvama i odustao od nakane da je stigne.

Brett se prisili da se osvrne. Čovjek je prelazio ulicu Meeting i nestajao u gužvi prolaznika. S olakšanjem je odahnula i stresla se.

Charleston je bio prepun posjetitelja iz svih krajeva Juga. Dolazili su u razgledanje grada, radoznalo gledali pripreme za opsadu Sumtera, slušali ulične govornike koji su napadali budalu iz Illinoisa, divili se vježbama kadeta iz Citadele i uniformama pripadnika državne milicije.

Većina posjetitelja nije trošila mnogo novca. Skupilo se i mnogo probisvijeta poput onog nasilnika koji ju je pratio. Bio ju je presreo kad se vraćala s gradske tržnice gdje je odreda vojnika iz Fort Sumtera predala pletenu košaru punu sira, kruha, svijeća i šibica.

I tamo joj je zaprijetila opasnost. Još se uvijek sjećala lica ispunjenih mržnjom i čula psovke mještana kad je uručila košaru starijem kaplaru. Najblaža pogrda koju je čula bila je izdajica; ostale su bile prostačke psovke.

- Gospodin Rhett i njegovi istomišljenici vrlo često napadaju Sjevernjake optužujući ih za povlađivanje rulji i niskim porivima gomile - rekla je Judithi nakon što se vratila kući. - A to isto ne vide usred Charlestona.

- Da, svakim je danom sve teže - složila se Judith. Pružila je ruku i uhvatila sina za zglob. - Judah, molim te ne igray se s tim loncem,

No, dječak je nastavio miješati po zdjeli u kojoj su se krčkale ostrige. Za stolom je sjedila Marie-Louise vrpoljeći se.

- Mama, hoće li tata opet raditi cijele noći?

- Da, ovih dana ima puno posla.

Judith i Brett se pogledaše svjesne laži. Nikakav posao nije odvodio Cooper a svake noći na James Island. Već tjednima gradnja Zvijezde Karoline nije se pomaknula s mrtve točke. Pa ipak, Cooper je stalno odlazio na brodogradilište i ostajao do kasno u noć. Iscrpljen i mršav ponašao se poput čudaka na poprištu neke željezničke nesreće. Vrzmao se oko krša željeza pokušavajući otkriti uzrok nezgode. Brett je brinula o bratu jednako kao i o Billyju.

- 6h, moram ti pokazati New York Herald koji je prekjučer donio Cooper - uzviknula je Judith. - Postavljena je nova kazališna predstava koja govori o Fort Sumtera. U novinama su imena glumaca, a isto tako i ime glumca koji igia poručnika Williama Hazarda.

- Hoćeš reći da svi likovi nose imena stvarnih ljudi ?

- Da. Anderson, Doubleday... svi su a predstavi.

- Je li to umjetnost ili trka za dobrom zaradom?

- Čini mi se ovo drugo - odgovorila je Judith. Brett je uzdahnula. Za samo nekoliko tjedana cijela je zemlja poludjela. Malo pomalo Amerikance je obuzela čudnovata ludost u kojoj je sve postalo moguće. Najgore od svega bilo je to što je ta pomama zaprijetila i čovjeku kojeg je voljela. Svi su govorili da će Beaure-gard, istog trena kad Lincoln bude ustoličen za predsjednika, naredili napad na Sumter i otpočeti rat, a osamdeset ljudi u tvrđavi past će kao prve žrtve topovske paljbe, puščanih metaka i bajoneta.

Svake noći imala je košmarne sne i strahovala je poći na počinak. Stalno joj se u misli vraćala jedna te ista slika: kročila je u pogrebnoj povorci za Billyjevim kovčegom. Nakon odlaska s Mont Royala izgubila je šest kilograma, a-oči su joj uokvirivali tamni kolobari.

Uzela je škare i iz novina izrezala članak o kazališnoj predstavi. Nasmrt se prepala čuvši dva glasna topovska plotuna.

Vježba, shvatila je. Iskušavaju topove na Mount Pleasantu. Već se toliko navikla na pucnjeve da je točno znala odakle dopiru.

Plotuni su još odjekivali kad je Brett prestrašeno pogledala ruku. Čuvši gruvanje, bila se trgla i posjekla škarama a da nije ni osjetila. Zagledala se u žarkocrvenu krv koja je lagano klizila s dlana prema zglobu.

Pogled na krv, grmljavina topova, pijani muškarac koji ju je napao na ulici i psovke na tržnici nadvladali su njene snage.

- Billy - šapnula je dok su joj na oči navirale suze. - Billy. - Pritisnula je okrvavljenu ruku o usta pokušavajući savladati strah.

- Hoćeš reći da se njihov usrani predsjednik morao ušuljati u Washington ?

- Baš tako. Bio je obučen u neko iznošeno odijelo, baš kao i njegov unajmljeni detektiv, Pinkerton. Stigli su spavaćim kolima usred noći, poput običnih putnika. Poput lopova.

- Dobro, zašto je Lincoln sišao s vlaka?

- Kažu da se boji zavjere, atentata. Da sam ja bio u blizini, možda bih i pomogao urotnicima da ga... oh, dobra večer, gospodine Main.

- Gospodo. - Gadjljiva izraza lica Cooper im kimnu glavom. Nije želio drugačije pozdraviti dvojicu kaplara novoosnovane jedinice državne artiljerije koja je bila dodijeljena majoru Evansu, zapovjedniku snaga smještenih na James Islandu.

Cooper je čuo o čemu razgovaraju jer je naišao sa stražnje strane brvnare koju su podigle državne vlasti na rubu njegova brodogradilišta, otvoreno mu napisavši da će brvnaru podići sa ili bez njegova pristanka.

Odvratne gnjide, pomislio je Cooper prošavši mimo kaplara i brvnare. Hroptavo je zakašljao zbog noćne vlage. Na pučini je svijetlilo plavo signalno svjetlo Fort Sumtera. Gledajući u tom pravcu, nije morao gledati i kobilicu nedovršenog broda koji je ležao u gustoj magli kao svjedok neispunjenih južnjačkih snova. Činilo mu se da sve više nalikuje Brunelu. Niski inženjer također je bio svjedokom propasti vlastitog sna.

Cooper je primijetio i svjetla topovske baterije na drugom kraju otoka. Odlučio je da ne ide tamo. Čučnuo je, zagrabio šaku pijeska i pustio ga da mu sipi kroz prste. Zagledao se u maglu.

Morao je donijeti odluku. Ministar mornarice poslao mu je iz Montgomeryja brzojav obavijestivši ga da mu šalje dva člana Odbora za pomorstvo. Stići će ujutro. Znao je što žele od njega.

Njegovo skladište, brodogradilište, njegove brodove.

O novoj vladi imao je loše mišljenje. Otcjepljenje je držao početkom tragedije. Zašto je onda dvojio o odgovoru koji će izreći članovima Odbora? Znao je zašto.

Dvojio je zbog odanosti vlastitoj državi, odanosti koja je rasla u njemu poput oceanske plime. Mrzio je taj osjećaj, no nije mu se mogao oprijeti.

Ustao je i krenuo natrag. Zakruljilo mu je u želucu.

Sjetio se da od jutra ništa nije jeo. Tokom dana ni o čemu drugom nije mislio nego o odluci zbog koje se raspinjao. Što da učini?

Ne, nije to bilo pravo pitanje. Svaki razborit čovjek znao je da mora pobjeći s Juga dok još ima vremena. Pitanje mora drugačije postaviti. Što želi učiniti?

Za odluku je imao vremena samo do sutra ujutro.

- Rex, o čemu ste to šaputali? - Ashton je prolazila mimo ostave i čula Rexa i starijeg kućnog roba Homera kako gorljivo raspravljaju.

Momak je ustuknuo pred gospodaricom.

- Nismo šaputali, miz Huntoon.

- Proklet bio ušljivi Crnče, čula sam vas. Sasvim sam jasno čula riječ Linkum.

Rex dahnu.

- Linkum? Ne, gospojo, kunem se da nikad... Homer ga stisnu za nadlakticu i prekine u pola rečenice. Homer se približavao pedesetim i već je znao što ih čeka. Otupjela pogleda šapnuo je momku.

- Ne koristi da lažemo. Ako se opireš teže te kazne. Najbolje je da prihvatimo ono što nas sljeduje.

Okrenuo se k Ashton, spreman da učini ono što je predložio mlađem robu. No, Rex se nije želio samo tako pomiriti.

- Ne, Homer, ne želim da...

Homer ga stisnu jače, tako da Rex zajauče. Ashton je počela glasno disati i oštro im zapovjedi:

- Skidajte hlače, obojica.

Njen orahov prut bio je uobičajenom mjestu u kuhinji. Kuharica i dvije djevojke prestrašeno se zgle-daše kad je gospodarica gnjevno upala u kuhinju, zgrabila prut s police i izjurila van.

Ashton je osjetila potrebu da prekine to oduševljenje Lincolnom prije nego uzme maha među robovima. U cijelom Charlestonu, na svim plantažama u državi, robovi su se okupljali i šaputali tu jednu riječ: Linkum.

Oni koji su znah čitati shvatili su da je taj čovjek postao predsjednikom Unije, Većina ih nije znala mnogo o njemu, osim da je Crni republikanac. No, njihovi su gospodari tako žestoko mrzili tog Linkuma da je morao biti prijatelj Crnaca.

U ostavi, Rex i Homer svukoše hlače i okrenuše se zidu. Ashton im je naredila i da skinu poderane gaće. Nevoljko je poslušao. Vidjevši vitke, mišićave butine mladića u Ashtonu se nešto zgrči.

- Svakome po pet udaraca - rekla je. - I ako još ikada čujem da izgovarate ime tog odvratnog majmuna, dobit ćete deset udaraca, možda i više. Tko će prvi pod prut?

Homer mirno odgovori:

- Ja ću, gospojo.

Ashton je osjetila kako joj se grudi nadimaju pod haljinom. Disala je ubrzano. Vidjela je kako Rex prestrašeno pogledava preko ramena.

- Ne, nećeš - promrmlja i je zamahnula prutom. Ošinula je Rexa? a udarac odjeknu poput pucnja.

Momak se nije oslonio dlanovima o zid pa je od udarca žestoko tresnuo bradom. Jauknuo je i ponovno pogledao preko ramena. U očima mu je bljesnuo divlji otpor, gotovo ubilački.

- Gledaj u zid, crnčugo - rekla je Ashton. OšinuJa ga je iz sve snage.

Homer je svinuo desnu ruku, naslonio čelo i zažmirio.

Poslije svega osjećala se kao da je prebrodila divlju

oluju nakon koje se skrasila u mirnoj luci. Povukla se u sobu i legla na krevet. U rukama je osjećala ugodan umor.

U mislima je obnovila svaki detalj kazne, onako kako se stvarno dogodilo, uživajući u svakom udarcu. Zatim je izmijenila sudionike kazne; uza zid nisu stajali Rex i Homer. Šibala je prestrašenog i stisnutog Billyja Hazarda.

Osjećala se nervoznom i nezadovoljnom jer je Billy bio zatočen u Fort Sumteru i jer se nije pojavljivao u gradu. No, kad za koji dan bude stigao general Beauregard, valjda će se nešto promijeniti. Raniji pokušaji da naudi Billyju bili su glupi i promašeni. Naravno, bilo bi joj draže da ga može osobno uništiti, no, i ona i Forbes bit će zadovoljni ako umre u tvrđavi.

Nesvjesno, ruke joj pođoše od trbuha nadalje. Znoj joj je orosio gornju usnu i čelo. Sklopila je oči i zamislila novu sliku: Billyja usred vatre i zidova koji se ruše. Južnokarolinški topovi rušili su Fort Sumter i zatrpavali Billyja Hazarda. Polagano, nestao je pod kamenjem. Dišući uzbuđeno, stiskala se rukom.

Nek' svrši, pomislila je. Oh, Bože, nek' svrši što prije.

Zaječala je tiho. Nagli trzaj njena tijela pomaknuo je krevet.

Momak iz Georgije počeo je padati. Forbes LaMotte sklonio se ustranu ne bi li žrtva pala pred njegove noge. Momkovo lice zabilo se u pijesak. U tamnim oblacima ožujskog popodneva sijevnu munja i prasnu grom.

Forbes je izmasirao natečenu desnu šaku a zatim namjestio kravatu. Iza njega stajao je vitak mladić u otmjenom odijelu. Pustio je Forbesa da sam završi tučnjavu.

Podupirući se laktovima, momak iz Georgije pokušavao je ustati. Forbes mu je izbio tri zuba i raskrvario usta. Vidjevši da se pokušava dići, Forbes polagano stavi nogu na momkov zatiljak, naglo ga gurnu i žabi mu lice ponovno u pijesak.

Zatim je posegnuo u unutrašnji džep kaputa i izvukao srebrnu pljosku, odvrnuo čep i iskapio piće do dna. Vratio je bocu u džep i okrenuo se prema četvrtom momku. Džordžijac se stisnuo uz daščaru, očito prestrašen. Sve je vrijeme gledao kako Forbes mlati njegova prijatelja.

- Pa, gospodine - rekao je Forbes posprdno. Hoćemo li ponoviti ono o čemu ste razgovarali i što je izazvalo ovu malu lekciju? Dakle, da vidimo. Kad smo naišli gospodin Smith i ja, vi i vaš prijatelj ste glasno kritizirali stanovnike Charlestona. Rekli ste da smo prisvojili pravo i da govorimo u ime cijelog Juga.

Vitki momak, Preston Smith, stao je uz Forbesa.

- Drsko prisvojili. Tako ste doslovce rekli. Forbes je žmirnuo.

- Sjećam se.

Smithove zlobne oči zadržale se na prestravljenom Džordžijancu. Uživao je u mučenju, pogotovo kad bi netko drugi šakama utjerao strah u kosti protivnika. Zato je nastavio.

- Također je rekao da se Južnokarolinjani ponašaju kao da su prisvojili pravo na otmjenost.

- Prisvojili pravo - ponovio je Forbes kimnuvši glavom. - Ta me opaska najviše razbjesnila. - Vrškom čizme lupio je momka koji je ležao. - Al' čini mi se da ima nešto u toj tvrdnji. Vas ste se dvojica namjerili danas na bolje od sebe.

Preston se zacerekao.

- Nisam siguran da ti vjeruje, prijatelju. Forbes naglašeno uzdahnu.

- Oh, nije valjda. Onda ćemo morati i njemu očitati bukvicu.

Preskočio je momka ispruženog na tlu i krenuo k drugom koji se stisnuo uz daščaru kao da se želi upiti u njen zid. Momak je pogledao na jednu, zatim na drugu stranu i, kad mu je Forbes prišao, naglo se okrenuo i potrčao.

Repovi kaputa lepršali su zbog brzine kojom je momak bježao. Preston je piasnuo u smijeh.

- Ne zaustavljaj se sve do Savannaha, seljačino.

- Reci im da pokupe prijatelja - zaurkao je Forbes, smijući se do suza.

Preston mu stade maramicom čistiti prašnjava koljena i laktove.

- Dovraga, ti mi turisti stvarno idu na živce - rekao je dok se Forbes saginjao da dohvati šešir, Krenuli

su prema ulici ostavivši onesviještenog momka da leži u pijesku. - Misle da mogu doći ovamo i govoriti što ih je volja.

- Naša je dužnost da im promijenimo mišljenje. Prilično dosadan posao. Hajd'mo na još jedno piće.

- Ali, Forbes, pa tek su dva popodne. Forbesu.se nije svidjela primjedba.

- Što, dovraga, to treba značiti?

Preston je prešutio odgovor. Nije se usudio reći prijatelju da previše pije. U zadnje vrijeme Forbes ništa drugo i nije radio nego po raznim barovima i krčmama slavio južnokarolinsku nezavisnost. A piće je samo pogoršavalo njegovo raspoloženje. Kad ne bi pronašao nekog poput ona dva Džordžijca, vrlo je lako mogao iskaliti bijes i na prijatelju. Preston shvati da bi se baš to moglo dogoditi i brzo izmisli izgovor.

- Ne znači ništa. Vrlo bih rado pošao s tobom, ali ne mogu. U dva moram biti kod Dolla Fanchera. Dođi, potražit ćemo tvoju kočiju, pa ću onda otići.

- Ne treba mi kočija - otpuhnuo je Forbes. - Treba mi još jedno piće.

Hodali su bez riječi. Nebo su prekrili tamni oblaci. Preston se spotaknuo i očešao o prijatelja, a Forbes ga je divljački odgurnuo.

Iz pokrajnje ulice krenuli su u Gibbs Street, a zatim niz Legare prema Batteryju. Tamo naletješe na odred starijih muškaraca koji su vježbali s jednako starim puškama.

Već nekoliko tjedana osnivali su u Charlestonu odrede takozvanih domobrana. Bila je to neka vrst neslužbenih jedinica sastavljenih od starijih ljudi, osnovana prvenstveno da nadzire Crnce i robove u slučaju da mladi ljudi budu regrutirani i pozvani u rat. Preston je mahnuo jednom sjedobradom čičici, stricu Nabu Smithu.

Počela je sipiti kišica. U daljini se nazirao mračni obris Fort Sumtera.

Uz lukobran stajala je kočija i čekala Forbesa. Preston mu je pomogao da se ukrca i sjedne, jer sam nije mogao. Dvaput se spotaknuo o nisku stepenicu kočije. Kad se zavalio u sjedište presvučeno tamnocrvenim plišem, pozvao je prstom Prestona,

- Upadaj, prebacit ću te do Dolla Fanchera.

- Ne, hvala, nije daleko. Dok tvoj momak okrene kočiju već ću biti tamo.

Forbesov osmijeh postane leden.

- Boga mu, Preston, rekao sam upadaj i ...

- Vidjet ćemo se za dan-dva - prekinuo ga je Smith znajući da ne smije više oklijevati. Jedanput je Forbes, slično raspoložen i polupijan, slomio nekom mornaru kičmu. Iako ga je ponekad zadirkivao zbog toga, užasavao se nasilja koje je čamilo u mladom LaMotteu.

Preston se okrenuo i brzo udaljio, a Forbes se naslonio na jastuke slušajući kako kiša sve jače pada. Pokušao se sjetiti koji je datum. Ah, da, treći ožujka. Sutra će u Washington[^] ustoličiti onog majmuna Lincol-na.

- Kamo biste željeli, gos'n LaMotte? - pitao je kočijaš.

- Ne znam. Vozi Meetingom pa ću ti reći,

Bilo mu je dosadno i osjećao se umornim. Zbog toga je i pio tako često i tukao se s kim bi stigao. Povremeni busreti s Ashton nisu ga više ispunjavali zadovoljstvom. Različiti mjesni odredi, željni da im se pridruži i jedan LaMotte, nagovarali su ga da im pristupi, ali to ga nije zanimalo. Mrzio je disciplinu.

Bio je dovoljno svjestan da prepozna neki čudan bijes koji je bujao u njemu. Znao je da ga zbog toga i prijatelji izbjegavaju. Čak se i Preston klonio njegova društva. Uхватivši se za ručku uz prozor kočije, pitao se zbog čega je tako gnjevan i zašto tu napetost u sebi ne može odagnati tučnjavama i pićem.

Buljeći u kišu, morao je priznati da zna odgovor. Jedina žena za kojom je čeznuo, odbila ga je. Nije prestao mrziti Brett Main zbog toga što želi drugog muškarca. Istovremeno, nije ju mogao prestati željeti.

Naglo se uspravio u sjedištu. Nije znao je li ona sjenka što je žurila po kiši stvarnost ili priviđenje.

Ne, nije bio toliko pijan. Lupnuo je rukom po krovu i zaurlao kočijašu.

- James, stani tamo sa strane. - Nagnuo se kroz prozor i mahnuo.

- Brett? Brett, ovamo!

Istog trena kad je čula glas, znala je tko više. Okrenula se i spazila Forbesa kako tetura iz kočije. Skinuo je šešir.

- Molim te, dopusti da te prebacim kočijom kamo god želiš. Dama ne bi smjela hodati po ovakvom nevremenu.

To je bilo razumljivo. No, kad je krenula do švelje, nekoliko četvrti daleko, nadala se da će stići do njene kuće prije nego počne kiša. Pljusak ju je uhvatio na pola puta i sva je bila mokra.

Mogla bi prihvatiti ponudu bez bojazni; ipak je on bio džentlmen. Ne razmišljajući, zatvorila je mokri suncobran i krenula prema kočiji.

Utonula je u meke jastuke s uzdahom olakšanja. Forbes je zatvorio vrata, sjeo joj nasuprot i viknuo kočijašu šveljmu adresu.

Forbes je stavio šešir na koljena. Osmijeh mu je bio čudan, ozbiljan, gotovo gnjevan, primijetila je Brett i iznenada osjetila strah u želucu. Oči su mu bile staklaste i počela je žaliti što je prihvatila poziv.

- Nisam te vidio danima, Brett. Privlačna si, kao uvijek.

- I ti izgledaš dobro, Forbes - teško je izgovorila.

Nategnuo je kaput.

- Malo se debljam, čini mi se. To ti je tako kad mnogo vremena provodiš u barovima. A ništa mi drugo i ne preostaje osim, naravno, da mislim na tebe.

- Doista, Forbes - nasmijala se nelagodno, nervozno - već smo davno to riješili.

Pogledala je kroz prozor. Prošli su tek mimo prve gradske četvrti; kočija je vozila sporo. U redu, iskočit će bude li se počeo ponašati nasilno.

Nekoliko ju je trenutaka gledao bez riječi, smijuljeći se. Naglo, bacio je šešir na sjedište i premjestio se uz nju. Opruge zaškripiše. Njegov nagli pokret prometnu Brettin strah u odlučnost.

- Mislila sam da ćeš se ponašati pristojno kad si me pozvao u kočiju. Neću se valjda razočarati?

- Ne mogu biti ućtiv. Prokletu mi je stalo do tebe. - Uhvatio ju je za zglob. - Brett ...

- Prestani - rekla je odlučno.

- Bojim se da ne mogu, dušo. - Palcem je počeo milovati njenu ruku. - Ne mogu te ni na pet minuta odagnati iz misli. Mislio sam da bi ti moglo biti drago da imaš uza se čovjeka koji gaji tako duboke osjećaje.

Lijevo rukom posegnula je za vratima.

- Htjela bih izaći.

Zgrabio ju je za ramena i povukao natrag na sjedište.

- Vraga ćeš izaći - zahoptao je i pritisnuo svoje usne o njene.

Iz usta mu je navro smrdljiv zadah, kao iz pecare za rakiju. Desnom joj je rukom stisnuo grudi, milujući ih i daščujući joj uz obraz i vrat.

- Isuse, kako te volim, Brett, oduvijek sam te ...

- Pusti me!

- Neću, dovraga.

Pritisnuo ju je lijevom bokom a desnu je nogu prebacio preko njenih koljena priklještivši je za sjedište. Pritisak njegovih prstiju postao je bolan, grub, divljački. Zabolješe je bradavice, lako prestravljena, brzo je pokušala skinuti rukavicu.

- Brett, neću dopustiti da pripadneš onom prokletom Jenkiju. Tebi treba čovjek, snažan, velik, velik posvuda ne bi li ti pružio ono za čim čezne svaka žena ...

Kriknuvši, odmaknuo se od nje, Uspjela je skinuti rukavicu i divlje mu zarinuti nokte u obraz. Šiknula je krv.

U tren se sabrao. Dotaknuo je lice, odmaknuo ruku i zagledao se u krvav dlan. Podivljao je. Psujući, zgrabio ju je s obje ruke, no Brett je uspjela otvoriti vrata. Užasnuta, bojeći se da joj ne slomi ruku, kriknula je i s poda podigla suncobran, Tresnula ga je po glavi, jedanput, dvaput, triput ..

- Gos'n Forbes, što se događa?

Stari je kočijaš skrenuo uz pločnik, polako zaustavljajući konje. S druge strane ulice, pješaci su zastali i zablenu se u prizor: lijepo odjevena bijela dama rvala se s džentlmenom u njegovoj kočiji. Brett je bila užasnuta. Udarila je Forbesa još jedanput, otrgla mu se iz ruku i iskoračila iz kočije. Promašila je stepenicu i pala na blatnjavu cestu.

- Ho. pazite! - dreknuo je kočijaš dvoprega koji je naišao i u zadnji tren skrenuo konje i kola ustranu. Prošao je samo nekoliko centimetara od Brete, a teški je kotači poprskali blatom po licu i haljini.

Osovila se na noge tražeći šešir. Bila je sva mokra i blatnjava. Forbes se nagnuo kroz otvorena vrata poput grozne, krvave nakaze i zaurlao:

- Ti, prokleta kurvo ...

Nije ga čula; okrenula se i potrčala.

Drhteći, Forbes se pokušavao sabrati. Bio je svjestan da svi s nogostupa bulje u njega. Netko je izrekao njegovo ime. Povukao se u kočiju i tresnuo vratima.

Naslonio se na jastuke i opipao lice. Izvadio je maramicu i stisnuo je o ogrebotine, a pogled na krv ponovno ga je razbjesnio. Tresnuvši šakom o krov, skoro ga je probio.

- Vozi!

Pokušao je zaboraviti nialoprijašnje poniženje, ali nije uspio. Izvukao je pljosku iz džepa, sjetio se da je prazna i zaviltao je kroz prozor. Mrzio je Brett više nego ikad. Poželio ju je nasmrtno premlatiti, odvesti do Sumtera i ubiti onog jenkijevskog kurvinog sina kojeg je voljela.

Tandrkanje i ljuljanje kočije malo ga je smirilo. Pomislio je na Ashton i uhvatio se njena imena i lika kao utopljenik za slamku.

Ashton je bik na njegovoj strani. Ashton će mu pomoći da se osveti.

Te noći, tisuće kilometara daleko, Stanley Hazard i Simon Cameron pošli sti na prijem u čast novog predsjednika.

Tri detektiva koja je doveo mister Pinkerton čuvala su stražu pred vratima privatnog salona u hotelu Wil-laid. U salonu su članovi Kabineta i uzvanici tiho čavrljali. Lincoln je sišao iz svoje sobe i pridružio im se. Stanley je požurio da porazgovara s njim. Predsjednik ga se nije dojmio.

Ostavio je Lincolna koji je pričao novi vic i potražio Gazdu. Pronašao je Camerona kako razgovara s Cha« seom, uštogljenim, umišljenim ministrom financija. Od svih članova Kabineta, Chase je najglasnije zagovarao oslobođenje Crnaca. Stanleyju se njegov idealizam činio uvredljivim.

Konačno, Cameron je prekinuo razgovor i pridružio se Stanleyju za barom gdje se točio šampanjac. Gazda izgleda važno i značajno, pomislio je Stanley. Takav je i bio. Točno prema zamisli, Cameron je uložio glasove Pennsylvanije za mjesto ministra rata u novoj vladi.

Cameron je otpio gutljaj šampanjca i opipao ispušćenje na džepu.

- Prijatelj mi je dao sažetak predsjednikova nastupnog govora.

- Koje su najznačajnije odrednice?

- Prema očekivanju, u skladu s onim što je nagovještavao. - Cameronov se glas snizi. Oči su mu zvjeralo ne bi li se osigurao od nepoželjnih ušiju. - Odbija popustiti Južnjacima. Ističe da je otcjepljenje protuustavno i nemoguće. Nastavit će držati Fort Sumter, a ako mora biti rata, nek' ga počnu konfederali. Sve u svemu - ponovno je pogledao lijevo i desno - običan govor običnog čovjeka, da ne kažemo nedoraslog. -Zadnjih nekoliko riječi Cameron je prommljao prino-seći ustima čašu sa šampanjcem.

Riječ nedorastao i nije prava riječ za tog čovjeka, pomislio je Stanley. Sutra će general Scott postaviti strijelce na krovove i pločnike duž avenije Pennsylvania ne bi li spriječio moguće demonstracije. Sramotan početak za jednu nesposobnu vladu. S nekoliko iznimaka, naravno.

Cameron ispruži čašu da mu je napune. Nakon toga se odmaknuo od bara nastavivši govoriti.

- No, što ti misliš o novom predsjedniku? Stanley pogleda kroz gužvu i spazi ružan, koščat profil.

- Običan prerijski lakrdijaš. Momak koji ti zabada laktove u rebra dok priča glupe viceve ne može daleko dogurati.

- Točno. Mislim da je on najslabiji čovjek koji je ikada poslan u Bijelu kuću. No, to nam može samo koristiti. Moć će tada vrlo lako prijeći u naše ruke. — Odjednom se široko nasmijao i mahnuo čašom. - Seward, stari prijatelju. Eto čovjeka kojeg sam želio vidjeti.

Gazda žurno odšeta i uskoro se čvrsto zagrlj s novim državnim sekretarom, šapćući mu nešto na uho. Stanley je otpio još šampanjca i zagledao se u svjetiljke na zidovima. Bio je sretan što je ovdje, bezgranično i ludo sretan.

218

Dobit će mjesto u Cameronovom ministarstvu. Isabel će se oduševiti Washingtonom, a on, on će uživati u dvije važne stvari: u moći i prilici da poveća svoje bogatstvo. Kad si u vladi, iskoristi to što više, govorio je Gazda Cameron. Stanley se potajno nadao da će Južnjaci izgubiti živce i u Charlestonu izazvati rat. Ako bude tako, prilika da iz dana u dan zaradi gomile novca bivati će sve veća.

Sutradan, rano popodne, Billy je šetkao pred vratima ureda majora Andersona, Morao je pričekati dok zapovjednik ne napiše ispriku zbog jedne vježbovne granate koja je završila u balama pamuka u Fort Moultrieu. Budući da su i posade Fort Sumtera i one južnokarolmske često održavale vježbovna gađanja, slični su incidenti bili vrlo česti. Poslije svake nezgode, protivnička je strana tražila hitno objašnjenje. Većina isprika bila je sasvim formalna, no Billyju se činilo da u vrijeme kad je rat visio o koncu, nijedna isprika nije naodmet.

Hart, Andersonov pomoćnik, pojavio se na vratima s pismom u ruci.

- Sad vas može primiti, gospodine - rekao je narednik i požurio niz stepenice.

Billy je kročio u zapovjednikovu sobu, mračnu ciglenu prostoriju osvijetljenu velikim svijećnjakom. Anderson je otpozdravio laganom kretnjom. Zatim je pokazao na stolac.

- Odmorite se, poručnice. Sljedećih dana nećete imati vremena za odmor. - Andersonovi prsti su drhtu-riii dok je doticao debelu, nepromočivu vrećicu. — Napisao sam nekoliko novih poruka generalu Scottu. Želio bih da mu ih uručite.

- U Washingtonu, gospodine?

- Da, Želio bih da general Scott dozna neke novosti.

Prema mojim proračunima proboj lučke obrane i ojača-nje ovog garnizona nije moguće bez snage od

najmanje dvadeset tisuća ljudi. U vrećici je i nekoliko drugih tajnih poruka. Spakirajte opremu i budite spremni za tri sata.

Billy zasja od sreće. Nije bilo čovjeka u garnizonu koji nije želio, barem na tren, pobjeći iz ovog mračnog, tjeskobnog mjesta. Hoće li imati vremena da se vidi s Brett prije nego sto krene ih Charlestona?

- Mogu se spremi i ranije, gospodine. Anderson zaniječe glavom.

- Nije potrebno. Hart će vas prebaciti čim se vrati; mora ponijeti ispriku kapetanu Calhounu, a također će otići i do Pickensa u hotel Charleston ne bi li vam ishodio propusnicu za put. Usprkos guvernerovom pismu, put neće biti bezopasan. Rekoše mi da se svaki put kad otisnemo čamac na Battery ju skupi gomila probisvijeta. Nadaju se da će im stići Doubleday. - Ozbiljno se nasmijavši, Anderson je dodao: - U svakom slučaju, pričekajte Harta. Krenut ćete prije sumraka.

- Razumijem, gospodine.

- I, poručnice ... spakirajte sve. Za razliku od nekih glasnika koje sam slao u Washington, vi se nećete vraćati.

- gospodine?

Probljedi, Billy sr zagledao u zapovjednika. Novost je bila zapanjujuća: ostavit će Brett u gradu koji je svakog trena mogao zahvatiti vjor rata. Znajući to, kako se major mogao smiješiti? Zar je šenuo?

Major mu brzo objasni:

- Do sutra navečer imate kratko odsustvo, a tada se morate ukrcati na vlak za sjever. Hart je sve pripremio. Možete iskoristiti to vrijeme da posjetite vašu mladu damu. Ako je uspijete brzo obavijestiti, možda ćete imati dovoljno vremena da se i vjenčate. Hart je voljan odnijeti poruku ako je stignete napisati za deset minuta.

Billy je ostao bez riječi. Nije mogao povjerovati u toliku sreću. Anderson je to primijetio.

- Ne budite tako zapanjeni, poručnice. Netko mora poći. Zašto ne vi? Poručnika Meadea sam poslao kući da obiđe bolesnu majku u Virginiji, a ovo je ipak mnogo radosnija naredba. Jasno mi je da se mijesam u poslove vašeg nadređenog inženjerijskog oficira, ali nadam se da će mi oprostiti kad mu objasnim okolnosti. - Andersonov se pogled ponovno smrkne. - Usprkos guvernerovoj propusnici, vjerojatno ćete imati poteškoća u Charlestonu. Zato vas zadržavam ovdje do sumraka.

Billy je shvatio da nema potrebe dalje ispitivati, već je počeo konkretno predlagati.

- Gospodine, kad bi me škuna mogla prebaciti do pristaništa C.S.C. kod Carinarnice, mogao bi me tako sačekati Cooper Main sa zatvorenom kočijom i prebaciti do ulice Tradd. Otamo, Brett i ja mogli bismo po mraku napustiti Charleston.

- Zar se ne kanite vjenčati u Mainovoj kući?

- Mislim da bi bilo sigurnije na Mont Royalu. Nedaleko plantaže je željeznička stanica.

- Pa, bilo što vi odlučili, prolaz kroz grad bit će najopasniji. Podsjećam vas da sve vrijeme držite uza se nabijen revolver.

Billy je salutirao, okrenuo se i ostavio majora sjetnih očiju, zagledanog u veliki svijećnjak.

Anderson ga je ispratio do pristaništa za čamce.

- Poručnice Hazard, vi ste odličan oficir. S nekoliko godina iskustva, bit ćete među prvacima. Izručite moje pozdrave mladoj.

- Hoću, gospodine. Ne znam kako da vam zahvalim. ...

- Zna. Predajte te poruke Scottu. Želim da zna za opasnost ako mu slučajno padne na um da pokuša prepad i iskrčavanje u luci s nekoliko stotina vojnika u čamcima. - Andersonov glas odavao je umor. - Ponavljam što sam već rekao. Ako ova zemlja bude uvučena u rat, odgovornost će ležati na Washingtonu, ne na nama.

Major se okrenuo i nestao u mraku.

- Molim vas da se ukrcate, gospodine - pozvao ga je glas iz čamca. Billy je samo nazirao lice ispod slabe svjetiljke.

Požurio je niz stepenice dok su mala jedra lepetala na noćnom vjetru. Zvuk mu se učinio zlokobnim.

- Hvala bogu da sam bio kod kuće kad je stigao Andersonov pomoćnik - rekao je Cooper dok je Billy iskakao na pristanište C.S.C. - Judith čeka u kočiji.

- Gdje je Brett?

- Kod kuće. Željela je poći s nama, no Judith joj je rekla da ostane i spakira stvari. Nema baš previše vremena da sredi sav miraz ... krenut ćemo prije svitanja. Već sam poslao čovjeka na Mont Royal. Orry se mora pobrinuti da župnik bude na plantaži točno u jedan poslije podne.

- Kad dolazi vlak?

- Nakon tri sata. U pola četiri.

Nastavili su razgovor žureći prema pristaništu gdje ih je čekala kočija. Billyju je srce luđački tuklo. Usprkos napetosti, prvi put nakon mnogo mjeseci osjetio se presretnim.

- Hvala, Gerd - rekao je Cooper omskom čovjeku koji mu je predao uzde. - Ja ću voziti, Billy. Ne primici se prozoru. Oko Carinarnice se uvijek motaju sumnjivi tipovi, a tvoja dugmad na uniformi svijetli poput fenjera.

Trudio se da mu glas bude vedar, no Billy je unatoč tome u njegovu glasu osjetio napetost i strah. Cooper se okliznuo pokušavajući se popeti na kočijaševo sjedalo, namrštio se, stao na prednji kotač i uspio sjesti.

- Ponekad je sasvim nezgodno kad nemaš robove. Sve moraš raditi sam. Nije čudo da se robovlasništvo održalo tako dugo.

Billy se uspio nasmijati dok je otvarao lijeva vrata kočije, Judith je sjedila uz desna. Pozdravio ju je i istovremeno dotaknuo kožnatu torbu prebačenu preko ramena Bila je dobro zatvorena.

Cooper podvigne i kočija krene. Pod svjetlom fenjera s krova skladišta Billy spazi suze na Judithinim obrazima.

- Što se dogodilo? - uzviknuo je.

- Ništa, ništa. — Smijala se i plakala istovremeno. -Baš se glupo ponašam, ali ne mogu si pomoći, U zadnje vrijeme tako je malo razloga za sreću, a ovaj je baš takav. - Šmrncnula je i kimnula glavom. - Ispričavam se.

- Nemoj, i ja se tako osjećam.

- Bit će gusto - viknuo im je Cooper. - Veća gomila nego inače.

Billy je otkopčao sablju ne bi li se mogao slobodnije kretati. Otkopčao je poklopac na futrolu i oslobodio revolver. Čuo je ljude kako razgovaraju i bučno se smiju. Odjednom, jedan glas viknu:

- Hej, vi tamo! Stojte!

Billyju se zgrči želudac; kočija je usporavala. Cooper opsova ogorčeno.

Glasovi ljudi bili su sve bliži. Billy se premjesti na sredinu sjedišta, u najmračniji dio kočije. Kroz prozor s desne strane nazirao je pročelje Carinarnice.

Kočija se zaljuljala i zaustavila. Judith zadrža disanje.

- Recite vaše ime i kojim ste poslom ovdje - čuo se grubi glas.

- Zovem se Main, građanin sam Charlestona a posao kojim se bavim vas se ne tiče. Bio bih vam zahvalan da pustite konja i sklonite se ustranu.

- Izgleda da je u redu, Sam — rekao je drugi čovjek. Prvi je zagundao, a Billy je čuo neko komešanje, Judith ga stisnu za rame.

- Sagni se! Dolaze pogledati unutra.

Čim je prošaptala, Cooper osinu konje bičem, no kočija se ne pokrenu.

- Pustite konja - viknuo je Cooper. Istovremeno, na desnom se prozoru pojavi široko lice. Čovjek se popeo na stepenicu a fenjeri s Carinarnice osvijetliše unutrašnjost kočije. Lice razrogači oči.

- Vojak je unutra! Odmah netko zaurla:

- Je li Doubleday? - Gurajući se i mrmļajući nekoliko se ljudi približi prozoru. Billy je izvadio-revolver.

Istovremeno, grubi glas naredi Coopem da siđe. Umjesto odgovora, fijuknu bič i osinu nekoga po tijelu. Čovjek vrisnu. Cooper zaurla poput rođenog kočijaša i osinu konja.

Kočija poskoči i krenu. U međuvremenu, čovjek na stepenici uspio je odškrinuti vrata i pokušavao je ući u kočiju. Rukom se pridržavao za rub otvorenog prozora. Billy se nagnuo preko Judith i tresnuo revolverom čovjeka po prstima.

Prsti popustiše, no čovjek se uspio održati. Billy pritisnu nogom o vrata i naglo ih gurnu. Vrata se naglo otvoriše a čovjek nestade u mraku.

Kočija je jurnula mimo bijesnih lica, izbezumljenih očiju i prijetećih šaka. Cooper natjera konja u mrak iza Carinarnice. Skrenuo je nadesno ne obazirući se na brzinu. Billy se nagnuo da dohvati vrata ne bi li ih zatvorio i umalo naglavačke ne ispade iz kočije.

Uspio se zadržati, zgrabiti vrata, zatvoriti ih i tresnuti nazad na sjedište hvatajući dah.

- Bio si brz - rekla je Judith prestrašeno.

- Morao sam. Ne želim propustiti vlastito vjenčanje. Usiljeno se osmjehnuo. Srce mu je luđački tuklo.

Znao je da će proći mnogo vremena prije nego uspije zaboraviti krvoločna lica ljudi iz Carinarnice. Sve ga još jednom uvjeri kako su stvari pošle naopako.

Pogled na Brett odagnao je sve crne misli, slutnje i strahove. Ostavljeni nasamo u predvorju, Cooper je pažljivo i tiho zatvorio vrata, dvoje se mladih grlilo i ljubilo cijelih pet minuta.

Gotovo da je zaboravio kako joj je kosa sjajna, kako su joj usne tople i meke, grudi čvrste. Konačno, teško dišući i smijući se, sjedoše na dvosjed držeći se za ruke.

- Voljela bih da se možemo vjenčati već večeras -rekla je. - Znam da neću ni oka sklopiti ove noći.

Odlučna glasa, rekao je:

- Neću se vraćati u Charleston. Jesi li sigurna da želiš poći sa mnom na Sjever?

Prvi put je osjetila svu težinu i značenje njegova pitanja. Pokolebala se, uplašila. Bit će teško živjeti među svim tim Sjevernjacima, daleko od obitelji.

No, voljela ga je. Ništa drugo nije bilo važno.

- Pošla bih s tobom i nakraj svijeta - rekla je tiho, usana priljubljenih uz njegov obraz. - I nakraj svijeta. Iste večeri, nekoliko minuta poslije deset sati, Cooper je posjetio dom na East Batteryju. Slušajući ga, Ashton je krajnjim naporom uspjela svladati nesvjesticu. Kad je Cooper otišao, požurila je u radnu sobu ne bi li vijest saopćila mužu.

Huntoon je odložio list papira koji je bio proučavao.

- Stvarno me ne privlači ideja da prisustvujem vjenčanju tvoje sestre s jednim prokletim Jenkijem.

- Ali, James, pa ona mi je sestra. Moramo ići. Prije nego što je uspio izgovoriti ijednu riječ, Ashton je podigla skute haljine i izjurila iz sobe. Zastala je u predvorju, pritisnula dlanove o obraze i pokušala sabrati misli. Sutra u ovo vrijeme, ako se netko ne umiješa, Billy i njena sestra otputovat će vjenčani, sretni, nedohvatljivi. Ostala je samo jedna prilika za osvetu.

Samo jedna joj je i bila potrebna.

Osmjehnuvši se, krenula je prema svojoj sobi. Za stolom u kojem je držala račune, popis potrepština za kućanstvo i druge sitnice, napisala je poruku Forbesu.

Tražila je da sutra rano izjutra odjaše na Resolute. Neka povede nekog sa sobom, ako želi, no to mora biti povjerljiva osoba. Na Resoluteu neka čeka daljnje poruke.

Dodala je još nekoliko rečenica objašnjenja, zatvorila pismo, zapečatila ga voskom i otrčala do kuhinje s pripremljenom propusnicom.

- Rex, odnesi ovo gospodinu Forbesu LaMotteu. Prvo ga potraži u stanu u ulici Gibbs. Ako nije tamo, idi u bar Mills Housea. Tamo obično znaju gdje je gospodin LaMotte. Ne odustaj i ne vraćaj se ako mu ne uručiš poruku.

Sjetivši se bičevanja, -Rex je sve vrijeme kimao glavom. No, dok je žurio stepenicama prema stražnjim vratima u očima mu je sjala mržnja i želja za osvetom.

Cooperova pretrpana kočija stigla je na Mont Royal kasno izjutra. Ožujsko je sunce blago grijalo, a bistro se nebo plavilo bojom za koju je Brett vjerovala da postoji samo na nebu Južne Karoline. Hoće li ikada ponovno vidjeti to nebo?

Istog trena kad je kočija stala, iz nje izjuriše djeca. Nećak Charles protrese Judahovu kosu, uhvati Marie--Louise za struk, dignu je u zrak i baci visoko. Uхватила se za njegov vrat, vrišteći od zadovoljstva.

Judith je izašla odmah iza Brett, a za njom Billy, osjećajući se čudno u novom smeđem odijelu koje mu je preko noći skrojio jedan njemački krojač. Billy se začudio kad je vidio Charlesa u uniformi, ulaštene dugmadi i sjajne sablje o boku.

Prijatelji se zagriše.

- Za ime svijeta, zašto si tako odjeven? - pitao je Billy.

Charles se nasmijao:

- Obukao sam se u tvoju čast. Slatkorječivi. Kad jedan oficir zamoli drugog da mu bude vjenčani kum.

onda kum mora izgledati dostojanstveno. Zapravo, nedostaje mi uniforma. Vojska, također.

Iz kuće je izjurio Orry, sumorna izgleda naglašenog dugim, crnim kaputom. Bučnoj skupim glasno je najavio:

- Velečasni Saxton bit će ovdje u pola jedan. Rekao sam mu da ne dođe ranije, jer voli popiti, pa bi se moglo dogoditi da imamo pijanog župnika na vjenčanju.

Svi se nasmijaše. Cooper istovari iz kočije kožnati kovčeg u kojem je bio spakiran Biliyjev colt, uniforma i kožnata vrećica s porukama za generala Scotta. Obrisao je rukom znoj s čela, a Brett je upitala Orrya:

- Kako je mama?

- Bez promjene. Triput sam joj objasnio da ćeš se vjenčati. Svaki put pretvarala se da razumije, ali jasno mi je da ne zna o kome je riječ.

Judah je poskakivao pokazujući prstom prema putu.

- Netko sliže, netko stiže! Alejom se primicala kočija.

- To je Ashton - rekla je Brett bez ikakva oduševljenja, kako je Billy primijetio.

Uz škripu opruga, zveket konjske opreme i oblak prašine, kočija se zaustavila iza Cooperovog jednopre-ga. Sa kočijaševog sjedala Homer uljudno pozdravi bijelu gospodu, a Rex skoči ne bi li otvorio vrata Ashton i Huntoonu.

Huntoon pozdravi i bezizražajna pogleda čestita mladencima. Ashton čvrsto zagri Brett, zatim Billyja,

darujući im najslađe osmijehe.

- Oh, tako sam sretna zbog tebe i Brett. Najiskrenije to govorim!

Oči su joj sjale poput uglačanih dragulja. Billy nije znao što ta djevojka stvarno osjeća, ali sjetivši se njihove veze, pocrvenio je kad se stisnula uz njega. Napučila je usne i glasno ga poljubila u obraz. Cooper je spazio kako Homer mrko gleda u gospodaricu. Pitao se zbog čega.

Charles je kresnuo šibicom o bijeli stup trijema ostavivši na njemu vidljiv trag. Orry se natrštio. Billy upre prstom u dugačku, zelenu cigaru koju je Charles stiskao među zubima.

- Otkad si preuzeo naviku mog brata?

- Otkad sam se vratio kući. Moram nekako ispuniti vrijeme. Radije bih se borio, no čini se da čovjek ne može imati sve.

Izrekao je neumjesnu šalu u usporedbi s teškim vremenima koja su se primicala i stanju u Fort Sumteru i Charlestonu. Poslije njegovih riječi zavladao je neugodan tajac. Charles je pocrvenio i sakrio se iza oblaka gustog dima tridesetak centimetara duge kavane.

- Dođite vas dvoje - rekla je oduševljeno Ashton. Uхватила je Billyja i Brett pod ruke. - Zar niste gladni? Ja jesam. Sigurno je u kući pripremljeno nešto za jelo... - Orry kimnu glavom. - Oh, nije li nevjerojatno uzbudljivo? Dogodit će vam se nezaboravne stvari!

S tim ih je riječima povelala u kuću.

Svi su ušli za njima, a Charles je ostao još neko vrijeme na trijemu. Bilo mu je neugodno zbog neprimjerene šale i čudilo ga je sjajno Ashtonino raspoloženje. Izgledala je presretno zbog sestrina vjenčanja. Zbog čega ga je onda mučio osjećaj da se sprema neka nevolja?

Osjećaj da Ashton sprema veliku predstavu.

Od vreline dana Madeline je osjećala čudnu pospa-nost. Upravo se vratila iz kuhinje gdje je nadgledala pripremu objeda. Djevojke su rekly da je vrijeme baš ugodno, čak i svježije. Ako je bilo tako, zašto se ona znojila?

Justin joj je predbacivao zbog čestih pritužbi da joj je vruće. Zadnjih je godina sve više podnosila toplinu. Pitala se zbog čega, no osjećala se umornom i pospanom da o tome razmišlja.

Lunjajući trijemom Resolutea bez nekog određenog cilja, pokušavala se sjetiti gdje joj je muž. Oh? da. Negdje je na poljima, vježba gađanje iz puške. Justin je ozbiljno shvaćao dužnosti koje je imao kao pripadnik Stražara Ashleyja. Vježbao je s takvim žarom, kao da će za nekoliko tjedana pucati na neprijatelja.

- ...'liko je sati?

- Skoro će jedan. Morala bi uskoro poslati novu poruku.

Tri koraka od otvorenog prozora radne sobe, Madeline je zastala i oslušnula. Trebalo joj je nekoliko trenutaka ne bi li se sjetila tko to razgovara. Justinov nećak Forbes i onaj neugodni, mršavi Preston Smith. Obojica su rano jutros neočekivano dojahala na Resolute. Zašto Forbes nije odjahao još petnaestak kilometara do plantaže svog oca? Nije znala. Nitko joj nije objašnjavao tako mnogo toga. Odnosili su se prema njoj kao prema stvajri, kipu. No, nije marila.

Pa ipak, taljnovitost u glasovima dvojice mladića probila je maglicu pred njenim očima i mislima, maglicu koja se u zadnje vrijeme gotovo i nije razilazila. Forbes je govorio o n^koj poruci koju bi morala poslati žena. Zašto bi mu žena slala poruku na Resolute! Zbog tajnog sastanka, možda?

Odbacila je tu pomisao čim je čula sljedeću rečenicu:

- Jesu li pištolji spremni?

- Jesu.

- Jesi li napunio rog s barutom?

- Jesam. Moramo biti pažljivi s barutom. Jedan pištolj ne smijemo napuniti dokraja.

- Baš tako, bogamu.

Obojica se nasmijaše, grohotom, bezobzirno. Poput tihog, kucajućeg sata, u Madelini počne otkucavati strah.

Namjerno je trepnula nekoliko puta. Mora napregnuti pažnju. Svu svoju pažnju. Premjestila se s noge na nogu. Daske ispod nje zaškripaše.

- Forbes, čuo sam nešto.

- Gdje?

- Nisam siguran, možda vani.

- Ništa nisam čuo.

- Nisi ni slušao.

- U redu, idi pogledaj ako se bojiš - rekao je Forbes podsmješljivo.

Madeline uhvati vrtoglavica. Pritisnula je ozojone dlanove o bijelo okrečeni zid. Sunčeve zrake

prodirale su kroz osje mahovine i bacale sjenku na njeno blijedo, izmučeno lice.

- Oh, nije važno - zagundao je postidiđeni Preston. - Valjda je bio neki Crnac.

Od olakšanja Madeline se gotovo onesvijestila. Odmaknula se od zida, tiho podigla skute haljine i polagano, oprezno, krenula prema kraju trijema, što dalje od otvorenog prozora. Zavjerenički glasovi koji su pričali o tajnim porukama i nabijenim pištoljima uspjeli su razbiti njenu obamrlost. Mora ostati bistra uma da čuje i ostalo. Zнала je da će se morati potruditi. Iz sve snage. Jer, bezvoljnost i umor ponovno su je stali obuzimati.

Borila se sama sa sobom dok je tiho ušla u kuću na pokrajnja vrata. Ne smije se prepustiti otupljenosti. Nešto se spremalo na Resoluteu. Nešto neobično, nesretno, zlokobno.

Charles je predao Billyju omotnicu,

- Karte za vlak do ... do Washingtona. Gotovo sam rekao do prijestolnice. Ali, to je sad samo vaša prijestolnica, Stare se navike teško mijenjaju.

Billy je spremio omotnicu u džep. Charles mu pruži i malu baršunastu kutiju.

- Trebat će ti i ovo,

Billy otklopi kutijicu i pocrvenje.

- Bože, sasvim sam zaboravio na prstenje.

- Orry je pretpostavio da se u ovoj gužvi i to može dogoditi. - Charles se spremio da zapali novu, mamutsku cigaru. - Volio bih da imam još nekoliko ovakvih pa da ih poneseš Georgeu. Baš me zanima je li takva muškarčina da ih popuši, eh?

Billy se nasmijao. Orry je otvorio vrata biblioteke i privirio u sobu.

- Ako su mladoženja i vjenčani kum spremni, bilo bi dobro da počnemo. Župnik je već iskapio tri čaše sherryja. Još jedna i neće biti u stanju čitati molitvenik.

- Oh, božanstveno izgledaš - rekla je Asthon i pljesnula rukama. Brett se nervozno okretala pred ogledalom. Naborala je jedan od širokih rukava nove haljine od tamnonarančaste svile. - Tako mi je drago što mogu stajati uz tebe, - nastavila je Asthon. - Zahvalna sam ti što si me zamolila.

Brett se okrenula i prišla starijoj sestri uhvativši je za ruke, osjećajući iznenadnu privrženost.

- Pa, ti si mi sestra. Ne bih željela nikog drugog uza se u ovom trenutku. I, čini mi se da sam ja ta koja se mora zahvaliti. Znam da si bila zaljubljena u Billyja.

- Ah, to je bila trenutna zaljubljenost - rekla je Ashton, izvukla svoje ruke iz Brettinih i okrenula joj leđa. Glas joj se neprimjetno povisio. - Imam čovjeka kojega sam željela. James je predivan, pažljiv muž.

On...

Orryjeve nestrpljiv poziv odjeknuo je stepenicama. Brett je požurila do kreveta da uzme stručak suhog cvijeća.

- Morale bismo poći.

- Kada vaš vlak stiže na stanicu kod plantaže ?

- Mislim da je Billy rekao u četiri i trideset. Zašto ?

- Homer će vas odvesti kočijom do stanice.

- Asthon, nije potreb...

- Š-š-š-š - prekinula ju je Ashton. - Želim da bude tako. Naša je kočija udobnija od Cooperove stare tandrkalice. Osim toga, Cooper nema kočijaša. Nečasno je da jedan Main obavlja crnački posao... - Obasipajući sestru riječima, požurivala ju je iz sobe, - Idi dolje, a ja ću sići za tren. Samo da nađem Homera i da se dogovorim s njim.

Umjesto Homera potražila je Rexa. Naredila je momku da otrči do Resolutea i preda poruku isključivo Forbesu LaMotteu. Naredbu je potkrijepila zarivši nokte u smeđu kožu Rexove nadlaktice, sve dok nije vidjela bol u njegovim očima. Nakon bičevanja, momak je postao drzak. Zнала je da bi se rado osvetio. Ako ga bude držala u strahu, neće se usuditi.

Napisala je propusnicu i izvela Rexa kroz ostavu. Zatim je zagladila kosu, pokušala se ljupko smiješiti i uputila se prema pročelju velike kuće ne bi li prisustvovala zadnjem sretnom trenutku u životu Billyja Hazarda.

- A sad, poljubite mladu.

Nakon tih riječi, velečasni Saxton glasno je uzdahnuo zapahnuvši prvi red svatova mirisom sherryja. Clarissa je stisnula dlanove poput sretnog djeteta. Cijelu je ceremoniju pratila s velikim zanimanjem iako su sudionici bili njoj nepoznati ljudi.

Iza nje, Marie-Louise dirljivo uzdahnu i promrmlja:

- Oh, nije li to bilo divno?

- Tebi se tako nešto neće dogoditi - rekao je Judah zločesto. - Ružna si kao žaba.

Djevojčica ga udari nogom:

- A ti si odvratan kao zmija.

Cooper ih oboje pecnu kažiprstom po uhu i očinski se namršti tražeći tišinu.

Brett nije čula gotovo ništa od župnikova govora. Kad su trebali kleknuti, George ju je morao blago gurnuti laktom. Znala je da je ceremonija vjenčanja ozbiljna, svečana prilika, no srce joj je prejako tuklo da bi se mogla smiriti i usredotočiti. Za nekoliko sati napusti će mjesto gdje je, provela djetinjstvo i otići u stranu, čak i neprijateljsku zemlju. Pomisao na to učinila joj se zastrašujućom ... do trenutka kad se zagledala u muževe oči prepune ljubavi, povjerenja i sigurnosti, Zagrlio ju je. Njegova snaga kao da je ispunila i njeno tijelo. Uz Billyja, preživjet će i ono najgore što joj se na Sjeveru može dogoditi. Sakrit će svaku čežnju za domom, sve strahove i potruditi se da zajedno s njim izgradi sretan život.

Ljubeći ga, učvrstila je taj neizrečeni zavjet.

Orry je sjedio u trećem, zadnjem redu, bojeći se svojih osjećaja. Nasreću, oči mu ostadoše suhe, iako mu se grlo stisnulo od silne sreće i tuge.

Pomislio je na Madeline, na starost. Pomislio je na Fort Sumter. Prije samo godinu dana nitko nije mogao zamisliti da bi američka obitelj Main mogla živjeti pod novom zastavom.

Možda je bio zabrinut i zbog toga što je svako vjenčanje imalo dvije strane. Bilo je to sretno sjedinjenje dvoje ljudi, koje je značilo i korjenitu promjenu dotadašnjeg življenja. Odlučio je da misli samo o onoj ljepšoj strani. Poljubio je sestru u obraz i srdačno joj čestitao.

- Nadam se da stvarno tako osjećaš - rekla je oslonivši se o Billyja koji ju je zaštitnički obgrlio oko struka.

- Volio bih da ovo vjenčanje pomogne našim obiteljima da i dalje ostanu bliske, bez obzira što se dogodilo.

Orry se zagledao u mladoženju, zgodnog, ozbiljnog mladića, brata njegovog najboljeg prijatelja. Pa ipak, taj mladić široka, opojna osmijeha, nije svaki dan nosio ovo fino smeđe odijelo, već uniformu.

- I ja bih volio da bude tako - rekao je Orry, pokušavajući odagnati iznenadnu sumnju. - Dođite. Hajdemo u blagovaonicu dok je vino još hladno.

Ispratio ih je prema vratima. Prošli su mimo Ashton koja se objesila o ruku dosadnog, zlovoljnog muža. Ashton se zagledala u netom vjenčani par pogledom koji, nasreću, nitko nije primijetio.

U predvorju Resolutea, Forbes je saslušao Rexa i zatim ga poslao u kuhinju po nagradu - komad toplog kruha. Iz radne sobe izašao je Justin u pratnji Prestona Smitha. Na rukavima Justinove svilene košulje vidjeli su se tragovi vježbe u polju: komadići lišća i grančica. Preko ramena, Preston je prebacio veliku kožnatu torbu.

Obojica pogledaše Forbesa koji im kimnu i reče:

- U četiri i trideset.

Preston je pogledao mimo prijatelja na pozlaćeni sat na ormaru, točno ispod stare sablje okačene na zidu.

- Imamo još dovoljno vremena.

- Ne, odmah ćemo osedlati konje i krenuti. Ne želim da mi umaknu.

- Ni ja - složio se Preston i zlobno se nacerio. Justin se također osmjehnuo. Odšetao je do zida, liznuo vrh palca i obrisao samo njemu vidljivu mrlju s oštrice sablje. Sunčane zrake obasjale su zid, bljesnuvši na sječivu poput vatre.

- Momci, želim vam svako dobro - rekao je Justin prelazeći lako prstom po sablji. - Učinit ćete uslugu svojoj zemlji. Ubijajući mladog gospodina Hazarda osiromašit ćete jenkijevsku armiju za jednog oficira. Osim toga, bit će to dobar primjer i kazna onoj rulji s Mont Royaala.

- Baš tako - nacerio se Forbes, no oči mu ostadoše tvrde.

- Čekat ću na vijesti o vašem uspjehu - viknuo je Justin dok su dva mladića izlazila iz predvorja. Zadovoljno uzdahnuvši, krenuo je prema radnoj sobi. Nakon nekoliko koraka zastao je čuvši tihi šum na vrhu stepenica. Kad je progovorio, glas mu je zazvučao promuklo. - Koga vruga radiš gore, Madeline?

Bilo je očito što je radila. Prisluskivala je.

Stojeći u sjenci, čvrsto je stisnula rukohvat stepenica. Spustila se niz dvije stepenice, nekako odlučno, pomislio je. Iznenadna sumnja obuzme mu misli. Zar su svakodnevni obroci opijuma izostali?

Čvrsto se držeći za ogradu, silazila je stepenicu za stepenicom. Njena crna svilena haljina dizala se i spuštala kao da hoda uz težak napor. Iz upalih očiju isijavalo je gađenje.

Situacija je zahtijevala odlučan nastup. Čvrsta koraka stupio je na sredinu predvorja, raskoračio noge i objesio palčeve o pojas.

- Prisluskuješ naše goste, je li? - U pitanju je zazvučala gruba prijetnja.

- Ne namjerno. Ja... - glas joj'očvrstu - ...krenula sam prema sobi za šivanje. O čemu ste to

razgovarali, Justin ? Koga će to ubiti ?

- Nikoga.

- Čula sam ime Hazard.

- Učinilo ti se. Vрати se u sobu.

- Ne, neću.

Sišla je niz još dvije stepenice, sklopila oči i pokušala duboko udahnuti. Na blijedom su joj čelu, svjetlucale kapljice znoja. Shvatio je da se snagom volje opire utjecaju opijuma.

- Neću - ponovila je. - Ne? dok sve ne objasniš. Sigurno sam krivo čula. Nije moguće da si poslao nećaka da nekoga ubije.

Preplavio ga je neobjašnjivi strah. Zauriao je:

- Glupačo, vrati se u svoju sobu. Iz ovih stopa! Madeline ponovno zaniječe glavom, skupljajući snagu da nastavi silaziti niz stepenice.

- Odlazim - rekla je.

Trebalo joj je deset sekundi da prijeđe još dvije stepenice. Postade mu jasno da se bezrazložno preplašio. Bila je preslaba da išta poduzme, iako je, izgleda, sve čula. Uspio se malo opustiti i pokušao se zabaviti.

- Oh? Odlaziš ... kamo?

- To... - obrisala je čelo maramicom koju je grčevito stiskala u lijevoj šaci - ... je moja stvar.

Shvatila je da mora nešto učiniti kad je čula Justina kako izgovara ime Hazard. Sad je čula topot kopita kako odmiče niz put, i to joj je dalo snage da se spusti do dna stepenica. Strah je obnovio njenu želju da se odupre jezivoj bezvoljnosti. Nesigurno je krenula prema glavnim vratima. Justin joj se ispriječi na putu.

~ Molim te, pusti me da prođem.

~ Zabranjujem ti da napustiš ovu kuću.

Na kraju rečenice glas mu je postao vrištav. To je bio konačan dokaz da je urota stvarna. Netko na Mont Royalu bit će ubijen. Nije znala razlog, no znala je da mora spriječiti zločin - ako bude mogla.

Pokušala je zaobići muža. Stisnuo je šaku, skrenuo ulijevo i tresnuo je po licu. Kriknuvši, Madeline je pala na pod.

Ležeći, zaprepašteno ga je glbdala, činilo joj se, beskonačno dugo. Tada, teško hvatajući zrak, poduprla se rukama o pod, osovila na noge i krenula predvorjem.

Justin ju je ponovno udario. Ovaj put je zateturala prema ormaru i glavom udarila o zid. Glasno je kriknula. Podigla se na jedno koljeno, očajnički pokušavajući krenuti prema vratima koja se otvoriše. U predvorje proviriše dvije crnačke glave i zagledaše se u Justina koji se nadnio nad Madeline.

- Ako se želiš ponašati kao tvrdoglava životinja, onda ću te prebiti kao životinju. - Udario ju je nogom ispod lijeve dojke.

Madeline zatetura i tresnu o ormar zidnog sata. Sat poskoči, zazveči udarivši o staru sablju, pade na pod rasuvši se u komade. Ležala je hvatajući dah dok joj se pred očima maglilo.

Justin se okrenuo i pojurio preko predvorja.

- Boga vam, šta buljite? Zatvarajte vrata ili ću vas izbičevati!

Prestravljeni robovi nestadoše. Madelinin se vid malo razbistri. Čvrsto se uhvatila za ormar i snagom volje se uspravila.

Justm se okrenuo, vidio je na nogama i opsovao. Čula je topot njegovih čizama, čula je najprije psovke u svom životu. Nadljudskim naporom okrenula se, dohvatila sablju, skinula je s klinova, zamahmila i udarila.

Stara, okrhnuti oštrica zasjekla mu je lice od lijeve obrve do ruba vilice. Na trenutak[^] posjekotina je otkrila ružičasto meso. Odmah zatim krv je počela liptati niz lice, slijevati mu se na svileni košulju.

Pritisnuo je rukom ranu.

- Ti prokleta, jebena kurvetino! - Drugu je ruku ispružio prema njoj i divljački jurio.

Odbacila je sablju i nesvjesno se izmakla ustranu. Zalet je bio prejak i nije se uspio zaustaviti. Čelom je tresnuo o zid. Poput lošeg glumca u nekoj farsu, zateturao je i polako kliznu na koljena. Glava mu je pala na okrvavljena prsa. Ječao je ne mogavši se pokrenuti.

Privučeni bukom, pred prozorima su se vrzmali robovi. Madeline prepoznala dvojicu.

- Ezekiel, pođi sa mnom. Dovedi kočiju. - Rukom je mahnula drugom robu. - Pobrini se za gospodina LaMottea.

Nakon nekoliko minuta šibala je konja i jurila

kočijom prema cesti uz rijeku.

- Mladog. Rekao je mladog Hazarda. Prednji lijevi kotač kočije tresnuo je o rupu na cesti i umalo nije sletjela sa sjedišta. Trudila se da zadrži kočiju na puteljku dok je jurila mimo Šest hrastova. Svjež joj je

zrak razbistrio glavu i misli. Upravo se bila sjetila da je Justin govorio o mladom Hazardu. Shvatila je da to znači kako je žrtva trebala biti Georgeov brat. Sigurno je napustio tvrđavu u čarlstonskoj luci. No, gdje li je sad?

Drveće je promicalo mimo nje. Vjetar joj je šibao lice. Kakva je budala bila što je tako dugo ostala uz Justina. Mjesecima i mjesecima volja za otporom bivala je sve slabija jer nije znala što je iscrpljuje. Prije toga zavaravala se čašću, dužnošću, nije željela vidjeti sav užas i stravu LaMotteovih.

Kako li su se pretvarali! Prije ženidbe su i Justin i njegova obitelj bili sasvim drugačiji. Pa ipak, sve do ovog popodneva nije shvatila koliko su iskvareni.

Kad je stajala na stepenicama, otkrila je da je Forbesu poruku donio mladi rob. Momak nije bio s Resolutea, što je značilo da su ga poslali s nekog drugog mjesta. Poruka je bila važna i Forbes je bio nestrpljiv. Tada se bio pojavio Justin s mladim Smithom. Najprije joj se učinilo da dogovaraju neku neslanu šalu, no kasnije je čula da doista spremaju hladnokrvno ubojstvo.

Jedino se nadala da će pronaći mladog Hazarda na Mont Royalu. Ako ne uspije, molila se da ga na vrijeme upozore, Orry će znati što treba učiniti. Oh, bože, trebalo je odavna napustiti Justina i udati se za Orrya.

Hladan zrak i dalje joj je krijepio tijelo i duh. Češljevi i ukosnice poispadali su i crna joj je kosa vijorila na vjetru. Od bjesomučnog galopa, konj je bio sav zapjenjen.

Osjetila je iznenadno, neodoljivo olakšanje. Nikad se više neće vratiti na Resolute. Nikad se neće vratiti Justinu...

Bez obzira na posljedice.

Nešto prije tri sata obitelj je ispratila mladence. Billy je želio krenuti ranije kako bi na vrijeme i bez žurbe stigli do male željezničke stanice uz rub plantaže.

Popodne je bilo prekrasno za početak svadbenog puta, pomislio je Charles pripaljujući novu cigaru. Blago ožujsko sunce probijalo se kroz granje drveća, a zrak je bio natopljen mirisom vlažne zemlje. Stizalo je proljeće. Dovraga, kako je želio odjahati do Charle-sona i naći neku curu.

Pomogao je Homeru ukrcati kovčege i pakete na Huntoonovu kočiju. Istovremeno, Billy i Brett pozdavljali su se s članovima obitelji, a Ashton je čekala na kraju, želeći im zadnja pružiti ruku.

- Oh, želim vam sve najbolje i sretan put. Dug i sretan život, također - dodala je. Radost joj je bljesnula u tamnim očima dok je grlila sestru.

- Hvala, Ashton - rekao je Billy i stisnuo joj ruku. Charlesu se učinilo da je pozdrav bio neobičan. Zapravo, cijelo popodne Billy se nekako čudno ophodio s Ashton. Nikakvo čudo, pomislio je. Billy je dugo vremena bio opčinjen njome. Nasreću, završio je s boljom sestrom. Ashton je bila lijepa i bistra, no bila je i ćudljiva, lukava i zla.

- Bizone - rekao je Billy, stao pred Charlesa i pružio mu ruku. - Pazi na sebe, pogotovo ako se uzburkaju događaji oko Sumtera.

- Naravno, trudit ću se. - Stisak ruku bio im je čvrst, - Nemoj nas zaboraviti, javi se. Jasno mi je da to nećeš moći odmah. Čovjek netom oženjen ima prećih stvari.

- Da, uvjeren sam da je tako.

Obojica se nasmijaše. Brett je zadnji put grlila majku. Obrisala je suze, okrenula se prema Charlesu i rekla:

- Baš ste nepristojni. Charles se nacerio.

- U pravu si, ali moramo se malo šaliti na račun brzine svadbe. Mladoženja će morati pričekati na prvu bračnu noć.

- Važnije je da ne moraju čekati na putovanje u ovim teškim vremenima. - rekao je Orry ozbiljno.

Clarissa se cijelo vrijeme smiješila poput nesnalažljivi-vog djeteta koje usprkos svemu ne želi prestati uživati u nečemu što ne razumije. Obiteljskom krugu pridružilo se i nekoliko kućnih robova, tako da je ispraćaj mlade-naca završio burnim pljeskom i klicanjem. Billy je pomogao Brett da uđe u kočiju.

Oboje su se nagnuli kroz prozor i sretno odmahivali obitelji. U Brettinim očima caklile su se suze. Homer je uzdama ošinuo par konja, kočija je krenula. Svi su im mahali, želeći im sve najbolje. Charles je izvukao sablju, i šaleći se, vojnički službeno pozdravio mladen-ce.

Zureći mimo sablje koju je držao pred sobom, spazio je Ashton kako maramicom u jednoj ruci briše suze, a drugom maše sestri i Billyju. Baš kad je spustio sablju i htio je zataknuti o tok, Ashton se okrenu i on joj sasvim dobro vidje lice,.. podmukao osmijeh koji je potrajao tek nekoliko trenutaka. Nitko drugi nije to primijetio.

Charlesa prođoše srsi. Povukao se iza stupa da ga Ashton ne bi primijetila. Iako im je maloprije zaželjela sreću, njen pogled, lice, sve, željeli su nešto sasvim suprotno. Što se to, za ime svijeta, događalo?

Nešto čudno, bez sumnje. Možda će saznati ako bude budno motrio i ako ne bude previše pio, Zatražio je od Cuffeyja da mu donese čašu šampanjca, raskopčao je opasač uniforme i izvalio se u stolac za ljuljanje. Lagano i strpljivo se njihao i pijuckao hladno piće. Čekao je. Ne zadugo, iza ugla kuće pojavio se crni momak, sav prašnjav i zadihan,

- Homer je ovdje, gospodine?

- Ne, odvezao je kočiju. Uskoro će se vratiti. Charlesu je trebao samo tren da se sjeti tko je momak; Rex mu je bilo ime, Ashtonin drugi rob. Gdje li je bio? Kroz svijetlopiavu košulju izbijale su tamne mrlje znoja, kao da je dotrčao izdaleka.

Izbjegavajući Charlesov pogled, momak se uputi niz trijem. Charles se dobro sjećao objeda poslije vjenčanja i Homera koji je jeo u kutu. Čak je i s njim progovorio nekoliko riječi, A gdje je u to vrijeme bio Rex? Čudno.

Trgnuo se na neobičan zvuk i pogledao prema aleji. Vidio je oblak prašine. Zatim, sve glasnije, čuo je škripu jednoprega i topot kopita. Skočio je na noge kad je iz oblaka prašine iskrsnula kočija i kad je prepoznao prestravljenog vozača.

- Madeline! - povikao je, odbacio cigaru i potrčao na put. Zgrabio je ormu iscrpljenog konja, zaustavio kočiju i pomogao joj da siđe. Htio je maknuti ruku sa Madelininog struka, no ona se stisnu uz njega. - Madeline, izgledaš nasmrt preplašena. Što se dogodilo?

Zagledala se u visokog, mladog oficira. Lice joj je bilo zbunjeno. Pokušavala se sabrati. Odjednom, spa-zila je Rexa kako naslonjen o stup sjedi na kraju trijema. Počela je povezivati slike i misli.

- Vidjela sam tog momka na Resoluteu. Sigurna sam. Prije sat vremena,

Istog trena Rex je ustao i pobjegao iza kuće.

Kočija se lagano njihala, krajolik je bio predivan, raspoloženje vedro. Sjenke borova i hrastova treperile su na suprotnom sjedištu, sunce se probijalo kroz krošnje i doticalo njihovo lice. Billy je lijevom rukom obgrlio Brett.

- Sretna? - pitao je. Uzdahnula je.

- Beskrajno. Mislila sam da nikad nećemo doživjeti ovaj trenutak.

- A ja sam mislio da Orry nikad neće dati pristanak.

- Tvoj ga je brat smekšao, znaš li to? Billy se nasmijao.

- Stari diplomci vele ovako: kad jednom prođeš kroz West Point, to će ti mjesto zauvijek promijeniti život. Kad si kadet, nije ti jasno i ne vjeruješ im. Konačno sam shvatio da je istina.

Brett se zamisli na trenutak.

- Što misliš, koliko ćeš dugo ostati u Washingtonu?

- Zaista ne znam. Danima, tjednima, možda čak...

- Približavaju se jahači, poručnice Hazard.

Na Homerov glas Billy se okrenuo prema otvorenom prozoru. Kočijaš nije zvučao zaorinuto, no ipak ih je upozorio da netko stile; neobično. Billy je čuo topot kopita s lijeve strane kočije. Približavali su se kroz šumu. Čudno.

- Tko je? - pitala je Brett.

Billy se nagnuo kroz prozor. Iza kočije dizao se oblak prašine kroz koji su se nazirala dva jahača. Nije ih mogao prepoznati sve dok nisu natjerali konje u galop i približili se. Billyjeva šaka stisnula je rub prozora.

- Tvoj stari prijatelj. Onaj LaMotte.

Brett se više zbunila nego zabrinula. Mimo kočije projahao je Forbes, a odmah za njim galopirao je visoki, mršavi, otmjeno odjeveni momak. Brett se nagnula kroz drugi prozor.

- Oh, pa to je Pres.on Smith. Što li njih dvojica traže na ovoj lošoj cesti?

Billy je sumnjao da jašu zbog zabave. A sigurno nisu tražili ni društvo. Kočija je prešla već nekoliko kilometara a da nisu sreli ni žive duše. Momci dojahaše do konja upregnutih u kočiju.

- Homere, zaustavi zapregu ~ viknuo je Forbes široko se smiješeći, no Billyju se ljubaznost na licu mladića učinila lažnom. Forbes zamahnu rukom. -Zaustavi, rekao sam!

Zabrinuti kočijaš zategnuo je uzde i pritisnuo kočnicu. Kočija se zanjihala i stala. Oblak prašine dizao se polako, poput zavjese. Grane stabala doticale su prtljagu natovarenu na vrh dvoprega. Cesta se sužavala i pretvorila se na tom mjestu u dvije uske pruge za kotače i jednu brazdu visoke trave između njih.

Preston Smith zakašljao je oštro, pritišćući maramicom usta i nos. Forbes je objahao oko kočije i zaustavio konja s Billyjeve strane. Lijevu je nogu prebacio preko sedla i oslonio se laktom na koljeno.

Brett se nagnula

do muža.

- Kakva li čuda sresti te ovdje, Forbes.

Prašina se slijegala na Forbesovu kosu. Izgledao je opušteno i prijateljski. Pa ipak, Billy je sumnjičavo

gledao; u LaMotteovim je očima spazio čudan sjaj. Pomislio je na colt spakiran na vrhu kočije. Prokletstvo.

- Morao sam vam iskazati svoje poštovanje - odvratio je Forbes. | - Nisam mogao dopustiti da mladenci odu a da im ne čestitam. - Ispod osmijeha bljesnuše mu zubi. - Nećete mi zamjeriti ako ne kažem da je bolji

pobijedio.

Brett stisnu rukom Billyjevo koljeno. Od prvog tretna, Billy ga je htio nešto upitati.

- LaMotte, kako si saznao da smo se vjenčali? Smith je potapšao uznemirenog konja.

- Oh, čuli smo negdje. Čini mi se da nisam imao čast upoznati vas, gospodine. Vi ste poručnik Hazard?

U glasu se jasno nazirala ironija kad je izrekao riječ čast. Billy mu se čvrsto zagleda u oči.

- Da, tako je.

- Preston Smith, sluga pokoran - podsmješljivo je rekao Smith.

Odjednom, Billy ju postade Jušno da ovaj susret nije slučajnost, Shvatio je da su upali u pripremljenu klopku. Homer se nakašlja.

- Bilo bi dobro da ne tratimo vrijeme i da požurimo, poručnice.

Forbes pogleda Crnca.

- Žuri ti se na stanicu, jel'da? Homer ne trepnu.

- Da, gospodine, moramo krenuti.

- Nigdje ti nećeš krenuti, crncu, dok ti ja ne kažem.

Billy gnjevno odgovori:

- Kreni, Homere. - Krajičkom oka spazio je Sm'»xha kako se saginje na konju i kako iz kožne torbe, okačene o sedlo, laganim pokretom izvlači srebrom oku vani samokres za dvoboje. SmUli v-osmjehivao i uperio pištolj u Homera«

™. - Takneš li mde, ovom će nestora poteci crnačka krv.

- Ne želimo se svađati - <ekao], Forbes cereći se od uha do uha, - Ali, ptevah!' slug Ji % put hq bi li vam čestitali, pa ne ka*i rio bamo tako oa^stati od namjere. Dakle, gospodine Jenki, kanite li vi izaći iz te kočije, iza ženine ^knj;, i -^upiti pred mene da vam dostojno čestitani ?

Bretun stisak ojača.

- Billy, nemoj.

No Billy je kyii od gnj^ a. Sklonio joj je ruku, otvorio vrata i stupr« na Uo Forbes uzdalw«

- Ne, go^pccHne. Zaista ne mogu leći da je bolji pobijedio. lake, raoglo bi se činiti, ti ćeš biti prvi na postolju, ako razumiješ što hoću. reći.

Billy oocrvenje, a Smith se bezobrazno nasmije. Bijela čaplja preletjela je vrbov^ K nova. Billy koraknu prema Forbesovom konju.

- Pazi što govoriš pred mojom ženom.

Forbes i Smith izmijenjaše brze, oduševljene poglede.

- Oho, gospodine Hazard, pa to zvuči kao prijatnja. A koliko ja znam, prijatnja je upućena meni. To je čista uvreda. Ili sam vas možda krivo razumio?

- Billy, dođi, molim te - pozvala ga je Brett. -Nemoj gubiti vrijeme na ove krvožedne budale.

Forbes podari smiješak Bretti.

- Znaš, dušo, još si mi uvijek draga, iako se zbog rječnika katkada pretvaraš u prvorazrednu prostakušu. Sigurno se i guziš tako.

- LaMotte, kurvin sine, silazi s tog konja! Nasmijavši se glasno, Forbes potjera konja ustranu ne bi li izbjegao Billyjev nalet. Zatim lagano kliznu iz sedla, zagladi dlanovima kosu na sljepoočicama i krenu naprijed.

- Ovu rečenicu, valjda, nisam krivo shvatio, gospodine. Uvrijedili ste me.

Kimnuvši glavom Smith je potvrdio.

- Baš tako.

Forbes je zastao i pogledao Billyja koji je bio skoro za glavu viši.

- Tražim zadovoljštinu, gospodine.

Homer je zurio prestravljeno, a Brett je izjurila iz kočije.

- Nemoj pristati, Billy! Zar ne vidiš da je namjerno došao ovamo ne bi li te izazvao. Ne znam kako je saznao da putujemo, ali nemoj pristati na njegovu igru.

Pogledavši je u oči, Billy zaniječe glavom.

- Ne miješaj se u ovo, Brett. LaMotte...

- Rekao sam - prekinu ga Forbes - da zahtijevam zadovoljštinu. - Izmahnuo je lagano rukom i pljusnuo Billyja po obrazu. Šamar zvučno odjeknu. - Ovdje i ovoga trena - zaključio je Forbes, ponovno se ljubazno smiješeći.
- Proklet bio - provalilo je iz Brett. - Zнала sam da si ljubomoran, ali nisam znala da si poludio. Kako dugo smišljaš osvetu?

Odjednom, Billyju postade jasno da ovaj susret nije slučajnost. Shvatio je da su upali u pripremljenu klopku. Homer se nakašlja

- Bilo bi dobro da ne tratimo vrijeme i da požurimo, poručnice.

Forbes pogleda Crnca.

- Žuri ti se na stanicu., jel'da? Homer ne trepnu.

- Da, gospodine, moramo krenuti.

- Nigdje ti nećeš krenuti, crnčugo, dok ti ja ne kažem.

Billy gnjevno odgovori:

- Kreni, Homere. - Krajčkon oka spazio je Smitha kako se saginje na konju i kako iz kožne torbe, otkaçene o sedlo, laganim pokretom izvlači srebrom okuvani samokres za dvoboje. Smith v osmjehivao i uperio pištolj u Homera,

- Takneš li irde, ovoia će ^est^io poteci crnačka krv.

- Ne želimo se svađali - ekao ^ Forbes cereći se od uha do uha, - Ali, pfevahli sinO Ji i prf ae bi li vam čestitali, pa ne ka »i no feamo tako oaustati od namjere. Dakle, gospodine Jenki, kanite ii vi izaći iz te kočije, iza ženine ^tikaj*, i °upiti pred mene da vam dostojno čestitam ?

Breitiin siisA ojača.

- Billy, nemoj.

No Billy je ki/nc od gnjt^a. Sklonio joj je ruku, otvorio vrata i stup« , na Uo Forbes uzdah.

- Ne, gospodine. Zaista ne mogu leći da je bolji pobijedio. L*ko, moglo bi se činiti, ti ćeš biti prvi na postolju, <jVo razumiješ što hoću reci,

Billy oocrvenje, a Smith se bezobrazno nasmije. Bijela čaplja preletjela je vrhov^ I nova. Billy koraknu prema Forbesovom konju.

- Pazi što govoriš pred mojom ženom.

Forbes i Smith izmijenjaše brze, oduševljene poglede.

- Oho, gospodine Hazard, pa to zvuči kao prijatnja. A koliko ja znam, prijatnja je upućena meni. To je čista uvreda. Ili sam vas možda krivo razumio?

- Billy, dođi, molim te - pozvala ga je Brett. -Nemoj gubiti vrijeme na ove krvožedne budale.

Forbes podari smiješak Brett.

- Znaš, dušo, još si mi uvijek draga, iako se zbog rječnika katkada pretvaraš u prvorazrednu prostakušu. Sigurno se i guziš tako.

- LaMotte, kurvin sine, silazi s tog konja! Nasmijavši se glasno, Forbes potjera konja ustranu ne bi li izbjegao Billyjev nalet. Zatim lagano kliznu iz sedla, zagladi dlanovima kosu na sljepoočicama i krenu naprijed.

- Ovu rečenicu, valjda, nisam krivo shvatio, gospodine. Uvrijedili ste me.

Kimnuvši glavom Smith je potvrdio.

- Baš tako.

Forbes je zastao i pogledao Billyja koji je bio skoro za glavu viši.

- Tražim zadovoljštinu, gospodine.

Homer je zurio prestravljeno, a Brett je izjurila iz kočije.

- Nemoj pristati, Billy! Zar ne vidiš da je namjerno došao ovamo ne bi li te izazvao. Ne znam kako je saznao da putujemo, ali nemoj pristati na njegovu igru.

Pogledavši je u oči, Billy zaniječe glavom.

- Ne miješaj se u ovo, Brett. LaMotte...

- Rekao sam - prekinu ga Forbes - da zahtijevam zadovoljštinu. - Izmahnuo je lagano rukom i pljusnuo Billyja po obrazu. Šamar zvučno odjeknu. - Ovdje i ovoga trena - zaključio je Forbes, ponovno se ljubazno smiješeći.

- Proklet bio - provalilo je iz Brett. - Zнала sam da si ljubomoran, ali nisam znala da si poludio. Kako dugo smišljaš osvetu?

- Vrlo dugo, ne poričem. No, ovo je najpošteniji i najčasniji način da izravnam neke račune s gospodinom Hazardom. Preston nosi u torbi još jedan samokres. Bit će mi sekundant. A tvoj - skrenuo je pogledom od Billyja prema kočiji - čini mi se, Homere, da ćeš i ti dobro poslužiti. Rekao bih, baš dolikuje jednom Jenkiju da mu crnčuga bude sekundant.

Brettin glas prepukne od napetosti.

- Ne smiješ na to pristati, Billy.

- Šuti, molim te - oštro je odgovorio. Uhvatio ju je za ramena i poveo oko kočije na drugu stranu. Stisnuvši je uza se, prošaptao je: - Moram se boriti. Zar ne shvaćaš da je krenuo za nama s jednom nakanom... da me ubije? Ako pokušamo otići, već će naći izgovor da mi puca u leđa. Ovako... - progutao je riječ. Brada mu se orosila znojem. Na košulju je pala kap i ostavila tamnu mrlju poput krvi. -.. .Ovako, imam barem nekakve izgled.

Zatresla je glavom, prvo polako, zatim sve jače. Oči joj se ispuniše suzama. Billy joj stisne ramena i krenu oko kočije nazad. Čula ga je kako govori:

- U redu, LaMotte. Pođimo do one poljane uz močvaru.

- Na usluzi, gospodine - rekao je Forbes i naklonio se.

Billy je skinuo sako, kravatu i prsluk, prebacio ih preko grane drveta i krenuo. Homer je pošao za njim, no Billy mu mahnu rukom.

- Ostani uz Brett. Ovo mogu i sam.

- Oh, naravno, pa to je tako jednostavno - složio se Smith koji ih je pratio prema sredini livade. Visoka trava blago se njihala na vjetru.

Smith je ispružio ruke. U svakoj je ležao po jedan samokres za dvoboje. Skupocjen par pištolja, primijetio je Billy; još jedan dokaz da susret na cesti nije bio slučajan. Ljudi obično ne odlaze na popodnevno jahanje s takvim oružjem u torbi.

- Nabit ću ih barutom i kuglom pred obojicom.

Tada ćete, oslonjeni jedan o drugog leđima, na moj znak krenuti u suprotnim pravcima deset koraka. Nakon desetog, smijete se okrenuti i pucati. Ima li pitanja?

- Ne - rekao je Forbes zasukavši jedan rukav.

- Možeš početi - odgovorio je Billy. Naklonivši se podrugljivo, Smith je kleknuo u travu, otvorio torbu i izvukao dva roga za barut; jedan veći i dugi manji. Iz većeg je u cijev samokresa usuo krupno-zrnasti barut čija je eksplozija trebala potisnuti zrno. Nakon što je ubacio kuglu i nabio komad krpe, iz manjeg je roga uz kremen samokresa nasuo fini barut za paljenje.

Pružio je oružje Forbesu koji ga je ovlaš pregledao i kimnuo glavom. Više ga je zanimalo što mu prijatelj radi s drugim samokresom. Smith ga je stavio među koljena, cijevi okrenute na gore, i posegnuo za većim rogom. Forbes se nakašljao, a Billy podignu pogled.

- Nemaš ništa protiv ako čovjek počne pišati prije borbe, zar ne? - Billy zaniječe glavom. - Onda ćeš biti tako ljubazan i pridržati mi oružje dok se ne vratim?

Već mu je bio pružio samokres i Billy ga je morao uzeti. Tako i nije primijetio da je Smith veći dio eksplozivnog baruta prosuo mimo cijevi u gustu i visoku travu.

Bio je to lukavo smišljen plan, izveden u tren oka. Forbes je odvratio Billyjevu pažnju i Smithov je pokret ostao neprimijećen.

Ubacio je kuglu, nabio krpu, nasuo fini barut za paljenje i rekao:

- Tako. - Ustao je držeći teški samokres u ruci, oružje u kojem je bilo tako malo baruta da je kugla jedva mogla izletjeti iz cijevi. Ni izbliza, Billyjevo oružje nije bilo ubojito.

Na mjestu gdje je Smith čučao, Billy je spazio nekoliko zrna baruta na vlatima trave. Pomislio je da zatraži zamjenu samokresa, no brzo je odbacio sumnju. Čak ni ljubomorni udvarač ne bi posegnuo za tako niskom prijevarom u časnom dvoboju.

249

Forbes se vratio, a Billy mu je predao njegov samokres. Smith je pružio Billyju drugi.

- Hvala - rekao je Billy i uzeo ga. Smith pročisti grlo.

- Gospodo, hoćemo li početi?

- Je li Billy Hazard ovdje? - pitala je Madeline. Od njenog dolaska na Mont Royal prošlo je otprilike pet minuta. Charles ju je odveo u biblioteku i poslao po Orrya koji je sad stajao leđima oslonjen na zatvorena vrata s nevjericom na licu.

- Otišao je - odgovorio je Charles. - S Brett. Krenuli su da uhvate vlak za Sjever. Vjenčali su se prije dva sata.

- Vjenčali - ponovila je Madeline. - Da, to bi moglo biti povezano sa...

- S čim? - pitao je Orry.

Glas mu je zvučao oštrije nego što je želio, no razdirali su ga oprečni osjećaji: sreća zbog njenog iznenadnog dolaska, tuga zbog njenog izmučenog, blijedog lica. Smršavila je, ali dogodilo joj se i nešto mnogo gore, iako nije znao što.

- S Forbesom - prošaptala je. - S Forbesom i njegovim prijateljem Prestonom Smithom. Napustili su Rolute malo prije mene. Čula sam ih kako razgovaraju s Justinom o... o ubojstvu Billyja. Netko im je

morao dojaviti da on i Brett putuju.

Charles je zagrizao "ugašenu cigaru.

- Možda onaj crni momak kojeg si vidjela na trijemu?

- Ne znam. - Madelinine oči imale su čudan, staklast pogled. - Vjerojatno je bio on.

- O kojem momku govorite? - pitao je Orry. Charlesovo se lice smrknu.

- O Ashtoninom robu, Rexu. Idem ga pronaći. Krenuo je prema vratima a Orry pođe mimo njega prema Madelini.

- Jesi li sigurna da su razgovarali o napadu na Billyja?

Charles je zastao pred vratima očekujući odgovor.

- Izgovorili su riječ ubojstvo. - Borila se da ne zaplače; izgledalo je da se ne može obuzdati. - Ubojstvo. Orry se namrštio.

- Isusa mu, razgovarat ću s Justinom o...

- Nema vremena - Madeline je vrisnula. - A Justin više nije važan. Napustila sam ga.

Orry je razrogačio oči, ne shvativši rečenicu.

- Napustila - ponovila je. - Neću se nikad više vratiti na... - prije nego što je uspjela završiti rečenicu obuže je nesvjestica. Počela se rušiti.

Pala je Orryju na grudi a on ju je jedva uspio zadržati.

- Pošalji nekog da mi pomogne oko nje - viknuo je Charlesu.

Charles mu kimnu glavom i izjuri iz sobe smrknuta lica.

- Ashton, gdje ti je rob?

Ashton je podigla pogled sa srebrne šalice. Upravo se spremala Clarissi i sebi natočiti čaj.

- Misliš na Rexa ?

- Da. Gdje je?

Gnjev u Charlesovim očima odagna osmijeh s njena lica:

- Vani je, mislim. Zbog čega si tako bijesan? Očajnički je pokušavala zadržati bezbrižan izraz

lica; bila je čula dolazak kočije baš kad je sjela s majkom za stol. Kroz prozor je vidjela Madeline, ružnu i prijavu poput vještice i Charlesa koji joj je pomogao da uđe u kuću. Nije se usudila izaći iz majčine sobe bojeći se da je nešto oko njene urote pošlo krivim putem.

Charles joj nije odgovorio na pitanje. Izjurio je iz sobe, a od njegovih teških koraka zatresao se pod cijeloga kata.

Smiješeći se, Clarissa je pitala:

- Ne poznajem tog mladića. Je li nam došao u posjet?

- On je tvoj nećak, mama!

Grub odgovor natjera suze na Clarissine oči. Ashton joj maramicom obrisao obraze.

- Oprosti što sam planula. Odjednom me tako zaboljela glava da...

- Možda će ti čaj pomoći.

- Da. Možda. - Ruka joj se tresla dok je pokušavala naliti čaj u šalice. Čajnik joj skoro ispade iz ruke. - Oh, dovraga!

Čuvši psovku Clarissa osupnuto uzdahnu. Ashton tresnu čaj nikom o stol. Ustala je i stala nervozno šetkati po sobi. Charles je posumnjao. Očito je nešto pošlo krivo. Ako postane previše znatiželjan, mogao bi je raskrinkati. Smije li ga ostaviti nasamo s Rexom? Jer, Crnac joj se kanio osvetiti zbog onog bičevanja.

Neko je vrijeme dvojila što da uradi. Konačno, bez riječi objašnjenja, izjurila je iz sobe. Clarissa je smotala ubrus i počela brisati čaj koji je prolila mlada djevojka. Tako mlada, a već nervozna žena. Clarissa se pokušavala sjetiti njena imena, no nije uspjela.

Charles je pronašao Rexa kako sjedi na kuhinjskom trijemu i žvače komad usoljene svinjetine. Prije nego je momak uspio ustati i pobjeći, Charles je čučnuo pred njega i oslonio se rukom na zid iza roba prepriječivši mu tako put.

- Rex, ne želim čuti laž. Da li me razumiješ?

Preplašenim očima momak je zvjerio mimo Charle-sa. Znao je da ne može uteći. Tankim je glasom odgovorio:

- Da, gospodine.

- Otrčao si do Resolutea i natrag, zar ne?

Rex se ugrizao za donju usnu. Mrka lica, Charles mu se približio.

- Rex...

Odgovorio je jedva čujno:

- Da.

- S kim si tamo razgovarao ?

- S gos'n LaMotteom - rekao je neodlučno.
- S Justinom LaMotteom ? Rex se počea po glavi.
- Ne. S gos'n Forbesom. Rekli su mi... - Zastao je u pola rečenice. Charles ga je potaknuo.
- Tko ti je rekao? Želim čuti ime osobe koja te poslala na Resolute. - Znao je odgovor, naravno. Poslije prvog iznenađenja i nevjerice, urota je bila očita a i razlozi. Sklonio je ruke sa zida i blago dotakao Rexa po ramenu. - Ako kažeš istinu, obećaj em da ti se ništa neće dogoditi.
Momak se borio sam sa sobom i, na kraju, gledajući Charlesa, shvatio da je najbolje sve priznati. Na usnama mu je zaigrao čudan osmijeh. No, Charles je gubio strpljenje.
- Dovraga, momče, nemamo vremena napretek. Želim da mi kažeš tko...
- Rex? Ah, tu si. Svugdje te tražim.
Charles je ustao, okrenuo se i spazio Ashton kako im žurno prilazi.
Bez daha dojurila je do kuhinjskog trijema.
- Dolazi ovamo, lijenčino. Trebam te odmah!
- Najprije da mi odgovori na jedno pitanje - rekao je Charles.
- Ali, Charles... - Ijupko je napučila usta, no Charles je nedvojbeno otkrio strah u njenim očima. - Moram se spremi za povratak kući.

- Ionako ne možeš krenuti prije nego što se Homer vrati s kočijom - rekao je i nastavio prijeteci: - Ako je istina ono što Madeline kaže, morat ćeš prilično dugo čekati.
- Madeline LaMotte? Hoćeš reći da je ona ovdje?
- Zar se čudiš? Pa gledala si s prozora kako joj pomažem ući u kuću. Vidio sam kako se pokušavaš sakriti iza zavjese.
Rumen obli Ashtonine obraze. Zbunila se i ostala bez riječi. Charles se okrenuo prema momku.
- Rex, ja čekam. Tko te poslao na Resolute s porukom da su Billy i Brett krenuli ka željezničkoj stanici ?
Ashton je shvatila da je upala u vlastitu klopku. Pretvaranje više ničem nije koristilo, ali poriv da se spasi bio je žestok. Progurala se pokraj Charlesa i zaprijetila šakom.
- Rex, drži jezik za zubima ako ne želiš da... Oh! Momak je zurio u njenu šaku pred svojim licem.
Charles ju je zgrabio za zglob i čvrsto stisnuo. Crnče vč se oči širom otvoriše a njoj skoro pozli. Znala je što će Rex reći.
- Ona me poslala.
Njegove riječi zazvučaše kao presuda. Charles uzdahnu i oslobodi ruku svoje sestrične. Trljala je zglob.
- O čemu on to blebeće? Nemam pojma ni o...
- Prestani! - prekinuo ju je Charles. - Madeline je ispričala Orryju i meni sve što je čula na Resoluteu. Laži ti više neće pomoći. Ni prijetnje ovom momku. -Stisnuo je Rexa za rame. - Bilo bi najbolje da se izgubiš odavde.
Rex je potrčao, bez dvoumljenja.
Charles se zagledao u Ashtonino lice. Obrazi su joj posivjeli a lažnog osmijeha i bezbrižnosti nestalo je bez traga. Nije vjerovao vlastitim očima. Glas mu je bio prigušen i gnjevan.
- Bože moj, pa to je istina. Želiš ubiti vlastitog šurjaka i povrijediti sestru.

Njena šutnja i spušten pogled potvrdiše ove riječi. Charles nije želio trošiti vrijeme na ovu zlu djevojku. Zgrabio je rukom sablju i potrčao prema staji. Ashton je zakoračila za njim i viknula vrištavo: - Nećeš uspjeti! Već je prekasno. Prekasno! Prekasno!
- Jedan! - glasno je viknuo Smith.
Jedan drugome okrenuti leđima protivnici počea koračati. Svatko je gledao preda se; samokres su držali u ruci o boku.
- Dva!
Vjetar je njihao travu i namreškao bljeskavu površinu močvare. Niz Billyjev vrat klizile su kapi znoja i natapale njegovu finu, bijelu košulju.
Ne bi li se smirio, čvrsto se zagledao u visoku hrastovu granu prema kojoj je koračao. Osjećao je težinu oružja u ruci i mislio o tome kako da ga podigne, nacilja i potegne okidač.
- Tri!
Brett je tako čvrsto stisnula šake da joj prsti pobije-liše. Stajala je uz kočiju, pitajući se kako se sve ovo moglo dogoditi. Tko je otkrio Forbesu da su se vjenčali i krenuli na vlak? Bilo je nemoguće da se ovdje slučajno obreo.
- Četiri!
Homer je stajao dva metra od Brett. Kad su suparnici počeli koračati, spazio je urotnički pogled koji su izmijenili mladi LaMotte i njegov prijatelj. Homer je podigao povelik kamen i nervozno ga premještao iz

ruke u ruku. Nešto s ovim dvobojem nije bilo u redu.

- Pet!

S lijeve Brettine strane, uz konje, stajao je Preston Smith. Želio je biti blizu svoga sedla i torbe u slučaju da se dogodi nešto nepredviđeno. Brzo je pogledao u svoju desnu čizmu i posebno za nož ušiven džepić na sari. Skrenuo je pogledom prema Brett i Homeru koji se vidljivo znojio. Prestravljeni rob nije bio opasan. Smitha obuzme plima zadovoljstva tako snažno da umalo zaboravi uzviknuti:

- Šest!

Billyju se zamuti vid. Od napetosti mu se zgrčio želudac a grlo se osušilo. Poželio je pogledati prema Brett. Misli su mu se rojile nevjerojatnom brzinom:

Zašto bi je morao pogledati ?

Vidjet ćeš je još bezbroj puta.

Možda nećeš?

Kako li su ih pronašli ?

Čuo je neobično glasan zvuk. Nikad ranije nije tako jasno čuo vlastito srce.

- Sedam!

Homer je znao što onaj urotnički pogled znači. Mogao je namirisati podvalu. Ova su dvojica unaprijed smislila ubojstvo mladog Hazarda. Nije znao kako, ni zašto, no bio je siguran da je tako. Predosjećaj onoga što se sprema stisnuo mu je želudac. Zbog iznenadne slabosti mo[^]ao se leđima osloniti o kotač zaprege. Prstima desne ruke čvrsto je stisnuo kamen.

- Osam!

Brett se učinilo da će joj srce iskočiti iz grudi. Tada je shvatila da joj srce ne tuče tako glasno, već da se putem približava tutanj kopita. Nadglasavajući galop netko je urlao.

Smidi je također čuo konja i povike. Jedna od životinja koje je pridržavao zanjista i uznemiri se. Do njega dopre samo dio usklika:

... Billy, pazi!

Brettine se oči razrogačiše:

- Charles!

- Devet! - vrisnuo je Smith,

Forbes se okrenuo, iznenada prestrašen. Nije morao pogledati u zapanjenog Smitha da bi shvatio kako jahač koji stiže očito zna za njihovu urotu. Billy je zastao, očekujući povik za zadnji korak. Stajao je leđima okrenut Forbesu i gledao prema puteljku kojim je stizao jahač. Mržnja i očaj preplaviše Forbesa. Mogao je nesmetano pucati u Billyjev zatiljak.

Smith je zaboravio viknuti deset. Nije važno. Forbes je podigao ruku u visinu ramena i naciljao samokresom u Billyjeva leđa.

Homer je bio svjestan kazne ako napadne bijelca, no nije mogao mirno stajati i gledati podlo, hladnokrvno ubojstvo. Zamahnuo je desnom rukom i snažno hitnuo kamen.

Smith nije sasvim shvatio što Crnac radi, ali pokret mu se učinio opasnim. Zaurkao je i jurnuo prema robu. U trku, posegnuo je prema sari desne čizme.

Kamen je poletio prema Forbesu u trenu kad je pritiskao okidač. Brett je vidjela da će kamen promašiti barem za pola metra, i prestravljena rukom je pritisnula usne. No, kamen je učinio svoje. Uletjevši u Forbesovo vidno polje, natjerao ga je da pomakne glavu ulijevo. Ruka sa samokresom, također se pomaknula za nekoliko centimetra. Grmnuo je pucanj. Iz cijevi samokresa bljunula je vatra i dim.

Kamen je tresnuo u travu iza Forbesa koji je stajao zapanjen, širom otvorenih usta. Billy se okrenuo i pogledao protivnika u oči.

Smith je projurio mimo Brett i gurnuo je u kočiju. Uspravila se; Billy je bio neozlijeđen. Jahač se već nazirao.

- Charles! - viknula je grleno Kao jeka njenom uzviku odjeknuo je prigušen krik.

Okrenula se i prestravljeno zastala. Smithovo lice bilo je iznakaženo od zadovoljstva kad je udario desnom rukom i naglo je trgnuo unazad. Iz Homerova želuca izvukao je oštricu howie noža.

- Oh - zastenjao je Homer i zagledao se u poderanu, okrvavljenu košulju. - Oh - ponovio je tiho, bolno i začuđeno, prelomivši se u koljenima. Smith ga udari još jednom. Padajući na zemlju, crni je rob izdahnuo.

S olakšanjem Billy je shvatio da mu je zrno fijuknulo mimo uha. Da nije bilo Homerova kamena, kugla bi ga nesumnjivo usmrtila.

Charles divlje zauzda mokrog konja. Još je uvijek bio u uniformi, a sablja mu je zvecnula o čizmu dok je silazio s konja. Billy ponovno pogleda Forbesa u lice... Forbesa koji je pucao prije no što je brojenje završilo. Pokušao ga je ubiti s leđa. Preplavljen gnjevom, Billy je podigao samokres i naciljao. Pritisnuo je okidač, Bljesnuo je plamen ali pucanj odjeknu prazno i slabo.

Forbes se nije pomaknuo ni za centimetar. Billy je bio naciljao u sredinu njegovih grudi. Kako je kugla mogla promašiti tako krupnu i nepomičnu metu?

Tada, ni pet metara od njegovih nogu, na goljoj zemlji nešto crno privuče njegovu pažnju. Otkoračao je naprijed, čučnuo i uvjerio se. Pred njim je ležala kugla. Kugla iz njegovog samokresa.

Sjetio se Smitha, punjenja oružja, prosutog baruta. Namjerno su to učinili. Opsovao je i bacio oružje u travu.

- Forbes!

Na Smithov povik Forbes se okrenuo. Prijatelj zavrtla prema njemu okrvavljeni bowie nož koji pade u travu nedaleko od Forbesovih nogu. Brzo se sagnuo i dohvatio ga. Prebacio ga je u lijevu ruku a desnom je, iz svoje čizme, izvukao drugi, duži nož.

Oštrice bljesnuše na suncu. Koraknuo je prema Billyju.

- Baš šteta što si promašio - luđački se zacerekao Forbes. - Kladam se da žališ više nego ja.

- Nisam promašio. Kugla nije ni stigla do tebe. Leži ovdje na zemlji. U moje ste oružje namjerno usuli premalo baruta.

- Baš si bistar, jebeni JenkiS

Vjetar razbaruši Forbesovu kosu. Praznih ruku, Billy se stane povlačiti, korak po korak. Forbes mu se približavao hodajući postrance, kao rak.

- Nisi se smio petljati oko Brett. Nisi smio stupiti nogom u Južnu Karolinu. Izgleda da će te poslati kući u kovčegu. AF jamčim ti, tvoji ga neće željeti otvoriti da te pogledaju. - Počeo je kružiti nožem u desnoj ruci, a zatim i onim u lijevoj. - Ne nakon što ti ja sredim lice.

Billy ponovno uzmaknu. Odlučio se privući najbližem drvetu i pokušati otrgnuti granu prije nego mu se Forbes približi s tim noževima . . .

- Billy!

Okrenuo se prema kočiji odakle je dopro glas. Smith je negdje nestao, a uz Brett stajao je Charles; ovratnik mu je bio raskopčan, svijetloplave hlače prljave. Potegnulo je sablju iz toka i zavrtlao je prema Billyju.

Billy iskoraknu udesno ne bi li sablja pala između njega i Forbesa. Istog trena, spazio je Smitha kako skriven iza kočije žuri prema konjima i torbi okačenoj o sedlo. Sablja je pala mnogo bliže Billyju nego Forbesu. Billy potrča da je zgrabi.

Iz torbe Smith je izvukao četverometni derringer, revolver skraćene cijevi i velikog kalibra. Charles ga je spazio, opsovao i pojurio prema njemu. Smith je potrčao nekoliko-koraka prema polju, zastao i ispalio sva četiri metka na Billyja. Nakon zadnjeg pucnja, Billy osjeti bol. Zastenjao je i zateturao prema sablji.

Charles se bacio na Smitha i zgrabio ga s leđa. Okrenuo ga je, istrgnuo mu prazan revolver iz ruke, tresnuo ga desnicom, a zatim i ljevicom. Udarci su bili spori ali teški. Smith se skljojao, a iz nosa mu šiknu krv.

Billy je pao. Krv mu je natopila lijevi rukav iznad lakti. Podupro se rukama o zemlju ne bi li ustao. Bol mu sijevnu lijevim ramenom. Nije se mogao osloniti na ruku.

Metar-dva od njega nešto je bljesnulo u travu. Ispružio se, zgrabio dršku sablje, osovio se na noge i zateturao. Na travi spazi sjenku kako mu se primiče. Bacio se ustranu i Forbesov ga desni nož promaši za nekoliko centimetara.

Bol ga je iscrpljivao i mutio mu svijest. Mogao se samo povlačiti, braniti, pokušavati razbistriti um. Forbesovo znojno, nacereno lice činilo mu se sve većim, u očima mu je vidio ubilačku mržnju.

Billy se branio gotovo nesvjesno. Sve što je naučio

o mačevanju u West Pointu nestalo je u izmaglici bubnjaj uče boli. Forbes je izmaknuo nožem u lijevoj ruci, Billy je zaustavio udarac sabljom i pokušao odgurnuti LaMottea. Nije imao dovoljno snage.

Jedan tren stajali su licem u lice. Forbes je zaškrgetao:

- Sad te imam, Jenki. - Navalio je svom snagom, pokušavajući ga dohvatiti nožem. Billy je pokušao duboko udahnuti. Zamahnulo je sabljom u prazno. Forbes se nasmijao i ponovno navalio.

Billy se povukao još jednom. Izgubio je mnogo krvi

1 osjećao se sve slabijim. Topli mlaz tekao mu je niz ruku i krv je počela kapati niz zglobov.

Brett je nešto viknula, ali nije se usudio okrenuti. Uzmičući, spotaknuo se o korijenje i tresnuo leđima o deblo hrasta. Forbesove se oči raširiše od oduševljenja. Desnica s bowie nožem sijevnu prema Billyjevom licu.

Billy pomaknu lijevo rame i okrenu se bokom. Nož se zario u deblo. Ne pokušavajući ga izvući, Forbes izmahnu ljevicom. Billy se zadnjom snagom prebaci na desni bok. Nož mu razdera košulju, okrznu rebra i tupo se žabi u deblo.

Shvativši da je oba puta promašio, Forbes mu se sasvim približi ne bi li smanjio udaljenost 'među njima i onemogućio Billyju da upotrijebi sablju. Divljački je zgrabio oba noža i pokušavao ih izvući

pritišćući Billyja svojim tijelom o hrast. Billy je shvatio da mu je ovo zadnja prilika. Podigao je koljeno i zabio ga Forbesu među noge. Forbes jeknu i odmaknu se korak-dva od Billyja. Dobivši malo prostora, Billy podignu sablju i zabije je u Forbesa. Odgurnuvši se leđima od debla, zarinuo je sječivo dublje sve dok nije osjetio kako vrh udara o Forbesovu hrptenjaču.

Forbes klonu naprijed i nabi se na sablju do balčaka. Oštrica mu probi košulju na leđima i bijesnu na suncu.

Drhteći, Billy se okrenuo. Bol u ruci izbljedjela je pred grčem u želucu. Naslonjen o stablo, počeo je povraćati.

Brett je tiho kriknula i potrčala prema mužu. Charles je viknuo:

- Dovedi ga da mu pogledam ranu. - Zatim se okrenuo prema Smithu. Uhvatio ga je za ovratnik i tresnuo njime o kočiju. Preston Smith je hvatao zrak dok su mu se suze slijevale niz obraze. Charles ga prodrma. - Prestani sliniti i slušaj! Jednom davno sredio sam tvog rođaka Whitneyja Smitha, pa bih vrlo rado sredio i tebe. No, izgleda da smo danas prolili previše krvi. Zato se gubi odavde prije nego što se predomislim.

Drhtureći i cvileći, Smith zatetura prema konjima.

- Pješice! - viknuo je Charles. - Konji ostaju ovdje. Ne osvrćući se, Smith krenu putem. Charles se sagnuo, podigao manji kamen i hitnuo ga za kukavicom. Smith kriknu, uhvati se za potiljak i potrča. Osmijeh na Charlesovu licu nestade kad se osvrnuo prema Ashtoni-nom mrtvom robu. Pogleda na proplanak. U visokoj travi ležalo je Forbesovo tijelo iz kojeg je, bliješteći na suncu, stršala njegova sablja.

Oslonivši se desnom rukom o Brett, Billy je teturao prema kočiji. Lijeva mu je ruka beživotno visjela uz tijelo, u rukavu natopljenom krvlju.

- Dvoboj je bio prljava namještaljka - rekao je i na brzinu objasnio prevaru s oružjem.

- Kurvini sinovi - zarežao je Charles. Razderao je Billyjev rukav i pogledao ranu. - Izgleda da je zrno prošlo samo kroz meso. Više krvi nego štete. Brett, napravi nekoliko zavoja od svoje podsuknje.

Okrenula im je leđa i podigla skute haljine. Charles pogleda prema suncu.

- Morat ćemo požuriti da stignemo na taj vlak, Možeš li podnijeti vožnju?

- Naravno - rekao je Billy. - Želim se što prije maknuti s ovog prokletog mjesta.

- Ne zamjeram ti - promrmljao je Charles.

- Nisam vjerovala da je Forbes toliko mahnit i zao

- rekla je Brett parajući podsuknju. - Kako si nas pronašao i zašto si jahao za nama?

- Madeline LaMotte čula je Forbesa i Prestona kako se dogovaraju na Resoluteu. Kad su odjahali, požurila je na Mont Royal da nas upozori. Skočio sam na konja i pojurio.

- Ali... kako je Forbes saznao da odlazimo baš ovim vlakom ?

Charles je uzeo trake koje je Brett izderala s podsuknje i počeo omatati Billyjevu nadlakticu, Billy stisnu zube, a u lice mu se vrati rumen.

- Ne znam još - slagao je Charles, pomno motreći Billyjevu ruku i zavoje ne bi li izbjegao sestričnine oči.

- Raspitat ću se kad odvezem Homerovo tijelo na plantažu. A sad, vas dvoje, penjite se u kočiju. I drž'te se dobro jedno za drugo. Ostatak puta provest ćemo u paklenoj vožnji.

Charles je održao riječ. Vozio je kočiju gotovo luđački. Kad su konji stali, s Juga se začuo pisak lokomotive. Charles je požurio preko pruge, upao u brvnaru, otvorio sanduk na zidu i * svadio zastavu. Sljedećeg trenutka vijorila se na vrhu stupa. Gotovo istovremeno iza okuke se pojavio v»ak.

Billy je pokušao nadglasati sisanje pare i zvuk zvana.

- Ne znam kako da ti kažem .

- Ne trudi se. Recimo da je to bila uobičajena vojnička dužnost. Jedan akademik pazi na drugog.

- Ali, ti si napustio vojsku...

- To ne znači da sam zaboravio West Point.

Charles se iznenadio, čak i razljutio, osjetivši da je na rubu plača. Vjerojatno zbog svega što se dogodilo ovog popodneva pomislio je,

Pokušao je sakriti osjećaje i požurio prebaciti prtljagu uz prugu. Vlak je usporavao i mimo njih prođoše teretni i poštanski vagoni. Zatim se pojaviše lica iza prašnjavih prozora, lica čija bezvoljnost i učmalost iščeznu Istog trena kad spaziše neobičnu trojku: vojnika, djevojku i mladića s kaputom prebačenim preko ramena i okrvavljenim rukavom košulje.

Brett čvrsto zagrlj Charlesa.

- Oh, Charles... hvala ti. Objasni im svima.

- Hoću. Penjite se u vagon - dodao je spazivši nestrpljivog konduktera.

Brett se uspela, a Billy za njom. Stao je na drugu stepenicu i zagledao se u prijatelja. Čvrsto su stisnuli ruku jedan drugome.

- Nemam pojma kad ćemo se ponovno vidjeti, Bizone.

Istina ih pogodila obojicu.

- Ne znam ni ja, Slatkorječivi.

- Pazi na sebe.

- 1 ti. Tebi i tvojoj ženi želim sretan pet.

- Hvala. Srest ćemo se opet.

- Znam da hoćemo.

Charlesa preplave slutnje. Uza sve što se događalo u zemlji jedino mjesto na kojem bi se mogli sresti bilo je bojno polje. A svaki od njih bit će na suprotnoj strani.

Prokletstvo, ne misli tako i ne kviri još više ovaj dan. Dovoljno je zla za danas. Namjestio je svoj stari, bezbrižni osmijeh, podigao ruku i, dok je vlak lagano kretao, ostao na pustoj stanici srdačno im mašući.

Mimo njega prolazio je zadnji vagon. Na stepenicama su stajali putnici. Uz klopotanje kotača čuo je psokvu. Nešto o proklesnoj unionističkoj uniformi. Osjetio je lagan udarac u prsa. Pogledao je i spazio pljuvačku kako se cijedi niz plavu tkanina.

- Sranje - rekao je.

Nije dugo bjesnio. Ponovno se osmjehnuo i iz sjene brvnare viknuo za zadnjim vagonom iz sveg glasa, viknuo da ga čuje onaj koji je pljunuo na federalnu uniformu.

- Uradio si to kao pravi Južnjak!

Trljajući oči, prešao je tračnice i krenuo prema kočiji. Vlak je nestajao u usjeku među visokim borovima.

Poželio je da se napije[^]do besvijesti. No, morao se vratiti do krvave poljane a zatim do Mont Royala. Čekao ga je nedovršen posao.

Znam mjesec kad sine,

Znam zvijezde kad zrače,

aV tijelo ovo položite sad...

Riječi drevne crnačke žalopojke dopirale su kroz otvorene prozore biblioteke. Robovi su naricali za Homerom čije je tijelo Charles dovezao kočijom. For-besa je ostavio na poljani; samilost je imala svoje granice.

- Eto, tako se sve dogodilo - rekao je Charles. - Kanili su ubiti Billyja.

Vratio je cigaru među zube i ispružio dugačke noge ispred stolca. Orry je pošao do ugla sobe i zastao pred svojom starom uniformom.

- Upotpunimo li tvoju priču s onim što nam je ispričala Madeline, sve je jasno. Za ime boga, Charles, nisam znao da ga toliko mrze.

- Prije odlaska i Brett je izrekla istu rečenicu. Ljubomora izgleda nema granica. Kako je Madeline?

- Osjećala se dobro prije sat vremena kad sam razgovarao s njom. Mislim da je ponovno zaspala.

- LaMotte je vjerojatno traži. Orry kimnu glavom.

- I to moram riješiti večeras. No, prije toga ono važnije. - Glas mu je zvučao odlučno. - Jesi li vidio Ashton otkad si se vratio ?

-Da, čim sam se dovezao. Htjela je preuzeti Homerovo tijelo. Zabranio sam joj i nestala je.

Orry se uputio do osvijetljenog predvorja. Cuffey je skočio iz stolca u kojem je drijemao.

- Nadi gospođu Huntoon i njenog muža - naredio mu je Orry. ~ Reci im da ih hoću vidjeti u biblioteci. Smjesta.

Cuffey je požurio. Charles se okrenuo ne bi li mogao vidjeti bratića. Na svjetlu svijeća u predvorju lice mu je bilo tvrdo i odlučno.

- Pomozi mi da upalim nekoliko svjetiljki, Charles. Kad im budem sve rekao, želio bih im vidjeti lica.

Ashton je uletjela u sobu i odmah prešla u napad.

- Odbijam da mi se naređuje kao da sam obična sluškinja. Ako misliš da ću se pravdati pred optužbama Crnaca i probisvijeta - Charles se glasno nasmijao -onda se ljuto varaš.

Orry joj je odgovorio ledenim glasom.

- Nitko ne kani ovdje iznositi optužbe protiv tebe. Nema potrebe. Činjenice govore dovoljno same po sebi.

Huntoon se vrzmao iza supruge. Stao je uz nju s lijeve strane. Plamen svjetiljki odražavao mu se na naočalama.

- To je prevršilo svaku...

- Govornišvo čuvaj za Montgomery - prekinuo ga je Orry. - Reći ću vam nekoliko riječi i to želim učiniti što prije. Prvo, što se tiče vašeg roba, Homera. Je li imao... ima li obitelj ?
Odgovorila je Ashton.

- James je kupio Homera od jednog gospodina iz Savannaha. Mislim da je tamo imao ženu i djecu...

- Od kojih ste ga vi odvojili bez grižnje savjesti. Bože sveti! Nije čudo što nas Jenkiji preziru.

Ashton je ponovno naprasito napala:

- S tobom nešto nije u redu, Orry. Zabranjujem da sa mnom tako postupaš.

Huntoon se isprsiio:

- Ona govori i u moje ime. Odlazimo[^] Orry kimr?u glavom.

- Da, otići ćete.

- Odvest ćemo Homerovo tijelo u Charleston.

- Ne, nećete. Ostat će ovdje s našim ljudima. Nastojat ću pronaći njegovu obitelj.

Huntoon je skinuo naočale, istupio jedan korak i zaštitnički stao ispred Ashton.

- Zahtijevam da ga odvezemo. Crnac može biti mrtav, no još je uvijek moje vlasništvo.

Orry ga prostrijeli pogledom:

- Ostat će ovdje. Niste dostojni dotaći ga. Huntoon sagnu glavu i jurnu na Orryja. Pokušao ga je udariti desnicom u lice, ali se Orry povuče korak, i odbi mu ruku poput mušice.

Huntoon se spotaknuo, jauknuo i tresnuo o pod, uspjevši se nekako dočekati na obje ruke i koljeno. U lijevoj je ruci i dalje držao naočale. Začulo se krckanje. Kad se uspio osoviti na noge, komadići stakla poispa-daše iz svinutih okvira. Lice mu je bilo modrosivo.

Orry se ne obazre. Okrenuo se k Ashton.

- Danas si se rastala s ovom obitelji. Od Brett, Charlesa, mene... od sviju nas. Kad ti i James odete s plantaže, da nikad više niste stupili nogom u ovu kuću.

- Sa zadovoljstvom - zavrištala je. Javio se Huntoon.

- Ashton, on nema nikakva prava da...

- Zaveži i kreni već jednom! - Bijesno ga je povukla za ruku i gurnula prema vratima pokušavajući se savladati. Na vratima se osvrnula i pogledala Orryja i Charlesa. Orry nije mogao vjerovati da pred njim stoji sestra; lice joj je bilo iznakaženo mržnjom i zlom. - Zapamtite štoxu vam reći - prošaptala je. - Uskoro će James dobiti važno mjesto u novoj vladi, vladi koja će budno motriti na ljude sumnjivih stavova. U vladi koja će kazniti izdajice.

Izjurila je u predvorje. Huntoon je cupkao za njom

poput poslušnog psića. Izlazeći, zadnja krhotina stakla ispade mu iz naočala i zazvecka na podu.

- Moj Bože - rekao je Orry s tugom i gađenjem u glasu. - Ne mogu shvatiti što se to zbilo s njom.

Charles kresne šibicom o potplat čizme i pripali cigaru.

- Ja znam što se zbilo. Isto ono što i većini ljudi koje sam sreo otkako sam se vratio iz Teksasa. Neka samo malo okuse moć i zdrav će razum odbaciti kroz prozor, kao suvišnu starudiju.

Odmahujući glavom, Orry je sjeo za stol ne bi li se sabrao. Charles je ustao i krenuo ka vratima. Iz ladice Orry izvadi list papira.

- Prije nego odeš, hoćeš li, molim te, poslati Cuffey-ja? Htio bih poslati poruku na Resolute.

- U redu. Ne bi bilo loše da postavim ljude na stražu. Kad Francis LaMotte sazna da mu je Billy ubio sina, možemo očekivati posjet. Imaš li što protiv da nekolicini Crnaca podijelim puške na pet-šest dana?

- Nemam.

- Dobro. Pobrinut ću se za to. - Kad je izašao, za njim je zaostao trak gustog dima.

Orry je zurio u bijeli papir. Još prije godinu dana nije mogao ni zamisliti da se odrekne sestre. Ono što se maloprije dogodilo, bio je još jedan dokaz rasapa obitelji.

Iskreno govoreći, nikad nije pretjerano volio Ash-ton. Sad je shvatio da se u njoj nakupila neka nemilosrdna snaga koja bi bolje pristajala muškarcu. Stoga i nije zanemario njene prijetnje. Bog zna kakve li su sumanute zavjere kovali ona i njen muž. Tko zna što li će sve smisliti kad odu u Montgomery.

Razmišljanje ga ispuni gnjevom, gnjevom prema svim Huntoonima, LaMotteima, svim bezobzirnim ljudima koji su gurnuli Jug u metež i neprilike. Velik dio toga gnjeva izlio je u brze, oštre poteze perom, Za pet minuta dovršio je pismo. Cuffey je uzjahao mazgu i odjahao s propusnicom i porukom. Počela je sipiti gusta kišica. Kad je Cuffey nestao s vidika, Orry je iz vlažnog mraka stupio u kuću.

Zastao mu je dah. Obasjana treperavim svjetlom, s vrha stepenica, gledala ga je Madeline.

Justin se čvrsto uhvatio za ručke stolca i počeo gurati lijevu nogu u čizmu. Rob koji je vukao potegače za obuvanje čizama bio je preplašen. Cijele je večeri gospodar Resolutea pio, urlao i razbijao po kući.

Čekao je da mu stigne brat.

Oko Justinove glave bio je omotan veliki bijeli zavoj. Pokrivao mu je uši i tjeme, a pod bradom bio je vezan u mašnu. Ranu mu je sašio dr. Sapp. Bol je pokušavao odagnati obilnim količinama viskija iako mu je doktor rekao da će ga rana za nekoliko dana prestati boljeti. Nažalost, ružan će ožiljak nositi do kraja života.

Čuo je kako se približava konjski topot. Bolno je iskrivio lice pokušavajući ugurati nogu u čizmu. Kad je konačno uspio krenuo je žustro prema predvorju.

Staklo nad vratima bljeskalo je od upaljenih baklji. Vrata su se otvorila i ušao je Francis. Jahačima pred kućom baklje se počele dimiti. Kišica je prerasla u pljusak.

- Trebalo mi je malo vremena da nađem tri Crnca kojima smijem povjeriti puške. Sad smo ovdje.

- U redu - rekao je Justin. - Prije zore ta će kuja biti kod kuće.

Francis je maramicom obrisao vlažno lice.

- Nisam znao da ti toliko znači.

- Ne znači. Ali držim do časti. Do poštovanja.. što li je sad ovo, do vraga?

Obojica izjuriše na kišu. U krug osvijetljen bakljama dojahao je Cuffey. Oko vrata, rob je nosio obješenu propusnicu čija su slova bila zamrljana kišom. Cuffey je sjahao i snishodljivo skinuo mokri šešir. Iz torbice je izvadio zatvorenu i voskom zapečaćenu omotnicu.

- To je za vas, gos'n LaMotte.

Justin mu istr gnu papir iz ruke. Cuffey je pretpostavljao da sadržaj poruke neće obradovati LaMottea pa se brzo povukao, uzjah'ao mazgu i odgalopirao natrag.

- Kurvin sin - prošaptao je Justin. Nije bio u stanju čitati do kraja. Lice mu je pomodrililo. - Prokleti, uobraženi kurvin sin!

Spazio je kako ga Francisovi Crnci gledaju, okrenuo se i ušao u kuću ne bi li prikrio zbunjenost i zapanjenost. Brat ga je slijedio. Istrgnuo mu je poruku iz ruke i odnio je do svjetiljke na zidu. Ispod držača na kojima je donedavno stajala stara sablja, pročitao je poruku i zatresao glavom.

- Zbog čega li je Main dao tvojoj ženi utočište?

- Zar si stvarno takav idiot, Francis? Taj me nitkov mrzi! Oduvijek me mrzio. Dao bi sve na svijetu samo da me ponizi pred susjedima.

- Veli da će te ustrijeliti ako stupiš nogom na njegov posjed. - Francis je smotao poruku. - Dal' mu vjeruješ?

- Ne!

- Ja da. - Prestrašen, Francis je nastavio. - Pusti je. Ni za jednu ženu ne vrijedi žrtvovati život. Žene su kao razne vrste viskija. Poslužiti će i prva, druga, deseta. . .jednakoj svrsi.

Ovakvo razmišljanje svidjelo se Justinu. Istina, itekako bi se rado osvetio Madelini za onaj udarac sabljom, Orryju za ovo poniženje. A opet, nije želio da se pročuje što mu se dogodilo. Štoviše, nije uopće želio stati pred cijev revolvera u Orryjevoj ruci.

Francis s olakšanjem uvidje da bi brata mogao odgovoriti od osвете. Nasmijao se i pljesnuo ga po ramenu.

- Shvati, ako ti osveta jednoj ženi toliko znači, onda...

- Želim im se osvetiti oboma.

- U redu, oboma. Tražit ćemo od Forbesa da smisli nešto. Pretpostavljam da je*on ovdje.

- Nije.

- Još se nije vratio?

- Ne.

- Čudno.

- Oh, vjerojatno s Prestonom slavi uspjeh. Objašnjenje zadovolji Francis.

- I meni bi prijao gutljaj.

Justin je točio viski u čaše kad robovi pred vratima zažamoriše. Braća su izletjela na vrata i ugledala Pre-sona Smitha. Lice mu je bilo divljački prestrašeno i blatnjavo. Skočio je s umornog konja i zateturao prema Francisu.

- Trčao sam sve do tvoje plantaže. Tamo su mi rekli da si ovdje.

- Prestone, što se dogodilo?

- Onaj je Jenki ubio Forbesa.

Niski Francis LaMotte~još se više stisnuo i uvukao u sebe. Kao da se smanjio. Preston je pokušao ispričati i neke pojedinosti, ali je govorio tako nepovezano da je priča bila sasvim nerazumljiva. Jedino se dalo shvatiti da su Forbes i Preston zabrljali plan i da je Forbes to platio glavom.

Začudo, Francis se osjetio praznim, umornim, starim i poraženim, a od gnjeva i želje za osvetom nije bilo ni traga. Možda će se kasnije željeti osvetiti Charlesu Mainu, no u ovom trenutku osjećao je samo bezvoljnost.

- Francis? - Justin mu je dotaknuo ruku. - Poći ću s tobom do Mont Roya - rekao je iako mu se pomisao nimalo nije svidjela.
Suhih očiju i tupa izraza lica, Francis zaniječe glavom i prošapta:
- Moram poći kući. Moram reći njegovoj majci.

Uz jahao je i, s redom crnaca iza njega, lagano nestao u kišnoj noći.

- Je li pametno što si ustala? - pitao je Orry s podnožja stepenica.

- Osjećam se dobro - rekla je Madeline. - Već se dugo, dugo nisam osjećala tako dobro.

Povjerovao je. Iako je bila nevjerojatno blijeda, oči su joj bile bistrije nego kad je stigla na Mont Royal. Čekao ju je dok se zbunjena lica spuštala stepenicama, gladeći raspuštenu kosu rukom.

- Sigurno izgledam giozno.

- Ne, izgledaš prekrasno.

- Haljina mi je sva . . .

- Madeline, uopće nije važno, Jedino je važno da si ovdje.

Čeznuo je da je zagrlji, privine uza se, da je ljubi. Bolno je čeznuo. Glavom su mu prolijetale uspomene na njihove susrete kod Kapelice spasa, na njegovo susprezanje da pokaže osjećaje. Odjednom, osjetio je da ponovno potiskuje svoju ljubav.

- Željela bih prošetati - rekla je.

- Kiši.

-Da, čula sam kad sam se probudila. Ali, zrak je tako čist i mirišljav, zamaman. A ja sam se mjesecima osjećala umornom.

I neobjašnjivo povučenom, nedohvatljivom, dodao je Orry u sebi. Pomislio je još nešto.

- Jesi li uzimala neke lijekove?

- Što?

- Lijekove, Postoje i oni koji te iscrpljuju. Justinov liječnik je Lonzo Sapp, zar ne?

- Da.

- Je li ti prepisao nešto ?

- Tonik od celera, ali to je bilo ... on, užasno davno. Tako davno da se gotovo i ne sjećam, ali znam da sam ga uzimala nekoliko tjedana.

- I otada nisi uzimala ništa drugo?

- Ništa.

- Dobro je da se sad osjećaš bolje. Bio je ovo tmuran, težak dan, ali sve je prošlo.

Kad je ranije razgovarao s njom, ispričao joj je sve što se dogodilo s Billyjem, Brett i Chariesom. Nije ju iznenadilo Forbesovo ponašanje. Orry joj je još morao reći da je otjerao Ashton i njena muža. O pismu Justinu nije joj želio govoriti, barem dok ne ustanovi kakav će odgovor izazvati.

Lijek. Ta riječ iznova u njoj izazva uznemirenost. Pokušala se sjetiti nije li u proteklih godinu dana primijetila nešto neobično u hrani, neki čudan okus. Da, događalo se to vrlo često. Usprkos tome, nikad nije posumnjala da bi Justin mogao imati s tim neke veze. Da li joj je u jelo stavljao neku drogu za smirenje? Justin je bio sposoban da to učini. No, nije to mogla dokazati, iako je bilo sasvim vjerojatno da je nešto slično uzrokom njene dugotrajne bezvoljnosti i umora.

- Madeline? - Njegov blag, nestrpljiv glas dugotrajno joj je misli. Okrenula se prema njemu. - Imala si prestravljen izraz lica. O čemu si razmišljala?

- O Justinu. Što misliš da će poduzeti zbog mog odlaska ?

- Ništa, uvjeren sam. Krenula je predvorjem.

- Nikad mu se neću Vratiti. Pošao je za njom, otvorio joj vrata.

- To me ispunja srećom. - Pustio je mjedenu kuglu vrata i okrenuo se prema njoj: - Bio bih još sretniji da zauvijek ostaneš sa mnom.

Stajala je i gledala kišu.

- Volim te zbog ovoga što si rekao, dragi. No, jesi li sasvim siguran da se želiš izložiti javnoj sablazni? Stojeći iza nje, nasmijao se.

- Što znači sitna sablazan u svijetu koji je izgubio razum? - Stavio joj je ruku na rame. - Pošao bih i u pakao zbog tebe, Madeline. Zar ne znaš?

Stisnula ga je za ruku.

- Govorkanja o preljubu nisu ono na što sam mislila.

- Nego što?

Okrenula se i duboko uzdahnula.

- Riječ je o nečemu što nitko ne zna, osim, možda, nekoliko ljudi u New Orleansu, nekoliko vrlo starih ljudi.

Zagledala mu se u tmurno, umorno lice. Nakon svega što se dogodilo toga dana, nije više mogla

skrivati svoju tajnu.

- Moja pra-prabaka stigla je u New Orleans na brodu za dovoz robova. Stigla je iz Afrike. U mojim žilama teče osmina crnačke krvi. Vrlo dobro znaš što to znači u ovom dijelu zemlje. - Pokazala mu je blijedu, prozirnu nadlanicu, - U očima mnogih ljudi moja bi koža mogla izgledati crna kao grumen ugljena.

Priznanje ga je na tren pogodilo poput groma. No, u usporedbi sa svime što se dogodilo toga dana, dojmilo ga se samo kao trenutni bljesak. Pitao ju je blago:

- I to je sve što si mi htjela reći?

- Ne sasvim. Porijeklo moje majke značilo je da se ne može družiti s bijelcima osim na jedan način. Bila je prostitutka. Moj ju je otac upoznao u jednom bordelu u New Orleansu. Dovoljno ju je volio da je izvuče otamo i da je oženi . . . usprkos svemu što je znao o njoj.

- I ja tebe volim, Madeline.

- Ne bih željela da to kažeš jer osjećaš da moraš reći,

- Volim te, Madeline - ponovio je, naginjući se prema njenim usnama.

Njen prvi poljubac* bio je stidljiv. Nakon tolikih mjeseci osame gotovo da su bili stranci: umorni stranci. No, ubrzo je osjetila plimu ljubavi, plimu dugo suspre-zanih osjećaja.

Nagnula se unazad obgrlivši ga oko vrata. Vjetar je iz mraka donio kapi kiše i prosuo ih poput biserja na njeno čelo i njegovu bradu.

- Naravno - nada joj je zasjala u očima - malo je vjerojatno da tajnu itko sazna. Nekolicina onih koji je znaju vrlo su stari i vrlo su daleko.

Ponovno ju je poljubio.

- Nije me briga. Razumiješ? Nije me briga. Tihom uzdahnuvši, pri vinula se uz njega.

- Oh, moj bože, kako te dugo volim.

Osjetio je njeno tijelo uz svoje, njene grudi, njen trbuh. Kosa joj se ispreplela s njegovom bradom.

- I ja tebe volim.

- Povedi me gore.

- Madeline, jesi li sigurna da želiš . . . Poljupcem ga je ušutkala.

- Oboje smo predugo čekali, Orry. - Poljubila ga je strasno. - Predugo.

- Da - rekao je, krenuvši s njom uza stepenice. -Zaista je tako.

U tami njegove momačke sobe predali su se jedno drugome bez stida, milujući se blago i strasno.

Orry je strahovao da će se Madeline zgroziti nad b atrij kom njegove lijeve ruke. Bilo mu je drago što ga je prikrilo mrak. Ljubila ga je i doticala posvuda. Dokazala mu je da joj ne smeta njegova mana, kao što ni njemu nisu smetali njeni nedostaci. Sasvim jedno-stavno i iskreno ponudila mu je svoju nagost, svoje prelijepo tijelo. Osjećaji su navrli kao voda jezera, kad se podigne brana. Oslobođenje je bilo trenutno i potpuno. Uranjali su jedno u drugo, uzdizali se na tren da udahnu djelić odmora, zatim ponovno uranjali, poput golemih valova što su zapljuskivali žalo.

Ležali su sneni jedno uz drugo. Stavila je ruku na njegovu prsa i glasno disala. Izvana se čuo šum kiše i Charlesovo dovikivanje sa stražarima koje je raspoređivao po plantaži.

Mogao je on to sam obaviti. Orry nizašto na svijetu nije želio razbiti čar ove noći. Nikad dosad nije doživio takvu sreću.

Za vrijeme prvih Madelininih dana na Mont Royalu iskrsele su nepredviđene nevolje s njenim zdravljem. Žalila se na čudnovate srhove po koži i na žeđ koju ničim nije mogla utažiti. Neočekivano su se smjenjivala razdoblja kad ju je tresla zimica s razdobljima vrućice i znojenja. Ako bi zaspala, iznanada bi se budila i bunčala. Liječnik kojeg je Orry pozvao ništa određeno nije mogao ustanoviti. Prepisao joj je tri vrste tonika koje je Madeline odbijala piti.

Povremeno bi se razbjesnila bez razloga. Nakon desetak dana, napadi su počeli jenjavati. I ostale nevolje bivale su sve blaže, a zatim su sasvim nestale.

Njeno se zdravlje vidljivo popravilo. S lica je nestalo bljedila, a koža joj je ponovno postala ružičasta. Češalj i sapun povratili su sjaj njenoj crnoj kosi.

Udebljala se pet kilograma i više nije izgledala ispijeno, umorno i bezvoljno kao u zadnjih godinu dana. Charles je držao stražu na Mont Royalu cijela dva tjedna. Nije ih posjetio niti jedan od braće LaMotte, iako je bilo očito da je vijest o dvoboju doprla do svih. Cuffey je prolazeći mimo poljane primijetio da nema Forbesova tijela.

Jednog popodneva, jašući uz rijeku, Charles je susreo Francisa LaMottea. Zaustavio je konja a srce mu je stalo jače tući. Francisova optužba izrečena je izravno i uvredljivo:

- Tvoj je prijatelj umorio moga sina.

- Ubio - ispravi ga Charles. - Ubio je Forbesa nakon što je prihvatio njegov izazov na dvoboj, koji, usput rečeno, nije bio pošteno pripremljen. Preston Smith onesposobio je oružje moga prijatelja. Žao mi je što je Forbes mrtav, Francis, no voljan sam priču o namještenom dvoboju ponoviti u bilo koje

doba. Pred sudom ili na novom dvoboju, Možeš birati.

Francis ga je dugo, ogorčeno gledao, okrenuo konja i bez riječi odjahao.

I to je bilo sve.

Postupno, Charles je raspustio stražu na Mont Rovala. Orry je proučavao medicinske knjige iz očeve biblioteke i otkrio da su Madelinini donedavni simptomi istovjetni onima koje ima čovjek kad duže vrijeme uzima tinkturu opijuma, a onda naglo prestane. Zašto se onda liječnik pretvarao da ne zna o čemu je riječ? Vjerojatno zbog toga što je poznavao Madelinina muža i nije se želio uplitati u obiteljske spletke. Bolje je biti neznalica nego optužiti LaMotteove.

Madeline i Orry zaključili su da je Justin trajno, mjesecima, trovao svoju suprugu opijumom ne bi li je učinio pokornom. Tu tvrdnju potkrepljivala je njena obnovljena energija, zdravlje, oštroumlje. No, za sve sumnje nisu imali nikakvih opipljivih dokaza.

Navečer, nakon što bi Charles večerao zajedno s njima i otišao, Orry i Madeline voljeli su razgovarati o dnevnim novostima iz Charlestona. Nažalost, malo ih je bilo pouzdanih. Jednog bi dana Mercury objavio da će Andersonov garnizon biti povučen; sutradan vijest bi bila proglašena običnom glasinom. Sve je tako teklo do sredine ožujka, a za to vrijeme Beauregard je pažljivo razmještao topove, ne bi li bombardirao Sumter što bolje, naravno, ako to bude potrebno.

Kružile su glasine i o golemoj floti koju je uputio Sjever prema Charlestonu. No? jedini predstavnici jen-kijevske vlade koji su se pojavili bila su trojica muškaraca poslanih da procijene Andersonov položaj. Jedan od njih bio je pukovnik Lamon, stari Lincolnov prijatelj.

Očito, novi je predsjednik odlučivao što da učini s Fort Sumterom, Guverner Pickens i dalje je ustrajao u stavu da bilo koji pokušaj dovlačenja pojačanja u Sumter može izazvati samo jedan odgovor, onaj oružani. Predsjednik Davis je pak ponavljao da će Sumter zauzeti silom ako ne bude išlo mirnim pregovorima.

Takve su izjave sve više brinule Orryja. Osjećao je da cijeli Jug guraju miačnim putem prema još mračnijoj sutrašnjici, Snovi su mu bili preplavljeni bubnjevima, vriskovima³ topovskom vatrorli: budale koje su blebetale o veličajnom ratu zbog povrijeđene časti nikad nisu vidjele i omirisale leševe na bojištu, leševe stare jedan dan.

Stanje u zemlji natjeralo ga je da misli i o Georgeu-vom novcu uloženom u Zvijezdu Karohne. Osjećaj krivnje zbog tog uloga svakim ga je danom⁴ sve više tištio. Početkom travnja čule su se nove glasine; po jednoj, iz New Yorka su zaplovile jake vojne snage prema Jugu. Huntoon i ostale usijane glave stalno su isticali potrebu za zauzimanjem tvrđave u čarlstonskoj luci. Sve to natjeralo je Orryja da donese odluku.

Charles ga je pokušao odgovoriti. Ako izbije rat, Orry zbog toga ne može biti odgovoran, Orry mu je odgovorio da ga izbijanje rata ne može opravdati, jer George je usprkos slutnji loših vremena novac uložio zbog povjerenja prema prijateljima.

Sjeo je na vlak za Atlantu i ostao tamo tri dana, Kad je ušao u vlak za Charleston, uza se je nosio malen kovčeg.

U Charleston je stigao u noći 11. travnja. Progurao se prepunim gradom do ulice Tradd. Cooper se zapanjio što ga vidi.

- Bio sam u Atlanti - objasnio mu je Orry. -Založio sam Mont Royal.

- Što? ! - Cooper nije mogao povjerovati ušima.

- Dugujemo Georgeu dio njegova uloga. Moramo ga skupiti prije nego počne pucnjava. Podigao sam šesto pedeset tisuća dolara. - Gurnuo je kovčežić nogom. - U gotovini.

- Za cijelu plantažu? Pa to je samo djelić njene vrijednosti.

- Imao sam sreće da dobijem i toliko. Želim da i ti podigneš koliko možeš, i to odmah.

- Pa što ti misliš, gdje da namaknem toliki novac?

- Imaš jamce. Tvrtnka i brodogradilište još uvijek imaju svoju vrijednost.

- Orry? mjesne banke neće davati zajmove, ne u ovim okolnostima.

- Pokušaj.

Cooper se zagledao u bratovo izmoreno lice i shvatio da nema smisla prepirati se s njim.

- U redu. - Uzdahnio je. - Pokušat ću ujutro. A sad dopusti da te otpratim do sobe. Potreban ti je san.

Orry se probudio Usred noći. Čuo je grmljavinu. Kroz prozorske kapke bljeskalo je crveno svjetlo. Skočio je iz kreveta i širom otvorio prozor. Visoko iznad krovova prohujala je granata i nestala negdje daleko.

Sjurio je niz stepenice. Uz prozore predvorja stajahu Cooper, Judith i djeca.

- Koliko je sati?

- Četiri, četiri i trideset - rekla je Judith bunovnim glasom.

- Ovo zvuči kao topovi iz luke.

Začuli su novu grmljavinu, a ponad krovova i zvonika fijuknula je nova granata ostavljajući za sobom

crveni trag. Pod nogama im se zatresao pod. Cooper zatrese glavom i zaštitnički obgrli djecu. Orry nikad nije vidio brata tako tužnog.

- Sve je svršeno. U ratu smo - rekao je Cooper. Nakon trenutka šutnje, dodao je: -Ne vjerujem da će banke sutra biti otvorene.

Major Anderson uzvraćao je vatru znatno moćnijih Beauregardovih topova sve do kasnog popodneva u petak, dvanaestoga. Unatoč tome situacija je bila posve beznadna i svi u garnizonu, uključujući i njega, znali su to.

Nekim čudom nitko nije poginuo za trinaest sati artiljerijske vatre. Međutim, Anderson je smatrao da je to samo pitanje vremena. Razmišljao je o tome da zatraži uvjete predaje, posebice pravo da salutiraju zastavi što se vila nad tvrđavom, prije nego što izda naredbu da je spuste po posljednji put.

Na Mont Royalu Orry se pakirao. U mali putni kovčeg stavio je britvu, remen za oštrenje, sapun, nekoliko košulja i donje rublje. Ubacio je kovčeg i torbu s novcem u kočiju. Torbu je zatvorio malim, jednostavnim lokotom. Ključ lokota je spremio u džep prsluka u kojemu je držao sat. Lokot se lako moglo razbiti, ali je pretpostavljao da će privući manje pozornosti s dva jednostavna komada prtljage, jedan je nosio u ruci, a drugi je stisnuo pod pazuhu, nego da je ponio kovčeg i debeli pojas za novac.

Madeline ga je poljubila i pokušala prikriti suze. Znala je kakvoj se opasnosti izlaže putujući u ovo vrijeme na sjever, ali nije ništa rekla.

Charles koji je nevoljko pristao na to da ga kočijama odveze do željezničke stanice nije mogao šutjeti.

- Ne bi trebao lći, Orry. Ti mu ništa ne duguješ.

- Dugujem mu vlastiti život. Vozi. - Zalupio je vratima kočije.

Clarissa se primakla Madelim, koju nije prepoznala, i veselo je mahala strancu koji je odlazio, Madeline se pitala hoće li ga ikada opet vidjeti.

U nedjelju je u Sjevernoj Karolini željeznički saobraćaj u pravcu sjevera bio obustavljen jer je jedan teretni vlak iskočio iz tračnica. Orryjev vlak kasnio je šest sati. Putnici u prvom razredu nisu razgovarali gotovo ni o čemu osim o napadu na Sumter. Po narječjima kojima su govorili i po uzbuđenju, Orry je zaključio da je većina bila s Juga, Nekoliko stotina milja sjevernije to će se izmijeniti. Morat će biti veoma Oprezan što govori i kome.

U predvečerje pruga je raščišćena i vlak je nastavio put. Nedugo nakon toga zaustavio se na stanici nekog zabačenog gradića. Kroz sumrak se vidjelo prodavača karata kako maše i viče.

- Sumter je pao. Anderson se povukao. Vijest je upravo stigla brzojavom.

Vlak je ispunio radosni žamor. Stojeći u prolazu između sjedala i proučavajući jedan dan stare novine, prodavač je sumnjičavo pogledao Orryja kada se ovaj nije priključio veselju. Orry mu je uzvratilo pogled i prodavač je otišao. Činilo se da nitko neće biti pošteđen sumnjičavosti i neprijateljstva što su se širili cijelom zemljom.

Idućeg jutra sišao je s vlaka u Petersburgu da bi objedovao u restoranu željezničke stanice. Ponio je torbu s novcem i pažljivo je stavio pod stol. Upljuvcima muha zaprljana blagovaonica podsjetila ga je na boravak u Baltimoreu prije dvije godine. Ovaj put, međutim, Orry nije naišao na neprijateljstvo; ljudi su bili suviše zauzeti raspravama o jučerašnjim zbivanjima u Južnoj Karolini, Nekoliko je puta čuo riječ pobjeda.

Većina ljudi u restoranu slagala se s mišljenjem da je izlazak Virginije iz Unije neizbježan; pogotovu nakon posljednjih događaja.

Žurno je pojeo kosano goveđe meso s kukuruznom krupicom. Zatim je kupio novine. Kad je vlak napustio Petersburg, do njega je sjeo trbušasti, dobro odjeveni čovjek. Orry mu nije obraćao pažnju. Bio je zadubljen u kratke vijesti na prvoj stranici lista. Dan ranije, u nedjelju, Anderson se službeno predao u tvrđavi u čarlstonskoj luci. Ironija je bila u tome što je prva žrtva na njihovoj strani pala upravo dok su se pripremali za svečanost predaje.

Prema prosudbama novinara, za vrijeme borbe izmijenjeno je četiri do pet tisuća metaka. Nitko nije bio ranjen, ali artiljerijska vatra je izazvala požare u cijeloj tvrđavi. Neki su i jučer još uvijek tinjali. Vjetrom nošene iskre zapalile su gomilu topovskih nabojaa. U eksploziji je poginuo jedan Andersonov artiljerac, a pet ih je ranjeno.

Prva krv, pomislio je Orry. Bio je uvjeren da će biti još mnogo, mnogo više krvi.

Savezničkom zapovjedniku dopušteno je da pozdravi zastavu prije nego što je skine i povede svoje ljude u brodove što su ih čekali. Brodovima su prebačeni do flote koja im je bila došla upomoć, što očito nije bilo puko govorkanje. Flota je bila stigla za vrijeme artiljerijske bitke. Uskoro su unajmljeni putnički brod Baltic i prateći brodovi plovili poraženi prema sjeveru. Orry je znao da neće proći mnogo vremena prije nego što Lincolnova vlada odgovori.

Kad je završio čitanje, upustio se u razgovor s debeljkom koji se predstavio kao gospodin Cobb,

trgovački putnik iz Petersburga.

- Britanske igle i najfiniji šivaći konac - objasnio je Cobb svojnini mekim virdžinijskim naglaskom. - Opskrbljujemo samo najbolje trgovinske radnje. Sam bog zna što će se dogoditi s mojim zanimanjem s obzirom na sve ove probleme. Pretpostavljam da ste i vi Južnjak?

Orry je kimnuo glavom.

- Iz Južne Karoline.

- Kako daleko putujete? ~ Do Pennsylvanije.

- Dopustite mi jedan savjet. Bio sam prošlog tjedna u Philadelphiji i loše sam se proveo. Mogao bih čak reći kako sam se izuzetno loše proveo. lužnjake se lako otkrije zbog njihova načina govora. U jednom trenutku mislio sam čak da mi je život u opasnosti. Ovoga puta ne putujem dalje od Washingtona, ali ipak sam poduzeo neke mjere opreza.

Odebljalim prstima dotakao je suvratak kaputa na kojem je Orry ugledao crveno-bijelo-plavu rozetu.

- Predlažem da i vi učinite isto, gospodine. Svaka prodavaonica galanterijske robe ima materijal potreban za unionističku rozetu.

- Hvala na savjetu - rekao je Orry, iako je već bio odlučio da ga neće prihvatiti. Nije posve vjerovao u stvar Juga, ali nije bio ni spreman nositi boje druge strane.

Jedini dio Washingtona kojeg je vidio bila je željeznička stanica. Peronima i čekaonicama vrvjeli su oficiri i civili. Većina oficira je pristizala; civili su uglavnom odlazili. Pretpostavljao je da su ti ljudi Južnjaci na putu kućama, nakon što su podnijeli ostavke na položaje u vladinim službama ili u vojsci.

Toga ponedjeljka uvečer, u tmurnom svjetlu željezničke stanice, gledao je kako zemlja nezaustavno korača ka općem ratu. Oznojeni su ljudi kredom ispisivali po pločama najnovije vijesti. Na jednoj je stajalo da je predsjednik Lincoln proglasio stanje pobune te je pozvao sedamdeset pet tisuća dobrovoljaca pod oružje u roku od tri iduća mjeseca.

Malom skupinom ljudi koji su stajali ispred oglasne ploče prolomio se pljesak. Orry se okrenuo ne bi li pošao prema vlaku, ali ga je rulja potisnula natrag izvikujući pohvale predsjedniku i psujući Jug. Nije se mogao pomaknuti.

- Oprostite.

Nitko se nije ni pomakao. Tri čovjeka koja su stajala u blizini oštro ga pogledaše. Požalio je što nije sa sobom na put ponio revolver.

- Šta ste rekli, gospodine? - upitao je jedan. Orry je znao da mora govoriti što je moguće manje.

Ali nije se mogao pomiriti s tim ograničenjem i odlučio ga je stoga zanemariti.

- Rekao sam da bih želio proći, ako nemate ništa protiv.

- Vidi, vidi, pa to je gospodin s Juga - zarežao je drugi. Istog trena prisutni su pritisnuli Orryja sa svih strana. Većinom su bili, činilo mu se, znojni, neobrijani muškarci, neprijateljskih očiju. Prepriječili su mu put sprijeda i s obje strane. Iza leđa čuo je šaputanje kako se prijeteći širi. Grlo mu se osušilo.

Rulja ga je počela gurkati. Jedva je imao mjesta da torbu s novcem tutne pod pazuhu desne ruke. Ruke su stale pipkati njegovu torbu. Glasovi su se izmiješali.

- Šta imaš u toj vreći, buntovnice?

- Bogatstvo, kladim se.

- Daj da vidimo.

Svi su odjednom prihvatili.

- Daj da vidimo. Da vidimo!

Obuze ga panika. Osjetio je da mu torba s novcem klizi. Onda je svjesno rukom segnuo pod kaput. Čovjek čija je ruka bila na torbi, ustuknuo je uplašen ovom kretnjom.

- Ako vas pristojno ponašanje ne može uvjeriti da me propustite, gospodo, morat ću posegnuti za dragim načinom.

Čovjek koji je držao torbu brzo ju je pustio.

- Pazite, momci! Naoružan je.

Oni najbliži brzo su izgubili želju da ga zlostavljaju. Zadržao je ruku pod kaputom dok se najprije jedan, a onda i ostali nisu razmaknuli i otvorili prolaz. Nije bilo lako nositi torbu stiskajući je samo batrljkom ruke, ali mu je ipak uspjelo. Brzo je prošao kroz gomilu osjećajući pod dlanom desne ruke kako mu srce ludo tuče.

Pohitao je odmaknuvši se od rulje. Nekoliko muškaraca povikalo je za njim neke gadosti. Nije se okretao.

U vlaku je pokušao zaspati, ali bio je odveć uzbuđen. Samo je sjedio, stišćući stopalima torbu s novcem. Idućeg je jutro u Philadelphiji kupio u velikoj prodavaonici mješovite robe male škare, iglu, konac i vrpce u tri boje. Od vrpce je, strpljivo i uz pomoć rumene pipni-čarke nekog restorana, napravio rozetu.

Žena je bila sretna, čak ponosna, što mu može pomoći.

- Vi ste iz Virginije? ~ upitala ga je prepoznajući njegov naglasak. - Vele da u nekim dijelovima te države vlada proturobovlasničko raspoloženje.

On se samo osmijehnuo jer i najmanja sumnja koju je gajila nestala je kada mu je na suvratak kaputa pričvrstila rozetu.

Orry je stigao u Lehigh Station kasno u utorak šesnaestog travnja. Grad se proširio; na drugoj strani rijeke protezalo se novo naselje nazvano Južnom stanicom, a koje se sastojalo od nekoliko desetaka koliba i priprostih kuća. Na kolodvoru je neki čovjek sa četkom u ruci pod žutim svjetlom fenjera lijepio na zid plakat. Orry je primijetio da je to poziv za regrutaciju u dobrovoljačku jedinicu koju osnivaju na prijedlog predsjednika Lincolna.

Izišao je iz svjetla, ali tek nakon što ga je primijetila nekolicina besposličara koji su sjedili pred zgradom postaje. Kako su mogli previdjeti visokog, koščatog muškarca u prašnjavu odijelu, s dvije torbe i samo jednom rukom? Orry se nadao da je rozeta na njegovu kaputu vidljiva. Prošavši pokraj hotela čuo je jednoga kako je rekao:

- Čudan tip. Zna li ga itko?

Svi su zanijekali, a jedan je dodao:

- Pomalo je nalik starom Abeu, zar ne?

- Mogao bi biti njegov brat. - Ovaj posljednji sišao je s verande hotela i potrčao za Orryjem. - Trebate prijevoz, gospodine? Samo deset centa do bilo kojeg mjesta u gradu.

Orry je upitno podigao obrve istodobno pokazavši glavom prema svjetlima Belvedereja na brijegu.

- Do Hazardovih? - Mještanin se počeošao po bradi. Svatko tko dolazi u posjet jedinom milijunašu u gradu sigurno je i sam bogataš. - To će biti još pet centa.

Orry je pristao kimnuvši glavom, Kola su se uspinjala strmim brijegom. Odjednom, mrko je nebo ponad Belvedereja zasjekla tanka bijela vatrena linija. Svijetli trag spustio se prema zemlji gotovo okomito i nestao tren prije nego što je Orry shvatio da je to pala zvijezda.

Mirise toplog proljeća ubrzo su nadjačali vonjevi željezare. Tri visoke peći Hazardove željezare bacale su jarkocrveno svjetlo na obližnje brežuljke. Dim je kuljao -iz sve tri peći, a vjetar je donosio ritam potmulog huktanja parnih strojeva. Neki čudan, prijeteći zvuk.

Kad ga je kočijaš ostavio pred kućom, Orryja prođe jeza. Nije se sjetio da brzojavom najavi svoj dolazak. Što će učiniti ako je George morao nekamo otići?

Vrata je otvorio momak još zadihan od trčanja. Bio je viši od oca i manje nabijen, ali sličnost je bila očita.

- Williame, zar me ne prepoznaješ? - Orry je skinuo šešir i nasmijao se. Osmijehito se pojavio usred zamršene brade dao je njegovu licu manje odbojan izgled. Williamova podozrenja nestade. Poskočio je od radosti.

- Tata! Tata, dođi ovamo. Da znaš tko je na vratima. - Stao je ustranu. - Uđite, gospodine Main.

- Hvala ti, Williame. - Ušao je, a William je dohvatio njegovu prtljagu. - Izrastao si kao korov. Koliko ti je godina?

- Trinaest. - Onda je brzo dodao - Skoro,

Orry je kimnuo glavom i ušao u svijetlo predvorja.

Čuo je kako se negdje na drugom katu otvaraju i zatvaraju vrata. Nije pogledao tko je to, jer je iz blagovaonice prilazio George, rukava zasukanih iznad laktova i s neizbježnom cigarom u ruci.

- Prut? Pobogu, ne mogu vjerovati da si to zaista ti. Pohitao mu je ususret. Constance je izišla iz kuhinje

jednako iznenađena. George je poskakivao, razdragan poput kakva dječarca.

- Što, dođavola, radiš u Pennsylvaniji? I što je to? Orry je spustio pogled na suvratak kaputa.

- Morao sam je staviti da bih prošao kroz neprijateljske linije.

George i Constance se nasmijaše na ovu malu šalu, ali tragičnu silinu zbivanja nitko nije mogao zabojaviti. Bilo je to jasno kada ga je Constance zagrlila i rekla:

- Tako mi je drago što te vidim. Nisu li vijesti iz Sumtera strašne?

- Jesu - složio se. - George, došao sam poslom. George je još jednom bio iznenađen.

- Ne bih rekao da je u ovom trenu mnogo posla bilo gdje. Pitam se kako će otcjepljenje utjecati na svakodnevne poslove: bankovne transakcije, isporuke pošte ... ali, ne moramo ovdje stajati i raspravljati o svemu tome. Jesi li gladan? Upravo smo večerali. Imali smo nekoliko lijepih pečenih patki. Dosta je ostalo,

- Ne bih imao ništa protiv toga da nešto prigizem.

- Dođi, onda. Moj bože, ne mogu vjerovati da si ovdje. Kao u stara dobra vremena.

Constance je obgrlila svog visokog sina. Kada su muškarci krenuli prema blagovaonici, na licu joj se ponovno pojavio osmijeh. Orry je zaista želio da su to dobra, stara vremena, ab sve što je vidio na

putu govorilo je da su to samo puke sanje. Nikada više neće biti dana kao što je bio onaj 1842. kada su njih dvojica stajali na palubi broda na rijeci Hudson, prepuni nada i iluzija.

Sad su bili starci sijedih glava. I dopustili su da taj njihov svijet netko gurne u provaliju rata. To je saznanje umanjilo radost ovog susreta. Namrštena lica slijedio je Georgea prema blagovaonici.

Dok je Orry jeo, izmijenili su najnovije vijesti. Billy je sa suprugom sretno stigao u Washington.

- Istina, lakše je ranjen - dodao je George. - Billy nije pričao pojedinosti, ali koliko sam shvatio, došlo je do sukoba s nekim bivšim Brettinim udvaračem.

- Da. - Orry je rekao kratko.

- Obećano mu je nekoliko dana odsustva. Svakog trena ih očekujem.

- Volio bih ih vidjeti, ali ne mogu čekati. Kod kuće je pravi kaos.

- Kaos je posvuda - rekla je Constance uzdahnuvši. George je samo namršteno kimnuo glavom.

- Vele da će se sutra ili prekosutra Virginia otcijepi-ti. Povuci će za sobom većinu neopredijeljenih država. Sve one pogranične mogle bi se otcijepiti. Ljudi su napeti - pokazao je cigarom na Orryjevu rozetu - kao što si i sam vidio.

Orry je popio kavu. Bio je sad manje umoran, ali još uvijek neraspoložen. Bilo mu je drago što je sa starim prijateljem, pa ipak i dalje je slutio da bi to mogao biti njihov posljednji sastanak za duže vrijeme.

Nakon nekoliko trenutaka tišine, Constance je nevoljko progovorila;

- Virgilia se vratila kući.

Orryju je umalo ispala šalica iz ruke.

- Odakle?

- To - zarežao je George - mi ne pitamo.

- Je li i večeras ovdje?

George je kimnuo glavom, a Orry se prisjetio zvuka vrata na katu kad je bio stigao. Je li ga Virgilia vidjela ?

Bilo je to važno. Iako je bio poduzeo neke nužne mjere opreza dolje u gradu, nije kanio svoj posjet držati u tajnosti.

- Siroto stvorenje, što je sve propatila ... - počela je Constance.

- Sama je za sve kriva - obrecnuo se George. - Ne želim o tome razgovarati. - Njegova je supruga odvratila pogled. Onda je rekao Orryju: - Dobro, reci mi kakav je to posao toliko važan da si došao čak ovamo? Nemoj mi reći da je Cooper spreman porinuti veliki brod.

- Volio bih da je to razlog. Ne vjerujem da će taj brod ikada biti porinut. Zato sam i donio onu torbu koju sam ostavio u predvorju. U njoj je šesto pedeset tisuća dolara. Žao mi je da nema više, ali uspio sam podići samo toliko.

- Podići? Kako podići?

- Nije važno. Nisam htio da tvoj veliki ulog ostane vezan na Jugu gdje bi ga mogli zaplijeniti. Nisi nam novac posudio za to.

George se namrštio, pogledao suprugu, pa opet prijatelja.

- Možda bismo o tome mogli porazgovarati u biblioteci.

- Dođi, Billy - rekla je Constance potapšavši sina i ustajući od stola.

- Billy. - Nasmijao se Orry. - Tako ga zovete? Kimnula je glavom.

- Kada je Georgeov brat kod kuće, on je Veliki Billy a ovo je Mali Billy. Ponekad to zbunjuje, ali sviđa nam se.

William se namrgodio.

- Ne sviđa se svakome.

- Ima pravo - rekla je Constance zadirkujući sina, ali posve ozbiljna lica. - Stanley tvrdi da to nije dostojanstveno.

~ Zato se nama i sviđa - rekao je George ustajući. Orry se nasmijao spontano i glasno. Na tren gotovo mu se učinilo da su se vratila stara vremena.

- Veliš da Billyjeva rana lijepo zacjeljuje? - upitao je Orry dok je George zatvarao vrata i palio svjetlo.

- Tako mi je rečeno. On i Brett su barem sretni, premda cijela zemlja nije. - Tražio je čaše i bocu. - Mislim da će nam dobro doći malo viskija.

Natočio je dvije čaše a da Orryja nije ni pitao da li bi želio piće. Isti stari Panj, pomislio je Orry. U svakoj situaciji drži konce u rukama.

- Da, imaš pravo - Orry se složio i prihvatio piće. Otpio je pola čaše u tri gutljaja. Toplina mu je buknila u želucu i to mu je godilo. Izvadio je iz džepa ključ i otvorio lokot na torbi koju je donio iz predvorja. Unutra su bile novčanice velike vrijednosti. - Kao što sam rekao ... to je razlog zbog kojega sam donio ovo.

George je podigao jedan zavežljaj novčanica i za trenutak je ostao bez riječi. Onda je blago rekao:

- To je veoma časno od tebe, Orry.

- Novac je tvoj. Mislim da ga zavređuješ više nego vlada u Montgomeryju, koju usput budi rečeno, čine ljudi čvrstih, konzervativnih nazora.

- Da, primijetio sam. Jeff Davis. Alec Stephens iz Georgije...

- Društvo iz Južne Karoline, uključujući i našeg zajedničkog prijatelja Mladu Usijanu Glavu - na ovu Orryjevu aluziju na Huntoona, George se nasmijao -gotovo su posve zanemarili. Nisu baš sretni zbog toga.

- Zašto su ispušteni?

- Nisam siguran. Pretpostavljam da su ih konzervativci držali suviše ekstremnima. Bojali su se da bi oni mogli nauditi ugledu nove vlade. Bilo kako bilo, mislio sam da ti ne bi bilo drago da tvoj novac zaplijene ljudi čiji se principi ne podudaraju baš s tvojima.

George mu je dobacio upitan pogled.

- A slažu li se s tvojima?

- Proklet bio ako znam, stari moj.

Zavalio se u fotelju. George je zatvorio torbu s novcem a onda je sjeo do radnog stola na kojem je još uvijek stajao komad meteorita. Gotovo nesvjesno, podigao je tamnosmeđi čiraj i rekao:

- Pa, ono što sam rekao stoji. Učinio si izuzetno časno djelo.

Pocrvenjevši, Orry je samo nazdravio prijatelju podigavši čašu. Onda mu je s lica izbljedio melankolični osmijeh. Pokazao je na grubi predmet u Georgeovoj ruci:

- Je li to onaj isti kojega si pronašao u brdima ponad Akademije?

- Da.

- Znao sam. Sjećam se što si mi tada rekao o njemu. Nešto o zvjezdanom željezu koje ima moć da razori obitelji, bogatstva, vlade ..., cijeli utvrđeni raspored stvari. Uvjeren sam da ćemo uskoro imati prilike da provjerimo to mišljenje. Spomenuo si čast. Prokleta je malo časti u pojedinaca, a još manje - glas mu je postao tih i zajedljiv - svako stoljeće sve manje i manje ... u naroda i političkih stranaka i kojekakvih grupa koje pokreću križarske ratove u obranu svojih svetih načela. Ali ako rat uskoro počne, tvornice poput ove tvoje bit će odgovorne za uništenje i ono malo časti koje je ostalo. Cooperu je to jasno već odavna. Pokušavao nas je uvjeriti, ali mi smo odbijali slušati. Ako dođe do rata, a sve ukazuje na to da će doći, bit će to novi, opći rat, kakvoga je predvidio Mahan. Neće biti uništene samo vojske na ratištu, nego baš sve.

Zatresao je glavom, Umor i viski kojega je tako brzo ispijao izazvaše u njegovoj glavi neki čudan osjećaj lakoće, pa mu misli i riječi potekoše bujicom:

- A kakve su uzdanice Juga za takvu borbu? Svojevrsna vizija budućnosti koja sve više izgleda patetično zastarjelom. I naša retorika. Naše parole. I naši vojnici.

- Nemoj zaboraviti da su južnjački oficiri najbolji u Armiji.

- Da - rekao je Orry kimajući glavom. - A njihove naredbe izvršavat će gomila ogrubjelih farmera koji se mogu boriti kao sami đavoli premda nikada nisu čuli za

jednoga Mahana ili Jominija, niti su, da ironija bude

veća, ikada imali ijednoga roba. A što je na dru goji strani? Vaše mnoštvo. Vaši milijuni službenika i mehaničara. Vaše paklenske tvornice. - Iduća rečenica bila je jedva čujna. - Nova vrst rata ... - Orry je na tren zašutio a onda nastavio:

-Bez obzira na to kako će se sve završiti ... bez obzira na to koja će strana diktirati uvjete, a koja će ih morati prihvatiti ... svi ćemo biti na gubitku. Svrgnuti smo, George. Dopustili smo luđacima da zavladaju.

Zabacio je glavu i ispio ostatak viskija u jednom gutljaju. Zažmirio je i zadrhtao. Polako i pažljivo George je vratio komad meteorita na stol, zagledao se u prijatelja i dodao:

- Da, luđaci vladaju. Ali što smo mogli učiniti? Orry je otvorio oči. Učinilo mu se da je čuo udaljeni žamor:

- Nisam siguran. Cooper nas je uvijek upozoravao Burkeom. - Trudio se da se sjeti točnog navoda. - Kada se zli ljudi okupe i dobri se moraju udružiti, u protivnom past će jedan po jedan. - Naglo je ustao i posegnuo za bocom viskija. - Ne znam što smo, dovruga, mogli učiniti, ali znam da nismo počeli postavljati pitanja na vrijeme, ni dovoljno glasno, ni dovoljno često.

Natočio je i ispio dvije trećine čaše. George je razmišljao o tome što je rekao njegov prijatelj. Onda je i on zakimao glavom:

- Odgovor je tako jednostavan. Možda suviše jednostavan. A problem je nerazumljivo složen. Katkad vjerujem da je čovjek tako slabašno stvorenje Kako može išta izmijeniti kad se iza svega kriju čudne sile? Sile koje ne razumije pa čak ni ne prepoznaje?

Orryjev odgovor sadržavao je mračnu istinu koju je izrekao i tren ranije.

- Ne znam. Ali ako velike sile i događaji nisu posve slučajni, onda ih zasigurno stvaraju i oblikuju ljudi.

Stvaraju ih i oblikuju pozitivna djela, ili njihov nedostatak. Držim da smo imali priliku. I prokockali smo je.

Iznenada mu je glas zadrhtao. Osjetio je da mu na oči naviru suze. Suze bola, neuspjeha, potištenosti, očajja ... proklet bio ako je znao sve njihove izvore. Na tren prijatelji izmijeniše poglede. Bili su svjesni krivice i straha, pogotovu sada kad je rulja koja izvikuje parole bila daleko na Sjeveru i Jugu. Daleko ali stupajući postojano ka Mahanovoj novoj apokalipsi...

Rulja. Ta riječ i neodređena buka prekinuše Orry-jeve crne misli. Okrenuo se ka prozoru. Izvana su dopirali nečiji razjareni povici.

George se namrštio.

- Uurlaju kao gradski nasilnici. Pitani se što hoće? Posegnuo je za baršunastim zavjesama. Iznenadni tresak vrata natjera ga da se okrene.

- Virgilia!

Istog trena kad ju je Orry ugledao, znao je zašto se okupila rulja.

Vani je galama bivala sve jača. George je pokazao prema prozoru; glas mu je drhtao od zaprepaštenja i bijesa.

- Jesi li ti odgovorna za ovo, Virgilia? Njezin osmijeh govorio je sve.

- Kako su, dođavola, došli ovamo? - nastavio je. Začuo se tresak kamena o prozor. Teški zastori spriječili su da se staklo rasprsne posvuda, ali se uz veliku buku rasulo podom ispod zlatnog ruba zavjese. Orryju se učinilo da je čuo nekoga kako je viknuo izdajica. Nadlanicom je obrisao usne.

- Ja sam poslala jednog slugu u hotel. - Virgilia je pogledala Orryja. - Čim sam ga ugledala na ulaznim vratima.

- Za ime božje, zašto?

Orry je mogao odgovoriti na to pitanje. Jedva je uspijevao prikriti gađenje koje je u njemu budio pogled na Virgiliju. Bila je samo nekoliko godina starija od njega, ali je izgledala kao da joj je dvadeset godina više. Haljina izbljedjela od silnog pranja bila joj je pretijesna jer je odebljala barem desetak kilograma. No debljina je bila samo jedan znak sigurnog propadanja. Koža joj je bila mlohava, oči upale. Pramenovi kose padali su joj na ramena, a kada se okrenula da odgovori bratu, Orry joj je na vratu vidio prljavštinu.

- Zato što je izdajica - prošaptala je. - Južnjak i izdajica. On je ubio Gradyja.

- Nije imao nikakve veze s Gradyjevom smrću. Potpuno si izgubila...

- Ubio ga je — ponovila je gledajući Orryja. Oči su joj sjale silnom mržnjom. - Ti si to učinio, ti i tebi slični.

George je viknuo na sestru.

- Federalna vojska je ubila Gradyja!

Ni najrazumnije objašnjenje nije željela prihvatiti. Upravo tada Orry je shvatio da je u sobu unijela nešto više od vonja stare odjeće i prljava tijela. Bio je to zadah smrti.

- Ja sam poslala po te ljude - rekla mu je. — I nadam se da će te ubiti.

Iznenada je poput ranjene životinje skočila prema zavjesama koje su prekrivale razbijeni prozor.

- Ovdje je! - vrisnula je. George se bacio za njom, dohvatio je za ruku i odgurnuo je natrag.

Pala je na ruke i koljena. Onda je iznenada počela jecati. Veliki suludi grčevi bola. Kosa joj je poput zavjesa visjela s obje strane spuštene glave. Zaklanjala je lice lude žene.

George je zurio u zavjese koje je Virgilia bila netom dohvatila i razgrnula. Progovorio je tiho.

- U jedanaest sati polazi lokalni teretni vlak za Istok. Mislim da bi bila dobra ideja da se radi vlastite sigurnosti...

- Slažem se - prekinuo ga je Orry. - Odmah ću poći. Ne želim dovoditi u opasnost tvoju obitelj. Izvući ću se na stražnja vrata.

- Hoćeš vraga. Vjerojatno imaju nekoga tko ondje stražari. Prepusti sve meni.

George je krenuo prema predvorju. Virgilia se teško podigla. George se okrenuo prema njoj.

- Virgilia...

Bio je suviše uzbuđen da bi nastavio, ali riječi mu nisu bile potrebne. Oči i sve crvenije lice govorili su sve. Odmaknula se od njega i on je stupio u predvorje.

Tamo su Constance, dvoje djece i desetak slugu sa strahom gledali u ulazna vrata. Na prozorčiću iznad vrata bljesnula je svjetlost vatre. Nasilnici su donijeli baklje. Orry je vidio kako se kvaka pokrenula, ali netko u kući bio je dovoljno prisebšan da povuče zasun kada se rulja pojavila.

- Tko su ti ljudi? - pitala je Constance supruga. - Što traže ovdje?

- Hoće Orryja. To je Virgilijino djelo. Odvedi djecu gore.

- Virgilia? O, dragi bože, George...

- Odvedi ih gore! Vi ostali, iziđite iz predvorja. - Onda se obratio Orryju: - Pričekaj ovdje trenutak. - Kad se posluga razbježala, a Constance odvela djecu, George se zavukao u ormar pod stepeništem.

Vratio se navlačeći kaput. Na reveru Orry je zamijetio patriotsku rozetu, manju ali mnogo pravilniju od

njegove. Preko ruke George je prebacio vojni opasač. Iz toka je izvadio colt iz 1847.

Prebacio je opasač preko naslona stolice i jednim pogledom provjerio revolver.

- Držim ga napunjenog i spremnog u ormaru stoga što sam imao nekoliko neželjenih posjetilaca ... bivših radnika koje sam otpustio, i tome slično...

Zavrtio je bubnjić, a onda se okrenuo prema ulaznim vratima. U tom trenu kamen je razbio prozor iznad vrata, a staklo se rasulo po cijelome predvorju.

- Prokleti kujini sinovi - zarežao je George. - Dođi. Krenuo je ravno ka vratima i otključao ih bez ustezanja. Orry je stao odmah uz njega, uplašen, ali istovremeno i neobično radostan. Prošle su godine, a oni su se ponovo našli sred bitke i... Kao i uvijek vodio ih je George.

George je naglo otvorio vrata ne bi li odlučnošću osupnuo nasilnike. Njegov potez nije ostavio nikakav dojam na rulju koja je nagnula uz stepenice Belvede-rea, vičući i psujući. Orry je prebrojao petnaest muškaraca naoružanih kamenjem i toljagama.

- Eno prokletog lužnjaka - vrisnuo je jedan ugledavši Orryja kako izlazi na trijem za Georgeom. - Eno izdajice.

Drugi je zamahnuo bakljom što se dimila.

- Hoćemo njega.

George se isprasio. Djelovao je ratoborno i snažno kada je podigao ruku u kojoj je držao colt. Uperivši cijev u čelo onoga koji je posljednji govorio, zapeo je palcem oroz.

- Vodi ga. Ali, jamčim da ti i još nekolicina nećete to preživjeti.

Orry je stao prijatelju slijeva, samo nekoliko metara daleko od ljudi koji su se nagurali na stepenice. Učinilo mu se da je prepoznao dvojicu besposličara koje je vidio pred hotelom.

- Zgrabimo ga na juriš - povikao je drugi. George je uperio revolver prema njemu.

- Hajde. Staro vojničko načelo je da onaj koji izdaje naredbe predvodi napad.

- Dođavola, Hazarde - rekao je treći - on je Južnjak. Iz robovlasničke države. Samo mu hoćemo pokazati što mislimo o onima koji se protive Uniji ... o izdajicama.

- Ovaj čovjek nije izdajica. Diplomirali smo u istoj klasi u West Pointu i onda otišli s generalom Scottom sve do Mexico Cityja. Moj se prijatelj borio za ovu zemlju, baš kao i ja, a taj prazni rukav mu je nagrada. Znam većinu vas. Ne želim imati na savjesti smrt niti jednoga. Ali, ako kanite ozlijediti tako časna čovjeka kao što je on, morat ćete prvo mene ukloniti.

Buka je utihnula. Orry je primijetio da su neki odvrtili pogled s Georgova revolvera i stali zvjerati po trijemu. Razmišljali su kako bi im prišli sa strane i svladali ih. Dvojica su se odvojila s kraja grupe, ali George ih je odmah primijetio.

- Prvi koji se pomakne, prvi će pasti.

Obojica zastadoše na mjestu. Pet sekundi postalo je deset, a onda petnaest.

- Možemo ih svladati - zarežao je jedan glas. Ali nije bilo odgovora. Orryjevo je srce ludo tuklo.

- Dođavola - rekao je netko. - Ne vrijedi izgubiti glavu.

- To je već razborito - odsječno će George. - Ako je to mišljenje i ostalih, možete se slobodno pomaknuti. Samo budite sigurni da se krećete podalje od trijema, niz brdo pa van mojega posjeda. - Napravio je kratku pauzu, a onda ih je iznenadio viknuvši na pravi oficirski način:

- Kreći!

Odgovorili su na zapovijed i prijetnju revolverom. Počeli su se jedan po jedan razilaziti, ostavljajući za sobom tek pokoju kletvu.

Prošla je minuta. Pa još jedna. Orry i George su ostali na trijemu za slučaj da se rulja predomisli i vrati. Napokon George je spustio revolver i oslonio se o stup.

- Tijesno - rekao je tiho. - Ali još se nismo izvukli. Donesi prtljagu dok ja pošaljem nekoga po kočiju. Što te prije ukrcamo u vlak, to bolje.

Orry se nije protivio.

Jedan je sluga vozio kočiju, a drugi je objahao upregnutog konja. Obojica su bili naoružani revolverima, kao i George. On je odmah počeo potragu za slugom koji je bio odnio Virgilijinu poruku. Odlučio ga je smjesta otpustiti.

George i Orry još su uvijek bili potreseni sukobom. George je zamišljen sjedio u tišini dok je kočija tandrkala nizbrdo. Orry ga je upitao:

- O čemu razmišljaš?

- O ovim ružnim vremenima. Mogli smo sve to spriječiti da smo iskoristili ono najbčlje u nama. Umjesto toga, čini se, odgovaramo na najgori mogući način. Pitam se jesmo li uopće sposobni za išta drugo.

Ponovo je zavladao tišina. Orry je pokušao u sve to unijeti malo vedrine rekavši prijatelju ono što mu ranije nije imao prilike reći, odnosno daje Madeline napokon s njim i da će ostati. Kada budućnost bude bila malo manje neizvjesna, htjeli bi se posavjetovati s odvjetnikom o tome kako da ona ishodi rastavu.

- Pa to je sjajno - promrmljao je George dok je kočija prolazila mimo nekoliko usamljenih kuća. Očima je neumorno pretraživao sjenovite zakutke, žuto osvijetljene prozore i napokon ulicu. Odjednom se nagnuo naprijed. Ispred njih su se na svjetlu što je dopiralo iz hotela i stanice vidjeli obrisi četvorice muškaraca koji su stupili na kolnik, čekajući kočije.

- Budite spremni, vas dvojica - doviknuo je George svojim ljudima.

Dišući teško, Vtrgilia je hitala putem što je vodio preko brda iza Belvederea. Nije se usudila otići u grad; u tom je pravcu bio otišao George.

Trnje kupine rasparalo joj je haljinu i izgreblo ruke koje je bila čvrsto stegla oko ručke goleme krpene putne torbe. Bila je ona snažna žena pa ipak je s mukom teglila torbu u kojoj bi nešto zvecnulo svaki puta kada bi je torba lupnula po nogama.

Bila je posljednji put u obiteljskoj kući. Sada je to znala. Nikada više neće stupiti nogom u Lehigh Station.

A zašto i bi? Mrzila je cijelu obitelj. Nadmenog malog Georgea i uobraženog Stanleyja, njihove supruge, njihovu milu, bjeloputu dječicu. Nisu uopće shvaćali što se događalo u svijetu. Pretvarali su se da brinu za nju, ali nisu uopće razumjeli njezine probleme. Svi redom bili su razmaženi licemjeri.

Njezino glasno, ubrzano disanje zvučalo je poput jecaja. Onda se spotakla i pala, ali nije ispuštala torbu.

Podigla se i pohitala dalje. Nitko je nije slijedio, ali verala se uzbrdicom kao da su joj bili za petama. Kada ju je George bio pogledao bez riječi, znala je da mora bježati.

Ramena i nadlaktice već su je užasno boljeli. Prije odlaska iz kuće natrpala je torbu svijećnjacima, srebrm-nom, haljinama iz Constancina ormara i najvrednijim komadima njezina nakita, stvarima koje je mogla lako podati da bi došla do novca za život.

Nije to smatrala krađom, samo je naplatila ono što je njoj pripadalo. George i Stanley uvijek su je omalovažavali stoga što je bila žena. Još su je više prezirali kada je našla crnog ljubavnika. Jednoga dana, prisegla je lipšući uzbrdicom, sve će im to naplatiti. Svima njima.

Kočije su se približavale skupini koja ih je čekala. Ljudi su stajali na sredini kolnika. George je dotakao kočijaševu ruku.

- Nemoj se zaustavljati i nemoj ih obilaziti. Daj mi tvoj revolver.

Kočijaš je pružio Georgeu svoj colt. Na trenutak se moglo čuti samo klopotanje kopita i tihu škripu zadnje osovine. George je, zaustavio dah i podigao oba revolvera kako bi bili posve vidljivi.

Kad se kočija već sasvim približila grupi ljudi koji su stajali u tišini, oni se razmaknuše.

Pri slabom svjetlu Orry je prepoznao dvojicu koji su bili u grupi na Belvedereu. Jedan je, buljeći ravno u njega, pljunuo na cestu. Ali Orry ja je prošao svaki bijes, bio je suviše umoran da bi nešto poduzeo. Kočija je nastavila dalje.

- Uspjelo je! ~ rekao je George uz nervozni osmijeh.

Čekali su gotovo jedan sat u zgradi stanice dok su dvojica slugu stražarili napolju. Nasilnici se više nisu pojavili.

George je izgledao jednako iscrpljen kao i njegov prijatelj. I razgovor je bio prikladan. Orry je spomenuo Elkanaha Benta, ali George je odmah odbacio temu umorno odmahnuvši. Sada kada je počeo rat, rekao je, valja se plašiti mnogo gorih stvari nego što je jedan oficir poremećena uma. Billy je upozoren i George je kanio zauvijek zaboraviti Benta. I to je bilo sve.

Ponovo je zavladao tišina. Poput Georgea i Orry se pitao kako je došlo do ovakvog stanja u zemlji. Gdje su pogriješili? Što su ostavili nedovršenim? Neka rješenja bila su predložena, ali ih se nikada nije ozbiljno razmotrilo. Na primjer, plan za postupno oslobođenje kojega su predložili Emerson i ostali. Povratak oslobođenih robova u Liberiju kako industrijski Sjever ne bi bio preplavljen jeftinom radnom snagom. Jesu li postojale barem male nade da se ove ideje provedu u djelo? Bi li Garrison i Virgilia pristali na tako nešto? Ili Calhoun i Ashtonin suprug? Nije znao odgovore na sva ta pitanja. I nikada ih neće znati.

Lokomotiva što se pojavila u daljini osvijetlila je tračnice. Skretničar je mahnuo zastavicom. George je dopratio Orryja do mjesta na kojem su se trebala zaustaviti kola za prateće osoblje vlaka.

- Specijalni putnik - objasnio je George dvojici zbunjenih kočničara. Onda im je u ruke tutnuo novac. Upravo se htio oprostiti od prijatelja kada je na Orry-jevu reveru ugledao grubo načinjenu rozetu.

- Samo tren.

Otkao je rozetu i bacio je. Potom je skinuo svoju i prikačio je na Orryjev kaput.

- Nosi barem neku koja dobro izgleda. Ne bih htio biti odgovoran za tvoje linčovanje u Marylandu.

Zagrlili su se i Orry se popeo u vlak.

Idućeg jutra Orry je stigao u Philadelphiju. U četiri popodne krenuo je prema Washingtonu. Vani je padala gusta kiša. Sjedio je oslonivši čelo o vlažan prozor, gotovo kao čovjek u transu. Samo jedna misao, jedna slika, sada mu je još davala snagu: Madeline.

Kada je pala noć, vlak se iznenada zatresao i stao. Na trošnoj stanici bila su upaljena svjetla. U škiljavoj svjetlosti ugledao je na drugom kolosijeku vlak što je išao u pravcu sjevera. Peron je bio pretrpan ljudima koji su iskoristili priliku da na tren iziđu iz zadimljenih vagona. I oni oko Orryja učinili su isto. On nije imao snage ni da se pokrene.

- Gdje se nalazimo? - upitao je konduktera.

- Relay House.

- Zašto su se oba vlaka zaustavila ?

- Da bi pokupila putnike koji dolaze s Istočne obale lokalnim vlakom. Neki idu na sjever, a neki na jug,

- To je razumljivo - rekao je Orry. Kondukter ga je pogledao kao da je neuravnotežen.

Buljeći u zavjesu kiše Orry je iznenada ugledao poznata lica. Skočio je sa sjedišta i krenuo niz prolaz. A onda je iznenada zastao.

Nagnuo se kroz prozor i zagledao se u sestru i njezina supruga. Ako im se javi, hoće li mladi par dovesti u neugodan položaj ih ih izvignuti opasnosti? Billy je bio u uniformi.

Uzdahnio je Na tren je počeo razmišljati kao ona rulja: Ako si lužnjak, tada si izdajica. Hitro je zakoračio prema čelu vlaka. Kiša mu je rosila lice dok se probijao peronom.

- Brett? Billy?

Na licima mladog para pojavili su se iznenađenje i zbunjenost kad su ga prepoznali. Nekoliko ljudi pogledalo ga je sumnjičavo, ali ih je umirila njegova rozeta.

- Što, zaboga, radiš ovdje? - uskhknula je Brett.

- Idem kući. Posjetio sam Lehigh Station. George je rekao da vas očekuje svakog trena.

- Na odsustvu sam - rekao je Billy. - Poslije toga, sve je prilično neizvjesno.

- Kako tvoja ruka?

- Dobro je. Neće biti posljedica. - Obujmio je Brett oko struka. - Onih nekoliko sati nakon vjenčanja &ad nam se čine kao kakva mora. Sve do dana današnjeg nisam uspio shvatiti zašto se sve to dogodilo.

- Ni ja - dodala je Brett. Orry još uvijek nije znao hoće li joj ikada moći reći o Ashtoninoj ulozi u svemu. Ugledala je njegovu rozetu.

- Gdje si ovo nabavio. Nisi valjda prošao kroz neko čudesno obraćenje, ha?

- Ne sasvim. George mi ju je dao. Da bih se provukao kroz neprijateljske redove, moglo bi se reći.

Lokalni vlak s Istočne obale upravo je pristizao. Putnici su stali silaziti i juriti s prtljagom prema drušva dva vlaka.

- Kako je George? - upitala je Brett.

- Dobro, kao i uvijek. Nježno ga je dotakla.

- A ti?

- Bolje nego što sam očekivao. Pretpostavljam da nisi čula da je Madeline LaMotte napustila supruga. Nalazi se na Mont Royalu. Ona i ja smo... prijatelji već godinama.

Brett se nije iznenadila. Samo se osmjehnula.

- Pretpostavljala sam tako nešto. O, bože, toliko bih te toga htjela pitati, Orry? a sada jedva da se čega mogu sjetiti!

Kondukter vlaka što se kretao u pravcu sjevera nestrpljivo je viknuo:

- Penjite se, molim. Već smo ionako pola sata u zakašnjenju.

Brett se bacila bratu oko vrata«

- Kad ćemo te opet vidjeti?

- Neko vrijeme nećete, pretpostavljam. Vjerujem da čak ni gospoda Lincoln i Davis ne znaju što će se sada dogoditi. Ali bez obzira na sve, čak ako dođe i do borbi, želio bih da Hazardovi i Mainovi očuvaju veze. Malo je stvari u svijetu koje su toliko važne kao. prijateljstvo i ljubav. A obje su tako krhke. Moramo ih sačuvati dok ne prođu ova vremena.

- Obećaj em da hoćemo - rekla je odjednom bri-znuvši u plač.

- Evo najpouzdanijeg zaloga - rekao je Billy podigavši njezinu lijevu ruku na kojoj je bio vjenčani prsten.

Orry je kimnuo glavom.

- Napokon to shvaćam. To je razlog zbog kojega sam promijenio mišljenje o braku.

- Drago mi je da jesi - rekao je Billy osmjehujući se

- Kreećemo! - povikao je kondukter. Njegov kolega s Orryjeva vlaka također je označio polazak. Kondukter vlaka što se kretao ka sjeveru skočio je na papučicu vagona i mahnuo strojovođi. Buka pare, zvona i glasova istog se trena pojačala.

Billy i njegov šurjak rukovali su se. Orry je požurio natrag na vlak. Oblak pare se podigao ovivši peron koji je u nekoliko sekundi opustio. Lokomotiva vlaka za sjever trznula se i uskoro su oba vlaka krenula u suprotnim pravcima, ostavljajući za sobom malu oazu svjetlosti, grabeći kroz nepreglednu tamu.

U Washingtonu je Orry ponovo promijenio vlakove, ovoga puta prešao je u ekspresni vlak. Neposredno prije polaska, ušla su četiri mladića u civilnim odijelima, tegleći golem broj kovčega i paketa. Po držanju i načinu na koji su se kretali, Orry je znao da su vojnici, Južnjaci na povratku kući. Sjeli su dva reda iza njega. Slušao je njihov razgovor. Hoće li Lincoln i Jeff Davis uputiti vojske na bojište? Hoće li vlakovi uskoro prestati saobraćati? Hoće li nova valuta biti tiskana u Montgomeryju? Pitanja je bilo napretek, odgovora niotkuda.

Pljusak se pretvorio u sitnu kišicu. Prolazeći polako pustim krajolikom, vlak je nailazio na brojne močvarne, napuštene parcele. U jednom polju obraslom korovom, Orry je ugledao neku vojnu jedinicu na vježbi. Nekoliko fenjera bilo je razbacano tu i tamo, ali mrke figure bile su prepoznatljive uglavnom zahvaljujući nekoj udaljenoj svjetlosti koju se nije moglo opisati drukčije nego kao nekakav bliješteći, sablasni sjaj. Vidio je niz bajuneta na cijevima pušaka U jednom hipu učini mu se da je jedna bajuneta bljesnula kao zvijezda.

Vojska je po toj kiši marširala u jednom, pa onda u drugom pravcu, jer Washington je sada bio ranjiv. Virginia, zemlja neprijatelja, ležala je odmah preko rijeke.

Gdje je sada Lee? Gdje su neki njegovi stari drugovi iz Meksika? Mali Mac McClellan, kojemu je zavidio, ali kojega nikada nije volio. Jackson, koji je otišao podučavati kadete na Virdžinijskom vojnom institutu. Vedri George Pičckett, tako vrstan vojnik i tako rijetko ozbiljan. Kako bi volio opet vidjeti neke od njih!

Ali ne na ratnom polju. Ne ako bi protivnički generali upriličili ponovni susret. Ljudi koji su nekoć na Akademiji bili bliski, gotovo kao braća, možda upravo u ovom trenu smišljaju kako da unište jedni druge. Bilo je to nezamislivo, a ipak se dogodilo.

Odjednom mu prosinu slika bezimene jedinice u slijepom maršu. Jasno je vidio sablasne figure vojnika, oštro bljeskanje čelika i prigušeno svjetlo fenjera na kiši. Ratni stroj bio je pokrenut.

Neka nam svima Bog pomogne, pomislio je.

Te je noći na ulicu Tradd rosila laka kišica. Cooper je pisao pismo koje je kanio napisati već duže vrijeme. Kada je završio, potražio je suprugu. Zatekao ju je kako silazi nakon što je stavila djecu u krevet. Kako je ratna groznica zahvaćala cijelu državu, Judah i Marie--Louise postajali bi suviše uzbuđeni i ostajali bi predugo budni.

Bez uvijanja Cooper je iznio svoju odluku. Judith je na tren ostala zaprepaštena i bez riječi a onda je rekla:

- Misliš li to ozbiljno?

- Već sam potpisao pismo naslovljeno na čovjeka koji me bio posjetio. Poslat ću ga sutra u Montgomery. Nakon prvog svibnja svi prihodi tvrtke, uključujući naše brodove, pripadat će Ministarstvu mornarice.

Zatresla je glavom sjedajući.

- Kako si mogao donijeti takvu odluku s obzirom na svoja uvjerenja?

- Neutralnost je kukavički način da se pobjegne. Moramo podržavati rat ili preseliti na Sjever. Držim da je otcjepljenje loše, a Ustav koji je do toga doveo još je gori. Držim da ćemo zbog toga biti kažnjeni. Smrvljeni. Pa ipak - nemoćno je odmahnuo, zabrinuta lica -osjećam se obaveznim, Judith.

Nije je uvjerio. Ponovno je udahnuo i nastavio.

- Sa članovima komiteta razgovarao sam još o nečemu. Dosad ti nisam o tome govorio. Zamolili su me da odem u London kao predstavnik Ministarstva.

- London? Zašto?

- Zato što im je jasno da Konfederacija ne može preživjeti bez hrane i robe drugih zemalja. I gospodin Lincoln to zna. Jenkiji će sigurno upotrijebiti blokadu protiv nas. A kada se tako nešto dogodi, moramo spijemno odgovoriti. Brod poput Zvijezde Karoline...

- Što pričaš? - uzviknula je Judith uzbuđena i ljutita. - Taj brod nikada neće biti porieut!

- Rekao sam brod poput njega. Projektiran tako da je u stanju nositi tešku artiljeriju. Projektiran za rat. Brod koji bi napadao trgovačka plovila. Takav bi brod nanio neprocjenjivu štetu brodovlju Sjevera. - Pogledao je suprugu ispod oka. - Zbog moga iskustva ovdje u Chaillestonu, Ministarstvo bi htjelo da ispitam mogućnost gradnje takvog broda u Britaniji.

- To znači da ćemo morati povesti i djecu.

- I biti spremni da tamo ostanemo godinu dana« možda i više.

- Oh, Coopere, kako zaboga? Razlog nije valjan!

- Možda je već prekasno - rekao je kimnuvši. Jj mislima je vidio vatrenu sliku Hazardove čeličane. - Premda ne mogu posve obfasniti moje razloge, osjećam da moram otići. Da budem sasvim iskren Želim ići.

Ponovo mu se zagledala u lice

- Dobro. Ideja mi se ne sviđa i nisam u stanju shvatiti tvoju logiku, ako je uopće ima Ah ti znaš da te ja nikada ne bih ostavila Predlažem da rezerviraš karte za parobrod.

~ Već sam to učinio. Krećemo iz Savannaha u petak, za tjedan dana.

Pri vinuo ju je uza se dok je plakala.

Idućeg je jutro u brodogradilištu na James Islandu nadgledao podizanje visokog metalnog stupa. Kada su koloturi i dizači bili postavljeni, gledao je kako su dva čovjeka razvila golemu zastavu. Sastojala se od tri široke usporedne pruge; gornja i donja bile su crvene, a ona u sredini bijela. U tamnoplavu polju, u gornjem lijevom uglu, bio je krug od sedam bijelih zvijezda.

Iznenadila ga je sličnost nove zastave sa zastavom Umje koju su južne države upravo napustile. Dok na sve strane zagovaramo vlastitu nezavisnost, ne možemo se prisiliti na to da raskinemo sve veze, pomislio je dok se nov barjak dizao uz jarbol i, zahvaćen vjetrom, zalepršao nebom.

Izrana slijedećeg daila, lošim putem u središnjoj Alabami, drndala se zatvorena kočija prema Montgomeryju. Desetak sanduka i kovčega bilo je natrpano u prtljažnik i na krov. Na kočijaševom mjestu sjedio je Rex. U kočiji, Huntoon je na stalku od uglačane hrastovme prelistavao papire. Napokon je dobio neku malu ulogu u vladi, što ga je zasad zadovoljavalo. Njegov položaj i utjecaj neće dugo ostati tako sićušni. I ovako, bio je sretniji od mnogih drugih prvaka iz Južne Karoline. Bob Rhett, primjerice, odbačen je kao kandidat za položaj predsjednika Konfederacije stoga što su ga držali čovjekom suviše ekstremnih nazora.

Huntoon je bio spreman ponešto i riskirati ne bi li učvrstio položaj. Tijekom cijelog posljednjeg dijela napornog puta od Columbusa u Georgiji do Montgomeryja, pisao je izvještaj Kongresu Konfederacije. Osnovni ton podneska bio je napad na konzervativizam Privremenog ustava Konfederacije koji je jezikom i rasponom problema bio veoma nalik starom Ustavu, osim što je njime bilo zaštićeno robovlasništvo. Ali začudo, novi je Ustav zabranjivao trgovinu afričkim robljem. Tu točku neopozivo je valjalo izmijeniti.

Huntoon je u izvještaju također predlagao da se novu konfederaciju nazove Sjedinjenim Američkim Državama, čime bi se svijetu pokazalo da ona predstavlja jedinu istinski ustavnu vladu na cijelom kontinentu.

Tvrdio je da su upravo Jenkiji okaljali principe drevnih predaka, osnivača Amerike.

Nije mogao sročiti zaključak. Zapisao je: Mi moramo dokazati da je vladavina aristokracije bolja od vladavine rulje, ali dalje nije išlo. Možda ga je upravo pogled na suprugu ometao da se usredotoči na tekst i prekidao mu tok misli.

Ashton je bila oslonjena na zid kočije i gledala je kroz prozor slikovita polja pamuka kroz koja je vijugala cesta. Usprkos prašini i općoj neurednosti zbog dugotrajnog putovanja, djelovala je izuzetno privlačno, pomislio je Huntoon. Osjetio je tjelesno uzbuđenje i prisjetio se da je prošlo više od mjesec dana otkako mu je bilo dopušteno da uživa u intimnom odnosu. Činilo se da joj to više nije potrebno u braku.

Nakašljao se.

- Dragaa moja? Nikako mi ne uspijeva da izvještaj privedem kraju. Možda mi ti možeš pomoći da pronađem sretan završetak.

Pružio joj je posljednji u nizu sitno ispisanih listova. Dureći se, odgurnula ga je.

- Ne zanima me to luckasto blebetanje, Jamie. Pod stalkom njegova je krutost splasnula. Po izrazu njegova lica shvatila je da je bila previše gruba. Nagnula se prema njemu i dotakla mu rukav čvrsto utegnutim grudima.

- Boravak u Montgomeryju bit će za nas sjajno iskustvo. Nisu važne riječi, filozofija, nego moć koju ćemo ... koju ćeš ti tu steći i iskoristiti. Dugo smo čekali tu priliku. Ne smijemo je potratiti na beskorisne stvari.

Odjednom se uzбудila. Pomisao na moć uvijek je na nju tako djelovala. Ako se njezin suprug ne bude popeo visoko ili brzo kako je ona smatrala da bi trebao, onda će u Montgomeryju zasigurno biti drugih muškaraca kojima će valjati posvetiti pažnju. U Montgomeryju ili Richmondu ispravila se; već se govorkalo o tome da će glavni grad biti premješten u Virginiju.

Ovaj razgovor, kao i dugo razdoblje suzdržavanja nakon Fobbesove smrti, izazvali su u Ashton napetost. Premda nije bila luda za suprugom, mogao joj je poslužiti.

- Jamie, Jamie ... odloži taj luckasti list papira. Zai ne vidiš da si mi užasno nedostajao?

- Je li? Nisam baš primijetio.

Njegov cinizam bio je samo trenutnan. Dodirom ruke potakla ga je da joj priđe. Ashton je i sama bila pomalo iznenađena silinom vlastite požude.

Svalio ju je na sjedalo, jednom rukom stišćući njene grudi, dok je drugu zavukao pod suknje. Odvratn grubijan, pomislila je. Ali poslužiti će svrsi. Zaklopila je oči i zamislila da je na prekrasnom balu na

kojem su je predstavili predsjedniku Davisu koji je bio opčinjen njezinom inteligencijom i ljepotom. Dok je kočija nastavljala dalje, Rex se počeošao po glavi i nagnuo se ustranu. Žarko ga je zanimalo što je uzrok glasnoj škripi i uzdasima što su dopirali iz unutrašnjosti. Ali, nažalost, ugao nije bio dobar. Nije ništa mogao vidjeti.

Te iste noći za barom hotela Willard stajao je Elkanah Bent. Pijuckao je viski dok je na komadiću papira zbrajao račune.

Bio je zadovoljan konačnom sumom. Nakon što je krojaču platio račun za nove uniforme, ostalo mu je dovojino da unajmi mali stan kojega je pronašao. U posljednje vrijeme u Washingtonu je mnogo dobrih kuća i stanova postalo pristupačno; mnoštvo izdajničkih oficira i službenika bježalo je na jug, svojim kućama.

Pristajalo mu je da se useli u nešto bolje od obične hotelske sobe. Njegovi utjecajni prijatelji osigurali su mu ukaz kojim će biti unaprijeđen u čin pukovnika. Takav način napredovanja profesionalnog vojnika nije bio rijedak u ovo vrijeme mahnitih priprema za rat. Bent se nadao da će rat potrajati duže od nekoliko mjeseci. Neki su tvrdili da neće. General Scott često je naglašavao »urođenu nesposobnost Južnjaka da se slože i djeluju jedinstveno«. Tvrdio je da će to imati negativnih posljedica po njihovu vojnu spremnost.

Ali, bit će dovoljno vremena da brine i o tome. Večeras je htio slaviti. Najprije dobar objed, a onda jedan sat u društvu neke dame. Doduše, za ovo drugo morat će isposlovati zajam, ali znao je za jedan prijavljivi crnački bordel u kojem je to bilo moguće.

Uzbuđivale su ga misli o predstojećem sukobu. Poteći će krv. Na tisuće ljudi izgubit će živote. Radovao se zbog ove dugo očekivane prilike da dokaže svoje sposobnosti i stekne slavu - slavu, koja mu je, znao je to, pripadala.

A usput će možda moći izravnati i neke stare račune.

Nikada neće prežaliti propuštenu priliku u Teksasu. Sada je taj prokleti Charles Main prebjegao na Jug kao i mnogi drugi nečasni vojnici koji su svojim postupcima zaslužili da budu izvedeni pred streljački vod. Ali u ratu se sreća i sudbina na čudan način mijenjaju. Tko zna, ovaj bi mu možda mogao pružiti priliku da zada udarac izravno Mainovirna. Ne smije zaboraviti da su oni nekako povezani sa ženom koja za sebe tvrdi da je bjelkinja, a koja ne samo da je Crnkinja, nego je i potomak jedne kurve iz New Orleansa.

Što se pak tiče Billyja Hazarda, nema dvojbe da će moći pratiti njegovo kretanje. Mladi inženjerijski oficir ostao je u službi. Bent je to već provjerio u uredu generalovog ađutanta. Sredit će ih sve, obje obitelji. Vjerovao je u to stoga što je bio uvjeren da ni Main ovi ni Hazardovi neće posumnjati da bi njegova želja za osvetom mogla preživjeti u kaosu koji se jamačno približavao. Ta njihova glupost bila je njegova glavna uzdanica.

Popio je viski i naručio drugi. Divio se odrazu vlastite uniforme u ogledalu iza bara. Zapazio je dvojicu muškaraca koji su do njega vodili glasnu raspravu.

Jedan je tvrdio da bi odmah trebalo pripremiti i objaviti plan kojim bi se potaknulo Jug da se vrati u Uniju. Bent je čašom udario u šank.

- Ako je to vaše mišljenje, gospodine, onda vam je mjesto na drugoj strani Potomaca.

Čovjek je bio spreman nastaviti raspravu.

- Ne bih se složio, gospodine. Sam Isus Krist je rekao da samilost...

- Nema milosti - prekinuo ga je Bent. - Nema pomilovanja. Nikada.

Nekoliko ljudi glasno je pozdravilo njegovu izjavu. Sugovornik je shvatio nepopularnost svojih nazora i zašutio je.

Bent se šepirio pred ogledalom. Bio je to sjajan dan. Čovjek je sretan što živi u ratno doba.

Rat. Ima li uopće ljepše i slađe riječi? Osjećao se tako dobro da je ostavio napojnicu od cijelih dvadeset pet centa.

Gizdavo je izašao iz hotela, uživajući u jednoj od svojih najdražih misli, Bent i Bonaparte počinju istim slovom. To nije bila slučajna podudarnost. Sasvim sigurno ne. Imala je ona golem povijesni značaj. Uskoro će to shvatiti cijeli svijet.

Nekoliko dana kasnije, u podnožju Blue Ridge planina, nedaleko od Harpers Ferryja, Virgilia je posjetila neobilježeni Gradyjev grob.

Bilo je mirisno, toplo travanjско poslijepodne. Od stanice se dovezla unajmljenom kočijom koju je ostavila uz zemljani put u podnožju brežuljka prekićenog stablima javora. Zavezala je konja za granu, popela se do polovice brijega i pala na koljena pokraj humke okružene stablima.

- O, Grady, Grady.

Legla je na svježu travu što je pokrivala humku. Sama je bila iskopala grob, položila ga u nj i vlastitim rukama nabacala zemlju. U zbrici koja je nastala neposredno prije hapšenja Browna, bila se ušuljala u Harpers Ferry, pronašla Gradyjevo tijelo i sakrila ga. Nedugo zatim, neka Crnkinja koja je također

sudjelovala u zavjeri, pomogla joj je da tijelo prebaci ovamo, gdje ga nitko neće iskopati ili oskvrnuti. Brown sada više nema. Njegov san o slavnom ustanku završio je s njim na vješalima. Ni Gradyja više nema. Ali cijena koju su platili vlastitom krvlju donijela je prekrasan dar: rat. Borbe još nisu počele, ali je bila uvjerena da nisu daleko. Uživala je u tim mislima ležeći čvrsto priljubljenih stegna i grudi uz humku kao da je to bilo živo Gradyjevo meso.

Zamišljala je redove i redove južnjačkih leševa odsječenih glava i ruku iz kojih šiklja krv, s rupama gdje su im nekada bila spolovila. Zastenjala je i zadržala na ovu pomisao o ispunjenju vlastitih snova. Bit će za nju posla, krvava posla kojega drugi neće htjeti ili neće moći obavljati,

Ali ona će ga obavljati. Odazvat će se pozivu vlastite mržnje prema onima koji su druge pretvarali u roblje, onima koji su pretvarali prekrasne crne muškarce u robove. Napustila je obitelj, te nepopravljive umišljene nezalce spremne na moraliziranje, napustila ih je zauvijek. Otcijepila se od čovječanstva i sada je živjela isključivo za svoja sjećanja i jednu ideju:

Smrt, svojega prijatelja i pravični božji sud.

Na Mont Royalu sjene su se doimale dužima, proljetne noći mrkljima nego ikada. Orryja nije zanimalo sijanje i nadgledanje usjeva, niti je imao povjerenja u najavljeni plan Jeffa Davisa da upotrijebi pamuk kako bi privolio Evropu da prizna Konfederaciju. Po njegovom mišljenju Davis je bio budala. Evropsko tržište bilo je preplavljeno pamukom. Koga će biti briga ako Jug povuče svoj urod ?

Tih je dana Orryja izjedao neki čudan poticaj za promjenama. Dobro poznate prostorije i ustaljeni način života izazivali su u njemu nemir. Samo su prisustvo Madeline i Iakoća s kojom se uklopila u njegov svijet činili život podnošljivim.

Zbunjenost i dvojbe bile su, činilo se njegov usud. Jedne besane noći otišao je u biblioteku. Izvukao je knjigu koju nije pogledao već godinama. Bilo je to djelo pod naslovom Bilješke o državi Virginiji, jedina knjiga koju je napisao Thomas Jefferson.

Zadigao je svoju spavaću košulju i sjeo zadubivši se u tekst. Zagledao se u rečenicu koja je iskakala jer je bila podvučena olovkom. Na marginama su bile ispisane tri riječi: Amen i amen. Rečenica je glasila: zaista, zadržim nad sudbinom vlastite zemlje kada se sjetim da je Gospod pravedan; da njegova pravednost ne može zauvijek biti uspavana.

Jefferson, i sam Južnjak i vlasnik robova, pisao je o robovlasništvu. Orryja je zbunjivala bilješka na marginama. Dovoljno je proučavao zapisnike plantaže da bi prepoznao rukopis. Bio je to rukopis njegova oca.

Tri su riječi značile da se Tillet, taj gorljivi branitelj robovlasništva, zapravo dvoumio, Raspinjale su ga sumnje koje je skrivao cijelog života. Stari grešnik, pomislio je Orry ispunjen nekom dragošću. Napokon, koji častan čovjek nema dvojbi, posebice sada kada su posljedice tako okrutno jasne?

Spoznaja o postojanju Tilletovih sumnji samo je još više pojačala njegove vlastite. Dvojbe su razdirale obitelj Main i sve ostale koji su željeli preživjeti, pa su stoga istinu o srži robovlasništva potiskivali duboko u sebe. Orry je kasnije uvijek žalio što je tog dana popustio porivu da s police skine upravo tu knjigu.

Jednog maglovitog jutra, odmah nakon svitanja, Orry i Charles odjahali su na plantažu. Ovijali su ih blijedi oblaci dok su galopirali; dvije utvare na dva konja u sivom krajobrazu poprskanom narančastim mrljama. U daljini titrali su slojevi magle i sjaj poplavljenih polja što su blještala poput ulaštenog metala.

Zdesna, duž nasipa, protezali su se redovi robova. Neki kočijaš se okrenuo da kratko pozdravi gospodara. Čak i na toj udaljenosti, Orry je primijetio stanovitu porugu u Crnčevu ponašanju, stanovitu mržnju na njegovu licu.

Pah magle uskoro je ovio ovu sablasnu kolonu ljudi. Toga jutra i drugi radnici su bili izašli i Orry je odjednom shvatio da je jahao okružen njima a da ih nije ni zamjećivao. Oni su jednostavno postojali, kao drvena vrata ili blagovaonica. Bili su dio imanja.

Ponovo se prisjetio Jeffersonove knjige. Dio imanja. U tome je bit problema, tako je! To je bio razlog zbog kojega je Sjever, svijet, možda i sam Svevišnji, pozivao Jug na posljednji sud...

- Wade Hampton skuplja konjičku jedinicu - iznenada je progovorio Charles. - Prijavit ću se na dužnost kroz dva tjedna.

- Nisam znao.

- I meni su javili tek jučer. Umoran sam od čekanja i neizvjesnosti. Htio bih raditi ono za što sam obučen. - Konjem je preskočio jarak. Kosa, koju je odavna trebao skratiti, lepršala mu je na zatiljku. - Bit će to veličanstvena bitka.

Nakon te rečenice Orry je shvatio kako ih golemi jaz razdvaja. Razlog nije bila samo razlika u godinama. Usprkos tome što se borio u Teksasu, Charles nije izgubio volju za bitkama.

Orry nije htio da njegovu šutnju protumači kao odobravanje.

- Veličanstvena? - ponovio je. - Sumnjam. Ne ovaj put.

Ali Charles je već bio podbo konja i smijao se tako razdragano da nije čuo turobni glas iza sebe. Dok mu je kosa vijorila na vjetru, odgalopirao je prema izlazećem suncu. Savršena slika konjanika.

Idućeg dana Orry je primio pismo državne uprave. Sakrio ga je do večeri kad je o njemu htio porazgovarati s Madeline u toplom krevetu.

- Zatražili su od mene da razmislim o oficirskom činu. Najvjerojatnije zapovjedniku brigade. Navodno da to što nemam jednu ruku nije važno. Tvrde da sam im od neprocjenjive važnosti zbog ranije službe. Od neprocjenjive važnosti, zamisli to. - Nasmijao se, ali mu nije bilo smiješno. Onda je rekao: - Znaš, Madeline, prije mnogo godina John Calhoun je rekao da će oficiri iz West Pointa predvoditi veličanstvene vojske. Pretpostavljam da mu nije bilo ni nakraj pameti da bi mogli voditi vojske jedni protiv drugih.

Nakon nekoliko trenutaka rekla je:

- Što misliš o prijedlogu? Legao je, milujući joj kosu.

- Privlačan je, ali ne bih te mogao ostaviti ovdje samu.

- Ne bojim se Justina.

- Ne brine me Justin. Nisi li primijetila kako se ponašaju neki ljudi na plantaži? Postali su lijeni. Nekolicini gotovo opasno sjaje oči. Danas popodne čuo sam Cuffeyja kako se došaptava s drugim slugom. Spomenuli su ime Linkum.

Uvjeravala ga je da neće imati ništa protiv, odluči li prihvatiti poziv. Zahvalio joj je, ali znao je da će njegova odluka ovisiti o nečemu mnogo bitnijem. Njegovoj zemlji, posjedu Mainovih, prijetila je opasnost. Hoće li ga braniti ili ne ?

- Pokazat ću ti pismo ujutro - rekao je. - Mislim da ću im morati dati potvrđan odgovor.

- Bila sam gotovo sigurna da ćeš tako postupiti, kad je stigao poziv.

Poziv. Ta je riječ izazvala bujicu sjećanja. Drevni, gotovo zaboravljeni bubnjevi ponovo su se oglasili, pozivajući ga, zahtijevajući odziv.

- Kako ćeš se ti osjećati ako prihvatim čin? Poljubila ga je.

- Bit će mi žao. - Opet ga je poljubila. - I bit ću ponosna. - Poljubila ga je i treći put, još duže i slađe. - I čekat ću da mi se vratiš čim to bude bilo moguće. - Čvrsto ga je zagrlila. Nije vjerovao da će ikada biti toliko sretan. Prošaptala je: - Suviše te volim da bih te izgubila, dušo. Ako budeš otišao, molit ću se tako usrdno da Bog neće imati drugog izbora nego da mi te vrati živog i zdravog.

Stanleyjev prijatelj, Boss Cameron, osigurao mu je mjesto u glavnom gradu. Washington je već pokazivao znakove grada koji se pretvara u pravi mravinjak švercera, sitničara i politikanata. Ali stari radišni Stanley bio je sav poletan zbog novog izazova, a Isabela se radovala toj uzbudljivoj društvenoj avanturi. Stanley i supruga već su bili zatvorili kuću i upisali su dječake u neku pomodnu vašingtonsku školu. Sa četrnaest godina, blizanci su bili poprilično nedisciplinirani. Njihov odlazak pozdravio je cijeli Lehigh Station.

Na Rhode Islandu, žestoka oluja odnijela je velik dio krova na njihovom ljetnikovcu. George je primio brzopjav s ovom vijesti i odlučio je oputovati sljedećeg dana vlakom, kako bi procijenio štetu. Constance je rekla da bi voljela poći s njim. Bio joj je potreban odmor. Ozlojeđena svijetom, bez razloga je vikala na Williama i Patriciju. Brett i Billy su obećali da će paziti na djecu. Billy se nadao da će ostati na Belvedereu još nekoliko dana prije nego što se vrati na dužnost.

Te noći, nakon dugog sastanka kojega je bio sazvao u uredu u željezari, George nije mogao usnuti. Oko pola dvanaest otišao je u biblioteku. Pred njim je na lakiranom stolu bila puna čaša viskija, a desetak centimetara lijevo grubi smeđi predmet kojega je čuvao tako dugo.

Dugo je sjedio zagledan u komad meteorita, osjećajući se sve manje ponosnim na svoj posao, sve manje sigurnim u njegovu vrijednost. Odjednom je postao svjestan svih razornih ciljeva za koje se taj zvjezdani čelik stoljećima upotrebljavao i za koji će uskoro ponovno biti upotrijebljen. Ispio je posljednju kap viskija negdje oko tri sata ujutro. Ugasio je svjetlo i popeo se u sobu, skutrivši se uz toplo i usnulo ženino tijelo. Ali, ni tada nije uspio pronaći spokoja.

Pod sivim nebom .Newport je djelovao mrtvo i napušteno. Potpuno sami u golemoj kući, George i Constance osjećali su se čudno. Pa ipak, istodobno su uživali u tom neobičnom miru.

Poslijepodne prvoga dana u ljetnikovcu, George se sastao s ljudima koji će popraviti krov. Potom su on i Constance otišli u šetnju napuštenom plažom. Valovi su se pjenili i razbijali o obalu. Nebo je bilo neprimjereno za proljeće, nekako sivo i hladno. Držala ga je za ruku željna njegovog dodira.

- Nisi mi rekao razlog onog noćnog sastanka, George.

- Nije to nikakva tajna. Pozvao sam sve nadzornike i rekao im da će od sada tvornica raditi bez prestanka dvadeset četiri sata. Već su nam stigle narudžbe Ministarstva rata. Nema dvojbe da će se Stanley pobrinuti da bude i više narudžbi. Nakon svega bit ćemo bogatiji nego ikada.

- A cijena će biti određen broj mrtvih ljudi. Namrštio se.
- Da, pretpostavljam da je to istina. - Zaustavio se i okrenuo prema njoj. Morao joj je nešto reći. - Stanley kaže da Washington želi sve bivše akademce koje može pronaći.
- Za vojnu obvezu?
- Ili položaje u vladi. Zagledala se u njega.
- Bi li se želio prijaviti?
- Želio nije baš pravi izraz. Negdje, na neki način ... - uzdahnuo je, nije to bilo najsretnije priznanje koje je izrekao, pa ipak osjećao je neko olakšanje -... osjećam da mi je to dužnost.
Zaplakala je, ali je odmah odagnala suze i uspravila se.
- To je tvoja odluka, dragi. - Ponovo ga je uhvatila za ruku. - Možemo li se sada vratiti u kuću? Imam iznenadnu i neobuzdanu želju da vodimo ljubav.
Usprkos osmiijehu, još je vidio odsjaj suza u njezinim očima. Pogledao je rijetko raslinje koje je izvirivalo iza golemih stijena na kraju plaže.
- Zašto ne sada odmah, ovdje? - Uspjelo mu je da se osmjehne a onda ju je poljubio u vrh nosa. - Osim, dakako, ako se ne smatrate suviše konzervativnom, gospođo Hazard.
- George - zastala je i pogledala ga izazovno - jesi li to ikada radio prije nego što smo se vjenčali? U West Pointu, na primjer? Čini se da ti to posve prirodno pristaje.
- Bez komentara. Ponovo se zamislila.
- Što ako nas netko vidi ?
- Tko? Kilometrima nema ni žive duše.
- Prohladno je.
- Ja ću te ugrijati.
- Stvarno misliš da bismo mogli ?
- Dakako. Ratno doba ima porazne posljedice po obzire. Ljudi znaju da možda nikada više neće imati drugu priliku.
Osjetila je da se iza svega ovoga krije nešto sumorno. U njegovim očima nije bilo vedrine. Čvrsto ga je uhvatila za ruku. Okrenuli su leđa beživotnom nebu i potrčali prema stijenama.

Na Belvedereu, Billy i Brett su pošli na večeru. Billy je predložio da poslije toga odu prošetati, jer je proljetna večer bila ugodna. Oboje su znali da postoji i drugi, neizrečeni razlog; sati što su prolazili povećavali su napetost. Kasno toga popodneva primio je brzopjav: naredba da se sljedećeg jutra vrati u Washington. Pomisao na njegov odlazak morila je Brett pa nije mogla jesti.

Pred kraj objeda, nešto se dogodilo. Iznenadna svjetlost obasjala je nebo. U trenutku kada su Billy, Brett i dvije služavke pritrčali prozoru blagovaonice udaljeni potres uzdrmao je kuću u temeljima. Jedna od služavki je vrisnula. Konjušar je uzbuđeno utrčao u sobu i rekao da je pala zvijezda koja je sve obasjala kao usred podneva i onda nestala u susjednoj dolini.

Udar meteorita o zemlju vjerojatno je izazvao potres kojega su svi osjetili. Uzbuđeni ljudi govorili su o mnoštvu zvijezda koje se u posljednje vrijeme moglo vidjeti nad dolinom. On se stresao i prošaputao nešto o božjem bijesu koji će se oboriti na zemlju.

Brett je primila ove primjedbe naizgled smireno, pa ipak, to neobično svjetlo i potres pojačali su nelagodu koju je čutila dok su se ona i Billy penjali uz brijeg što se dizao ponad tri visoke peći Hazardove željezare. Večer je bila prekrasna, vedra i topla. Moglo se vidjeti na tisuće zvijezda, od obzora do zenita. Prizor od kojega ponestaje dah. Samo ponegdje njihov je sjaj bio prigušen magličastim velom.

Preko vrha brijega kojim su se uspinjali, u pahovima je dopirao neobičan, trpak miris nošen slabim, gotovo nevidljivim dimom.

- Što to gori? - upitala je kada su stigli do vrha, oboje pomalo zadihani. Stajali su u mraku okruženi gustim grmovima lovora s bijelim cvjetovima.

Billy je pomirisao.

- Ne znam, ali čini se da nije daleko. Pričekaj ovdje. Pogledat ću.

Mučno se probijao kroz grmlje lovora. Dim nošen vjetrom postao je nešto gušći, a čudni miris paljevine jači. Osjetio je krater prije nego što ga je ugledao; val vrućeg zraka zapljusnuo mu je lice. Napokon ga je ugledao u svjetlosti zvijezda - jaz promjera šireg od deset metara zjapio je na padini brijega. Nije mogao vidjeti sam meteorit, ali znao je da je tamo.

- Nema razloga strahu - rekao je kada se vratio na vrh. - Meteorit, ili dio meteorita, udario je u brijeg.

Potražila je zaklon u njegovu zagrljaju, pokušavajući prikriti zabrinutost i osjećaj usamljenosti. Dakako da su George i Constance uvijek činili sve kako bi se osjećala kao kod kuće. Uživala je u društvu njihove djece i voljela je brinuti se o njima. Pa ipak, nije se uspjela posve prilagoditi životu u Pennsylvaniji, u dolini, prilagoditi se ljudima i njihovom načinu života. Pjesnik psalama veli da Bog

čuva stranca, ali ona nije bila u to sigurna.

I sada, više nije mogla kriti svoje osjećaje.

- Billy, bojim se.

- Rata?

- Da, i toga da ćeš otići. Bojim se zato što neću znati gdje si i jesi li živ. Bojim se ljudi iz grada i načina na koji me neki gledaju optužujući me što sam s Juga. Bojim se svega. Toliko me stid sve to priznati, ali ne mogu si pomoći!

Glas joj je bio slabašan, bez snage koju je uvijek od nje očekivao. I sam je bio uplašen, baš kao i ona. Nije znao kamo će biti prekomandiran.

Imao je ipak nekakvu predodžbu o tome kakve su ga dužnosti očekivale. Inženjerija je rušila drveće, pripremala ceste i gradila pontonske mostove preko kojih su napredovale vojske. Inženjerija je bila prethodnica svih jedinica i bila je uglavnom prva na udaru neprijateljskih topova.

- Sve je tako neizvjesno - mrmrljala je. - Toliko je mržnje, toliko užitka zbog mogućnosti ubijanja. Katkada se pitam može li itko od nas preživjeti.

- Budemo li se voljeli dovoljno snažno, preživjet ćemo sve. Isto tako i naše obitelji. Pa i cijela zemlja.

- Vjeruješ li zaista u to?

- Da, vjerujem. Jednom kada sam bio potišten, George mi je pomogao ovako. - Otkinuo je jednu grančicu lovora i stavio je u njezinu ruku. - Lovor uspijeva tamo gdje druge biljke ugibaju. Majka je uvijek vjerovala da je naša obitelj kao lovor, a vjerujem da je takva i tvoja. Dovoljno snažna da sve preživi, jer nas je mnogo koji se volimo.

Pogledala je u grančicu s malim bijelim cvijetom i onda je stavila u džep haljine.

- Hvala ti.

Kada se sagnuo da je poljubi, osjetio je suze; ali glas joj je zvučao snažnije.

- Čim saznam kamo će me prebaciti, i bude li moguće poslati po tebe, učinit ću to. Bez brige, preživjet ćemo mi.

Okrenula se prema njemu i ponovo ga poljubila.

- O, kako te volim, Billy Hazard.

- I ja tebe, Brett. Zato ćemo preživjeti.

Nakon dugog poljupca, okrenula se i leđima oslonila

0 njegove grudi. Gledali su zvijezde dok je proljetni vjetar hućao vrhom brijega. Grmlje lovora pucketalo je

1 šumilo. Billy je bio rekao ono čemu se nadao, a ne ono u što je bio siguran. I dobro je znao da su sve te nade posve krhke.

I mrklina je bila krhka također. Bili su leđima okrenuti prema Hazardovoj željezari, ali ipak su ubrzo postali svjesni njezina svjetla, tog moćnog crvenog sjaja koji je, činilo se, obojio cijelu dolinu rijeke. Svjetla grada bljedila su iza nje; neka su posve iščezla. Billy nije želio gledati uokolo, niti prihvatiti postojanje tvornice, ali to je bilo neizbježno. Krvavi sjaj triju visokih peći razlio se nebom. Čuo je viku ljudi koji su u dimu i vatri, u zaglušnoj buci strojeva što su huktali punom parom, radili cijelu noć.

Na trenutak je zatvorio oči. Ali ni to nije pomoglo. Grimizno svjetlo padalo je na kosu i ramena njegove supruge. Hiroviti vjetar zavio ih je u dim i pare tvornice. Cijela dolina i cijeli svijet, činilo se, bili su ispunjeni bukom nekog golemog stroja koji je huktao, izbacujući prvu tonu željeza za oružje, za Uniju, za rat. Vjetar je miješao dim Hazardove željezare s vonj em što je dolazio s brijega gdje je pao meteorit. spaljujući lovor kao da nikada ovdje nije ni postojao.

Robovlasništvo donosi sud božji na zemlju. Ali kako narodi ne mogu biti nagrađeni niti kažnjeni na drugom svijetu, to se mora zbiti na ovome.

George Mason iz Virgime 1787.god.

POGOVOR

Sjever i Jug prvi je od tri romana o Amerikancima zahvaćenim vihorom građanskog rata i događajima koji su mu prethodili i uslijedili.

Neki bi čitaoci mogli prosvjedovati tvrdeći da je zapravo stari Divlji zapad iskonsko američko iskustvo. O njemu se najčešće pisalo, ali za mnoge je važnija još uvijek nedovršena priča o američkom građanskom ratu. Kao što je Richard Pindell sa Sveučilišta New Yorka zapisao u jednome članku o knjizi Zameo ih vjetar, to je »prvi i jedini naš rat«. Uzroke mu valja tražiti u vremenu davno prije predsjednika Jeffersona kada su prvi doseljenici stigli do naših obala. Njegove nas posljedice i danas prate poput nesmiljene oluje.

Rješavanje pitanja ropstva i otcjepljenje otvorili su put slavi, nevolji i rađanju mita. Robert Penn Warren rekao je da je rat Sjeveru zajamčio pravičnost, a Jugu pribavio opravdanje. Američkim Crncima nije donio pravu slobodu, ali je pripremio teren da je oni konačno steknu zakonitim putem. Mnoge

američke obitelji ostale su bez svojih bližnjih jer je s obje strane Mason-Dixo-nove linije bilo čak 600.000 poginulih.

Povjesničari tvrde da je građanski rat označio zrelost američke nacije. U dvadeset godina naučili smo o sebi i društvu u cjelini više nego za sve vrijeme od dolaska prvih doseljenika, samo to nismo htjeli priznati.

Još nas uvijek oduševljava razdoblje građanskog rata. Vraćamo se slavnim bitkama, razmišljamo o njihovoj povijesnoj pouci ili je odbacujemo, svjesni da su neka od pitanja koja je rat pokrenuo još uvijek aktualna. Kao tolike pisce i znanstvenike i mene je privukla tema čiji značaj seže i u naše vrijeme.

Dok sam radio na knjizi suočio sam se s različitim mišljenjima. Ubrzo nakon što sam najavio temu mog romana, na jednoj me zabavi neka žena pokušala iskušati pitanjem: »Kako se Jenki usuđuje doći na Jug i pisati o nama ?«

Posljednja me riječ počela mučiti. Htio sam joj odgovoriti da se smatram Amerikancem i da nisam ničiji glasnogovornik. Pokušao sam ipak iznaći bolji odgovor: »Kad pišem o vremenu koje nisam neposredno doživio, profesionalna mi je obaveza da istražujem, ispitujem mjesto radnje i nastojim da svojom uobraziljom djelujem na um i dušu čitalaca.« Mislim da bih stoga trebao što god reći i o povijesnoj pozadini ove knjige.

Osnovna svrha romana Sjever i Jug bila je da zabavi čitaoca. Pored toga htio sam da priča precizno dočara vrijeme o kojem govori; nisam namjeravao da njome potanko obnovim događaje koji su neposredno prethodili sukobu što je izbio u čarlstonskoj luci, već da objektivno iznesem stavove i napetost obiju strana.

Ponegdje na Jugu bilo je ljudi koji su dijelili mišljenje Coopera Maina. Govoreći o potrebi da se oslobođeni robovi nasele u Liberiji, konjički oficir O'Dell ističe ideju koju je doista podržalo vrlo malo Sjevernjaka, a koju je i Lincoln samo povremeno poticao. Mnogi gorljivi abolicionisti nisu Crnce smatrali dovoljno vrijednima ili sposobnima da grade američku demokraciju; takav je stav s današnjeg stanovišta uistinu teško prihvatiti, ali bilo bi žalosno da ga se u romanu s povijesnom potkom izvrće ili čak izostavlja, ponajviše zbog obaveze prema svima onima koji su se teško borili da ih izmijene.

Premda sam nastojao da se u knjizi držim povijesnih činjenica, na nekoliko sam mjesta ipak donekle izmijenio povijesni zapis. Uvijek sam imao razloga za takve izmjene. Pokazat ću to na nekoliko primjera.

Četa K Drugog konjičkog puka istakla se u teksoškom ratu. Oficiri i redovi moje Čete K su izmišljeni kao i sukob na posjedu Lantzmanovih. Detalji vezani za djelovanje Čete K u potpunosti odgovaraju povijesnom zapisu. Poneke sam izmjene unio i zbog razvoja same priče. Tako u sjećanjima na život u West Pointu u prošleme stoljeću, pluralni oblik imenice demerit (engl. ukor) nema nastavka s, a ja sam ga dodao jer tako zahtijeva današnji pravopis.

Dok sam pisao knjigu postavili su mi još jedno, vrlo određeno pitanje: »A na čijoj ste vi strani?«

Na njega nisam odgovorio jer sam oduvijek nalazio da je ono sasvim pogrešno. Zagovaram naime isključivo one koji su patili, izgubili život u bitki ili polako ali neizbježno stradavali nakon što su dopali ropstva.

Valja se još jednorki suočiti s izazovom kakav je tragični paradoks američkog građanskog rata. Mislim da se raskol nije trebao dogoditi, ali se istovremeno morao zbiti. Moje tumačenje odgovara tvrdnji jednoga povjesničara koji je rekao: »Svaki Amerikanac stvara svoju sliku o građanskom ratu.« Njegova izjava pojašnjava činjenicu da zanimanje za taj događaj ne prestaje.

Htio bih zahvaliti svima onim koji su dali svoj prilog u pripremi ove knjige. Prije svega urednicima Carol Hill, koja mi je pomogla da izradim osnovni plan priče, i Julianu Mulleru koji me je savjetovao kako da rasporedim rukopis. Njihov mi je doprinos bio dragocjen.

Prikupljajući podatke najviše sam se obraćao osoblju Knjižnice Američke vojne akademije u West Pointu, i cijenjenoj Marie Capps zaduženoj za stare karte i rukopise.

Vrhunski akademijin stručnjak za 19. stoljeće, profesor James Morrison s Odsjeka za povijest Koledža York, Pennsylvania, bivši oficir i član vestpointskog nastavničkog savjeta, ljubazno mi je odgovorio na brojna pitanja. Profesor je uložio mnogo truda da bi pronašao rukopisni primjerak sjećanja na život u West Pointu kadeta Johna C. Tidballa, godišta 1848.

Tidballova sjećanja vrijedna su pažnje i zaslužuju da ih se objavi zbog njihove iskrenosti, duhovitosti i proživljenosti. Pročitavši Tidballovo djelo, zažalio sam što ga nisam upoznao.

U knjižnici okruga Beaufort, Južna Karolina, i u onoj na Hilton Head Islandu utvrdio sam detalje koji su mi bili nejasni u izvorniku. Posebno zahvaljujem Marfi Shopmyer koja mi je učinila dostupnim sve potrebne knjige, dokumente, časopise i novine. Zahvalnost izražavam i osoblju Državne knjižnice Južne Karoline u Columbiji.

Hvala Rose Ann Ferrick koja je vrlo umješno pretipkala tako obiman rukopis i korisnim savjetima pripomogla da se on konačno oblikuje.

Dužan sam naglasiti kako sam jedini odgovoran za moguće greške u tumačenju povijesnih činjenica.

Pokojni Bruce Catton ostavio nam je nenadmašeno djelo o građanskom ratu. Nakon što sam ga pročitao, u pamćenje mi se urezala metafora »neprobavljiv komad ropstva«. Njome sam se u knjizi nadalje služio.

Veliku mi je podršku pružio moj duhoviti odvjetnik, Frank Curtis. Od neprocjenjive mi je pomoći u stvaranju knjige bilo druženje s dragim prijateljima Mikeom i Judi koji su me neprestano hrabрили.

Najzad, zahvaljujem Billu Jovanovichu na zanimanju koje je pokazao za ovu moju zamisao, i supruzi Rachel za svu ljubav i povjerenje.

JOHN JAKES

Hilton Head Island 24. kolovoza 1981.

Američki građanski rat zajamčio je Sjeveru pravičnost, a Jugu pribavio opravdanje. Američkim Crncima nije donio pravu slobodu. Mnoge američke obitelji ostale su bez svojih bližnjih, jer je u ratu poginulo 600.000 ljudi.

O sudbini Mainovih i Hazardovih, obitelji sa suprotnih strana Mason-Dixonove linije, povezanih dugotrajnim prijateljstvom koje je zahvaćeno vihorom građanskog rata stavljeno na kušnju, čitajte u drugom dijelu trilogije pod naslovom

»LJUBAV I RAT«